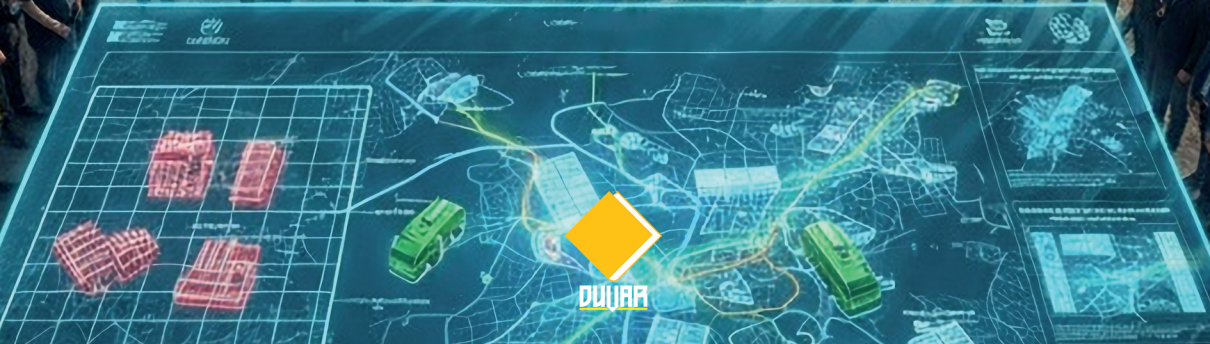

YEŞİLYURT İLÇESİNDE AFET SONRASI İYİLEŞTİRME SÜRECİNİN COĞRAFİ ANALİZİ

Sena Nur BERKTAŞ

YEŞİLYURT İLÇESİNDE AFET SONRASI İYİLEŞTİRME SÜRECİNİN COĞRAFİ ANALİZİ*

Sena Nur BERKTAŞ

Editör: Fethi Ahmet CANPOLAT

* Yazarın yüksek lisans tezinden türetimiştir.

**YEŞİLYURT İLÇESİNDE AFET SONRASI
İYİLEŞTİRME SÜRECİNİN COĞRAFI ANALİZİ**
Sena Nur BERKTAŞ

Genel Yayın Yönetmeni: Berkan Balpetek
Editör:Fethi Ahmet CANPOLAT
Kapak ve Sayfa Tasarımı: Duvar Design
Baskı: Aralık 2025
Yayıncı Sertifika No: 49837
ISBN: 978-625-8734-81-2

© Duvar Yayınları
853 Sokak No:13 P.10 Kemeraltı-Konak/İzmir
Tel: 0 232 484 88 68

www.duvar yayinlari.com
duvarkitabevi@gmail.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ.....	V
ÖZET.....	VI
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	VII
HARİTALAR LİSTESİ.....	VIII
TABLolar LİSTESİ.....	IX
FOTOĞRAFLAR LİSTESİ.....	X
SİMGELER VE KISALTMALAR.....	XI
1. AFET SONRASI İYİLEŞTİRME SÜREÇLERİNE.....	1
COĞRAFİ BİR BAKIŞ.....	1
1.1. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları.....	2
1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi.....	10
1.3. Veri ve Yöntem.....	11
1.4. Afet Sonrası İyileştirme Literatürüne Bir Bakış.....	14
2. AFETLERİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: KIRILGANLIKTAN DİRENÇLİLİĞE KURAMSAL BİR ÇERÇEVE.....	17
2.1. Afet, Tehlike, Risk ve Kırılganlık.....	17
2.2. Afet Yönetimi.....	19
2.3. Dirençlilik Kavramı ve Kentsel Sistemlerde Uygulamaları.....	21
2.4. İyileştirme (Recovery) Kavramının Gelişimi.....	24
2.5. Daha İyisini İnşa Etmek (Build Back Better).....	25
3. AFETİN YEŞİLYURT'A ETKİLERİNİN ANALİZİ.....	28
3.1. Afet Öncesi Müdahale Kapasitesi ve Kurumsal Hazırlık.....	32
3.1.1. Afet Öncesi Hazırlıkların Kapsamı.....	33
3.1.2. Afet Öncesi Kentsel Sistemin Yapısal Durumu.....	36
3.2. Afet Sonrası İyileştirmenin Öznesi: Afet'in Nüfusa Etkileri.....	37
3.2.1. Nüfus Gelişimine Etkileri.....	40
3.2.2. Nüfus Hareketlerine Etkileri.....	43
3.2.3. Nüfusun Dağılışıma Etkileri.....	51
3.2.4. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısına Etkileri.....	59
3.3. Afet Sonrası İyileştirmenin Odağı: Afetin Arazi Kullanıma Etkileri ...	60
3.3.1. Yerleşme Alanlarına Etkileri.....	62
3.3.2. Eğitim Alanlarına Etkileri.....	64
3.3.3. Ulaştırma Alanlarına Etkileri.....	70
3.3.4. İletişim ve Haberleşme Altyapısına Etkileri.....	72
3.3.5. İş ve Ticaret Alanlarına Etkileri.....	77
3.3.6. Kamusal Alanlara Etkileri.....	81

4. AFET SONRASİ İYİLEŞTİRME SÜRECİNİ, İYİLEŞTİRMEK.....	84
4.1. Afet Sonrası İyileştirme Sürecinde Yaşanan Sorunlar	84
4.2. Afet Sonrası İmar Planında Yapılan Değişiklikler ve Planlama Sürecinin Yeniden Kurgulanması.....	87
4.2.1. Yeni Yerleşim Yeri Seçimi ve İnşası	92
4.2.1.1. İkizce Projesi.....	92
4.2.1.2. Ardıçtepe Projesi.....	94
4.2.2. Afet Sonrası İmar Düzenlemeleri ve Yerel Tepkiler	96
4.2.3. Depremin, Tarihi ve Kültürel Miras Yapılarına Etkileri.....	105
4.3. Afet Sonrası Psiko-Sosyal Yapının İyileştirilmesi: Yeşilyurt'ta Toplumsal İyileştirme Süreci	108
4.4. Afet Sonrası Toplanma Alanlarının Bilinirliği	112
4.5. Deprem Sonrası Hanelerin Geçim Stratejileri	116
4.6. Toplumsal Dirençlilik.....	117
4.7. Gelir Kapılarının Yeniden Açılması: İktisadi İyileştirme Süreci.....	121
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	126
KAYNAKLAR.....	129

ÖNSÖZ

6 Şubat 2023 depremleri, yalnızca coğrafyamızı değil, aynı zamanda toplumsal hafızamızı ve geleceğe bakışımızı da derinden sarsan bir milat olarak tarihe geçmiştir. Bu büyük yıkımın ardından geçen her gün, enkaz altından çıkarılan derslerin, yalnızca anlık müdahalelerle sınırlı kalmayıp, uzun vadeli ve sürdürülebilir bir iyileşme sürecine evrilmesi gerektiğini bizlere hatırlatmaktadır. Afet sonrası yeniden inşa, sadece beton ve çelikten ibaret bir fiziksel eylem değil; aynı zamanda parçalanmış toplumsal dokuyu onarma, ekonomik hayatı canlandırma, kültürel belleği koruma ve en önemlisi, insana dair umudu yeniden yeşertme sanatıdır.

İşte bu kritik noktada, Sena Nur Berktaş'ın kaleme aldığı ve editörlüğünü üstlendiğim bu çalışma, akademik literatüre ve politika yapıcılara faydalı olma hedefiyle karşımıza çıkıyor. Araştırma, afetin yarattığı çok katmanlı yıkımı, bütüncül bir coğrafi perspektiften ele alarak, onu benzerlerinden ayırıyor. Berktaş, sahada yaşayan bir birey olarak kuru verilerin ve büyük ölçekli planların ötesine geçerek, sorunların nasıl tezahür ettiğini gösteriyor.

Elinizdeki bu kitap, afet sonrası iyileştirme sürecini; çok boyutlu olarak analiz etme cesaretini gösteriyor. Saha gözlemlerini, derinlemesine mülakatları, anket verilerini ve coğrafi bilgi sistemleri analizlerini bir araya getiren metodolojisiyle, sürecin karmaşıklığını ve içerdiği çelişkileri gözler önüne seriyor. Yukarıdan aşağıya planlama anlayışlarının yerel gerçekliklerle nasıl çatıştığını, "Daha İyisini İnşa Etme" (Build Back Better) idealinin pratikte ne gibi zorluklarla karşılaştığını ve bu süreçte "insan" faktörünün ne denli merkezi bir önem taşıdığını somut örneklerle ortaya koyuyor.

Sena Nur Berktaş, bu çalışmasıyla bize, bir kenti yeniden kurmanın, sadece binaları değil, aidiyet duygusunu, komşuluk ilişkilerini ve yerel kimliği de yeniden inşa etmenin gerekliliğini gösteriyor. Yeşilyurt örneği üzerinden sunulan bu analiz, yalnızca Malatya için değil, afet riski altındaki tüm yerleşmeler için kıymetli dersler içermektedir.

Yazarını, bu titiz, kapsamlı ve her şeyden önce insani bir duyarlılıkla kaleme alınmış değerli çalışmasından ötürü tebrik ediyor, eseri siz değerli okurların dikkatine sunmaktan onur duyuyorum.

Fethi Ahmet CANPOLAT
Editör
2025

ÖZET

Bu çalışma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından Malatya-Yeşilyurt ilçesindeki afet sonrası iyileştirme sürecini coğrafi bir bakış açısıyla, sosyal, mekânsal ve ekonomik boyutlarıyla bütüncül olarak analiz etmektedir. Araştırmada, saha gözlemleri, 80 katılımcıyla yapılan anketler ve yarı yapılandırılmış görüşmelerle elde edilen nitel ve nicel verileri birleştiren karma yöntem deseni kullanılmıştır. Çalışmanın bulguları, afet öncesi kurumsal hazırlıkların yetersizliğinin ve merkeziyetçi, katılımcılıktan uzak bir planlama anlayışının iyileştirme sürecinde ciddi aksaklıklara yol açtığını göstermiştir. İlçe, %16'yı bulan önemli bir nüfus kaybı yaşarken, özellikle üretken nüfusun göç etmesi demografik yapıyı olumsuz etkilemiştir. Halkın taleplerini ve yerel yaşam biçimini göz ardı eden rezerv alan ve toplu konut projeleri toplumsal dirence neden olmuş ve planlama sürecini bir krize sokmuştur. Ekonomik hayatın durması, geleneksel dokunun ve kültürel mirasın tahrip olması, iletişim ve ulaşım altyapısındaki sorunlar ile halkın büyük bir kesiminde psikososyal travmanın devam etmesi, sürecin çok katmanlı zorluklarını ortaya koymuştur. Sonuç olarak, Yeşilyurt'taki iyileştirme sürecinin başarısının, sadece fiziksel yeniden inşaya değil; aynı zamanda sosyal adaleti, halkın katılımını, ekonomik canlanmayı ve kültürel sürekliliği merkeze alan bütüncül bir "Daha İyisini İnşa Etme" yaklaşımına bağlı olduğu tespit edilmiştir. Çalışma, gelecekteki afetlere karşı daha dirençli bir toplum ve kent yapısı oluşturmak için yönetim, planlama ve sosyal politikalara yönelik öneriler sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Afet Sonrası İyileştirme, 6 Şubat Maraş Depremleri, Yeşilyurt İlçesi, Malatya

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1. Araştırmanın İş-Akış Şeması	12
Şekil 2. Ankete katılan kişilerin yaş aralığı.....	13
Şekil 3. Türkiye Afet Müdahale Planı (AFAD 2023).....	20
Şekil 4. Yeşilyurt ilçesi yıllara göre nüfus grafiği.....	42
Şekil 5. Ankete katılanların ve tanıdıklarının göç ettiği yerler	46
Şekil 6. Ankete katılan afetzedelerin göç durumu	48
Şekil 7. Yeşilyurt İlçesinde Doğum ve Ölüm Sayıları (2020-2024) (Kaynak: TÜİK ADNKS)	51
Şekil 8. Yeşilyurt İlçesi 2023 ve 2024 Yıllarına Ait Nüfus Piramidi.....	60
Şekil 9. Ankete katılan afetzedelerin deprem öncesi-sonrası ulaşım tercihleri.	71
Şekil 10. Radyo Link çalışma sistemi (Radiotecnology, 2024)	75
Şekil 11. Ankete katılanların deprem öncesi ve sonrası meslekleri	80
Şekil 12. Yeşilyurt'ta kentsel hizmetlere dair memnuniyet oranları	86
Şekil 13. Yeşilyurt (Çırmıhtı) proje sahası (ÇŞİDB, 2024)	88
Şekil 14. İkizce Toplu Konut Alanlarının İnşa Sürecine Bağlı Yaşanan Değişim 2020-2025 Google Earth Uydu Görüntüleri	92
Şekil 15. Yeşilyurt'ta deprem sonrası endişe düzeyleri	111
Şekil 16. Yeşilyurt'ta deprem sonrası duygusal iyileşme süresi	112
Şekil 17. Ankete Katılanların Toplanma Alanı Bilgisi	115
Şekil 18. Deprem sonrası afetzedelerin kullandığı ekonomik stratejileri.....	117
Şekil 19. Afetzedelerin deprem sonrası zarar boyutu.....	119
Şekil 20. Afetzedelerin arama-kurtarma çalışmalarına katılım oranı.....	120

HARİTALAR LİSTESİ

Harita 1. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları	4
Harita 2. Topografya Haritası.....	5
Harita 3. Morfografya Haritası.....	6
Harita 4. Yeşilyurt İlçesi Jeoloji Haritası	7
Harita 5. Malatya ili deprem tehlike haritası (AFAD, Türkiye Deprem Tehlike Haritası)	8
Harita 6. 1900 Yılından İtibaren Büyüklüğü 5.8 ve Üzeri Olan Depremler (İRAP,2021:198)	9
Harita 7. Doğu Anadolu Fay Zonu’nun segmentasyonunu gösterir harita (Duman ve Emre, 2013’ten değiştirilerek alınmıştır). Kısaltmalar: FS, fay segmenti; FK, fay karmaşıklığı; GB, gevşemeli büküm; GS, gevşemeli sekme; SÇB, sıkışmalı çift büküm; SB, sıkışmalı bük	9
Harita 8. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremin 27 Şubat 2023 tarihine kadar süren artçı sarsıntılarını gösterir (AFAD, 2023).	29
Harita 9. 2022-2023 ve 2023-2024 Döneminde Malatya İlinden, Diğer İllere Gerçekleşen Göçlerin Değişim Oranları.....	45
Harita 10. 2022-2023 ve 2023-2024 Döneminde Malatya İline Doğru Gerçekleşen Göçlerin Değişim Oranları.....	50
Harita 11. Afet Sonrası (2022-2023) Yeşilyurt İlçesinde Mahallelere Göre Nüfus Artış Oranı (%)	54
Harita 12. Afet Sonrası (2023-2024) Yeşilyurt İlçesinde Mahallelere Göre Nüfus Artış Oranı (%)	55
Harita 13. Yeşilyurt İlçesinin Deprem Öncesi Uygulama İmar Planı (2023) ..	99
Harita 14. Gedik-Hıroğlu mahallesini kapsayan 7.6 hektarlık alanda uygulama imar plan değişikliği	101
Harita 15. Gündüzbey Mahallesi 4. Etap 1/1000 Ölçekli Revizyon Uygulama İmar Planı 02.06.2025 (Yeşilyurt Belediyesi, 2025).	102
Harita 16. Yeşilyurt İlçesi Merkez Mahallelerinde Afet Sonrası Yeni Uygulama İmar Planı (Yeşilyurt Belediyesi, 2025).	104

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Ana Çözüm Ortağı Kurumlar	35
Tablo 2. Yeşilyurt İlçesi'nde Temel Yardım Faaliyetlerinin Dağılımı	39
Tablo 3. Yeşilyurt İlçesinde Sayım Yıllarına Göre ve Cinsiyete Göre Nüfus Miktarı ile Dönemlere Göre Nüfus Artış Oranı.....	41
Tablo 4. Yeşilyurt İlçesinde Nüfusun Geniş Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı ve Değişimi (2022-2024)	59
Tablo 5. Afet Sonrası Yeşilyurt İlçesi Konut Hasar Tespit Sonuçları	63
Tablo 6. Malatya İli Eğitim İstatistikleri.....	65
Tablo 7. Yeşilyurt İlçesinde Eğitim Kurumlarının Hasar Durumları	67
Tablo 8. Çırmıhtı Proje Etapları Ve Mevcut Durum Hesapları	90
Tablo 9. Yeşilyurt toplanma alanları (Yeşilyurt Belediyesi,2023)	114

FOTOĞRAFLAR LİSTESİ

Fotoğraf 1. Hiroğlu mahallesindeki yapısal hasardan bir görüntü (14.02.2023)	30
Fotoğraf 2. Hiroğlu mahallesi yıkım çalışmaları (Kasım, 2023).....	31
Fotoğraf 3. İkizce Mahallesi TOKİ Deprem Konutları	56
Fotoğraf 4. Bostanbaşı Mahallesi dinamit ile patlatılarak yıkımı gerçekleştirilen evler (03.09.2024).....	57
Fotoğraf 5. Çilesiz Mahallesi Konteyner Kent (03.09.2024)	58
Fotoğraf 6. a) Yeşilyurt Gevher Nesibe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi deprem sonrası ağır hasar alarak yetkililerce yıkılmıştır. b) Ağır hasar alarak yıkımı yapılan Gazi Ortaokulu, Mahmut Şahin Balarısı İlkokulu'nda eğitim-öğretime devam etmiştir.	69
Fotoğraf 7. a)Van'dan gelen konteyner okul . b) Konteyner kent içine kurulan Malatya İş Adamları Derneği kütüphanesi	69
Fotoğraf 8. Yeşilyurt Radyolink uygulaması (Radiotechnology, 2024).....	76
Fotoğraf 9. a) Tecde Mahallesi cadde üzeri konteyner çarşı-dükkanlar, b) Hiroğlu Mahallesi-Lezzet Caddesi Kahve Konağı, c) Yeşilyurt (Çırmıhtı) merkez sokağa kurulan tezgahlar, d) Malatya Yeşilyurt geçici ticaret merkezi.....	78
Fotoğraf 10. Hamidiye Mahallesi köy evleri inşaatı (Temmuz 2025).....	91
Fotoğraf 11. Ardıçtepe projesi (Çırmıhtı Dayanışma Platformu & Yeşilyurt Belediyesi, 2025)	95
Fotoğraf 12. Hicri 1338 (M. 1920) yılında yapılan Kölükoğlu Camii depremde ağır hasar almış ve 2024 yılında restorasyon çalışmalarına başlanılmıştır.	106
Fotoğraf 13. Ağır hasar alarak arka cephesi tamamen yıkılan Abdullah Ağa Konağı	107
Fotoğraf 14. Lezzet Caddesi müzeleri (08.01.2024)	108
Fotoğraf 15. Deprem sonrasında toplumsal iyileşme sürecinde Yeşilyurt'ta düzenlenen etkinlikler (Malatyadan, 2023 & Yeşilyurt Belediyesi, 2025)	110
Fotoğraf 16. a) İnönü Mahallesi Geçici Ticaret Merkezi b) Turgut Özal Mahallesi Konteyner Çarşı	122
Fotoğraf 17. a) Kozluk Mahallesi kırsal, depremde yıkılan ahır b) Yıkılan ahır yerine kurulan geçici çadır.....	123

SİMGELER VE KISALTMALAR

Simgeler

%	: Yüzde
°	: Derece
km	: Kilometre
km ²	: Kilometrekare
m ²	: Metrekare
m ³	: Metreküp
Mw	: Moment büyüklüğü
TL	: Türk Lirası

Kısaltmalar

ADNKS	: Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BBB	: Daha İyisini Yeniden İnşa Edin (Build Back Better)
CBS	: Coğrafi Bilgi Sistemleri
ÇŞİDB	: Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı
DAFZ / DAF	: Doğu Anadolu Fay Zonu
EM-DAT	: Afet Acil Durum Veri Tabanı (Emergency Disaster Database)
FEMA	: Federal Acil Durum Yönetim Kurumu (Federal Emergency Management Agency)
İHA	: İhlas Haber Ajansı
İRAP	: İl Afet Risk Azaltma Planı
İŞKUR	: Türkiye İş Kurumu
KAFZ / KAF	: Kuzey Anadolu Fay Zonu
KOBİ	: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler
KOSGEB	: Küçük ve Orta Ölçekli İşletmeleri Geliştirme ve Destekleme İdaresi Başkanlığı
MEB	: Millî Eğitim Bakanlığı
MTA	: Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü
OSB	: Organize Sanayi Bölgesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
TAMP	: Türkiye Afet Müdahale Planı
TARAP	: Türkiye Afet Risk Azaltma Planı
TASİP	: Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı
TİM	: Türkiye İhracatçılar Meclisi
TOKİ	: Toplu Konut İdaresi Başkanlığı
TSSB	: Travma Sonrası Stres Bozukluğu Azaltma Ofisi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
UNISDR	: Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi (United Nations Office for Disaster Risk Reduction)

1. AFET SONRASI İYİLEŞTİRME SÜREÇLERİNE COĞRAFİ BİR BAKIŞ

Afetler, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD) tarafından “toplumun tamamı veya belli kesimleri için fiziksel, ekonomik ve sosyal kayıplar doğuran; normal hayatı ve insan faaliyetlerini durduran veya kesintiye uğratan; etkilenen toplumun baş etme kapasitesinin yeterli olmadığı doğa, teknoloji veya insan kaynaklı olaylar” olarak tanımlanmaktadır (Url 1). Bu tanım, afetlerin yalnızca ani ve yıkıcı olaylar olmadığını; aynı zamanda mevcut kaynaklarla başa çıkılamayan, yaşamın sürekliliğini tehdit eden ve dış müdahale gerektiren karmaşık toplumsal krizleri ifade ettiğini göstermektedir.

Türkiye, jeolojik ve topoğrafik özellikleri nedeniyle çok sayıda doğal afete maruz kalan bir ülkedir. Depremler, seller, heyelanlar ve orman yangınları ülkenin farklı bölgelerinde düzenli olarak ortaya çıkmakta; bu durum, afet riskinin süreklilik kazandığı bir coğrafi gerçeklik yaratmaktadır. Dolayısıyla afet yönetimi, yalnızca afet anına odaklanmakla sınırlı kalmamalı; risk azaltma, hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarını kapsayan bütüncül bir döngü olarak ele alınmalıdır. Ancak uygulamada, afet sonrası iyileştirme sürecinin diğer aşamalara kıyasla daha az planlandığı ve sistematik olarak yürütülmediği görülmektedir. Bu durum, krizin ardından geliştirilen kısa vadeli, geçici çözümlerin uzun vadeli sorunlara dönüşmesine neden olmaktadır.

Afet sonrası iyileştirme, uzun yıllar boyunca ağırlıklı olarak fiziksel yeniden inşa faaliyetleriyle özdeşleştirilmiştir (Vale ve Campanella, 2005; Alexander, 2013). Güncel literatürde ise bu sürecin yalnızca fiziksel değil; aynı zamanda sosyal, ekonomik, psikolojik ve mekânsal boyutlara sahip olduğu vurgulanmaktadır (Cutter et al., 2008; Aldrich, 2012). Bu perspektif, afetlerin etkilerinin yalnızca yapısal yıkımla sınırlı kalmadığını; toplumsal dayanıklılık, yerel ağlar ve mekânsal örgütlenme biçimleriyle yakından ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır.

Coğrafi analizler, afet sonrası iyileştirme süreçlerini anlamada güçlü bir araçtır. Mekânsal veri kullanımı, yeniden yerleşim kararlarının, arazi kullanım değişimlerinin, nüfus hareketlerinin ve sosyoekonomik toparlanma eğilimlerinin görünür kılınmasını sağlar. Bu kitap, afet sonrası iyileştirme sürecini coğrafi bir bakış açısıyla ele alarak, yerel ölçekte üretilmiş saha verilerine dayalı çok boyutlu bir değerlendirme sunmayı amaçlamaktadır.

Araştırma, 6 Şubat 2023 tarihinde merkez üssü Kahramanmaraş’ın Pazarcık ve Elbistan ilçeleri olan ve geniş bir coğrafyada büyük yıkıma yol açan depremlerin etkilerini Malatya ilinin Yeşilyurt ilçesi özelinde incelemektedir.

Yeşilyurt, bu afetlerde hem fiziksel hem sosyal hem de ekonomik olarak ağır hasar almış bir yerleşimdir. Çalışma kapsamında yürütülen saha araştırmalarında; mahalle ölçeğinde gözlemler yapılmış, toplanma alanları incelenmiş, hasar tespit süreçleri gözlemlenmiş ve afet sonrası mekânsal değişimler fotoğraflarla belgelenmiştir. Ayrıca, afetzedelerle gerçekleştirilen anketler aracılığıyla toplumsal algı, memnuniyet ve yeniden inşa sürecine ilişkin veriler toplanmıştır. Nitel gözlemler ile nicel verilerin birlikte değerlendirilmesi, yerel halkın deneyimleriyle mekânsal değişimlerin birbirine nasıl yansıdığını anlamayı mümkün kılmıştır.

Bu kitap, dört ana bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm, afet sonrası iyileştirme sürecine ilişkin genel çerçeveyi ve çalışmanın gerekçesini ortaya koymaktadır. İkinci bölümde, afet, tehlike, risk, kırılganlık, dirençlilik ve “Build Back Better” (Daha İyisini İnşa Etmek) gibi kavramlar teorik ve tarihsel bağlamda ele alınmaktadır. Üçüncü bölüm, Yeşilyurt ilçesindeki saha çalışmaları, anket verileri ve mekânsal analizleri kapsamaktadır. Burada, afet sonrası değişimin hem fiziksel hem sosyoekonomik yönleri incelenmektedir. Dördüncü bölümde ise “afet sonrası iyileştirmeyi iyileştirmek” başlığı altında politika önerileri geliştirilmekte; yerel yönetimlere, planlamacılara ve afet yöneticilerine yönelik somut stratejiler sunulmaktadır.

Çalışma, afet sonrası iyileştirme sürecini yalnızca mühendislik veya idari bir faaliyet olarak değil; mekânsal, toplumsal ve ekonomik bileşenlerin kesişiminde gelişen bir coğrafi süreç olarak ele almasıyla özgün bir konumda durmaktadır. Bu yaklaşım, literatürdeki fiziksel yeniden inşa odaklı çalışmalardan farklı olarak; yerleşim dokusundaki dönüşümler, geçim stratejileri ve ekonomik toparlanma dinamiklerini birlikte değerlendirmektedir. Çalışma, afet sonrası iyileştirme literatürüne bütüncül bir perspektif kazandırırken, aynı zamanda politika yapıcılar için uygulamaya dönük çıkarımlar sunmaktadır.

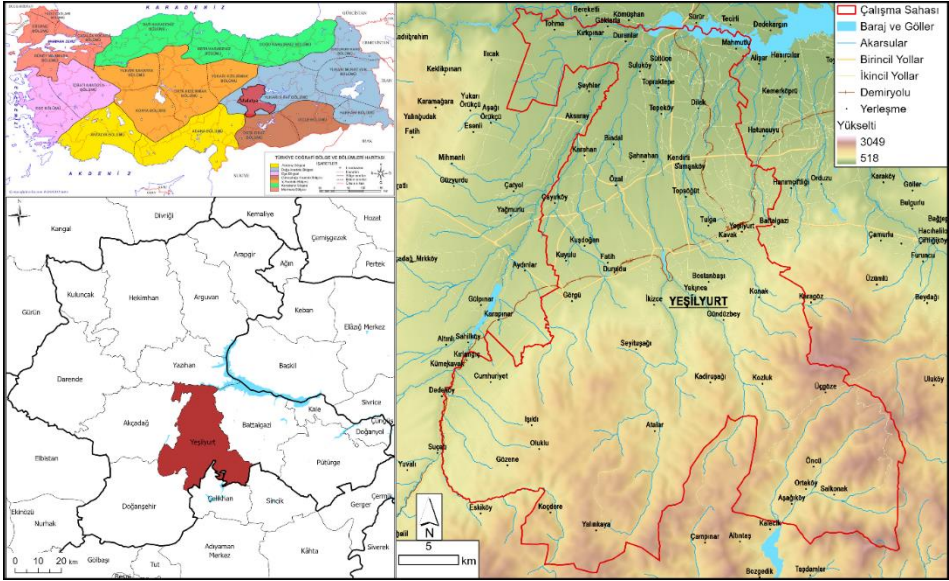
1.1. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları

Bu çalışma, Malatya ilinin iki merkez ilçesinden biri olan ve kentin önemli yerleşim merkezlerini barındıran Yeşilyurt'u araştırma alanı olarak ele almaktadır. İlçe, kuzeyde Karakaya Baraj Gölü, güneyde Çat Barajı, batıda Yazıhan, Doğanşehir ve Akçadağ, doğuda ise Battalgazi ilçeleriyle çevrilidir. Doğu-batı yönünde yaklaşık 55–60 km, kuzey-güney yönünde ise 30–35 km uzanan 1.013 km² yüzölçümüne sahip ilçe, toplam 82 mahalleden oluşmaktadır. Malatya Havzası içinde, Fırat Nehri kıyılarındaki 700 metrelik rakımdan başlayarak güney ve doğu yönlerinde 1000 metreye kadar yükselen bir topografyaya sahip olan Yeşilyurt (Atalay, 1987).

İlçe merkezinin rakımı 998 metre olup, 2024 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre nüfusu 298.839'dur. Malatya'nın 2014 yılında büyükşehir statüsü kazanmasıyla birlikte ilçe, 6360 sayılı kanun çerçevesinde yeniden yapılandırılmıştır. Bu idari düzenleme kapsamında eski Yeşilyurt ilçe sınırlarına Gündüzbey, Yakınca, Şahnahan, Dilek, Topsöğüt ve Bostanbaşı beldeleri ile il merkezinden çok sayıda mahalle ve köy dahil edilmiş, günümüzde ilçe nüfusunun yaklaşık %70'i bu yeni bağlanan idari birimlerde yaşamaktadır (Harita 1).

Yeşilyurt ilçesi, jeolojik ve topoğrafik yapısı gereği sel, taşkın, kaya düşmesi, çığ ve özellikle de deprem gibi çeşitli doğal afet risklerini barındıran bir bölgedir. İlçenin dağlık topoğrafyası ve bölgedeki aktif tektonik hareketlilik, deprem tehlikesinin temel nedenleridir. Bölgede tarihsel ve güncel sismik aktivitenin ana kaynağı, Doğu Anadolu Fay Zonu (DAF) ve bu zonun kolları olan Çelikhan, Sürgü ve Çöşnük faylarıdır.

Araştırma sahası olarak Yeşilyurt ilçesinin seçilmesinin temel nedeni, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen ve geniş bir coğrafyada yıkıcı etkiler yaratan depremler nedeniyle ilçenin ciddi düzeyde fiziksel, sosyal ve ekonomik zarar görmesidir. Bu deprem serisi, merkez üssü Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi olan 7.7 Mw büyüklüğündeki ilk depremle başlamış; aynı gün içinde Gaziantep Nurdağı'nda 6.4 Mw, Malatya Doğanşehir'de 5.6 Mw ve son olarak Kahramanmaraş Elbistan merkezli 7.6 Mw büyüklüğündeki ikinci büyük depremle devam etmiştir. Bu sismik aktivite silsilesi, Yeşilyurt ilçesinde yapı stokunun büyük ölçüde zarar görmesine ve nüfusun geniş kesimlerinin afetten etkilenmesine yol açmıştır.

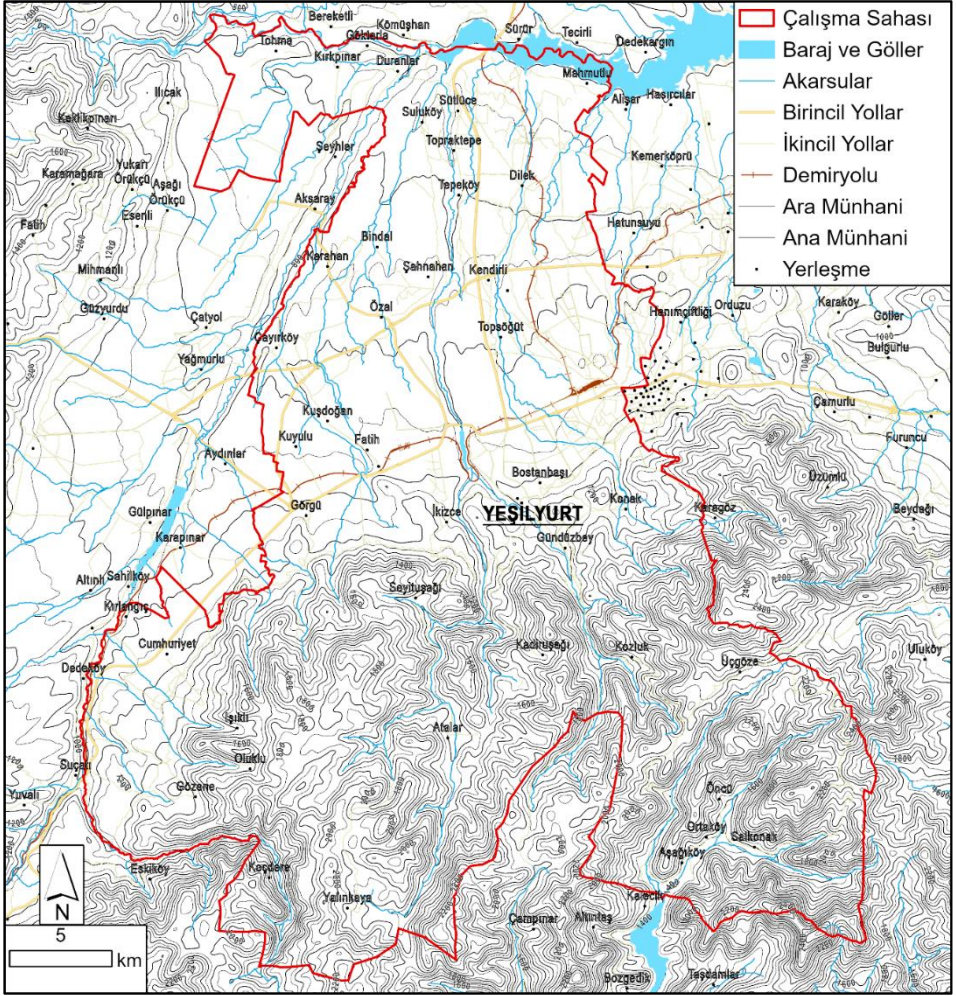

Harita 1. Çalışma Alanının Yeri ve Sınırları

Çalışma kapsamında, depremin ardından yürütülen iyileştirme faaliyetleri gözlemlenmiş; bu süreçte afetten etkilenen bireylerle anket uygulamaları gerçekleştirilerek, afet sonrası toparlanma sürecinin işleyişi değerlendirilmiştir. Elde edilen bulgular doğrultusunda, afet yönetimi sürecine dair eksiklikler, güçlü yönler ve iyileştirme önerileri ortaya konulmuştur.

Yeşilyurt ilçesi, kuzeyden güneye doğru belirgin topoğrafik ve morfolojik kontrastlar sergilemektedir. Kuzey kesimleri, Tohma Vadisi ve Malatya Ovası'nın uzantısı olan düzlüklerden oluşur. Yerleşim ve tarımsal faaliyetler için elverişli olan bu alanlarda ulaşım ağları (karayolu ve demiryolu) yoğunlaşmıştır. Buna karşın, güney kesimlerde yer alan Kozluk, Kalecik ve Ortaköy gibi bölgeler, yüksek eğim ve engebeli arazi yapısıyla öne çıkar ve bu özellikleri nedeniyle yerleşime daha az elverişlidir (Harita 2).

Tektonik kökenli bir depresyon olan Malatya Havzası, Tersiyer döneminin başlarında Eosen denizi tarafından işgal edilmiştir. Bu dönemde çökelen karbonatlı ve fliş özellikli tortullar, günümüzde güneyde Beydağları'nın kuzey eteklerinden Yeşilyurt-Malatya arasına, kuzey ve doğuda ise Kaleköy'ün batısına kadar yayılım göstermektedir. Neotektonik dönemde, Pliyosen'de havzanın çökmesiyle birlikte akarsu aşındırması yeniden etkin hale gelmiş ve taşınan alüvyonlar havza tabanında birikmiştir. Kuvaterner döneminde ise göl alanı daralarak doğuya kaymış ve flüviyo-laküstrin (akarsu-göl) çökellerinin oluşumuna neden olmuştur (İRAP, 2021).

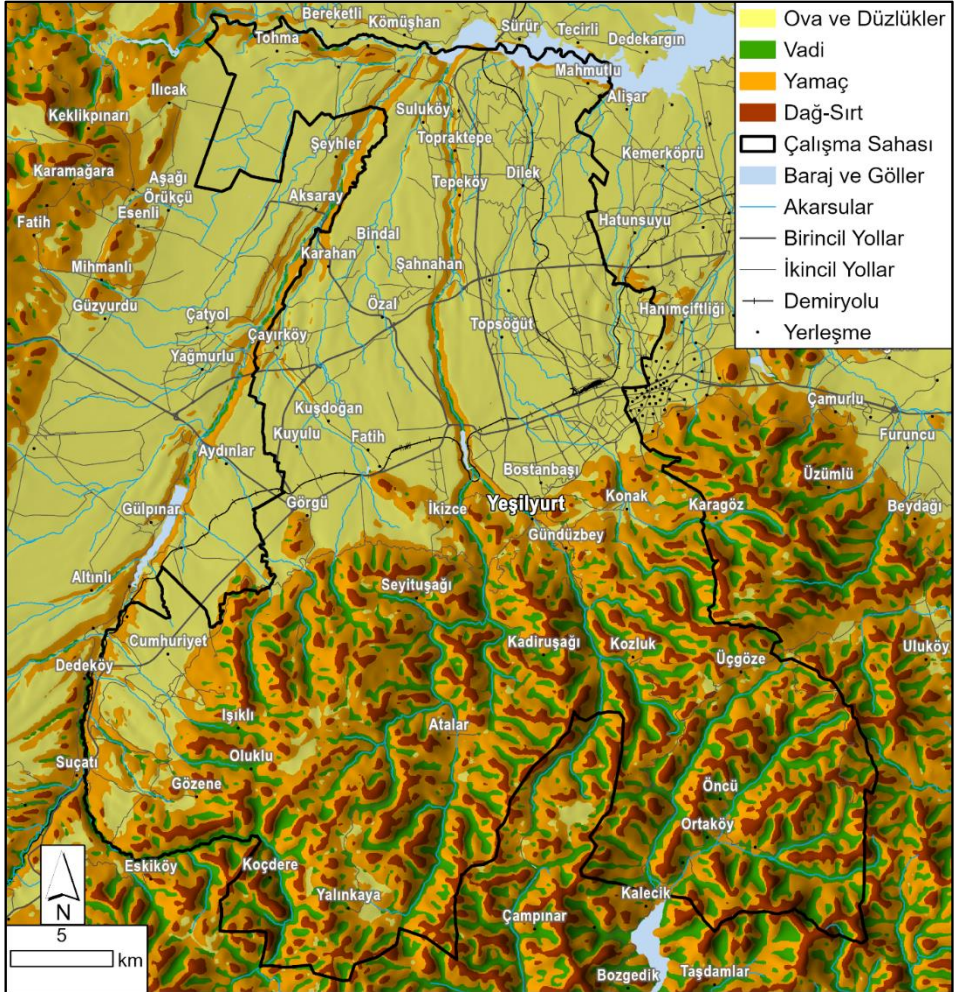

Harita 2. Topografya Haritası

Yeşilyurt ilçesi, jeomorfolojik olarak üç temel birimin kesişim noktasında yer alır (Harita 3, Harita 4). İlçenin kuzeyi ve doğusu, Pliyo-Kuvaterner yaşlı çökellerden oluşan Malatya Ovası'nın devamı niteliğindedir. Güney kesimlerde ise topoğrafya yükselerek dalgalı plato sahalarına dönüşür. Yeşilyurt, Gündüzbey ve Konak gibi önemli yerleşimler bu platolar üzerinde kurulmuştur. Daha güneyde ise Beydağları'nın kuzey uzantıları belirginleşir. Bu dağlık sahalarda Paleozoik yaşlı gnays ve mermerler ile Üst Kretase kireçtaşları ve Eosen flişleri yüzeylenir (Önal, Şahinci, & Gözübol, 1986).

Neojen döneminde, bölgedeki litostratigrafik istifin alt kesimlerini fliş türü birimler, üst kesimlerini ise gölsel ve akarsu kökenli çökeller ile volkanik kayalar oluşturmaktadır. Bu dönemin en belirgin kaya birimleri; Üst Miyosen

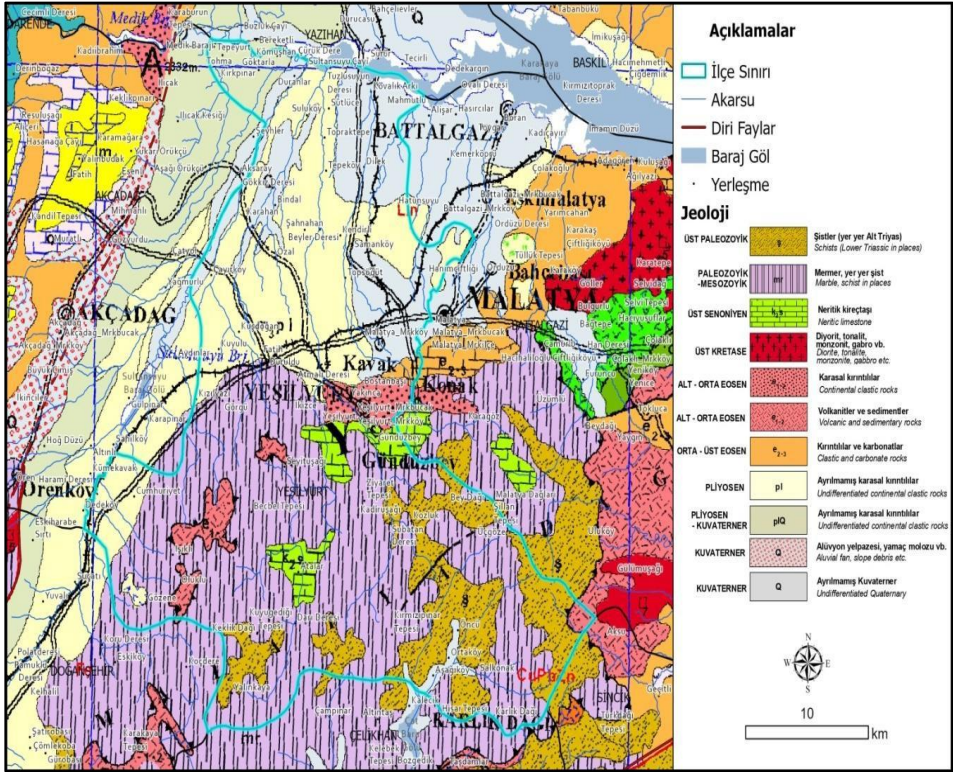
yaşlı Petekkaya Formasyonu ile gölsel kökenli Yassı Tepe Formasyonu'dur. Yaklaşık 200 metre kalınlığa ulaşan Petekkaya Formasyonu, özellikle Yakınca civarında yüzeylenir. Çakıltası, kumtaşı, silttaşı, kiltası, marn ve killi kireçtaşından oluşan bu formasyon, fliš fasiyes özellikleri sergiler. Alt seviyede Gedik Formasyonu'nun üzerine açılı uyumsuzlukla yerleşirken, üstte Beylerderesi Formasyonu ile düşük açılı uyumsuzluk ilişkisi gösterir. Litolojik özellikleri, oluşum sürecinde sığ göl ortamlarının etkili olduğunu ortaya koymaktadır (Önal, Şahinci & Gözübol, 1986).

Harita 3. Morfografya Haritası

Yeşilyurt ilçesine bağlı Gündüzbey ve Konak kasabalarının kuzeyinde yer alan Atmalı ve Derme vadileri çevresinde, Üst Kretase yaşlı Gündüzbey Grubu yüzeylenmektedir. Bu birim, kırıntılı tortullar ve resifal kireçtaşlarından

oluşmakta olup, Malatya Metamorfitleri üzerine transgresif bir seri olarak konumlanmaktadır. Fliş karakterli kayalarda, hem yanal hem de dikey yönde tabaka sürekliliğinin değiştiği gözlemlenmektedir (Önal & Gözübol, 1992).

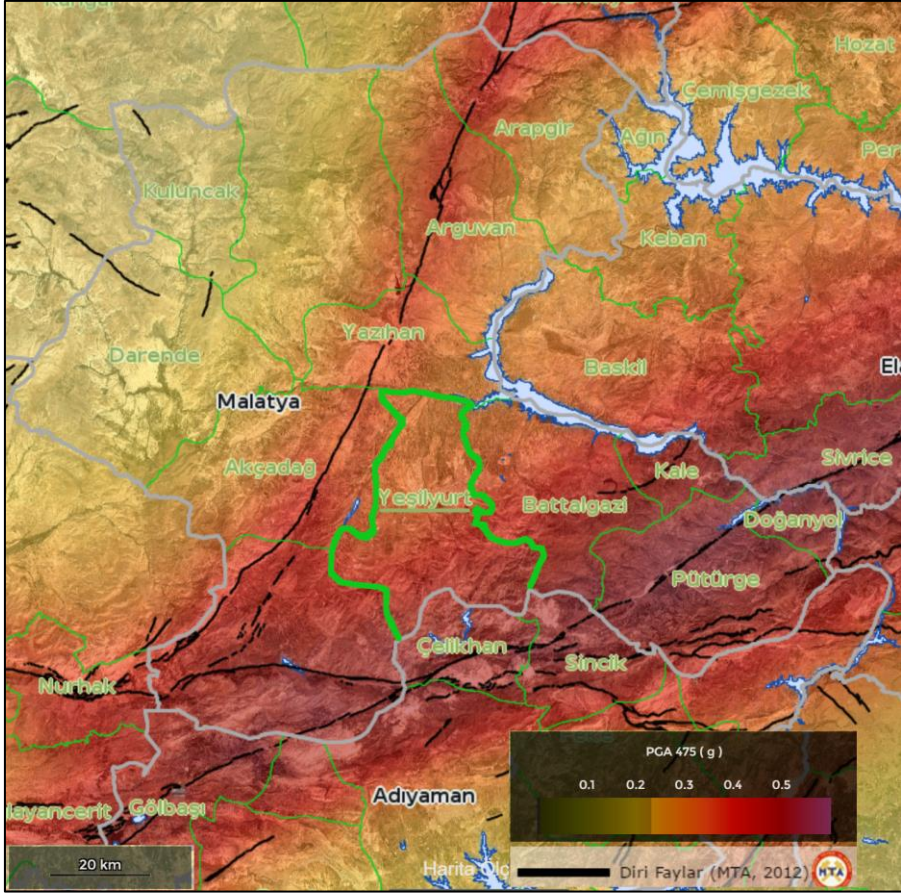

Harita 4. Yeşilyurt İlçesi Jeoloji Haritası

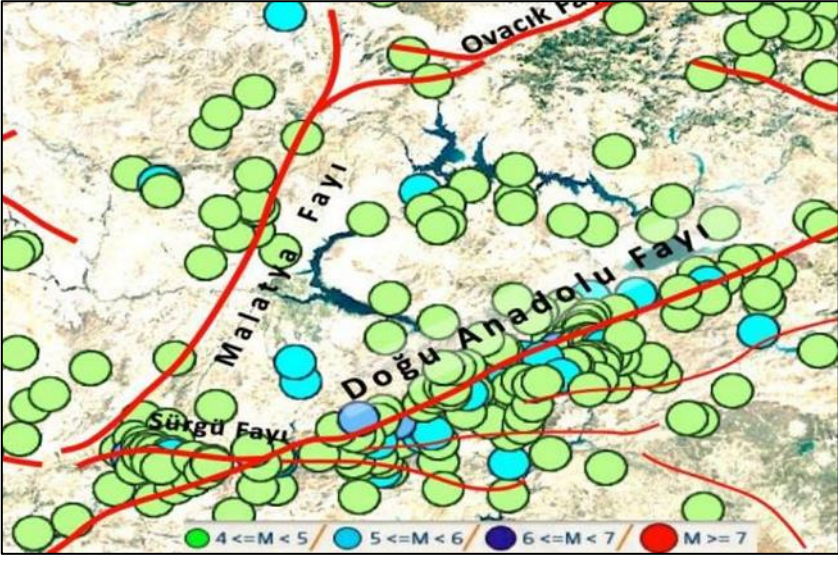
Bölgede tektonik etkiler sonucunda ortaya çıkan dağlık alanlar, litolojik açıdan oldukça karmaşık bir yapı sergilemektedir. Malatya'nın güneyinde yer alan Beydağları, bölgenin temel jeolojik iskeletini oluşturur. Bu dağların çekirdeğinde Paleozoik yaşlı gnayslar, kristalize kalkerler ve mermerler yer almakta, daha genç yaşlı kalkerler ve konglomeralar ise diskordansla bu birimleri örtmektedir. Üzerlerine ayrıca Üst Kretase dönemine ait kireçtaşları ile Eosen dönemine tarihlenen fliş ve kireçtaşı istifleri eklenmiştir. Malatya kent merkezi ise, Eosen yaşlı kireçtaşlarının oluşturduğu tepe üzerinde konumlanmıştır (Kırımhan, 1995).

Malatya ili ve Yeşilyurt ilçesi, Doğu Anadolu Fay Zonu (DAFZ) üzerinde konumlanması nedeniyle yüksek sismik risk taşımaktadır (Harita 5). Son yüz yılda kaydedilen önemli depremler arasında 1905 (6,8 Mw), 1964 (6,0 Mw), 1986 (5,8 Mw Sürgü), 2003 (5,7 Mw Doğanyol) ve 2020 (6.8 Mw Sivrice) depremleri yer almaktadır (Harita 6, İRAP, 2021). Bu fay zonunun Hazar-Sincik, Çelikhhan-

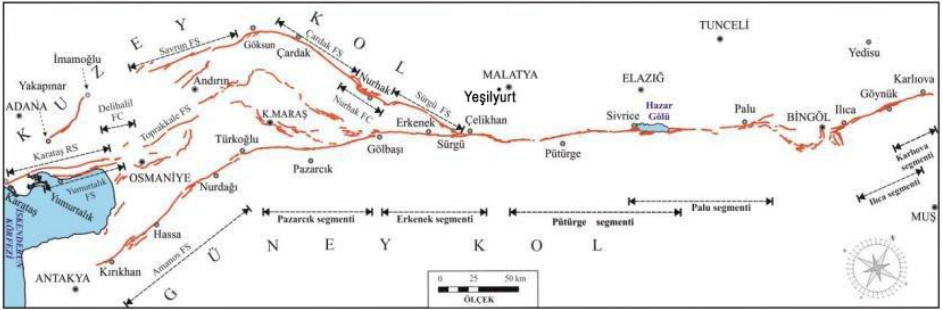
Gölbaşı ve Sürğü segmentleri Malatya sınırlarından geçmektedir. Jeolojik çalışmalar, DAFZ'nin yaklaşık 2 milyon yıldır aktif olduğunu ve yıllık ortalama 7,9 mm'lik bir kayma hızına sahip olduğunu göstermektedir. Bu fay hattının 6,7 ila 7,8 büyüklüğünde depremler üretme potansiyeli taşıması, bölgenin 1996 yılında 1. derece deprem bölgesi olarak sınıflandırılmasına yol açmıştır (İRAP, 2021).

Harita 5. Malatya ili deprem tehlike haritası
(AFAD, Türkiye Deprem Tehlike Haritası)

Harita 6. 1900 Yılından İtibaren Büyüklüğü 5.8 ve Üzeri Olan Depremler (İRAP,2021:198)

Harita 7. Doğu Anadolu Fay Zonu'nun segmentasyonunu gösterir harita (Duman ve Emre, 2013'ten değiştirilerek alınmıştır). Kısaltmalar: FS, fay segmenti; FK, fay karmaşıklığı; GB, gevşemeli büküm; GS, gevşemeli sekme; SÇB, sıkışmalı çift büküm; SB, sıkışmalı büküm

Sol yanal doğrultu atımlı bir yapıya sahip olan DAFZ, Kuzey Anadolu Fayı (KAF) ile birlikte Anadolu Levhası'nın batıya doğru hareketini kontrol etmektedir (Harita 7). DAFZ, Çelikhan'ın batısında kuzey ve güney olmak üzere iki ana kola ayrılarak yaklaşık 65 km genişliğinde bir deformasyon kuşağı oluşturur (Duman & Emre, 2013). 6 Şubat 2023 depremlerinin ilki, DAFZ'nin ana kolunu oluşturan Pazarcık segmenti üzerinde; ikincisi ise kuzey kolda yer alan Çardak Fayı üzerinde meydana gelmiştir (MTA, 2023). Bu durum, Malatya'nın jeolojik yapısının ve sismik risk profilinin doğrudan DAFZ'nin aktivitesi altında şekillendiğini doğrulamaktadır (İRAP, 2021).

1.2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Mevcut literatürde afet sonrası iyileştirme süreçleri, uzun yıllar boyunca fiziksel yeniden inşa ve mühendislik odaklı yaklaşımlar çerçevesinde ele alınmıştır. Ancak bu yaklaşımlar, afetin toplumsal ve ekonomik etkilerini, yerel yönetimlerin kurumsal kapasitesini ve toplulukların dayanıklılık dinamiklerini çoğunlukla ikincil düzeyde değerlendirmektedir (Aldrich, 2012; Cutter vd., 2008). Bu bağlamda, Yeşilyurt özelinde yürütülen bu araştırma, afet sonrası sürecin farklı bileşenlerini bir arada ele alarak hem akademik literatürdeki bu boşluğu doldurmayı hem de yerel düzeyde politika yapıcılara uygulanabilir veriler sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışma, iyileştirme sürecini yalnızca fiziksel onarım faaliyetleriyle sınırlı görmemekte; aynı zamanda toplumsal bütünleşme, psikososyal iyileşme, ekonomik kalkınma ve sürdürülebilir yaşam alanları oluşturma hedeflerini içeren çok boyutlu bir yeniden yapılanma süreci olarak ele almaktadır. Bu yaklaşım, afet yönetimini “müdahale odaklı” olmaktan çıkarıp, “dönüştürücü iyileştirme” (transformative recovery) anlayışına yaklaştırmaktadır.

Araştırmanın ampirik temeli, deprem öncesi ve sonrası mekânsal değişimleri analiz etmek üzere kullanılan Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS) ve uzaktan algılama verileri ile; afetin sosyal ve ekonomik etkilerini ortaya koyan saha gözlemleri, anketler, yarı yapılandırılmış görüşmeler ve resmi kurum verilerinden oluşmaktadır. Bu karma yöntemli (mixed-method) yaklaşım, hem mekânsal hem de toplumsal verileri bütünleştirerek daha güvenilir ve çok boyutlu sonuçlar üretmeyi amaçlamaktadır.

Çalışma kapsamında Yeşilyurt’un fiziksel dönüşümü, nüfus hareketleri, geçici ve kalıcı konut projeleri, altyapı iyileştirmeleri, toplu barınma alanlarının kullanımı ve halkın sürece dair beklentileri analiz edilmiştir. İlçe, deprem sonrası dönemde hem yerleşim dokusunda hem de sosyal yapısında önemli değişimlere sahne olmuş; geçici barınma alanları, yeni konut projeleri ve kentsel dönüşüm planlarıyla kapsamlı bir yeniden yapılanma sürecine girmiştir. Bu süreç, afet sonrası mekânsal planlama ile toplumsal iyileşme dinamiklerinin birbirini nasıl etkilediğini anlamak açısından kritik bir örnek teşkil etmektedir.

Araştırmanın Hedefleri

- Bu kapsamda çalışma şu temel hedeflere ulaşmayı amaçlamaktadır:
- Yeşilyurt’un afet öncesi ve sonrası mekânsal yapısını karşılaştırmalı olarak analiz etmek.
- Depremin ilçenin sosyal, demografik ve ekonomik yapısı üzerindeki etkilerini tespit etmek.
- Yeniden inşa sürecinde uygulanan mekânsal planlama yaklaşımlarını ve yer seçimi kararlarını eleştirel biçimde değerlendirmek.

- Afetzedelerin iyileştirme sürecindeki deneyimlerini ve beklentilerini ortaya koyarak, toplumsal dayanışmayı ve psikososyal iyileşmeyi güçlendirecek stratejiler önermek.
- Ekonomik toparlanmayı hızlandıracak yerel destek mekanizmaları ve istihdam politikalarına yönelik öneriler geliştirmek.

Bu araştırma, afet sonrası iyileştirme sürecine ilişkin literatüre iki düzeyde katkı sunmaktadır. Birincisi, mekânsal analiz ve saha verilerini bütünlüştürerek, afet sonrası süreçlerin yalnızca fiziksel yeniden inşa değil, aynı zamanda sosyal yeniden yapılanma süreçleri olduğunu göstermektedir. İkincisi, yerel düzeyde elde edilen bulgular üzerinden geliştirilen politika önerileriyle, afet yönetimi pratiğinde mekânsal planlama, katılımcılık ve dayanıklılık temelli yaklaşımların güçlendirilmesine katkı sağlamaktadır.

Sonuç olarak bu kitap, Yeşilyurt'ta yaşanan afet sonrası deneyimi çok boyutlu bir perspektifle inceleyerek, gelecekte benzer krizlerle karşılaşılabilecek yerleşimler için uygulanabilir dersler sunmayı amaçlamaktadır.

1.3. Veri ve Yöntem

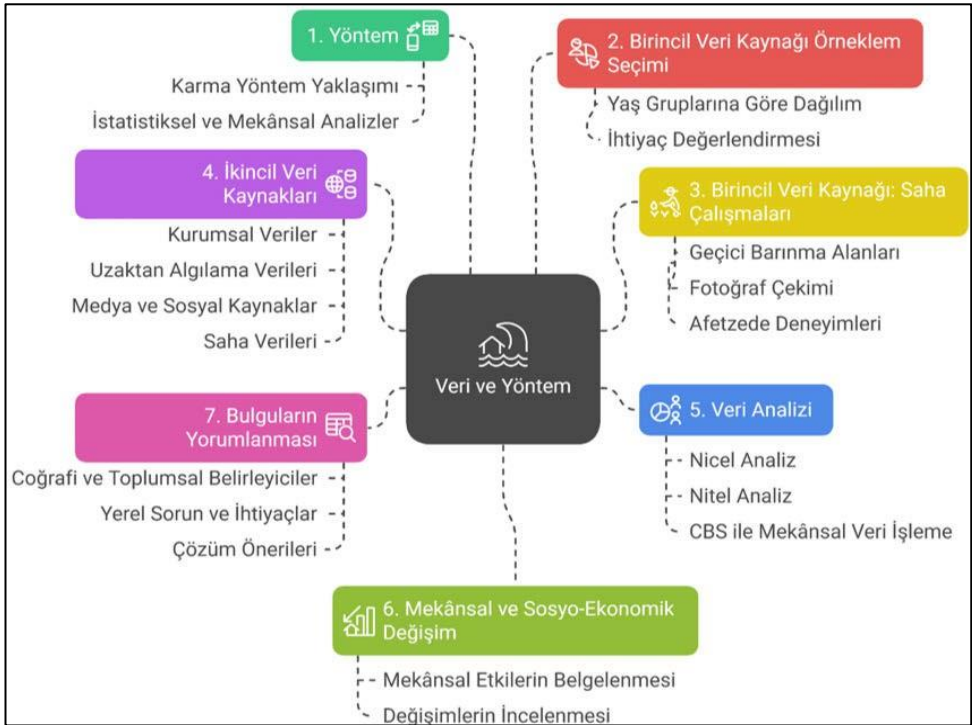
Bu araştırma, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında Malatya ili Yeşilyurt ilçesinde yürütülen afet sonrası iyileştirme sürecini incelemek amacıyla tasarlanmıştır. Çalışma, afetin fiziksel, sosyal ve ekonomik etkilerini bütüncül biçimde değerlendirebilmek için karma yöntem (mixed-method) yaklaşımına dayanmaktadır. Bu yöntem, nicel verilerle istatistiksel doğrulama yapmayı, nitel verilerle ise sürecin sosyal ve yönetsel dinamiklerini derinlemesine anlamayı sağlamaktadır.

Nicel veriler; saha anketleri, AFAD hasar tespit kayıtları, TÜİK nüfus verileri, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı raporları ile MTA jeolojik haritalarından derlenmiştir. Nitel veriler ise yarı yapılandırılmış görüşmeler, saha gözlemleri ve fotoğraf kayıtları yoluyla elde edilmiştir. Elde edilen nicel veriler SPSS 26 yazılımında betimsel istatistik yöntemleriyle (frekans, yüzde, çapraz tablo) analiz edilmiş; mekânsal veriler ArcGIS Pro 3.1.5 ortamında haritalandırılmıştır (Şekil 1). Bu sayede saha ve kurumsal veriler bir araya getirilerek afet sonrası iyileşme sürecinin çok boyutlu yapısı ortaya konulmuştur.

Araştırmanın evrenini, Kahramanmaraş'ın Pazarcık ve Elbistan ilçelerinde meydana gelen depremlerden doğrudan etkilenen Yeşilyurt ilçesi sakinleri oluşturmaktadır. Bu evren, hem kentsel hem de kırsal alanlarda yaşayan, farklı sosyo-ekonomik ve demografik özelliklere sahip afetzedeleri kapsamaktadır.

Örnekleme, erişilebilirlik esasına göre belirlenen toplam **80 katılımcıdan** (40 kadın, 40 erkek) oluşmaktadır. Katılımcılar; konteyner kentlerde, geçici barınma

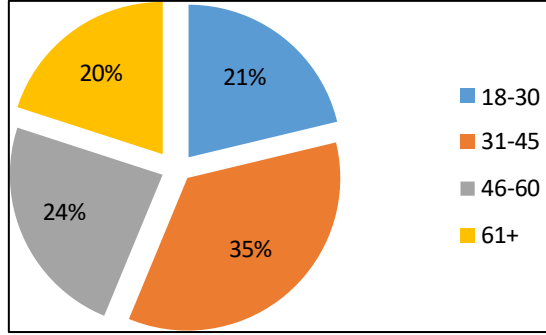
alanlarında, az ve orta hasarlı konutlarda ve kırsal yerleşimlerde yaşayan bireyler arasından seçilmiştir. **Kolayda örnekleme (convenience sampling)** yöntemi, saha erişim güçlükleri, güvenlik sınırlamaları ve zaman kısıtları nedeniyle tercih edilmiştir. Bu yöntem, saha koşullarına en uygun seçenek olmakla birlikte örneklemin sınırlı büyüklüğü ve rastgele seçilmemiş olması nedeniyle sonuçların genellenebilirliğini sınırlamaktadır. Katılımcıların yaş dağılımı şu şekildedir: %35'i 31–45 yaş, %24'ü 46–60 yaş, %21'i 18–30 yaş, %20'si 61 yaş ve üzerindedir. Bu tablo, sürecin özellikle aktif çalışma çağındaki nüfus tarafından taşındığını göstermektedir (Şekil 2).

Şekil 1. Araştırmanın İş-Akış Şeması

- 31–45 yaş grubu: Aile kurmuş, çocuk sahibi ve barınma ihtiyacı yüksek bireylerden oluşmakta; konut güvenliği ve eğitim olanakları kararlarında belirleyici olmaktadır.
- 46–60 yaş grubu: Yerleşik, sabit gelire sahip bireyler; özellikle altyapı hizmetleri ve ekonomik istikrar konularında hassastır.
- 18–30 yaş grubu: Görece düşük oranda temsil edilmekte; eğitim, iş ve sosyal nedenlerle göç eğilimi yüksektir.

- 61 yaş ve üzeri: Destek ihtiyacı yüksek, sağlık hizmetlerine erişim talebi fazladır; geri dönüşler genellikle aile bağları üzerinden gerçekleşmektedir.

Şekil 2. Ankete katılan kişilerin yaş aralığı

Bu dağılım, genç nüfusun (18–30 yaş) ilçeden eğitim, istihdam ve sosyal olarak eksikliği gibi nedenlerle uzaklaşma eğiliminde olduğunu ve bu durumun uzun vadede nüfusun yaşlanmasına yol açabileceğini göstermektedir. Orta yaş grubu (31–45 yaş) ise, hem aile sorumlulukları hem de ekonomik faaliyetlere aktif katılımları nedeniyle yeniden yapılanma ve toplumsal toparlanma sürecine önemli bir insan kaynağı sağlamaktadır (Şekil 2).

Bununla birlikte, 46–60 yaş aralığındaki bireylerin afet sonrası dönemde gelir istikrarı, barınma ve altyapı hizmetlerine erişim konularında hassasiyet göstermesi, bu grubun ekonomik ve sosyal destek programlarıyla güçlendirilmesini gerekli kılmaktadır. 61 yaş ve üzeri nüfusun oranının görece yüksek olması ise, sağlık hizmetlerine erişim, bakım desteği ve sosyal dayanışma mekanizmalarının güçlendirilmesi ihtiyacını ortaya koymaktadır.

Dolayısıyla, afet sonrası iyileştirme politikalarının yaş gruplarının farklı ihtiyaçlarını dikkate alması; özellikle genç nüfusun bölgede tutulmasını sağlayacak istihdam ve eğitim odaklı politikalar ile yaşlı ve sabit gelirli gruplara yönelik sosyal koruma önlemlerinin eşgüdümlü biçimde yürütülmesi, sürdürülebilir iyileşme süreci açısından kritik öneme sahiptir.

Araştırmada veri toplama aracı olarak üç bölümden oluşan anket formu kullanılmıştır:

1. Demografik bilgiler (yaş, cinsiyet, eğitim, meslek vb.)
2. Afet sonrası yaşam koşulları, sosyoekonomik etkiler, göç eğilimleri ve barınma tercihleri
3. Kamu hizmetlerine erişim, memnuniyet düzeyi ve sorun alanları

Anket formu 2024 yılı Nisan ayında son hâlini almış, **22 Temmuz 2023 – 30 Mayıs 2024** tarihleri arasında uygulanmıştır. Uygulamalar; Yakınca, Hiroğlu, Gündüzbey, Bostanbaşı, Çilesiz, Yaka, Samanköy, Mullakasım, İkizce, Zaviye,

Kozluk ve Üçgöze mahallelerinde; ayrıca konteyner kentler, geçici ticaret merkezleri ve kırsal küçük yerleşimlerde yürütülmüştür.

Toplanan veriler **SPSS** yazılımında analiz edilmiştir. Frekans, yüzde ve çapraz tablo analizlerinin yanı sıra mekânsal karşılaştırmalar için bulgular **CBS ortamına** aktarılmıştır. Nicel verileri desteklemek amacıyla yarı yapılandırılmış görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler; mahalle muhtarları, belediye personeli, AFAD koordinatörleri, konteyner kent yöneticileri ve afetzedelerle gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde konut güvenliği, altyapı hizmetleri, geçici barınma koşulları, ekonomik faaliyetlerin yeniden başlaması ve toplumsal dayanışma konuları ele alınmıştır. Görüşmeler ses kaydı ve not tutma yöntemleriyle belgelenmiş, **içerik analizi** yöntemiyle temalar hâlinde çözümlenmiştir.

Saha gözlemleri, depremin hemen ardından başlayıp farklı dönemlerde tekrarlanmıştır.

Dönem	Gözlem Alanı	Odak Noktası
7–15 Şubat 2023	Hıroğlu, Çırmıhtı	İlk hasar tespitleri, toplanma alanları
16 Şubat 2023	Tohma	Artçı sarsıntıların etkileri
Mart–Mayıs 2023	Hamidiye, Hıroğlu, Gedik, Bostanbaşı, Mullakasım, Gündüzbey	Konteyner kentler ve geçici ticaret merkezleri
22 Temmuz 2023 – 30 Mayıs 2024	Yakınca, Tecde, Çilesiz, Yaka, Samanköy, İkizce, Zaviye, Kozluk, Üçgöze	Düzenli saha ziyaretleri ve dayanışma gözlemleri

Saha sürecinde fotoğraf, video ve not kayıtları alınmış; elde edilen materyaller analiz sürecinde hem görsel hem metinsel olarak değerlendirilmiştir. Medya ve sosyal medya içerikleri yalnızca doğrulama yapılabildiği durumlarda kullanılmış, sahadaki gözlemlerle örtüşen bilgiler analizlere dâhil edilmiştir. Bu yaklaşım, görsel ve yazılı verilerin güvenilirliğini güçlendirmiştir.

1.4. Afet Sonrası İyileştirme Literatürüne Bir Bakış

Afet sonrası iyileştirme, farklı disiplinlerin kesişiminde yer alan çok boyutlu bir araştırma alanıdır. Bu bölüm, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremleri bağlamında Yeşilyurt'taki iyileştirme sürecini analiz etmek için başvurulacak akademik literatürü değerlendirmekte ve bu çalışmanın mevcut bilgi birikimine getirdiği özgün katkıyı ortaya koymaktadır. Literatür üç ana eksen

ele alınmıştır: (1) Afetin fiziksel ve jeolojik boyutları, (2) Afetin sosyo-ekonomik ve insani boyutları, (3) Yeniden yapılanma ve yönetim yaklaşımları.

Afetin Fiziksel ve Jeolojik Boyutları: 6 Şubat depremlerinin jeolojik yönüne odaklanan çalışmalar, afetin nedenlerini ve mekânsal etkilerini anlamada temel bir çerçeve sunmaktadır. MTA (2023) raporu ile Duman ve Emre'nin (2013) araştırmaları, Doğu Anadolu Fay Zonu'nun (DAFZ) segment yapısını ve depremin bu segmentler üzerindeki etkilerini detaylandırmıştır. AFAD'ın (2023) on binlerce artçı sarsıntıyı belgeleyen raporları ise bölgedeki sismik aktivitenin uzun süreli karakterini vurgulamaktadır. Bu bilimsel bulgular, Yeşilyurt'un maruz kaldığı fiziksel riskleri anlamada kritik bir temel oluştursa da, bu risklerin toplumsal kırılganlıklarla nasıl kesiştiği çoğu zaman göz ardı edilmiştir.

Afetin Sosyo-Ekonomik ve İnsani Boyutları: Fiziksel yıkımın ötesinde, afetlerin en kalıcı etkileri toplumların sosyal ve ekonomik dokusunda görülür. Wisner ve Luce (1993) ile Cutter ve arkadaşları (2012) toplumsal kırılganlıkların afetin yol açtığı zararın boyutunu doğrudan belirlediğini ortaya koyarak, afetleri yalnızca doğal değil, aynı zamanda sosyal bir olgu olarak değerlendirme gerekliliğini vurgulamışlardır.

Sosyal Doku ve Kültürel Miras: Tapan (2024), Kahramanmaraş depremlerinin Malatya'daki kültürel miras yapıları üzerindeki tahribatını detaylandırmıştır. Yeşilyurt'un Gündüzbey ve Çırmıhtı mahallelerinde geleneksel konutların yıkımı, yalnızca barınma krizine değil, toplumsal bellek ve kimlik kaybına da işaret etmektedir.

Psikolojik Travma: Afetlerin uzun vadeli etkilerinden biri psikolojik travmadır. Karakaya (2004) ve Karancı (2006), travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon ve patolojik yas gibi tepkilerin yaygınlığını ve bireysel dayanıklılığa bağlı olarak değişkenlik gösterdiğini ortaya koymuştur. Bu bulgular, Yeşilyurt'taki iyileştirme sürecinde psikososyal destek hizmetlerinin sürekliliğinin hayati olduğunu göstermektedir.

Ekonomik Kırılganlık: Doğal afetler, yalnızca bireysel yaşamları değil, makroekonomik dengeleri de derinden etkiler (Altay, 2017). 6 Şubat depremlerinden etkilenen 11 il, Türkiye'nin üretim altyapısında kritik bir konuma sahiptir. Çoban (2019) ve Özler (2019), afet sonrası iyileştirmenin yalnızca konut inşasına indirgenmemesi; altyapı, kamu hizmetleri ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir bir biçimde yeniden düzenlenmesi gerektiğini vurgulamaktadır.

Yeniden Yapılanma ve Yönetişim: “Daha İyisini İnşa Etme” Yaklaşımı: Afet sonrası yeniden yapılanma, sadece yıkılanı onarmak değil, gelecekteki risklere karşı daha dirençli bir toplumsal ve fiziksel yapı inşa etme sürecidir. Literatürde sıkça atfı yapılan “Build Back Better” (BBB) — Türkçesiyle “Daha

İyisini Yeniden İnşa Et” — ilkesi, risk azaltımı, psikososyal iyileşme ve ekonomik toparlanmanın bütüncül bir yaklaşımla ele alınmasını savunur (Guralnick, 2018; Kadioğlu, 2011). Kennedy ve çalışma arkadaşları (2008), afet öncesi düzene dönüş çabasının mevcut kırılganlıkları yeniden üretebileceğini belirtir. Bununla birlikte, bu ilkenin uygulanması her zaman sorunsuz değildir. Yeni yerleşim alanlarının belirlenmesi ve hak sahipliği süreçleri, kimi zaman sosyal gerilimleri tetikleyebilir. Gökçe ve Tetik’in (2012) 1966 Muş-Varto Depremi örneğinde gösterdiği gibi, bu tür anlaşmazlıklar iyileştirme sürecini on yıllarca geciktirebilmektedir.

Bu çalışma, afet sonrası iyileştirmeyi coğrafi bir perspektiften, yani mekânsal, sosyal ve ekonomik bileşenleri bütünleştirerek ele almaktadır. Saha gözlemleri, anket verileri ve mekânsal analizleri bir arada kullanan karma yöntem deseni, hem kurumsal planlamayı hem de yerel halkın deneyim ve beklentilerini birlikte değerlendirmektedir. Böylelikle çalışma, “Daha İyisini Yeniden İnşa Et” ilkesinin yerel ölçekte nasıl uygulanabileceğine dair somut ve bütüncül bir model sunarak afet coğrafyası literatürüne özgün bir katkı sağlamaktadır.

2. AFETLERİ YENİDEN DÜŞÜNMEK: KIRILGANLIKTAN DİRENÇLİLİĞE KURAMSAL BİR ÇERÇEVE

Afet sonrası iyileştirme süreçlerini anlamak, öncelikle “afet” olgusunun kendisini doğru bir teorik zemine oturtmayı gerektirir. Afet yalnızca bir doğa olayı değil, toplumsal yapıların, mekânsal örgütlenmenin ve yönetim biçimlerinin kesişiminde şekillenen karmaşık bir süreçtir. Bu nedenle, bir olayı “afete” dönüştüren dinamikler, fiziksel tehlikeler kadar sosyal, ekonomik ve politik kırılğanlıklarla da ilgilidir. Toplumlar bu yıkıcı olayları nasıl yönetir, nasıl tepki verir ve bu süreçlerden nasıl daha dirençli biçimde çıkar? Bu bölüm, Yeşilyurt’taki deprem sonrası iyileştirme sürecini analiz etmekte kullanılacak kavramsal ve teorik araç setini sunmaktadır. Amaç yalnızca afet literatüründeki kavramları tanımlamak değil, aynı zamanda bu kavramları birbiriyle ilişkilendirerek reaktif müdahalelerden proaktif dirençlilik inşasına uzanan teorik bir çerçeve geliştirmektir.

2.1. Afet, Tehlike, Risk ve Kırılğanlık

Bir afet, tehlike (*hazard*) ile bu tehlikeye maruz kalan toplumun kırılğanlıklarının (*vulnerability*) kesişiminde ortaya çıkar (Cutter, Boruff & Shirley, 2003; Wisner vd., 2012). Deprem, sel ya da kasırga gibi olaylar tek başına yalnızca birer tehlikedir; ancak bu tehlikeler, yerleşim alanları, altyapılar ve sosyal sistemlerle etkileşime girdiğinde “risk”e, yani potansiyel kayıplar olasılığına dönüşür. Bu nedenle afet, yalnızca fiziksel bir olay değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve yönetsel dinamiklerin iç içe geçtiği bir süreçtir.

Afetler genel olarak kökenlerine göre beş ana grupta incelenir:

- Jeolojik afetler (deprem, heyelan, tsunami vb.),
- Klimatik afetler (sel, taşkın, kuraklık, fırtına, aşırı sıcak-soğuk vb.),
- Biyolojik afetler (salgınlar, böcek istilaları, erozyon),
- Beşeri afetler (savaş, terör, göç),
- Teknolojik afetler (maden, sanayi veya ulaşım kazaları).

Bu sınıflandırma, afetlerin oluşum nedenlerini, etkiledikleri sistemleri ve müdahale biçimlerini analitik olarak anlamayı kolaylaştırır (AFAD, 2025).

Afetler, bir topluluğun normal işleyişini bozan, insan yaşamı, ekonomi ve çevre üzerinde kayıplara neden olan olaylardır. FEMA (1996), afeti doğal veya insan kaynaklı bir olay sonucunda oluşan ciddi mal ve can kaybı durumu olarak tanımlar. Bu kurumun rehberine göre “büyük ölçekli afet”, yerel kapasiteyi aşan ve üst yönetim düzeyinde müdahale gerektiren olaylardır. Benzer biçimde, UNISDR (2009) da afetleri, bir toplumun kendi kaynaklarıyla başa çıkma kapasitesini aşan, yaygın insani, ekonomik ve çevresel kayıplara yol açan

durumlar olarak tanımlar. Bu tanım, afetlerin üç bileşenli bir yapıya sahip olduğunu açıkça ortaya koyar:

1. Tehlikeye maruziyet (*exposure*),
2. Kırılabilirlik koşulları (*vulnerability*),
3. Yetersiz başa çıkma kapasitesi (*coping capacity*).

EM-DAT (2023) da afetleri, toplulukların kendi kaynaklarıyla baş edemediği ani gelişen olaylar olarak tanımlayarak benzer bir vurgu yapar. Bu çerçevede afetler yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda yönetsel ve kurumsal bir kapasite krizine de işaret eder. Kadioğlu (2011) ve Panesir (2018) gibi yazarlar, afetin “doğal ya da teknolojik kökenli olayların yol açtığı, toplumun normal yaşam düzenini kesintiye uğratan sonuçlar” olduğunu belirterek, sosyal sistemlerin dayanıklılığının belirleyici rolünü vurgular.

Bu tanımların ortak paydası, afetlerin yalnızca fiziksel tahribatla değil, aynı zamanda **toplumsal yapının kırılabilirlikleriyle** şekillendiğini göstermesidir. Dolayısıyla afetleri anlamak, hem doğa bilimlerinin hem de sosyal bilimlerin kesiştiği bir kavramsal çerçeve gerektirir.

Kırılabilirlik, Maruziyet ve Risk İlişkisi: Afet kırılabilirliği, bir topluluk ya da sistemin tehlikelerin olumsuz etkilerine karşı ne kadar hassas olduğunu ve bu etkiler karşısında ne ölçüde zarar görebileceğini belirleyen çok boyutlu bir kavramdır (UNISDR, 2009; Wisner vd., 2012). Kırılabilirlik; fiziksel (altyapı, yapı kalitesi), sosyal (gelir düzeyi, eğitim, cinsiyet rolleri), ekonomik (istihdam, kaynak erişimi) ve çevresel (arazi kullanımı, ekosistem bütünlüğü) bileşenleri içerir.

Bu çerçevede **maruziyet**, tehlikelere fiziksel veya mekânsal yakınlık derecesini ifade ederken, **dayanıklılık** (*capacity*) toplumun bu tehlikelere karşı direnme ve toparlanma kabiliyetini temsil eder (Pelling, 2003). **Esneklik** (*resilience*) ise sistemin şoklara uyum sağlama, yeniden örgütlenme ve öğrenme kapasitesini içerir. Bu üç kavram birlikte ele alındığında, afetlerin neden olduğu zararların yalnızca olayın büyüklüğüyle değil, toplumun içsel özellikleriyle de belirlendiği görülür.

Risk Bileşenleri ve Yönetim Döngüsü: Risk kavramı, belirli bir tehlikenin gerçekleşmesi durumunda ortaya çıkabilecek zarar ve kayıpların olasılığını tanımlar (Kadioğlu, 2008; AFAD, 2012). Risk = Tehlike × Maruziyet × Kırılabilirlik biçiminde formüle edilebilir. Bu denklem, riskin doğrudan doğal tehlikenin varlığından değil, onun toplumsal sistemlerle kesişiminden doğduğunu açıklar (Şekil 4).

Risk düzeylerinin sınıflandırılması, afet yönetimi açısından operasyonel önceliklerin belirlenmesinde önemlidir. Kadioğlu (2017) tarafından önerilen sınıflama, riskleri üç düzeyde ele alır:

- **S1 (Kabul edilebilir risk):** bireysel müdahaleyle yönetilebilir düzeyde olaylar,
- **S2 (Tolere edilebilir risk):** yerel müdahale gerektiren acil durumlar,
- **S3 (Kabul edilemez risk):** ulusal veya uluslararası müdahale gerektiren büyük afetler.

Bu sistematik yaklaşım, özellikle Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP) ve Afet Risk Azaltma Planı (TARAP) gibi kurumsal stratejilerde operasyonel bir çerçeve sunmaktadır.

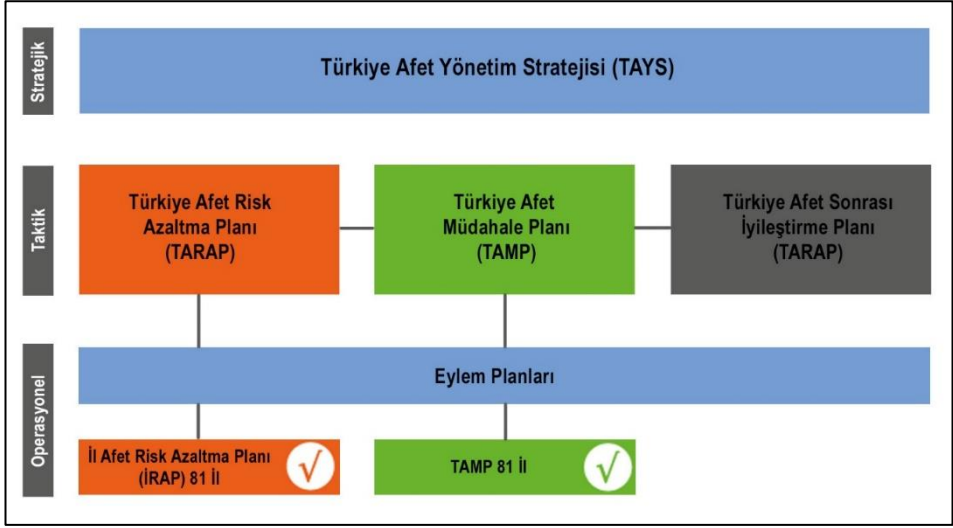
Tehlike, Yapılaşma ve İnsan Faktörü: Risk, yalnızca doğa olaylarının varlığıyla açıklanamaz; insan yerleşimleri ve planlama biçimleri bu riskin düzeyini belirler (AFAD, 2012). Plansız, denetimsiz ve yüksek yoğunluklu yapılaşma, kırılganlığı artırarak riskin büyümesine neden olur. Örneğin, herhangi bir yapılaşmanın bulunmadığı bir bölgede risk sıfıra yakinken ($Risk = 0$), plansız yerleşimlerin bulunduğu alanlarda aynı tehlike, ciddi kayıplara yol açabilir. Buna karşılık, planlı ve dayanıklı yapılaşma, riski azaltmakta, tehlikenin afet haline gelmesini önleyebilmektedir (Şekil 5).

Bu nedenle afet yönetimi yalnızca acil müdahaleyle sınırlı kalmamalı; mekânsal planlama, yapı standartları, ekosistem yönetimi ve toplumsal farkındalık politikalarıyla birlikte ele alınmalıdır. Bu yaklaşım, afet sonrası iyileştirme süreçlerinde “yeniden inşa”nın ötesine geçerek, gelecekteki risklerin azaltılmasına yönelik **dirençli bir mekânsal sistem** oluşturmayı hedefler.

2.2. Afet Yönetimi

Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD), 2009 yılında kurulmuş olup Türkiye’de afet ve acil durum süreçlerini koordine eden temel kuruluştur. İçişleri Bakanlığı’na bağlı olarak faaliyet gösteren AFAD, il düzeyindeki çalışmalarını valilik bünyesinde yer alan İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri aracılığıyla yürütmektedir. Kurumun başlıca görevleri; afet öncesi risklerin belirlenmesi, gerekli hazırlıkların yapılması, afet anında hızlı ve etkili müdahalenin sağlanması ve afet sonrası iyileştirme sürecinin planlı biçimde yürütülmesidir (AFAD, 2012).

Genel anlamda **afet yönetimi**, afetlerin meydana gelmeden önce önlenmesi ve olası etkilerinin azaltılması amacıyla afet öncesi, sırası ve sonrasında yapılması gereken tüm çalışmaların planlı, organize ve koordineli biçimde yürütülmesini kapsar. Bu süreç, kamu kurumları, yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve toplumun tüm kesimlerinin katılımını gerektirir. Afet yönetimi, çok disiplinli ve çok paydaşlı bir yapıya sahip olup değişen koşullara uyum sağlayabilen dinamik bir sistem olarak tanımlanmaktadır (AFAD, 2023).

Şekil 3. Türkiye Afet Müdahale Planı (AFAD 2023).

Türkiye'nin modern afet yönetim sistemi, **entegre ve modüler planlama yaklaşımına** dayanmaktadır. Bu sistem üç temel plan üzerinden yürütülür (Şekil 3):

- **Türkiye Afet Risk Azaltma Planı (TARAP):** Afetler meydana gelmeden önce risklerin belirlenmesi ve bu risklerin önlenmesi veya etkilerinin azaltılmasına yönelik stratejileri içerir. Toplumsal dayanıklılığı artırmayı ve sürdürülebilir kalkınmayı hedefler.
- **Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP):** Afet anında görev alacak hizmet gruplarının (arama-kurtarma, sağlık, barınma, beslenme vb.) rollerini ve koordinasyon mekanizmalarını tanımlayan operasyonel plandır.
- **Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP):** Afet sonrasında yaşamın normale dönmesini ve afet öncesine göre daha güvenli bir yaşam çevresi oluşturulmasını amaçlayan planlama çerçevesidir (TAMP, 2022).

Bu planlar, afet yönetiminin tüm aşamalarında entegrasyon ve koordinasyonu sağlayarak ulusal ölçekte bir yönetim bütünlüğü oluşturur.

Afet yönetimi, yalnızca kriz anına müdahaleden ibaret değildir; afet öncesinde gerçekleştirilen **hazırlık**, **risk azaltma** ve **erken uyarı** gibi stratejik faaliyetleri de kapsar (Kadıoğlu, 2008). Afet sonrasında ise **iyileştirme**, **yeniden yapılanma** ve **etki analizi** süreçleri öne çıkar (Demirci & Karakuyu, 2004). Bu yönüyle afet yönetimi, hem önleyici hem de iyileştirici adımları bütünleştiren kapsamlı bir yönetim döngüsüdür.

Kadioğlu'na (2008) göre afetlerin etkilerini azaltmanın en etkili yolu, afet gerçekleşmeden önce yapılan stratejik planlama ve toplumsal farkındalık çalışmalarına dayanmaktadır. Geray (1997), afetin yıkıcı etkilerinin azaltılmasında en temel unsurun hazırlık aşaması olduğunu vurgularken; Ergünay (1998), Ertürkmen (2006) ve Kadioğlu (2017) de afet öncesi planlamanın önemine dikkat çekmiştir.

Bu çerçevede Türkiye'de afet yönetimi süreci üç ana aşamada ele alınmaktadır:

1. **Afet öncesi hazırlık ve risk azaltma**
2. **Afet anında müdahale**
3. **Afet sonrası iyileştirme ve yeniden yapılanma**

Bu aşamalar, birbirini tamamlayan bir **afet yönetimi döngüsünün** parçalarıdır. Sürdürülebilir afet yönetimi, yalnızca kriz anındaki müdahaleleri değil; önleyici ve iyileştirici süreçlerin tümünü kapsayan bütüncül bir yaklaşımı gerektirir. Erkan'a (2010) göre bu döngü, kurtarma/ilkyardım, yeniden inşa ve iyileştirme, kalkınma, önleme/risk azaltma ve hazırlık aşamalarının sistematik bir biçimde yürütülmesini zorunlu kılar

2.3. Dirençlilik Kavramı ve Kentsel Sistemlerde Uygulamaları

Dirençlilik kavramı; çevre yönetimi, kent planlaması ve sürdürülebilir kalkınma gibi birçok alanda merkezi bir yere sahiptir. Meerow ve Newell (2019), dirençliliği sürdürülebilirlik, uyum, kırılganlık ve adaptasyon gibi kavramlarla ilişkilendirerek yalnızca krizlere karşı dayanıklılığı değil, aynı zamanda krizlerin üstesinden gelme ve sistemin yeniden yapılandırılma süreçlerini de kapsadığını belirtmiştir. Bu bakış açısına göre dirençlilik, bir sistemin dışsal şoklara karşı dayanıklılığı ve toparlanma kapasitesiyle doğrudan ilişkilidir.

Weichselgartner ve Kelman (2015), dirençliliği bireylerin, organizasyonların ve sosyo-ekolojik sistemlerin zorlu koşullarla başa çıkma yeteneği olarak tanımlamıştır. Böylece kavram, yalnızca fiziksel değil; toplumsal, yönetsel ve psikolojik boyutları da içeren geniş bir çerçeve kazanmıştır. Kavanoz (2020) ise “dirençli kent” kavramına odaklanarak, kentsel sistemlerin dışsal tehditlere karşı dayanıklı olabilmesi için sahip olması gereken özellikleri vurgulamıştır. Bu tür kentler, kriz durumlarında yalnızca şokları kontrol altına almakla kalmaz, aynı zamanda temel işlevlerini sürdürme kapasitesine de sahiptir.

Bu tanımların ortak noktası, dirençliliğin yalnızca kriz anına tepki verme becerisi değil; aynı zamanda uzun vadeli adaptasyon ve dönüşüm gücü olduğudur. Dirençlilik durağan bir nitelik değil; sürekli gelişen, uyum sağlayan ve kendini yeniden yapılandıran bir süreçtir.

OECD (2023), dirençli kentlerin karşılaştıkları şokları bertaraf etmenin ötesine geçerek bu deneyimleri gelecekteki krizlere hazırlıklı olma yönünde bir dönüşüm fırsatı olarak değerlendirdiklerini ifade etmektedir. Buna karşılık, Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı (UN-Habitat) Kentsel Dayanıklılık Merkezi, dirençliliği daha çok yönetim ve planlama temelli bir hazırlık süreci olarak ele alır. Katılımcı yaklaşımla oluşturulan planların, kriz anlarında hızlı ve etkili müdahalelere olanak tanıdığına dikkat çeker (UN-Habitat, 2023). Bu iki yaklaşım bir arada değerlendirildiğinde, kentsel dirençliliğin hem yönetsel hem dönüşümsel boyutlarıyla anlaşılması gerektiği görülür.

Jabareen (2013), kentleri yalnızca ekolojik ve mekânsal unsurlar değil; aynı zamanda toplumsal ve siyasal sistemler olarak değerlendirmiştir. Dirençli bir kent bu nedenle fiziksel dayanıklılığın ötesinde, sosyal dayanışma, kurumsal kapasite ve yönetsel hazırlık gibi unsurları da kapsar. Etkili bir kentsel planlama, kriz anlarında yeni sorunların ortaya çıkmasını önlerken, hizmetlerin aksamadan sürdürülmesini sağlar. Planlamanın yalnızca altyapıyı değil, toplumsal dokuyu da içermesi bu bağlamda kritik önemdedir.

Kentsel dirençliliğin temelinde sürdürülebilirlik yer alır. Mevcut kaynakların verimli ve dengeli biçimde kullanılması, kent sistemlerinin her koşulda işlerliğini sürdürmesini sağlar. Dirençli kentler değişen koşullara hızla uyum sağlayabilen, sürekli kendini geliştiren ve dönüşüme açık yapılar olarak tanımlanabilir. Ancak her yerleşim yeri afetlere karşı aynı düzeyde direnç göstermez; çünkü sosyal, ekonomik ve yönetsel yapılar arasında önemli farklılıklar bulunmaktadır. Bu nedenle dirençlilik yalnızca doğal afetlere değil; ekonomik krizler, göç hareketleri ve salgın hastalıklar gibi toplumsal ve yapısal kırılganlık alanlarını da kapsar.

Kayar ve Kutlu (2022), kentsel dirençliliğe etki eden faktörleri iki temel grupta incelemiştir. Dirençliliği zayıflatan faktörler arasında hava, su ve gıda kaynaklarının kirlenmesi; kamu kurumlarının katı ve kapalı yapıları; kaynakların sürdürülemez biçimde tüketilmesi yer alır. Buna karşılık dirençliliği güçlendiren faktörler; yenilikçi uygulamaların yaygınlaşması, sosyal ve ekolojik çeşitliliğin korunması, kaybedilen ekosistem işlevlerinin yeniden kazandırılması ve geri bildirim mekanizmalarının etkin biçimde işletilmesidir. Kentsel dirençlilik değerlendirmelerinde bu faktörlerin sistematik biçimde analiz edilmesi, kırılganlık göstergelerinin doğru biçimde belirlenmesini sağlar.

Türkiye özelinde bakıldığında, 6 Şubat 2023'te meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, ülke genelinde dirençlilik kapasitesinin sınandığı bir dönüm noktası olmuştur. Kamuoyunda “asrın felaketi” olarak anılan bu afet, sağlık hizmetlerinden lojistik yönetime, arama-kurtarma faaliyetlerinden sosyal yardımlara kadar birçok alanda sistemsel zafiyetleri görünür kılmıştır. Bu

süreç, bir kentin direnç düzeyinin yalnızca fiziksel altyapı ile değil; sosyal, ekonomik ve yönetsel yapıların bütüncül işleyişiyle belirlendiğini bir kez daha ortaya koymuştur.

Afet sonrası dönemde özellikle çelik konstrüksiyon yapıların tercih edilmesi gibi davranışsal değişiklikler gözlemlenmiştir. Ancak yapısal iyileşme kadar toplumsal bilinç, afet farkındalığı ve kurumsal koordinasyonun da geliştirilmesi gerekmektedir. Türkiye'nin yüksek deprem riski taşıyan bir ülke olduğu gerçeği, yapılaşma ve planlama süreçlerinin dirençlilik ekseninde yeniden ele alınmasını zorunlu kılmaktadır.

Bu noktada Yeşilyurt ilçesi, afet sonrası iyileşme süreci açısından bütüncül dirençlilik anlayışının uygulanabileceği önemli bir örnek teşkil etmektedir. Müdahaleler yalnızca kısa vadeli çözümlerle sınırlı kalmamalı; uzun vadede sürdürülebilir, güvenli ve yaşanabilir bir kentsel yapı hedeflenmelidir. Geçmiş afetlerden edinilen deneyimler doğrultusunda toplumsal farkındalık oluşturulmalı ve bu farkındalık yeni planlama stratejilerine yön vermelidir.

Dirençli bir kent, afetlerin ardından yalnızca hasarı onaran değil, aynı zamanda gelecekteki riskleri azaltacak biçimde yeniden yapılanabilen bir sistemdir. Bu kapsamda;

- Doğal afetler, ekonomik krizler, göç hareketleri ve salgın hastalıklar gibi potansiyel tehditler önceden tanımlanmalı ve gerekli önlemler alınmalıdır.
- Kriz durumlarına yönelik acil müdahale planları hazırlanmalı ve güncel tutulmalıdır.
- Ortaya çıkan sorunlara karşı esnek, hızlı ve yenilikçi uyum mekanizmaları geliştirilmelidir.
- Afet sonrası hizmetlerin kesintisiz sürdürülebilmesi için dayanıklı ve sürdürülebilir altyapılar kurulmalıdır (Öztürk ve Demirel, 2021; Canpolat, 2023).

Yaşanan deneyimler göstermektedir ki, fiziksel, ekonomik ve sosyal olarak zarar gören kentlerin kentsel dönüşüm yoluyla iyileştirilmesi kaçınılmazdır. Etkili kentsel dönüşüm politikaları, yalnızca afet risklerini azaltmakla kalmaz; aynı zamanda daha dirençli, sürdürülebilir ve adil kent yapılarının oluşumunu da sağlar.

Sonuç olarak, dirençlilik kavramı günümüzde yalnızca kriz yönetiminin bir bileşeni değil, sürdürülebilir kalkınmanın da temel unsuru haline gelmiştir. Ekonomi, iletişim, yönetim ve halk katılımını içeren bütünleşik bir sistem yaklaşımı benimsenmedikçe kentlerin direnç kapasitesi güçlenemez. Dirençli biçimde yeniden kurulan yerleşimlerde gelişmiş altyapı, planlı üretim-tüketim

sistemleri ve yeni istihdam alanları yaratılarak sürdürülebilir kalkınma hedeflerine doğrudan katkı sağlanabilir. Böylece yalnızca afetlerin etkileri telafi edilmez; kentler geleceğin belirsizliklerine karşı daha güvenli, işlevsel ve dayanıklı yapılar haline gelir.

2.4. İyileştirme (Recovery) Kavramının Gelişimi

Afet yönetimi döngüsünün son ve en uzun soluklu aşaması olan **iyileştirme (recovery)**, afetin akut etkilerinin kontrol altına alınmasının ardından başlayan ve toplumun normal yaşam düzenine dönmelerini amaçlayan kapsamlı bir süreçtir. Bu aşama yalnızca fiziksel yapıların onarımını değil; aynı zamanda sosyal, ekonomik ve kurumsal sistemlerin afet öncesine göre daha dayanıklı hâle getirilmesini hedefler (Kadioğlu, 2011; Tang, 2017). Özler (2019), bu süreci “geçici çözümlerden kalıcı yapılara geçiş” olarak tanımlarken; Çoban (2019), konut ihtiyacının ötesinde altyapının, kamu hizmetlerinin, sosyal yaşamın ve ekonomik faaliyetlerin sürdürülebilir biçimde yeniden yapılandırılmasının gerekliliğini vurgulamaktadır.

Türkiye’de afet sonrası iyileştirme faaliyetleri, **AFAD** bünyesindeki **İyileştirme Dairesi Başkanlığı** tarafından koordine edilmektedir. Bu birim; kamu kurumları, yerel yönetimler, üniversiteler ve sivil toplum kuruluşlarıyla iş birliği içinde yeniden yapılanma ve iyileştirme süreçlerini planlamakta, uygulamakta ve izlemektedir (AFAD, 2009).

İyileştirme çalışmalarının temel yol haritası, **Türkiye Afet Sonrası İyileştirme Planı (TASİP)** ile çizilmiştir. TASİP’in en kritik özelliği, iyileştirme planlamasının afet meydana geldikten sonra değil, afet öncesinde yapılması gerektiğini vurgulamasıdır. Türkiye’de geçmişte birçok afette planların olay sonrasında aceleyle hazırlanması, müdahalelerin kısa vadeli ve koordinasyonsuz kalmasına neden olmuştur. Oysa proaktif bir planlama anlayışıyla, olası senaryolara ve geçmiş deneyimlere dayalı olarak afet öncesinde hazırlanan planlar, sürecin daha etkin ve bütüncül biçimde yürütülmesini sağlar.

1999 Marmara Depremi, Türkiye’de afet yönetimi anlayışında bir dönüm noktası olmuştur (Herdem, 2011). Deprem sırasında yaşanan arama-kurtarma yetersizlikleri, sonraki yıllarda köklü reformları beraberinde getirmiştir. **Arama Kurtarma Birlik Müdürlükleri**’nin kurulması ve **Ulusal Medikal Kurtarma Ekipleri (UMKE)**’nin oluşturulması bu reformların başlıca sonuçlarıdır. 2011 Van Depremi’nde bu kapasite artışı somut biçimde görülmüş, ancak bu kez de ekipler arası koordinasyon sorunları öne çıkmıştır (Karancı vd., 2011). Bu deneyimler, afet yönetiminde yalnızca kapasite artışının değil, aynı zamanda etkin koordinasyonun ve sivil toplum kuruluşlarının akreditasyonunun da kritik önemde olduğunu göstermiştir.

Etkin bir iyileştirme planı belirli ilkelere dayanmalıdır. Çoban (2019), bu ilkeleri şu şekilde özetler: planın afet öncesinde hazırlanması, halkın sürece katılımının sağlanması, tarihi ve kültürel mirasın korunması, uygulanabilir ve gerçekçi olması. Bu ilkeler doğrultusunda iyileştirme süreci genellikle üç temel aşamada ilerler:

1. **Hasar ve İhtiyaç Analizi:** Afetin etkileri kapsamlı biçimde analiz edilerek can ve mal kayıpları, altyapı hasarları ve çevresel zararlar belirlenir. Aynı zamanda barınma, sağlık, gıda, eğitim ve istihdam gibi temel ihtiyaçlar tespit edilir.
2. **Önceliklendirme:** Belirlenen ihtiyaçlar, aciliyet, kaynak durumu ve kırılganlık düzeylerine göre öncelik sırasına konur.
3. **Uygulama ve Yeniden Yapılanma:** Önceliklere göre acil yardım, altyapı onarımı ve sosyo-ekonomik toparlanma programları hayata geçirilir.

İyileştirme süreçlerinde yapısal sorunlar da sıklıkla gözlenmektedir. Limoncu (2007), Varto, Gediz, Bingöl ve Marmara depremleri sonrası kalıcı konut uygulamalarında yer seçimindeki hatalar, tasarım eksiklikleri, altyapı yetersizlikleri ve afetzedelerin sosyo-psikolojik gereksinimlerinin göz ardı edilmesi gibi kronik problemlere dikkat çekmektedir. Benzer şekilde, yeni yerleşim alanlarının belirlenmesi sürecinde halk ile yetkililer arasında yaşanan görüş ayrılıkları ve mülkiyet anlaşmazlıkları süreci geciktirebilmektedir. Gökçe ve Tetik (2012), 1966 Muş-Varto Depremi sonrası hak sahiplerine konut tesliminin yaklaşık 45 yıl sürmesini bu duruma örnek göstermektedir.

Bu örnekler, iyileştirme süreçlerinde **planlı, şeffaf, katılımcı ve kurumlar arası koordinasyona dayalı** bir yaklaşımın hayati önemini ortaya koymaktadır. Ayrıca **Coğrafi Bilgi Sistemleri (CBS)** gibi teknolojiler, hasar tespiti, risk analizi, kaynak yönetimi ve hizmet planlamasında karar alma süreçlerini hızlandırarak sürecin rasyonelleşmesine önemli katkılar sunmaktadır.

2.5. Daha İyisini İnşa Etmek (Build Back Better)

Daha İyisini Yeniden İnşa Etmek (Build Back Better – BBB) yaklaşımı, afet sonrası toplulukların yalnızca eski hâline dönmelerini değil, daha dayanıklı, sürdürülebilir ve kapsayıcı biçimde yeniden yapılanmasını hedefleyen bir iyileştirme modelidir (Mannakkara, 2016). BBB, fiziksel altyapının onarımının ötesinde, toplumsal, ekonomik ve çevresel sistemlerin güçlendirilmesine dayanan bütüncül bir çerçeve sunar. Bu anlayışta hedef, afet öncesi düzene dönmek değil; riskleri azaltarak gelecekteki afetlere karşı dirençli bir toplumsal yapı inşa etmektir (Guralnick, 2018).

Afetlerin uzun vadeli etkileri dikkate alındığında, yeniden yapılanmanın yalnızca fiziksel kayıpları telafi etmesi yeterli değildir. Sürecin psikolojik, sosyal ve ekonomik boyutları da dikkate alınmalıdır (Boano, 2009). BBB yaklaşımı bu bütüncül anlayış nedeniyle, özellikle **2004 Hint Okyanusu Tsunamisi** sonrasında uluslararası düzeyde benimsenmiştir (Clinton, 2006). Kennedy ve ark. (2008), yalnızca “eski hâli geri getirme” anlayışının geçmişteki kırılganlıkları yeniden ürettiğini, bu nedenle afet öncesi durumun hedeflenmesinin yeterli olmadığını vurgulamaktadır.

BBB, afetleri yalnızca kayıp üretici olaylar olarak değil, aynı zamanda kırılganlıkları azaltmak için bir fırsat olarak görür. Bu çerçevede hem fiziksel yapıların güçlendirilmesi hem de toplulukların psikososyal ve ekonomik açıdan desteklenmesi gerekmektedir. Dayanıklı bina tasarımları, risk temelli arazi kullanım planları ve sürdürülebilir yerleşme stratejileri bu yaklaşımın temel araçlarıdır.

Türkiye’de 1999 Kocaeli ve Düzce depremleri sonrasında geliştirilen **Ulusal Afet Risk Azaltma Stratejisi**, BBB yaklaşımıyla büyük ölçüde uyumludur. Strateji, yeniden inşa sürecine geçilmeden önce tehlike analizlerinin yapılmasını, yapı güvenliğini artırıcı düzenlemelerin uygulanmasını ve risk azaltıcı önlemlerin mali desteklerle teşvik edilmesini öngörmektedir (Bakır, 2004).

Bölgesel ölçekte, **Duryog Nivaran** ve **Practical Action** tarafından hazırlanan *Güney Asya Afet Raporu (2008)* da, kalkınma uygulamalarının risk üretmemesi için kırılganlık ve tehlike haritalarının hazırlanmasının zorunlu olduğunu belirtir. Raporda iki temel strateji öne çıkar: yapıların dayanıklılığını artıran tasarım uygulamaları ve risk temelli, sürdürülebilir arazi kullanımı planlaması.

Pratikte ise, özellikle düşük gelirli bölgelerde yapı yönetmeliklerinin uygulanamaması BBB’nin önündeki en büyük engellerdendir. **Sri Lanka** örneğinde olduğu gibi, inşaat standartlarının yalnızca kentsel alanlarda geçerli olması, kırsal bölgelerde büyük can kayıplarına yol açmıştır (Pathiraja & Tombesi, 2009). Benzer şekilde yüksek maliyetli yapı malzemeleri ve teknolojiler, çoğu zaman afet direncini artırma çabalarının yaygınlaşmasını engellemektedir (Batteate, 2006).

Bu zorluklara rağmen BBB, yeniden inşa edilecek alanların seçiminde **çoklu tehlike analizlerini**, tehlike odaklı yapı kurallarını ve güçlü bir yasal altyapıyı esas alır (Clinton, 2006). Ancak afetlerin geniş çaplı etkileri, yapı güçlendirme maliyetlerini artırmakta ve uzun vadeli finansman ihtiyacını beraberinde getirmektedir. **Hint Okyanusu** ve **Samoa tsunamileri** sonrasında kıyı bölgelerinde yaşayan toplulukların iç kesimlere taşınması bu yaklaşıma örnektir; ancak sosyo-kültürel bağların kopması, bazı toplulukların yasa dışı olarak eski yerlerine dönmesine neden olmuştur (Kennedy vd., 2008).

Dolayısıyla afet sonrası yeniden yapılanma, yerel halkın yaşam biçimi, ekonomik alışkanlıkları ve kültürel bağlarını gözeterek bir yaklaşımla yürütülmelidir. Aksi durumda, “iyileştirme” yeni toplumsal sorunlar doğurabilir. Bu bağlamda, halkın farkındalık düzeyi, yerel yönetimlerin kapasitesi ve kurumlar arası koordinasyon BBB’nin başarısında belirleyici unsurlardır.

Baradan (2006), afet geçmişi olan bölgelerde tehlike oluşturabilecek arazilerin ayrıntılı analiz edilmesi ve risk haritalarının hazırlanmasının zorunluluğunu vurgular. Bu tür planlamalar, güvenli arazi kullanımına ve afet direncinin kurumsallaşmasına katkı sağlar. **Tayvan’ın Etki Azaltma Planları, Filipinler Belediye Haritaları ve Christchurch Şehir Planı (Yeni Zelanda)**, BBB’nin başarılı uygulamalarına örnek teşkil eder.

Son olarak, Khasalamwa (2009) ve Batteate (2006), BBB’nin başarısında **toplumsal katılımın** belirleyici rolünü öne çıkarır. Afetzedelerin sürece doğrudan dâhil edilmesi, hem toplumsal kabulü hem de maliyet etkinliğini artırır. BBB’nin özündeki ilke, yalnızca eskiyi onarmak değil, **her aşamada daha iyisini inşa etmektir**. Bu doğrultuda, afet risklerinin azaltılması için hem altyapı hem de toplum düzeyinde direnç artırılmalı; kritik altyapılar (köprüler, yollar, hastaneler, okullar) afetlere karşı dayanıklı biçimde tasarlanmalıdır.

3. AFETİN YEŞİLYURT'A ETKİLERİNİN ANALİZİ

Afetlerin etkileri genel olarak doğrudan ve dolaylı olmak üzere iki ana grupta incelenmektedir. Doğrudan etkiler; afetin hemen ardından ortaya çıkan ve genellikle fiziksel hasar ya da kayıplarla ölçülebilen sonuçlardır. Kamu malvarlığı, ürün ve sermaye stokları, altyapı sistemleri, ulaşım ve iletişim ağları ile nüfus üzerinde meydana gelen ekonomik ve fiziksel kayıplar bu kapsamdadır (Vermeiren, 1989). Örneğin; can ve mal kayıpları, yaralanmalar, konut ve iş yerlerinin yıkılması, altyapının tahrip olması, enerji, su ve kanalizasyon sistemlerindeki kesintiler, beslenme, barınma ve ısınma gibi temel ihtiyaçların karşılanamaması doğrudan etkiler arasında yer alır.

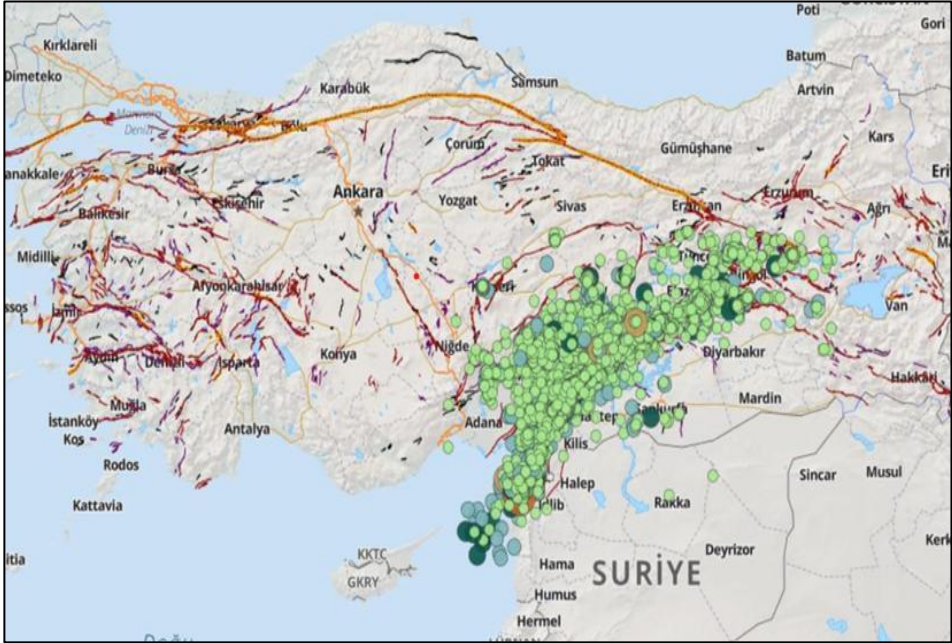
Dolaylı etkiler ise doğrudan etkilerin devamı niteliğinde olup, afetin hemen sonrasında başlayarak birkaç yıl boyunca hissedilebilen ekonomik ve sosyal sonuçlardır. Üretim kapasitesinde azalma, ulaşım, su ve iletişim gibi temel hizmetlerde yaşanan kesintiler, iş yerlerinin ve fabrikaların devre dışı kalması nedeniyle ekonomik faaliyetlerin durması, sağlık ve eğitim hizmetlerinde aksaklıklar, zorunlu göç hareketleri ve buna bağlı olarak yaşanan gelir kayıpları bu tür etkilere örnektir (Albala-Bertrand, 2000). Bu durum, üretim, gelir, tasarruf, yatırım ve verimlilik gibi göstergelerde olumsuz değişimlere yol açmakta; aynı zamanda toplumsal ilişkiler ve yaşam kalitesi üzerinde de kalıcı sosyal etkiler bırakabilmektedir.

6 Şubat 2023 tarihinde, Kahramanmaraş'ın Pazarcık ilçesi merkezli olarak saat 04:17'de meydana gelen Mw 7,7 büyüklüğündeki deprem, çok geniş bir alanda yıkıma yol açmıştır. Aynı gün içinde saat 13:24'te Elbistan merkezli Mw 7,6 büyüklüğünde ikinci büyük bir deprem yaşanmış, ardından 20 Şubat 2023'te Hatay'ın Yayladağı ilçesinde Mw 6,3 büyüklüğünde bir deprem daha meydana gelmiştir. Yaşanan bu üç büyük deprem ve artçıları, Türkiye tarihinin en yıkıcı afetlerinden biri olarak kayıtlara geçmiştir (MTA, 2023).

Pazarcık merkezli depremin böylesine yüksek can kaybı ve ciddi yapısal yıkıma yol açmasının ardında, yalnızca depremin büyüklüğü değil; süresi, odak derinliği ve yer hareketlerinin yönlenme etkisi (directivity) gibi jeolojik unsurlar da önemli rol oynamıştır. Buna ek olarak, zemin kaynaklı sıvılaşma, yanıl yayılma, zemin büyütmesi ile doğrudan fay hattı üzerine inşa edilen yapılar, hasarın boyutunu artırmıştır. Jeolojik faktörlerin yanı sıra, inşaat kalitesindeki yetersizlikler—düşük beton kalitesi, korozyon, yapıların yaşı, ruhsatsız inşaatlar ve mühendislik hizmeti almadan yapılan müdahaleler gibi—deprem sonuçlarının daha yıkıcı olmasına neden olmuştur (MTA, 2023).

6 Şubat 2023 depremlerine ilişkin artçı sarsıntıların yoğunluğu ve coğrafi dağılımı haritada açıkça görülmektedir (Harita 8). Görüldüğü üzere, depremler

yalnızca merkez üssü çevresini değil, Doğu ve Güneydoğu Anadolu Bölgeleri'nde toplamda 11 ili kapsayan yaklaşık 108.812 km²'lik geniş bir alanı etkilemiştir. Haritada yoğun şekilde yeşil ve koyu renkli dairelerle gösterilen artçılar, depremin büyüklüğü kadar ardından gelen sarsıntıların da bölge üzerindeki etkisinin ne kadar geniş çaplı ve uzun süreli olduğunu ortaya koymaktadır. Malatya'nın Yeşilyurt ilçesi de bu yoğun artçıların etkilendiği alanlar içerisinde yer almaktadır. Haritada görüldüğü gibi, Yeşilyurt ve çevresi artçı depremlerin sık yaşandığı bir zon üzerinde bulunmakta, bu durum bölgedeki yapılar üzerinde ek stres oluşturarak hasarın derinleşmesine sebep olmuştur.

Harita 8. 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremin 27 Şubat 2023 tarihine kadar süren artçı sarsıntılarını gösterir (AFAD, 2023).

Fotoğraf 1. Hiroğlu mahallesindeki yapısal hasardan bir görüntü (14.02.2023)

Fotoğraf 1, 14 Şubat 2023 tarihinde Yeşilyurt'un Hiroğlu Mahallesi'nde çekilmiş olup depremin yarattığı yıkımın boyutunu çarpıcı şekilde gözler önüne sermektedir. Görselde, kerpiç ve taş karışımı geleneksel yapılar büyük ölçüde çökmüş, bazıları ise ağır hasar almış durumdadır. Sokak boyunca yığılan molozlar ve dağılmış yapı elemanları, ulaşımı engellerken, afetin günlük yaşamı nasıl felç ettiğini de göstermektedir.

Bu manzara, depremin sadece modern betonarme yapılar üzerinde değil, özellikle mühendislik hizmeti almamış, eski ve geleneksel konutlarda yıkıcı etkisinin daha fazla olduğunu ortaya koymaktadır. Ayrıca, kış mevsiminde yaşanan bu afet, kar ve soğuk hava koşulları nedeniyle hem arama-kurtarma faaliyetlerini hem de barınma ihtiyacının karşılanmasını daha da zorlaştırmıştır. Fotoğraf, afetin fiziksel yıkımın ötesinde, toplumsal yaşam ve mahalle dokusu üzerinde yarattığı derin izleri de belgelemektedir.

Fotoğraf 2. Hıroğlu mahallesi yıkım çalışmaları (Kasım, 2023)

Fotoğraf 2, Yeşilyurt ilçesinde 6 Şubat 2023 depremleri ve sonrasındaki yoğun artçı sarsıntılar nedeniyle ağır hasar alan binaların yıkım sürecini göstermektedir. Görselde bir iş makinesi, çatısı çökmüş ve duvarları ciddi şekilde hasar görmüş bir binayı kontrollü şekilde yıkmaktadır. Bu durum, haritada görülen yoğun artçı depremlerin bölgedeki yapı stokunu ne denli zayıflattığının somut bir kanıtıdır. Artçıların yarattığı ek titreşimler, depremden kısmen sağlam çıkan binalarda bile yapısal dayanımı azaltmış; bu nedenle birçok yapı güvenlik gerekçesiyle tamamen yıkılmıştır. Fotoğraf, yalnızca fiziksel yıkımı değil, aynı zamanda afet sonrası kentsel dönüşüm ve yeniden inşa sürecinin zorlu boyutlarını da yansıtmaktadır.

Afet sonrası yapılan arazi gözlemlerinde, özellikle kırsal mahallelerde yollar kapanmış, ulaşım aksamıştır. Enkaz yığınları dar sokaklarda geçişi zorlaştırmış; ağır iş makinelerinin erişimi gecikmiş, bu durum arama-kurtarma çalışmalarını olumsuz etkilemiştir. Su şebekelerinde meydana gelen hasarlar nedeniyle yaklaşık bir yıl boyunca ilçenin bazı kesimlerinde çamurlu ve içilemez su akmıştır.

Yapısal hasarın boyutu mahalleler arasında farklılık göstermiştir. Saha gözlemlerine göre, geleneksel kerpiç ve taş yapıların neredeyse tamamen çöktüğü; bazı betonarme binalarda da ağır hasar meydana geldiği tespit edilmiştir. Bu durum, yapı kalitesindeki farklılıklar ile zemin koşullarının afet üzerindeki etkisini göstermektedir. Zemin büyütmesi, sıvılaşma ve doğrudan fay hattı üzerinde yerleşim gibi jeolojik faktörler, hasarın şiddetini artırmıştır.

Depremi ilk günlerinden itibaren halk barınma ve güvenlik sorunlarıyla karşı karşıya kalmıştır. Saha gözlemlerine göre, geçici barınma alanlarının yetersizliği ile soğuk hava koşulları birleşerek yaşam koşullarını zorlaştırmıştır. Birçok hane uzun

süre konteyner ve çadırlarda kalmış; kış aylarında ısınma, yaz aylarında ise aşırı sıcak sorun olmuştur. Artçı depremler, özellikle hasarlı yapıların bulunduğu bölgelerde halkın sürekli tedirgin olmasına neden olmuş, bu da fiziksel yıkımın yanında psikolojik etkilenmeyi de beraberinde getirmiştir.

Afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde ise planlama ve uygulama aşamalarında çeşitli zorluklar yaşanmıştır. Yer seçimi, zemin etüdü ve yapı güvenliği konularında saha çalışmaları ve gözlemler, titiz ve bilimsel yaklaşımın zorunlu olduğunu ortaya koymaktadır. Özellikle artçıların yoğun olduğu Yeşilyurt gibi bölgelerde dayanıklı yapı üretimi ve mühendislik hizmetlerinin hayati önem taşıdığı saha tespitlerimizle teyit edilmiştir. Ayrıca halkın afet bilincinin artırılması, kriz dönemlerinde iletişim ve lojistik ağlarının güçlendirilmesi gibi önlemler, gelecekte benzer afetlerde kayıpların azaltılması açısından kritik önem taşımaktadır.

3.1. Afet Öncesi Müdahale Kapasitesi ve Kurumsal Hazırlık

6 Şubat 2023 depremleri, Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinin afet yönetimi kapasitesindeki yapısal zayıflıkları açık biçimde ortaya koymuştur. Yerel yönetimlerin ve sivil toplum kuruluşlarının afet öncesi hazırlık, eğitim, lojistik ve koordinasyon alanlarında yeterli kurumsal altyapıya sahip olmaması, felaket anında hızlı ve organize bir müdahaleyi engellemiştir.

Yeşilyurt, **Malatya İli Risk Azaltma Planı (İRAP)** kapsamında AFAD, Malatya Büyükşehir Belediyesi ve ilçe belediyeleriyle birlikte “Destek İl Grubu” içinde yer almasına rağmen, afet yönetiminden sorumlu **Yeşilyurt Belediyesi Afet İşleri Müdürlüğü** sınırlı insan kaynağıyla faaliyet göstermektedir. 2024 itibarıyla müdürlükte yalnızca üç tam zamanlı personel görev yapmakta, bazı teknik işlevler ise dış kaynaklardan sağlanan desteklerle yürütülmektedir (M.Z, Afet İşleri Müdürü, 2025). Bu durum, kurumsal sürdürülebilirliği zayıflatarak müdahale kapasitesinin sürekliliğini tehdit etmektedir.

Planlama ve Risk Yönetimi Eksiklikleri: Malatya İli Afet Risk Azaltma Planı (2021), Yeşilyurt ve çevresinde **mikro bölgeleme ve risk haritalama çalışmalarının tamamlanmadığını**; ayrıca imar planlarının bazı riskli havzalara doğru genişlediğini belirtmektedir. Bu durum hem yapılaşma güvenliğini azaltmakta hem de afet öncesi tahliye ve müdahale planlarının netleşmesini engellemektedir. İnsan kaynağı açısından 2023 öncesinde ilçede AFAD bünyesinde yalnızca 5 kadrolu uzman ve 12 geçici personel görev yaparken, belediye itfaiyesinde 20 tam zamanlı personel bulunmaktaydı. Ancak arama-kurtarma ekiplerinin dayanıklılık ve koordinasyon kapasitesi zayıf kalmıştır. Sivil toplum örgütlerinde ise deprem eğitimi almış gönüllü sayısı yalnızca 30 civarındadır ve düzenli tatbikatlara katılım oldukça düşüktür (Yeşilyurt Belediyesi, 2023, *Stratejik Plan*). Bu tablo, afet öncesi hazırlık kültürünün kurumsallaşmadığını göstermektedir.

Toplanma Alanları ve Lojistik Altyapı: Yeşilyurt'taki geçici toplanma alanlarının hem kapasite hem de erişilebilirlik açısından yetersiz olduğu görülmüştür. Örneğin, ilçe merkezindeki meydan 3.000 kişi kapasitesine sahip olmasına rağmen yalnızca %40 oranında kullanılabilir durumdadır. Hidayet Camii avlusu %20, Kayaardı Parkı %50, Yavuz Selim Mahallesi geçici alanı %25 doluluk oranına sahiptir. Sekiz ek toplanma alanının ortalaması %35 düzeyinde kalmaktadır (Tuncel, Göktolga & Ağır, 2023). Bu oranlar, tahliye planlarının uygulamada işlerlik kazanmadığını göstermektedir.

Lojistik altyapı yönünden, AFAD tarafından tahsis edilen 50 konteynerin yalnızca 18'i Yeşilyurt'a ulaşabilmiş, geri kalanı depolama yetersizlikleri nedeniyle diğer ilçelere kaydırılmıştır. İlçede bulunan tek mobil lojistik üs, jeneratör, çadır ve yakıt stoklarını karşılayabilecek kapasitede değildir. Belediye deposundaki ekipman miktarı, ulusal standartların yaklaşık %30'una denk gelmektedir. Ayrıca belirlenen 12 acil toplanma alanından 4'ü altyapı tamamlanmadan kamuoyuna duyurulmuş, bu alanların gerçek kapasitesi beyan edilenin yarısından az çıkmıştır (Tuncel ve ark., 2023). Bu durum, kriz anında kaynakların adil ve etkin dağıtımını da zorlaştırmıştır.

Kurumsal Koordinasyon ve İletişim Sorunları: 2022'de oluşturulan Yerel Afet Koordinasyon Kurulu'nun toplantıları düzenli görünse de, AFAD ve Malatya Büyükşehir Belediyesi'nin katılım sıklığı yılda iki defayla sınırlı kalmıştır. Afet öncesi planlama aşamasında, saha iletişimi için oluşturulan WhatsApp grupları yalnızca kriz anlarında aktif kullanılmış; ön hazırlık, malzeme planlaması ve ortak tatbikat organizasyonlarında işlevsel olmamıştır. Kritik altyapı envanterlerinin güncel tutulmaması, müdahale sürecinde koordinasyonun kesintiye uğramasına neden olmuştur.

3.1.1. Afet Öncesi Hazırlıkların Kapsamı

Afet yönetimi, yalnızca kriz anındaki müdahalelerden ibaret değildir; asıl başarısı afet öncesi yapılan hazırlıkların kapsamlı, sistematik ve bütüncül olmasına bağlıdır. Hazırlık süreci, yapı stokunun dayanıklılığını artırmanın ötesinde, toplumun afet karşısındaki kırılganlığını azaltmayı hedefleyen sosyal, kurumsal ve ekonomik tedbirleri içerir. Tierney (2007), afet öncesi alınan önlemlerin müdahale ve iyileştirme süreçlerine kıyasla hem daha düşük maliyetli hem de daha yüksek etkili olduğunu vurgulamaktadır. Dolayısıyla afet yönetimi, kriz anında değil, kriz öncesinde başlar; bu süreç sürekli, disiplinli ve çok aktörlü bir hazırlık döngüsü olarak değerlendirilmelidir.

Afet öncesi hazırlıkların kapsamı yalnızca fiziksel altyapının güçlendirilmesiyle sınırlı değildir. Alexander (2002), etkin bir hazırlık sürecinin toplumun tüm kesimlerini kapsayacak biçimde tasarlanması gerektiğini belirtir. Çünkü afet sonrası yaşanan yönetim zorluklarının büyük kısmı, afet öncesi yetersiz planlama ve

koordinasyon eksikliklerinden kaynaklanır. Bu nedenle risk değerlendirmesi, toplum temelli eğitim programları, düzenli tatbikatlar ve farkındalık çalışmaları afet zararlarını azaltmada temel araçlardır (Kapucu, 2008).

Türkiye’de yaşanan geçmiş afetler bu ilkeyi doğrular niteliktedir. 1999 Gölcük-Düzce, 2011 Van, 2020 Elazığ-Sivrice ve 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler; hazırlık eksikliğinin toplumsal maliyetini açık biçimde ortaya koymuştur. Bu felaketler, afet yönetimi yaklaşımlarının yalnızca teknik değil, yönetişimsel, örgütsel ve toplumsal bir dönüşüm gerektirdiğini göstermektedir.

Malatya’da Afet Risk Yönetimi Yaklaşımı: Malatya, jeolojik konumu itibarıyla çoklu afet riski taşıyan bir bölgedir. Deprem, çığ, heyelan, sel ve endüstriyel kazalar gibi farklı tehlikeler karşısında, can ve mal kayıplarını en aza indirmek amacıyla **Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD)** tarafından **Malatya Afet Müdahale Planı (TAMP-Malatya)** ve **İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP-2021)** hazırlanmıştır. Bu planlar, afet yönetiminin yalnızca müdahale değil, hazırlık ve risk azaltma aşamalarını da içerecek biçimde çok katmanlı bir yapıya sahiptir.

İRAP, Malatya’daki afet risklerini azaltmak üzere farklı kurumların rollerini açık biçimde tanımlamaktadır. Her bir kurum, olası afet senaryolarına göre belirlenen hizmet grupları içinde yer almakta ve bu gruplar, kriz anında yürütülecek faaliyetlerde koordinasyonu sağlamaktadır. Böylece, yerel düzeydeki kurumsal kapasite güçlendirilmekte ve olası afetlerde hızlı bir müdahale imkânı oluşturulmaktadır.

Elazığ Depremi Sonrası Kurumsal Öğrenme ve Uygulamalar: 6 Şubat 2023 depremleri öncesinde yaşanan en önemli uyarı niteliğindeki olay, 24 Ocak 2020 tarihli **Elazığ-Sivrice depremi**dir. 6.8 büyüklüğündeki bu deprem, Malatya ve çevresinde ciddi yapısal hasarlara yol açmış ve afet yönetimi açısından önemli dersler ortaya koymuştur. Depremi ardından **Doğanyol, Pötürge, Battalgazi, Yeşilyurt ve Kale** ilçelerinde yapılan hasar tespit çalışmalarında toplam **9.461 bağımsız bölümün** yıkık, ağır, orta hasarlı veya acil yıkılacak durumda olduğu belirlenmiştir (İRAP, 2021).

Bu deneyim, Malatya’da afet koordinasyon merkezlerinin yeniden yapılandırılmasına zemin hazırlamıştır. Elazığ depremi sonrası 28 farklı noktada kurulan **Afet Koordinasyon Merkezleri**, afet anında daha hızlı ve organize bir müdahale sisteminin temelini atmıştır. Aynı dönemde **Yeşilyurt Belediyesi**, yerel farkındalığı artırmak amacıyla **Deprem Eğitim Simülasyon Merkezi ve Bilim Atölyesi** kurarak halkın bilinç düzeyini yükseltmeye dönük çalışmalar yürütmüştür. Bu merkezde düzenlenen tatbikatlar ve eğitimler, afet öncesi hazırlığın yalnızca teknik değil, toplumsal bir süreç olduğunu göstermiştir.

Elazığ depreminden edinilen tecrübeler, yeni inşaat süreçlerinde denetimlerin sıklaştırılmasına ve yerel düzeyde daha duyarlı bir planlama kültürünün gelişmesine

katkı sağlamıştır. Nakabayashi (2021), bu tür yerel farkındalık temelli yaklaşımların, toplulukların afetlere karşı dayanıklılığını güçlendirdiğini ve sürdürülebilir bir afet yönetimi kültürünün temelini oluşturduğunu belirtmektedir.

Tablo 1. Ana Çözüm Ortağı Kurumlar

Etki Sınıfları	Kurumlar	Temel Rol / Kapasite	Çözüm Araçları
1. Güvenlik ve Asayiş Koordinasyonu	İl Jandarma Komutanlığı İl Emniyet Müdürlüğü	Tahliye ve güvenlik Kriz anında kamu düzeni Olay yeri kontrolü ve güvenliği	Tahliye organizasyonu Güvenlik çemberi kurma Aramakurtarma ekiplerine destek
2. Yerel Yönetişim ve Altyapı Yönetimi	Malatya Büyükşehir Belediye Başkanlığı İl Mahalli İdareler Müdürlüğü	Altyapı, ulaşım, lojistik Yerel kaynak ve personel yönetimi Acil ulaşım ağlarının açılması	Yol bakım ve onarımı Su, kanalizasyon, barınma koordinasyonu Geçici yerleşim alanı tahsisi
3. Sağlık, Sosyal Destek ve Göç Yönetimi	İl Sağlık Müdürlüğü Aile ve Sosyal Politikalar İl Müdürlüğü İl Göç İdaresi Müdürlüğü	Sağlık hizmetleri Kırılgan grupların desteklenmesi Göç ve barınma planlaması	Seferber sağlık ekipleri Psikososyal destek Göçmenlere yönelik barınma ve kayıt desteği
4. Lojistik, Enerji ve Ulaşım Altyapısı	Ulaştırma Sivas Bölge Müdürlüğü Karayolları 8. Bölge Müdürlüğü Fırat Aksa Elektrik Dağıtım AŞ	Kritik altyapıların sürekliliği Enerji arzı ve ulaşım erişimi	Alternatif güzergâh açılması Elektrik kesinti yönetimi Yol kapatma/açma koordinasyonu
5. Planlama, Koordinasyon ve Afet Uzmanlığı	İl Afet ve Acil Durum Müdürlüğü Şube Müdürlükleri Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği İl Müdürlüğü Türk Kızılay Güneydoğu Bölge Afet Yönetim Merkezi İl Defterdarlığı	Risk analizleri Kurumsal eşgüdüm Afet sonrası yardım Hasar tespiti ve finansal planlama	Risk azaltma planları Yardım koordinasyonu Kentsel planlama ve yeniden inşa Mali kaynak aktarımı

Kaynak: İl Afet Risk Azaltma Planından Değiştirilerek

Dolayısıyla afet öncesi hazırlıklar yalnızca bina güvenliğini artırmakla kalmamakta; toplumsal farkındalığı artırmak, koordinasyon sistemlerini geliştirmek ve yerel yönetimleri güçlendirmek açısından da hayati öneme sahiptir. Özellikle yerel ölçekte yapılan planlar, toplumun özgün ihtiyaçlarına göre şekillendiğinde daha etkili sonuçlar ortaya koymaktadır (Nakabayashi, 2021).

İl Afet Risk Azaltma Planı'nda (İRAP, 2022) yer alan kurumlar, afet yönetiminin her aşamasında kilit roller üstlenmektedir. Afet risklerinin azaltılmasında yerel düzeyde görev alan çözüm ortakları, işlevsel kapasiteleri ve uzmanlık alanlarına göre beş temel grupta değerlendirilebilir. Kriz anında güvenliği sağlama, tahliye süreçlerini yürütme ve kamu düzenini koruma gibi hayati görevler birinci grubu oluştururken; kentsel altyapının işlerliğini sürdürme, lojistik destek sağlama ve barınma alanlarının yönetimi ikinci grupta toplanan kurumların sorumluluğundadır. Üçüncü grup; sağlık hizmetlerinin sürekliliği, kırılgan grupların korunması ve göç yönetimi gibi sosyal boyutlu müdahaleleri üstlenmektedir. Ulaşım, enerji arzı ve kritik altyapıların işlerliğini sağlama kapasitesine sahip kurumlar dördüncü grupta yer alırken; planlama, risk analizleri, yeniden yapılanma ve finansal koordinasyon gibi stratejik düzeyde görev üstlenen aktörler beşinci grubu oluşturmaktadır (Tablo 1).

Bu yapısal model, **Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP, 2021)** ile de uyumludur. Her afet türüne özgü hizmet grupları tanımlanmış, bu sayede farklı tehlikeler karşısında kurumlar arası koordinasyonun dinamik bir şekilde işlemesi amaçlanmıştır. Örneğin, sel, orman yangını veya baraj patlaması gibi olaylarda benzer gruplar devreye girerken; **siber saldırı** veya **radyo-lojik kaza** gibi teknik afet türlerinde daha uzmanlaşmış kurumlar görev almaktadır. Deprem ise, çok sayıda hizmet grubunu eşzamanlı olarak harekete geçiren en karmaşık afet türüdür (AFAD, 2021).

3.1.2. Afet Öncesi Kentsel Sistemin Yapısal Durumu

Afet sonrası iyileşme sürecinin başarısı, yalnızca müdahale kapasitesiyle değil, afet öncesinde oluşturulan kentsel sistemin planlı, dayanıklı ve bütüncül yapısıyla doğrudan ilişkilidir (UNDRR, 2015). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler, Türkiye’de kentsel kırılganlıkların yapısal niteliğini gözler önüne sermiştir. Bu bağlamda, Malatya’nın Yeşilyurt ilçesi; hızlı nüfus artışı, kontrolsüz kentleşme ve sosyo-ekonomik eşitsizlikleriyle afet öncesi dönemde risk birikiminin somutlaştığı bir örnek teşkil etmektedir.

Yeşilyurt’ta 2000’li yıllardan itibaren artan iç göç hareketleri, kırsal alanlardan kent merkezine yönelen nüfus baskısını artırmış; bu durum planlı kentsel gelişmeyi sekteye uğratmıştır (Özdemir, 2008). Mevcut altyapı, artan nüfusu karşılayacak ölçüde güçlendirilmediği için ulaşım, sağlık ve eğitim gibi temel hizmetlerde aksamalar ortaya çıkmıştır. Plansız yapı yoğunluğu ve teknik standartlara uymayan binalar, deprem sırasında yüksek yıkım riski yaratmıştır. Bu tablo, afet öncesi dönemde alınmayan önlemlerin, afet sonrası müdahale ve iyileşme süreçlerini ne kadar zorlaştırabileceğini açık biçimde göstermektedir (TMMOB, 2023; Atar vd., 2024).

Kentsel mekânda bu dengesiz büyüme, sadece fiziksel altyapı sorunlarını değil, sosyal kırılmalıkları da derinleştirmiştir. Gelir, eğitim ve hizmetlere erişim farkları mahalleler arasında belirginleşmiş; düşük gelirli kesimler afet sonrasında daha fazla kayıp yaşamıştır. Bilgiye ve yardıma erişimdeki gecikmeler, özellikle kırsal kökenli yeni yerleşimcilerde iyileşme sürecini yavaşlatmıştır.

Türkiye Afet Müdahale Planı (TAMP), afet yönetiminin bütüncül bir çerçevesini sunarak hazırlık, müdahale ve iyileştirme aşamalarını kurumsal sorumluluklar temelinde tanımlar (AFAD, 2019). TAMP'ın öngördüğü hizmet grupları –arama-kurtarma, sağlık, barınma, ulaşım vb.– afet öncesi dönemde planlama ve kapasite geliştirme görevlerini üstlenmektedir. Ancak uygulama düzeyinde yerel ölçekle ulusal plan arasında eşgüdüm sorunları, sahadaki etkililiği sınırlamaktadır.

Malatya özelinde geliştirilen İl Afet Risk Azaltma Planı (İRAP, 2022), depremleri bölgenin başat tehlikesi olarak belirlemiş ve özellikle Yeşilyurt ile Battalgazi ilçelerini yüksek riskli alanlar arasında sınıflandırmıştır. Raporda, yapı stoğunun yaşlılığı, zeminin bazı bölümlerinde sıvılaşma riski ve düzensiz kentleşme, risk birikiminin temel nedenleri olarak saptanmıştır. Ayrıca, farkındalık eğitimleri, gönüllülük sistemlerinin geliştirilmesi ve yerel yönetimlerin kapasite artırımı gibi önleyici adımların güçlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Yeşilyurt'taki sosyal coğrafya, afet sonrası farklı dayanıklılık düzeylerini ortaya koymuştur. Gelir seviyesi düşük, eğitime erişimi kısıtlı ve altyapı hizmetlerinden yeterince yararlanamayan mahallelerde toplumsal dayanışma ağları sınırlı kalmıştır. Bu durum, afet sonrası yardımların adil dağıtımını zorlaştırmış ve mekânsal eşitsizlikleri yeniden üretmiştir. Özellikle geçici barınma alanlarına erişimdeki farklılıklar, sosyo-ekonomik kırılmanın mekânsal boyutunu güçlendirmiştir.

Yeşilyurt örneği, afet riskinin yalnızca doğal tehlikelerden değil, kentsel ve sosyal sistemlerin yapısal zayıflıklarından kaynaklandığını göstermektedir. Bulgular, afet öncesi planlama eksikliklerinin doğrudan can kaybı, ekonomik zarar ve toplumsal travma olarak geri döndüğünü ortaya koymaktadır. İlçedeki yapı stoğunun denetimsizliği, altyapı sistemlerinin kapasite yetersizliği ve hizmet eşitsizlikleri, afetin etkilerini katmerlendirmiştir.

Grafik ve tablolarla desteklenen analizler, mahalle bazında gelir düzeyi, yapı kalitesi ve hasar oranları arasında belirgin korelasyonlar bulunduğunu göstermektedir. Bu durum, **sosyal kırılmalık göstergeleri** ile **fiziksel risk bileşenleri** arasındaki ilişkinin gelecekteki afet yönetimi stratejilerinde birlikte değerlendirilmesi gerektiğine işaret eder.

3.2. Afet Sonrası İyileştirmenin Öznesi: Afet'in Nüfusa Etkileri

Afetler yalnızca fiziksel çevreyi tahrip eden olaylar değil; toplumsal yapıyı, demografik dengeleri ve sosyal ilişkileri derinden sarsan çok boyutlu süreçlerdir. Bu

çok yönlü etkilerin en belirgin sonuçlarından biri, nüfus hareketliliğinde meydana gelen artış, demografik yapının dönüşümü ve özellikle kırılgan grupların yaşam koşullarında ortaya çıkan bozulmadır (Wisner vd., 2012). Afet sonrasında yaşanan yer değiştirmeler, geçici barınma koşulları ve göç hareketleri, mekânsal örgütlenmeyi yeniden şekillendirirken; aynı zamanda hizmetlere erişim, toplumsal dayanışma ve yaşam kalitesi üzerinde belirleyici etkiler yaratmaktadır.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, bu çok boyutlu etkinin en somut örneklerinden biridir. 50 binden fazla kişinin yaşamını yitirdiği, 500 bini aşkın binanın ağır hasar aldığı bu felaket, yalnızca fiziksel değil; ekonomik, psikolojik ve toplumsal yapıda da derin kırılmalara neden olmuştur. Enerji, iletişim ve ulaşım altyapısında yaşanan tahribat, afetin kısa vadeli etkilerinin ötesinde uzun süreli bir sosyo-mekânsal yeniden yapılanma sürecini zorunlu kılmıştır. 2022 yılı itibarıyla afet bölgesindeki 11 ilin toplam nüfusu 14 milyon civarındadır; bu, Türkiye nüfusunun yaklaşık %16,5'ine karşılık gelmektedir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2023).

Afetler, toplumsal kırılganlıkları derinleştiren önemli eşik olaylardır. Özellikle kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve engelliler gibi gruplar, afet sonrasında hem fiziksel hem de sosyal açıdan daha savunmasız hâle gelmektedir (Peek, 2008). Bu durum, afet öncesi dönemde var olan toplumsal eşitsizliklerin iyileştirme sürecinde yeniden üretildiği bir döngü yaratır. Kırılgan grupların iyileştirme sürecine etkin katılımının sağlanmaması, yalnızca psikososyal toparlanmayı değil; uzun vadede toplumsal dirençliliğin gelişimini de engellemektedir.

Bu nedenle afet sonrası politikaların, fiziksel yeniden yapılanmanın ötesine geçerek, sosyo-demografik bileşenleri kapsayan bütüncül bir çerçeveye dayanması zorunludur. Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre, afet öncesinde Türkiye'nin toplam nüfusu 85,3 milyon iken; 11 ilin toplam nüfusu 14 milyon civarındadır (TÜİK, 2022). Buna ek olarak, ülke genelinde yaşayan 3,5 milyon Suriyelinin önemli bir bölümünün de bu bölgede ikamet ettiği bilinmektedir. Bu demografik bileşim, afet sonrası müdahalelerin yalnızca vatandaşlık temelinde değil; göçmenlik, yaş, cinsiyet ve gelir gibi sosyo-ekonomik değişkenler üzerinden de planlanması gerektiğini göstermektedir.

6 Şubat 2023 depremleri, Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde hem fiziksel hem de toplumsal ölçekte kalıcı izler bırakmıştır. Afet, yalnızca yapı stoğunu değil, insanların yerleşim tercihlerini, geçim kaynaklarını ve gündelik yaşam biçimlerini de köklü biçimde değiştirmiştir. Deprem sonrasında birçok hane kalıcı konutlarına dönememiş, geçici barınma alanlarına yönelmiş ya da tamamen ilçeden göç etmiştir. Bunun sonucunda ilçenin nüfus yoğunluğu bazı mahallelerde dramatik biçimde azalmış; kentsel hizmetlerin sunumu, planlama dengesi ve ekonomik etkinliklerde mekânsal dengesizlikler ortaya çıkmıştır.

Eğitim, sağlık ve ulaşım hizmetlerine erişimde yaşanan aksamalar, özellikle kırılgan gruplar üzerinde daha yıkıcı etkiler yaratmıştır. Yaşlı bireylerin sağlık hizmetlerine erişimi güçleşmiş, kadınların bakım emeği yükü artmış, çocukların eğitim süreçleri kesintiye uğramıştır. Ayrıca, yerel iş gücü piyasasında geçici duraklamalar yaşanmış; küçük ölçekli işletmelerin bir kısmı faaliyetlerini sürdürememiştir. Bu tablo, afet sonrası toparlanma sürecinin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda sosyal ve ekonomik yeniden yapılanmayı da içermesi gerektiğini açık biçimde ortaya koymaktadır.

Tablo 2. Yeşilyurt İlçesi'nde Temel Yardım Faaliyetlerinin Dağılımı

Yardım Türü	Dağıtılan Miktar/Kapsam	Dağıtım Yapılan Bölge/Mahalle Sayısı	Koordinasyon Mekanizması
Gıda Paketi	400.000+ adet (Yeşilyurt Bel.)	81 mahalle, 181 nokta (Yeşilyurt Bel.)	Yeşilyurt Bel., AFAD, Kızılay, STK'lar
Sıcak Yemek/Çorba	895.196 adet (Yeşilyurt Bel.)	Muhtelif Belediye Hizmet Binaları	Yeşilyurt Bel.
Çadır	6.168 adet (Yeşilyurt Bel.)	Yeşilyurt geneli	Yeşilyurt Bel.
Temiz Su	120 tır, 197 kamyon, 215 pikap (Yeşilyurt Bel. ile diğer malzemelerle birlikte)	81 mahalle, 181 nokta (Yeşilyurt Bel.)	Yeşilyurt Bel., Muhtarlıklar
Giysi, Ayakkabı, Battaniye, Isıtıcı, Odun, Kömür	Kapsamlı dağıtım (Yeşilyurt Bel.)	81 mahalle, 181 nokta (Yeşilyurt Bel.)	Yeşilyurt Bel., Muhtarlıklar
Genel Yardım Paketi	411.417 adet (Yurt içi/dışı bağışlar)	Yeşilyurt geneli	Yeşilyurt Bel. Lojistik Merkezi, Emanet Çarşısı, AFAD, Kızılay
Nakit Destek	Hanelere 10.000 TL, taşınma 15.000 TL, vefat 100.000 TL (AFAD)	Bölge geneli (Yeşilyurt dahil)	AFAD
Nakit Destek	548.000+ haneye 3,3 milyar TL (Kızılay)	Bölge geneli (Yeşilyurt dahil)	Kızılay
Psiko-sosyal Destek, Eğitim Malzemesi	Çocuklara ve ailelere yönelik etkinlikler, kaynak kitaplar	Konteyner kentler, ihtiyaç duyulan bölgeler	Yeşilyurt Bel., STK'lar

Kaynak: Yeşilyurt Belediyesi (2025)

Yeşilyurt'ta yürütülen afet sonrası iyileştirme çalışmaları, çok aktörlü bir koordinasyon yapısına dayanmaktadır. Yeşilyurt Belediyesi, AFAD, Kızılay ve çeşitli sivil toplum kuruluşlarının (STK'lar) ortak çabaları sonucunda, temel insani ihtiyaçların karşılanması önceliklendirilmiştir. 81 mahallede 181 farklı noktaya 400.000'den fazla gıda paketi ulaştırılmış; ayrıca 895.000'in üzerinde sıcak yemek ve çorba dağıtımı yapılmıştır. Bu veriler (Tablo 2), afet sonrası acil insani yardım kapasitesinin güçlü bir biçimde devreye sokulduğunu göstermektedir.

Barınma krizine yönelik olarak 6.168 çadır kurulmuş, temiz su temini için 120 tır, 197 kamyon ve 215 pikaplık lojistik destek organize edilmiştir (İletişim Başkanlığı, 2025). Soğuk hava koşullarına karşı giysi, battaniye, odun ve kömür dağıtımları yapılmış; böylece temel yaşam standartlarının sürdürülebilirliği hedeflenmiştir.

Yardımlar yalnızca fiziksel gereksinimlerle sınırlı kalmamış; psikososyal destek, çocuklara yönelik eğitim materyalleri ve sosyal etkinlikler de sürece dâhil edilmiştir. Bu bütüncül yaklaşım, modern afet yönetimi literatüründe vurgulanan “kapsayıcı iyileştirme” anlayışıyla örtüşmektedir (Cutter, Boruff & Shirley, 2003). Aynı zamanda devlet ve Kızılay aracılığıyla yürütülen nakdi destekler, afetten etkilenen hanelerin ekonomik yeniden üretim süreçlerine katkı sağlamıştır. AFAD tarafından kişi başına 10.000 TL, taşınma için 15.000 TL, vefat durumlarında ise 100.000 TL ödeme yapılırken; Kızılay 548.000 haneye toplamda 3,3 milyar TL dağıtmıştır (Anadolu Ajansı, 2025).

3.2.1. Nüfusun Gelişimine Etkileri

Afetler, yalnızca fiziksel yıkıma yol açan olaylar değildir; aynı zamanda toplumsal yapıyı, nüfus dinamiklerini ve yaşam biçimlerini kökten etkileyen karmaşık süreçlerdir. Meydana geldikleri toplumlarda hem kısa vadeli (can ve mal kaybı, altyapı yıkımı) hem de uzun vadeli (sosyo-ekonomik, psikolojik ve kültürel dönüşüm) sonuçlar doğururlar. Literatürde afetlerin etkileri farklı sınıflandırmalarla ele alınmaktadır. Yavuz ve Dikmen (2015), afetlerin etkilerini “psiko-sosyal, sosyo-demografik, sosyo-politik ve sosyo-ekonomik” olmak üzere dört temel kategori altında değerlendirmektedir. Bu çerçevede, afet sonrası iyileştirme süreçlerinde yalnızca fiziksel yeniden yapılanma değil, bu dört boyutun her birinde toplumun yeniden güçlendirilmesi gereklidir.

Afetlerin demografik etkilerini anlamak için öncelikle etkilenen bölgenin nüfus dinamiklerinin tarihsel bir perspektifle incelenmesi gerekmektedir. Bu bağlamda, Malatya'nın Yeşilyurt ilçesi, 2024 yılı itibarıyla 298.839 kişiyle ilin en fazla nüfusa sahip ilçesidir; onu 276.319 kişiyle Battalgazi izlemektedir (TÜİK, 2024).

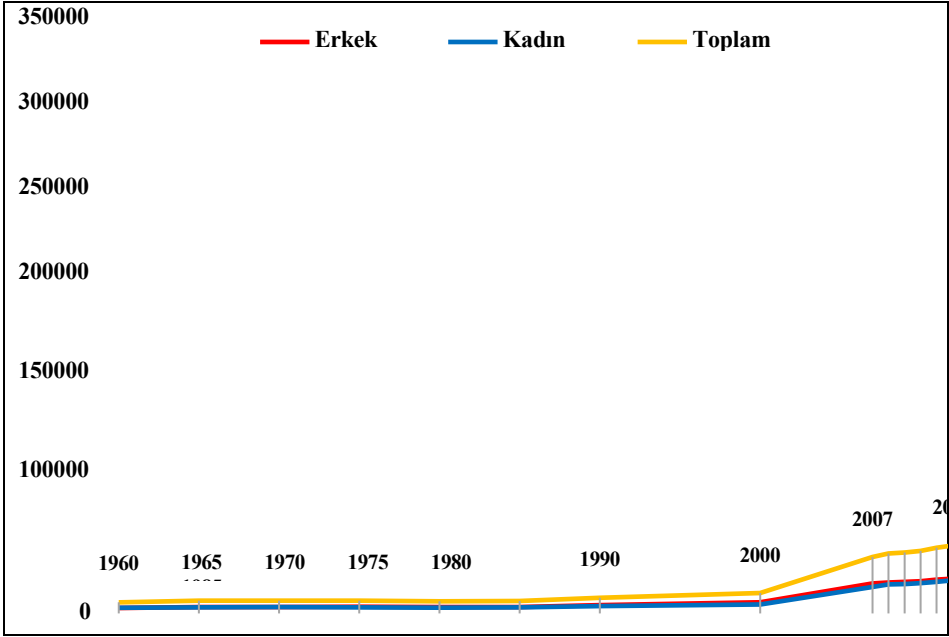
Yeşilyurt'un demografik gelişimi incelendiğinde, 1960 yılında 6.492 olan nüfusun 1990 yılına kadar yaklaşık %41 oranında artarak 9.184'e ulaştığı görülmektedir. Ancak bu artış sürekli ve istikrarlı bir eğilim göstermemiştir. 1970–1980 döneminde nüfus artış hızı negatife dönmüştür (-4,1). Bu durum, kırsal çözülme süreci ve göç dinamikleriyle yakından ilişkilidir.

1990 sonrasında ilçede hızlı bir kentleşme süreci başlamıştır. 1990–2000 arasında nüfus %30,6 oranında artarken, 2000–2007 arasında dramatik bir biçimde %176,8 artış göstermiştir. Bu ani sıçrama, Yeşilyurt'un kırsal karakterden çıkarak kentsel bir merkez haline gelmesiyle ilişkilidir. Malatya'nın büyüme stratejileri, ulaşım bağlantılarının güçlenmesi ve merkez ilçeye olan yakınlık bu dönüşümde belirleyici olmuştur (Tablo 3, Şekil 4).

Tablo 3. Yeşilyurt İlçesinde Sayım Yıllarına Göre ve Cinsiyete Göre Nüfus Miktarı ile Dönemlere Göre Nüfus Artış Oranı

Sayım Yılları	Erkek	Kadın	Toplam	Dönemler	Nüfus Artış Oranı
1960	3180	3312	6492		
1965	3840	3596	7436	1960-1965	14,5
1970	3839	3728	7567	1965-1970	1,8
1975	3892	3559	7451	1970-1975	-1,5
1980	3682	3464	7146	1975-1980	-4,1
1985	3782	3616	7398	1980-1985	3,5
1990	4816	4368	9184	1985-1990	24,1
2000	6657	5341	11998	1990-2000	30,6
2007	17564	15642	33206	2000-2007	176,8
2008	18160	17069	35229	2007-2008	6,1
2009	18628	17217	35845	2008-2009	1,7
2010	19006	17846	36852	2009-2010	2,8
2011	19940	18611	38551	2010-2011	4,6
2012	20503	19413	39916	2011-2012	3,5
2013	134844	132521	267365	2012-2013	569,8
2014	142823	140893	283716	2013-2014	6,1
2015	147747	146705	294452	2014-2015	3,8
2016	152231	152138	304369	2015-2016	3,4
2017	155933	155831	311764	2016-2017	2,4
2018	151776	153063	304839	2017-2018	-2,2
2019	158907	160711	319618	2018-2019	4,8
2020	164827	167084	331911	2019-2020	3,8
2021	167526	169523	337049	2020-2021	1,5
2022	169552	172102	341654	2021-2022	1,4
2023	143390	143528	286918	2022-2023	-16,0
2024	148671	150168	298839	2023-2024	4,2

Kaynak: TÜİK, ADNKS, 2025

Şekil 4. Yeşilyurt ilçesi yıllara göre nüfus grafiği

2013 yılında büyükşehir yasasıyla yaşanan idari değişiklik, nüfus istatistiklerinde keskin bir artışa yol açmıştır. 2014–2022 dönemi, daha istikrarlı bir demografik büyüme dönemi olarak öne çıkmakta; bu dönemde yıllık artış oranları %1,5 ile %4,8 arasında seyretmiştir. Söz konusu artış, hem doğum oranlarındaki istikrardan hem de kırsal alanlardan gelen göç akımlarından kaynaklanmaktadır.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremler, Yeşilyurt ilçesinin demografik yapısında keskin bir kırılma noktası oluşturmuştur. İlçenin nüfusu 2023 yılında %16 oranında azalarak 341.654'ten 286.918'e düşmüştür. Depremlerin ardından Malatya'dan ayrılmak isteyen vatandaşların tahliyesi ücretsiz bir şekilde sağlanmış, ilk beş ay içinde 279.499 kişi şehir dışına göç etmiştir.

Ancak 2023 ortasından itibaren geri dönüşler başlamış, 2024 yılında nüfus yeniden artış eğilimine geçmiştir (%4,2). Bu toparlanma, bir yandan geri dönen nüfusun etkisini, diğer yandan yeni kurulan geçici yerleşim alanlarına yapılan yerleşimleri göstermektedir. Buna karşın, artış oranı önceki yılların altında kalmakta ve depremin sosyo-demografik etkilerinin hâlâ sürdüğünü ortaya koymaktadır. İlçedeki afetzedelerin önemli bir bölümü halen konteyner kentlerde yaşamaktadır.

Bu süreç, afet sonrası nüfus hareketliliğinin çift yönlü bir dinamik taşıdığını göstermektedir: Bir yanda zorunlu göç ve boşalma, diğer yanda geri dönüş ve yeniden yerleşim. Bu durum, afet sonrası iyileştirme politikalarının hem geçici hem de kalıcı yerleşim stratejilerini kapsayacak biçimde tasarlanmasını zorunlu kılmaktadır (Cutter et al., 2016).

3.2.2. Nüfus Hareketlerine Etkileri

Depremler ilçede hem geçici hem de kalıcı göçlere neden olmuştur. Bu durum demografik, sosyal ve ekonomik açıdan da olumsuz etkilere neden olmuştur. Bu durum, literatürde “afet sonrası zorunlu göç” olarak tanımlanan ve genellikle geçici yer değiştirme ile başlayan ancak bazı durumlarda kalıcı göç eğilimlerine dönüşebilen bir süreçte işaret etmektedir (Karakaş & Yıldız, 2021).

TÜİK’in 2023 yılı Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi (ADNKS) verilerine göre, Malatya’dan diğer illere göç eden kişi sayısında önceki yıllara kıyasla belirgin bir artış gözlemlenmiştir. Afet sonrası dönemde göç eden bireylerin büyük kısmı, barınma, güvenlik ve geçim gerekçeleriyle büyükşehirleri tercih etmiştir.

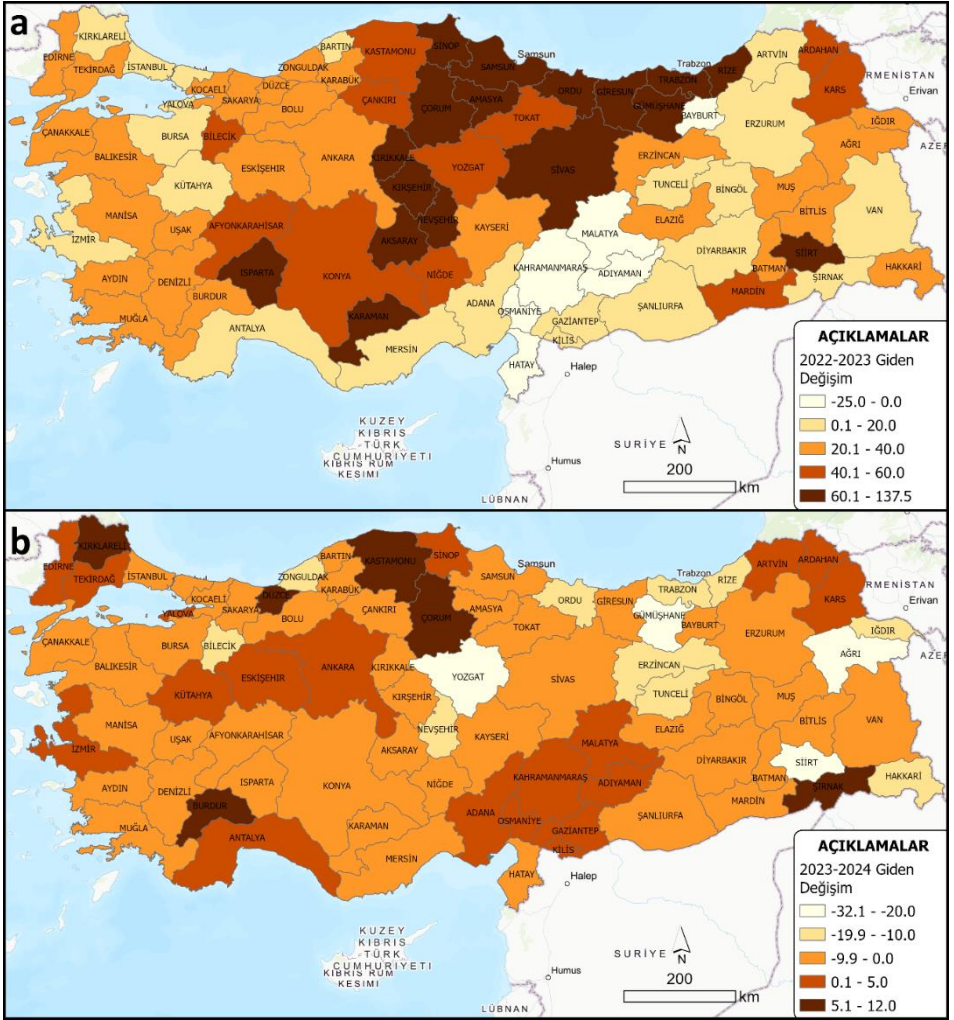
İlk haritada (2022–2023), Malatya’dan göç edenlerin sayısındaki artışın en yüksek olduğu iller, ağırlıklı olarak İç Anadolu’nun kuzey kuşağında (Kastamonu, Çankırı, Çorum, Sivas, Tokat) ve Karadeniz’in iç kesimlerinde yer almaktadır. Doğu Anadolu’nun batısındaki bazı iller (Erzincan, Erzurum) ile İç Anadolu’nun ortasındaki Konya, Kayseri ve Niğde’de de belirgin artışlar gözlenmektedir. Bu kümelenmede deprem tehlikesinin nispeten düşük olduğu yerler olması dikkati çekmektedir. Buna karşılık, Marmara Bölgesi’nin batısında, Ege kıyılarında ve bazı Akdeniz illerinde artış oranları beklenenin aksine görece düşüktür. Bu durum, 2022–2023 döneminde Malatya’dan göçün özellikle kuzey ve iç bölgelerde yoğunlaştığını göstermektedir (Harita 9-a).

İkinci haritada (2023–2024), göç artışının mekânsal dağılımı önemli ölçüde değişmiştir. Karadeniz ve İç Anadolu’nun kuzeyinde önceki yıl yüksek olan artış oranları yerini kısmi azalışlara bırakmış; Yozgat, Tunceli, Gümüşhane ve Bayburt gibi illerde Malatya’dan gelen göçte düşüş yaşanmıştır. Buna karşılık, Akdeniz kıyısındaki Antalya ve Mersin ile Güneydoğu Anadolu’nun bazı illerinde (Gaziantep, Şanlıurfa, Batman) artış dikkat çekmektedir. Marmara ve Ege bölgelerinde ise göç oranlarında önceki döneme kıyasla daha dengeli fakat hafif artış eğilimi vardır. 2023–2024 döneminde Malatya’dan göç edenlerin yöneliminde kuzey eksenli dağılımdan güney ve batı eksenli bir yer değiştirmeye doğru kayma olduğunu ortaya koymaktadır (Harita 9-b).

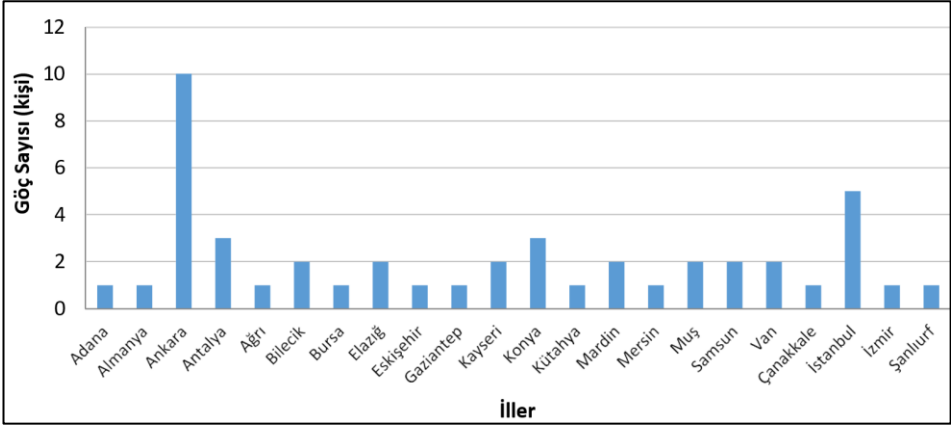
Bu veriler, Malatya’dan göçün depremden hemen sonra zirve yaptığı, ancak sonraki dönemde bir durağanlaşma veya geri dönüş eğilimi gösterdiğini ortaya

koymaktadır. 6 Şubat depremlerinden hemen sonra Malatya'dan ciddi bir göç hareketi yaşanmıştır. Özellikle güvenli yaşam alanları, sosyal destek olanakları ve istihdam olanaklarının yüksek olduğu iller öncelikli tercih edilmiştir. 2023–2024 döneminde göç eğiliminde azalma, bazı bölgelerde ise tersine göç yaşanmıştır. Bu durum, iyileştirme ve yeniden yapılanma sürecinin Malatya'da başlamış olabileceği yönünde bir izlenim vermektedir. Göçün azalması ve bazı illerde negatifleşmesi, Malatya'nın kriz sonrası toparlanma sürecine dair olumlu belirtiler sunmaktadır.

Anket çalışmasına katılan afetzedeler ve tanıdıklarının göç ettiği yerler açısından değerlendirildiğinde afetzedelerin göç ettikleri illerin dağılımında açık farkla İstanbul'un öne çıktığı görülmektedir. Bunu sırasıyla Ankara, Bursa, İzmir, Adana, Mersin gibi büyükşehirler takip etmektedir. Harita 9-a ile karşılaştırıldığında, haritadaki yüksek artış oranlarının görüldüğü Kastamonu, Çankırı, Çorum gibi iller grafikteki toplam göç sayısında üst sıralarda yer almamaktadır. Bu durum, haritanın oran değişimini (önceki yıla göre artış hızını) gösterdiğini, grafiğin ise mutlak göç sayısını yansıttığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bazı iller (örneğin Kastamonu) göç sayısında büyük bir artış yaşamış olsa da toplamda giden kişi sayısı İstanbul veya Ankara gibi merkezlere kıyasla çok daha düşük kalmıştır (Şekil 5).

Harita 9. 2022-2023 ve 2023-2024 Döneminde Malatya İlinden, Diğer İllere Gerçekleşen Göçlerin Değişim Oranları

Şekil 5. Ankete katılanların ve tanıdıklarının göç ettiği yerler

Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde yaşayan katılımcıların deprem sonrasında göç ettikleri illerin dağılımında açık farkla İstanbul'un öne çıktığı görülmektedir. Bunu sırasıyla Ankara, Bursa, İzmir, Adana, Mersin gibi büyükşehirler takip etmektedir. Harita 10-a ile karşılaştırıldığında, haritadaki yüksek artış oranlarının görüldüğü Kastamonu, Çankırı, Çorum gibi iller grafikteki toplam göç sayısında üst sıralarda yer almamaktadır. Bu durum, haritanın oran değişimini (yani önceki yıla göre artış hızını) gösterdiğini, grafiğin ise mutlak göç sayısını yansıttığını ortaya koymaktadır. Dolayısıyla, bazı iller (örneğin Kastamonu) göç sayısında büyük bir artış yaşamış olsa da toplamda giden kişi sayısı İstanbul veya Ankara gibi merkezlere kıyasla çok daha düşük kalmıştır.

Ankete katılanlar arasında, Ankara'nın açık ara en çok tercih edilen şehir olduğunu ortaya koymaktadır. Ankara'nın öne çıkması yalnızca başkent oluşundan değil; aynı zamanda güçlü kamu hizmetleri, üniversiteler, sosyal güvenlik sistemi ve memuriyet olanakları gibi çeşitli avantajlara sahip olmasından kaynaklanmaktadır. Onu sırasıyla İstanbul, Antalya, Konya ve Kayseri gibi büyükşehirler takip etmektedir. Bu eğilim, afetzedelerin göç kararlarında ekonomik olanakların, istihdam potansiyelinin ve sosyal hizmetlere erişimin önemli rol oynadığını göstermektedir. İstanbul ise geniş hemşehri ağları ve iş bulma potansiyeli nedeniyle her zamanki gibi çekim merkezi olmaya devam etmektedir. Konya, Kayseri, Antalya, Eskişehir ve İzmir gibi iller ise hem ekonomik hem de sosyal yaşama dair sundukları imkânlar bakımından tercih edilir hale gelmiştir. Bu tercihler, göç kararlarının yalnızca büyüklük ya da merkezi konumla değil; sosyal bağlar, geçmiş deneyimler ve konut olanakları gibi kişisel faktörlerle de şekillendiğini göstermektedir (Şekil 5).

Bununla birlikte Ağrı, Muş, Şanlıurfa, Van ve Mardin gibi doğu illerine göçlerin sınırlı olması, bu bölgelerde yaşam koşullarının ve ekonomik imkânların

görece yetersiz olmasıyla ilişkilendirilebilir. Grafik verileri, afet sonrası göçlerin çok boyutlu bir yapıya sahip olduğunu ve bireylerin kararlarında hem maddi hem de manevi unsurların etkili olduğunu göstermektedir. Bu durum, afet sonrası göç politikalarının yalnızca barınma ihtiyacını değil; sosyal bütünleşme, ekonomik geçim kaynakları ve kamu hizmetlerine erişim gibi alanları da kapsayacak şekilde bütüncül bir yaklaşımla ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

6 Şubat 2023 depremleri, Malatya özelinde sadece fiziki hasarlarla sınırlı kalmayıp, toplumsal yapıda da kalıcı değişimlere yol açmıştır. Zorunlu göçler, belirsizlikler ve yaşanan travmalar, insanların güvenlik duygularını ve gelecek beklentilerini derinden etkilemiştir. Afetzedelerin bir kısmı kalıcı olarak farklı şehirlere yerleşmeyi tercih ederken, bazıları ise yaşadıkları yerle kurdukları bağlar doğrultusunda geri dönmeyi planlamaktadır. Ancak bu kararlar, yalnızca kişisel tercihlerle değil; afet sonrası devlet desteklerinin sürdürülebilirliği, yeniden yapılandırma çalışmaları ve ekonomik fırsatlar gibi dışsal unsurlarla da doğrudan ilişkilidir.

Bu kapsamda yürütülen anket çalışması, Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde yaşayan afetzedelerin afet sonrası yaşadıkları deneyimleri, ihtiyaçlarını ve iyileştirme sürecine dair beklentilerini anlamaya yöneliktir. Toplam 80 katılımcı (40 kadın, 40 erkek) ile yüz yüze gerçekleştirilen anket çalışmasında, katılımcılara göç kararları, barınma durumu, kamu hizmetlerine erişim ve geri dönüş eğilimleri gibi konularda çeşitli sorular yöneltilmiştir. Elde edilen bulgular grafik ve afetzedelerin görüşleri ile sunulmuş, bireylerin yaşadığı sosyal dönüşümün çok boyutlu yapısı yorumlanmaya çalışılmıştır. Bu saha verileri, iyileştirme politikalarının yerel gerçekliklerle daha uyumlu hale getirilmesine katkı sunmayı amaçlamaktadır.

Çalışmaya katılan afetzedelerin bazıları;

“Deprem sonrası ailem ile hemen evden çıktık. Birkaç gün arabada kaldık ama çok soğuktu. Günler sonra havalimanından kalkan ücretsiz uçaklar ile İstanbul'a akrabalarımızın yanına gittik. Birkaç ay burada kaldıktan sona geri döndük.”(10E-42)

“Birkaç gün dışarda kaldıktan sonra Elazığ'da bir yurttta kaldık. Evimiz orta hasar almıştı. Daha sonra evimize döndük ve tadilatını yaptık. Bir sene oturabildik. Mahallemiz rezerv alan ilan edildiği için evi boşalttık ve Yavuz Selim mahallesinde kiralık bir eve yerleştik. (16K- 47)

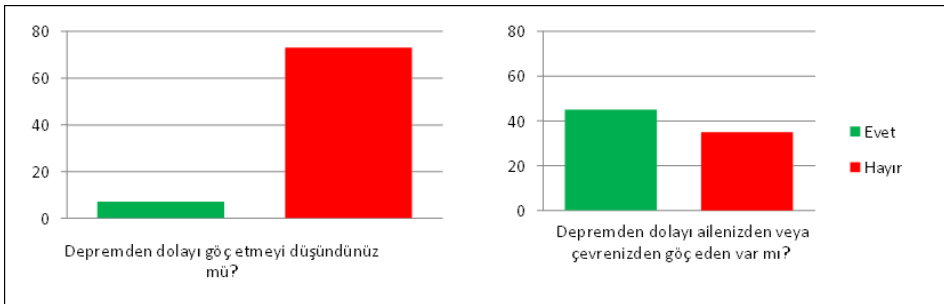
Şeklinde görüşlerini dile getirmiştir. Katılımcı ifadeleri, 6 Şubat 2023 depremleri sonrası göç sürecinin sadece fiziksel bir yer değiştirme eylemiyle

sınırlı olmadığını, aynı zamanda barınma, aidiyet, sosyal ağlar ve psikolojik dayanıklılık gibi çok katmanlı bir süreci kapsadığını göstermektedir. Her iki görüşte de ilk etapta barınma sorununun öne çıktığı, geçici çözümlerle bu sorunun aşılma çalışıldığı, ancak bu sürecin geçici olmaktan çıkıp uzun vadeli bir yer değiştirmeye dönüştüğü görülmektedir.

İlk katılımcı (10E-42), kısa süreli bir şehir dışı göç deneyimi yaşamış ve İstanbul'daki akrabalarının yanına sığınmıştır. Bu durum, ailevi ve sosyal bağların, afet sonrası göç kararlarında belirleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır. Ayrıca bu görüş, devletin sağladığı ulaştırma desteğinin (ücretsiz uçak seferleri) göç sürecini kolaylaştırıcı bir etki yarattığını göstermektedir. Ancak uzun vadede birey ve ailesi kendi yerleşim alanına geri dönmeyi tercih etmiştir. Bu da, geçici göçün yaygın bir strateji olduğunu, kalıcı göç kararlarının ise barınma koşullarına ve güvenliğe bağlı olarak şekillendiğini göstermektedir.

İkinci katılımcının (16K-47) deneyimi ise göç ve iyileştirme sürecinin daha karmaşık ve çok aşamalı olduğunu göstermektedir. Katılımcı ilk olarak Elazığ'da bir yurttan geçici olarak barındırılmış, ardından evine dönerek kendi imkânlarıyla tadilat yaptığını belirtmiştir. Ancak mahallelerinin rezerv alan ilan edilmesiyle birlikte yeniden yer değiştirmek zorunda kalmıştır. Bu durum, iyileştirme süreçlerinde alınan mekânsal ve kentsel dönüşüm kararlarının, afetzedelerin yaşamını doğrudan etkileyen yeni göç dalgaları yarattığını göstermektedir.

Anket çalışmasında, katılımcılara “*Deprem nedeniyle göç etmeyi düşündünüz mü?*” ve “*Deprem sonrası ailenizden veya çevrenizden göç eden oldu mu?*” şeklinde iki temel soru yöneltilmiştir. Aşağıda yer alan grafikler, bu sorulara verilen “Evet” ve “Hayır” yanıtlarının dağılımını görselleştirerek, bireysel ve çevresel göç eğilimlerinin boyutlarını ortaya koymaktadır.

Şekil 6. Ankete katılan afetzedelerin göç durumu

“*Depremden dolayı göç etmeyi düşündünüz mü?*” sorusuna katılımcıların büyük bir çoğunluğu “Hayır” cevabını vermiştir (Şekil 6). Yani grafik, Yeşilyurt ilçesindeki afetzedelerin önemli bir bölümünün, yaşadıkları travmaya ve olumsuz

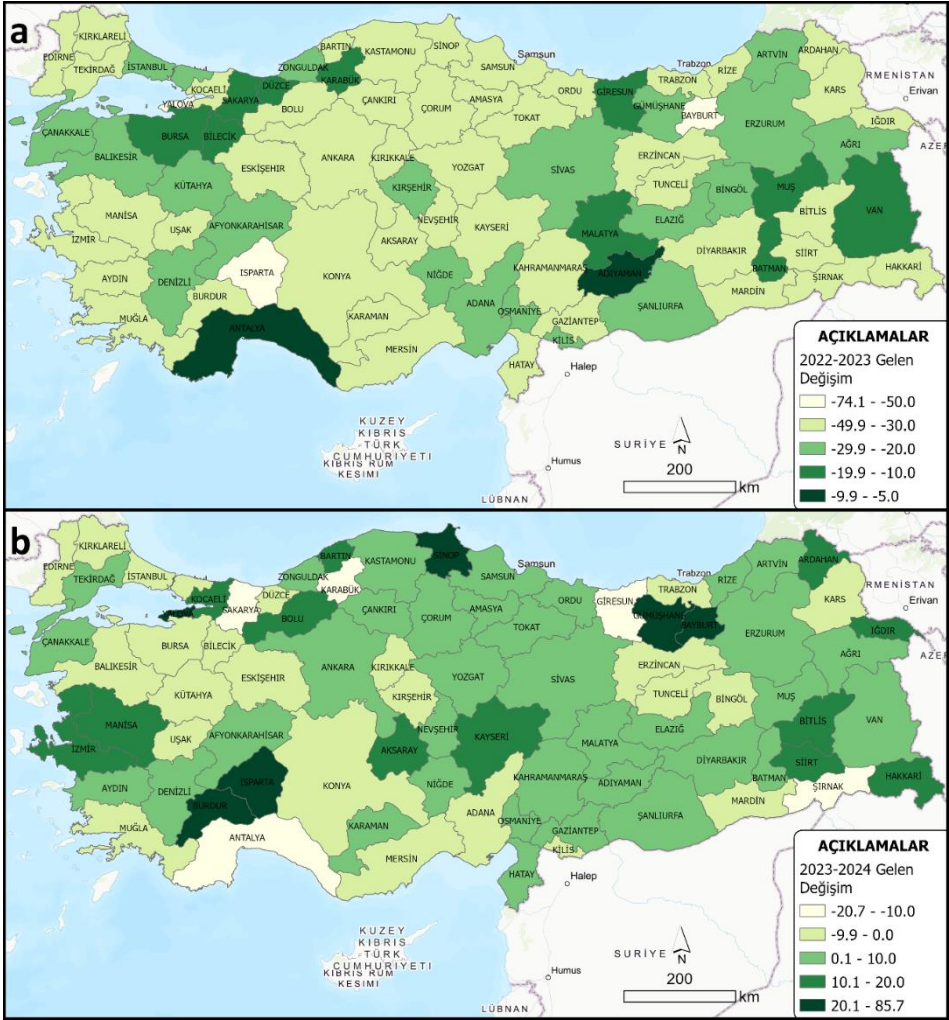
koşullara rağmen bulundukları yerde kalmayı tercih ettiğini veya göç etmeyi düşünmediğini göstermektedir. Bu durum, yer bağlılığı, toplumsal aidiyet ve ekonomik kısıtlılıklar gibi faktörlerle açıklanabilir.

“Depremden dolayı ailenizden veya çevrenizden göç eden var mı?” sorusuna ise verilen cevaplar dikkat çekicidir. Katılımcıların neredeyse yarısı “Evet” cevabını vererek, çevresindeki insanların göç ettiğini belirtmiştir. Bu bulgu, bireysel göç eğiliminin düşük olmasına rağmen çevresel göç olgusunun yaygın olduğunu ve bölgedeki sosyal dokunun parçalanma riskiyle karşı karşıya olduğunu ortaya koymaktadır.

Saha içi gözlemlere göre bazı kişiler, devlet desteğiyle sağlanan konteyner kent veya geçici barınma olanakları sayesinde göç etmeyi düşünmemiştir. Ayrıca yaşlı bireylerin yer değiştirmeye gönülsüz olması, göç oranlarını doğrudan etkilemiştir. Buna karşın genç bireylerin başka illerdeki iş ve eğitim olanaklarına yöneldiği gözlenmiştir.

Bu grafikler ve görüşler ışığında anket değerlendirildiğinde, deprem sonrası Yeşilyurt’ta göç etme eğilimi bireyler düzeyinde sınırlı olsa da, topluluklar ve aileler düzeyinde parçalı bir göç hareketi gözlenmektedir. Güvenlik kaygısı, barınma koşulları, altyapı sorunları ve geçim kaynaklarının azalması gibi nedenler, bazı bireyleri göçe yönlendirirken, bazıları için bu kararın ertelendiği veya mümkün olmadığı anlaşılmaktadır.

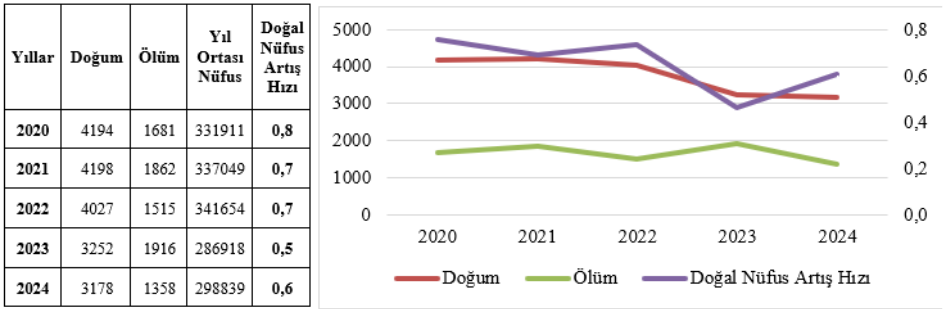
2022–2023 döneminde Türkiye’nin büyük bir bölümünün koyu yeşil tonlarla gösterilmesi, Malatya’ya yönelik göçte genel ve belirgin bir azalmayı ortaya koymaktadır. Antalya, Gaziantep, Batman ve Şanlıurfa gibi birçok ilden gelen göçte %50’nin üzerinde düşüşler kaydedilmiş, bazı illerde bu oran %70’in üzerine çıkmıştır. Bu durum, depremin yarattığı fiziksel ve sosyal yıkımın etkisiyle Yeşilyurt’un göç alıcı bir konumdan göç verici bir konuma geçtiğini göstermektedir. Barınma olanaklarının azalması, altyapı hasarları ve yaşam koşullarındaki bozulma, dışarıdan gelen göçün önemli ölçüde kesilmesine neden olmuştur (Harita 10-a).

Harita 10. 2022-2023 ve 2023-2024 Döneminde Malatya İline Doğru Gerçekleşen Göçlerin Değişim Oranları

Harita 10-b ise 2023–2024 dönemine, yani afet sonrası ikinci yıla ait verileri sunmaktadır. Bu döneme ilişkin bulgular, göç hareketlerinde sınırlı ancak dikkate değer bir toparlanma eğilimine işaret etmektedir. Haritada bazı bölgelerin sarı ve açık yeşil tonlarla gösterilmesi, önceki yıla kıyasla Malatya’ya yönelik göçte artış yaşanan illeri ortaya koymaktadır. Özellikle Şırnak, Siirt, Erzincan ve Trabzon gibi illerden gelen nüfusta belirgin bir artış gözlenmiştir. Bu durum, ikinci yılda başlayan yeniden yapılanma sürecinin hem geri dönüşleri hem de yeni yerleşimleri teşvik ettiğini göstermektedir. Yeniden inşa faaliyetlerinde görev alan iş gücü ve sosyal destek programları kapsamında bölgeye yönlendirilen

bireyler ile birlikte, yaşam koşullarındaki kısmi iyileşme de bu hareketliliğin başlıca nedenleri arasında yer almaktadır. Bununla birlikte, büyükşehirlerden gelen göç oranlarının düşük seviyelerde seyretmesi, geri dönüş sürecinin tüm bölgelerde eşzamanlı ilerlemediğini ve bazı illerde daha yavaş gerçekleştiğini göstermektedir. Sonuç olarak, söz konusu haritalar, Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinin afet sonrası iki yıllık göç dinamiklerini zamansal ve bölgesel boyutlarıyla ortaya koymakta; göç hareketlerinin yalnızca felaketin ilk etkileriyle değil, aynı zamanda bölgenin yeniden yapılanma ve toparlanma kapasitesiyle de doğrudan ilişkili olduğunu göstermektedir.

Şekil 7. Yeşilyurt İlçesinde Doğum ve Ölüm Sayıları (2020-2024) (Kaynak: TÜİK ADNKS)

Doğumlar ve ölümler açısından nüfus hareketinde de depremin etkisi belirgindir. Nitekim 2023 yılında ilçedeki doğum sayılarında yaklaşık %20'lik sert bir düşüş yaşanırken, ölüm sayılarında ise önceki yıllara göre belirgin bir artışla dönemin zirvesine ulaşılmıştır. 2024 yılına gelindiğinde ise ölüm sayıları, incelenen beş yıllık periyodun en düşük seviyesine gerileyerek normale dönmüştür. Ancak doğum sayıları, 2023'teki düşük seviyesini korumaya devam etmiştir (Şekil 7).

3.2.3. Nüfusun Dağılımına Etkileri

Nüfusun yeryüzündeki dağılımı, yalnızca fiziki çevrenin sunduğu koşullarla sınırlı kalmayıp, ekonomik faaliyetlerin niteliği, toplumsal yapı, siyasi tercihler ve afet gibi beklenmedik durumlarla doğrudan ilişkilidir. Coğrafi koşulların elverişliliği, iklimin yaşamaya uygunluğu, su kaynaklarının varlığı, tarıma elverişli topraklar ile sanayi ve hizmet sektörlerinin gelişmişliği gibi faktörler, nüfusun yoğunlaştığı alanların temel belirleyicileri arasında yer almaktadır (Tümertekin & Özgüç, 2017). Bununla birlikte, afetler gibi ani gelişen olaylar, yerleşim tercihlerini köklü biçimde değiştirebilmekte; nüfusun yeniden şekillenmesine yol açmaktadır.

Bu durumun en güncel ve çarpıcı örneklerinden biri, 6 Şubat 2023 tarihinde Kahramanmaraş merkezli olarak meydana gelen depremlerle yaşanmıştır. Malatya dahil 11 ili doğrudan etkileyen bu yıkıcı afet, yalnızca fiziki yapıları değil, toplumsal ve demografik dengeleri de derinden sarsmıştır. Afet sonrası dönemde, hasar gören yerleşim alanlarından güvenli görülen bölgelere yöneliş, kırsaldan kente ya da kentten kırsala geçici göç hareketleri ve özellikle sağlam altyapıya sahip yeni yerleşim alanlarına yönelim dikkat çekmektedir (AFAD, 2023). İnsanlar, afet riski düşük, hizmet altyapısı daha güçlü ve yaşam koşulları daha güvenli alanlara yönelme eğilimindedir (Ercan, 2023).

Malatya'nın Yeşilyurt ilçesi özelinde bakıldığında, bu dönüşüm daha da görünür hale gelmiştir. Deprem öncesi ve sonrası dönemlere ait demografik veriler karşılaştırıldığında, bazı mahallelerde nüfusun hızla azaldığı; bazı bölgelerde ise geçici barınma ihtiyacına bağlı olarak yoğunlaşmalar yaşandığı gözlemlenmektedir. Kent merkezi ile kırsal mahalleler arasında, afet sonrası süreçte hem fiziksel yapı hem de nüfus yoğunluğu bakımından farklılaşmalar meydana gelmiştir. Bu da, afetin yalnızca anlık değil, uzun vadeli mekânsal sonuçlar doğurduğunu göstermektedir.

Öte yandan, nüfus hareketliliği yalnızca sayısal bir veri olarak ele alınmamalıdır. Yerleşim kalıpları, sosyal yapılar, ekonomik fırsatlar ve siyasi kararlarla birlikte değerlendirilmelidir. Lefebvre'in (2015) de vurguladığı gibi, mekân yalnızca fiziksel bir alan değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin üretildiği ve yeniden şekillendiği bir zemindir. Dolayısıyla kentsel planlama süreçleri, bu dinamik yapıyı göz önünde bulundurmalı ve nüfusun değişen mekânsal taleplerine uygun sürdürülebilir çözümler geliştirmelidir.

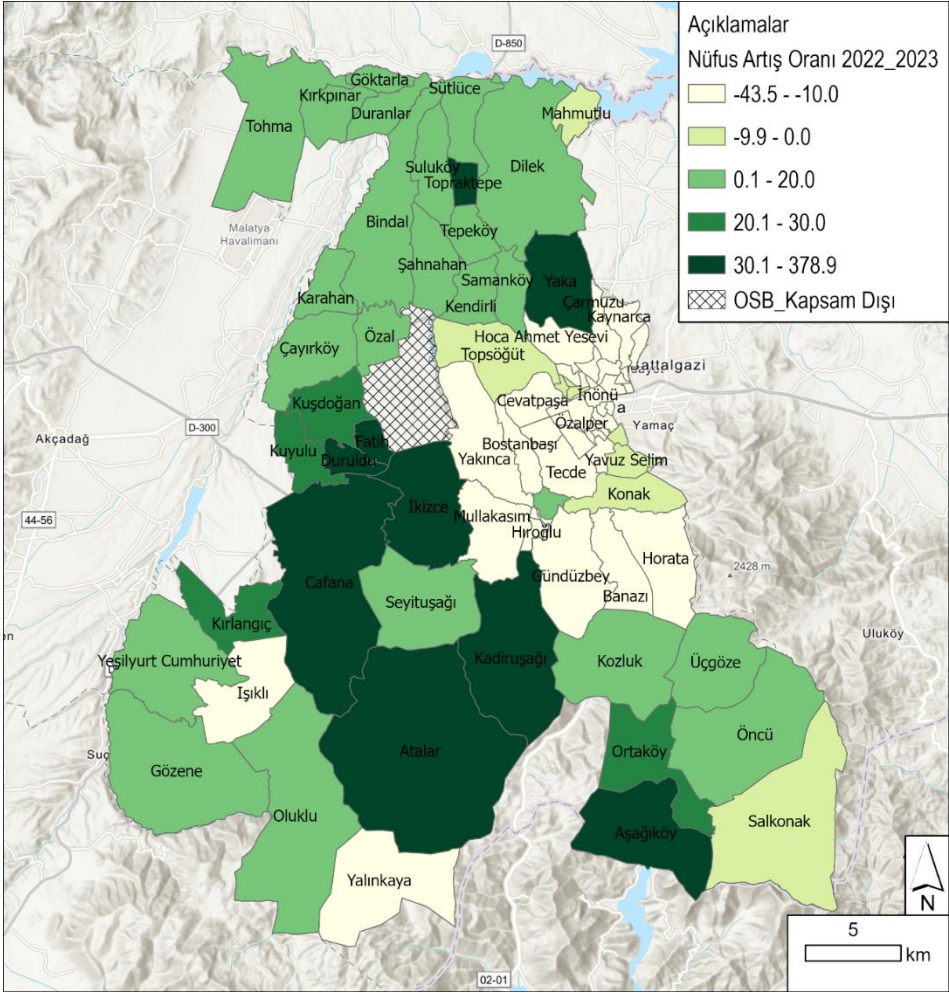
Ayrıca, kentlerdeki nüfusun dağılımı zamanla değişmekte, farklı dönemlerde farklı mekânsal ölçeklerde eşitsizlikler ortaya çıkarmaktadır. Tekeli (2005), Türkiye'de 1935'ten 2000'e kadar olan süreçte nüfusun mekânsal dağılımındaki gelişmeleri analiz ederken, demografik, ekonomik ve politik faktörlerin bu dağılımı ne derece etkilediğine dikkat çekmektedir. Bu bakış açısıyla değerlendirildiğinde, afet sonrası yaşanan nüfus hareketleri, yalnızca fiziki mekânın yeniden şekillenmesi değil; aynı zamanda sosyoekonomik dengelerin de yeniden kurulması anlamına gelmektedir.

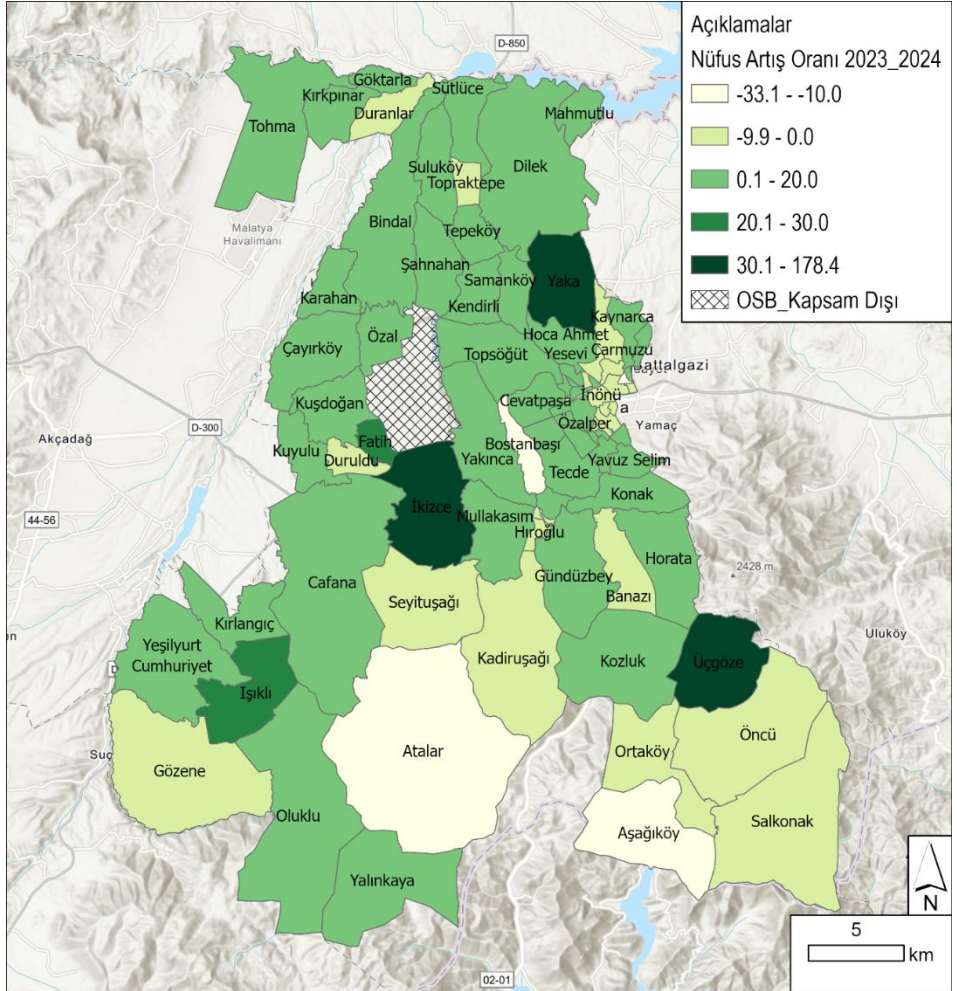
Nüfusun dağılımını etkileyen faktörler dinamik bir yapıya sahiptir ve bu yapı zaman zaman ani ve kırılgan gelişmelerle yön değiştirebilmektedir. 6 Şubat depremleri, Türkiye'nin çeşitli kentlerinde olduğu gibi Yeşilyurt ilçesinde de, nüfusun mekânsal yerleşiminde ciddi dönüşümlere neden olmuş; bu dönüşümler gelecekteki kent politikalarının da temel belirleyicilerinden biridir.

Yeşilyurt ilçesindeki mahalleler arasında nüfus değişimi açısından büyük bir iç göç ve yeniden yerleşim hareketliliğini gözler önüne sermektedir. İlçenin

özellikle merkez, batı ve güney kesimlerinde yer alan Cafana, Seyituşağı, Atalar, Kırlangıç ve Oluklu gibi mahallelerde +%30'u aşan ve yer yer +%300'lere varan olağanüstü nüfus artışları yaşanmıştır. Bu durum, bu bölgelerin depremde daha az hasar görmesi, zemin olarak daha güvenli kabul edilmesi ve özellikle depremedeler için kurulan konteyner kentler ile geçici barınma alanlarına ev sahipliği yapmasıyla ilgilidir. Buna karşılık, ilçenin kuzey ve doğu kısımlarındaki Mahmutlu, Dilek, Gündüzbey ve Salkonak gibi mahallelerde ise nüfusun azaldığı (negatif artış oranı) görülmektedir (Harita 11). Bu da bu bölgelerin depremden daha ağır etkilenerek barınma imkanlarını kaybetmesi ve sakinlerinin ilçe içindeki daha güvenli veya yeni kurulan yaşam alanlarına göç etmesiyle sonuçlanmıştır.

2023-2024 döneminde ise deprem sonrası toparlanmanın ikinci aşamasını ve nüfus hareketliliğinin evrildiği görülmektedir. Bir önceki yılın aksine, nüfus artışının şok etkisiyle belirli bölgelerde aşırı yığılması yerine, daha yaygın ancak farklılaşan bir toparlanma eğilimi göze çarpmaktadır. Yaka, Kaynarca, Üçgöze ve Işıklı gibi mahallelerin en yüksek artış gösteren mahallelerde yeni kalıcı konutların (TOKİ) teslim edilmesi veya yeni geçici yaşam alanlarının faaliyete geçmesiyle yeni odak noktaları haline gelmişlerdir. Önceki yıl (+%300'leri aşan) rekor artışların yaşandığı Cafana, Atalar ve Seyituşağı gibi bölgelerin bu haritada daha düşük bir artışa gerilemesi, bu mahallelerdeki ilk acil barınma ihtiyacının doyuma ulaştığını göstermektedir. En dikkat çekici fark ise, Gündüzbey, Kadiruşağı ve Yalınkaya gibi bazı mahallelerin bu dönemde nüfus kaybetmeye başlamasıdır. Bu durum, ilk etapta bu bölgelere sığmayan afetzedelerin, kalıcı konutlarına veya ilçe/il dışındaki yeni yaşam alanlarına doğru ikincil bir göç hareketi başlattığını göstermektedir (Harita 12).

İkizce Mahallesi'nde yer alan TOKİ deprem konutları, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Yeşilyurt ilçesinde nüfusun yeniden dağılımında önemli bir rol üstlenmiştir (Harita 12). Depremde ağır hasar gören veya yıkılan yapılardan tahliye edilen vatandaşlar, bu kalıcı konutlara yerleştirilerek güvenli barınma imkânına kavuşmuştur. İkizce, Malatya'nın güneybatı yönünde, Yeşilyurt'un merkezine göre daha dışta ve gelişmekte olan bir bölgede yer almakta olup, bu konutların yapılmasıyla birlikte yeni bir yerleşim alanı haline gelmiştir. Farklı mahalle ve köylerden gelen ailelerin bir arada yaşamaya başlaması, sosyal yapının çeşitlenmesini ve mahalle kültürünün yeniden şekillenmesini sağlamıştır. Özellikle Hamidiye, Hıroğlu, Gündüzbey ve Yakınca

mahallelerinden hak sahibi olan afetzedelerin kura yoluyla buradaki konutlara yerleştirilmesi yapılmaktadır. Nüfus yoğunluğundaki artış, bölgede ticari faaliyetlerin ve hizmet ihtiyacının yükselmesine, ulaşım ağının önem kazanmasına yol açmıştır. Ancak, İkizce Mahallesi'ne ulaşım da önemli sıkıntılar yaşanmaktadır. Şehirlerarası bağlantının sağlandığı Beylederesi Köprüsü'nden geçilerek ulaşılabilen bu yeni yerleşim alanına ulaşım güç ve zaman açısından zordur. Ayrıca, merkeze erişim de aynı şekilde zordur. Yine de afet sonrası nüfusun mecburiyetten de olsa güvenli, sağlam ve planlı konut alanlarına yönelerek yerleşim merkezlerinin kısmen değiştiğini ve Yeşilyurt'ta yeni bir kentsel gelişim hattı oluştuğunu göstermektedir.

Fotoğraf 3. İkizce Mahallesi TOKİ Deprem Konutları

Nüfusu en fazla azalan mahalleler arasında Bostanbaşı, Zaviye, Şeyh Bayram ve Kiltape mahalleleri öne çıkmaktadır. Özellikle Bostanbaşı Mahallesi'nde gözlemlenen keskin nüfus düşüşü (-3000 kişi), bu bölgenin depremlerden ciddi hasar aldığına ve ikamet eden nüfusun önemli bir kısmının bölgeden uzaklaştığına işaret etmektedir. Söz konusu mahallelerde, ağır hasarlı yapıların çokluğu, yaşanabilirlik koşullarının bozulması ve kentsel dönüşüm faaliyetlerinin henüz tamamlanmamış olması gibi nedenlerle nüfus azalışı gözlemlenmiştir (Fotoğraf 3).

Fotoğraf 4. Bostanbaşı Mahallesi dinamit ile patlatılarak yıkımı gerçekleştirilen evler (03.09.2024)

Bostanbaşı Mahallesi’nde afet sonrası ağır hasarlı bir apartmanın dinamitle yıkımı, bölgedeki yerleşim dokusunun hızla değiştiğini gösteren çarpıcı bir örnektir (Fotoğraf 4). Bu tür yıkımlar, yalnızca mevcut yapı stokunu ortadan kaldırmakla kalmamış, aynı zamanda mahalle nüfusunun kısa sürede başka bölgelere yönelmesine neden olmuştur. Yerel halkın bir kısmı, geçici barınma alanlarına veya kırsal akraba evlerine taşınırken, bir kısmı ise Malatya dışındaki illere göç etmiştir. Bu durum, afet sonrası nüfusun mekânsal yeniden dağılımını tetiklemiş; özellikle Bostanbaşı gibi yoğun yapılaşmış bölgelerde nüfus yoğunluğunun dramatik şekilde azalmasına yol açmıştır.

Fotoğraf 5. Çilesiz Mahallesi Konteyner Kent (03.09.2024)

Deprem sonrasında Yeşilyurt Çilesiz Mahallesi'nde kurulan konteyner kent, afetin nüfusun yerleşim düzenine ve dağılımına etkilerini açık bir şekilde göstermektedir. Bu alanda 400 adet ev tipi konteyner bulunmakta olup, “AFAD ve Malatya’da İş Adamları Derneği Geçici Konaklama Merkezi” adıyla anılmakta ve AFAD ile Malatya İş Adamları Derneği (MİAD) iş birliğiyle oluşturulmuştur (Fotoğraf 5). Deprem sonrası ağır hasarlı veya yıkılmış yapılardan tahliye edilen vatandaşlar, bu tür geçici barınma alanlarına yerleştirilmiştir. Bu durum, insanların kendi mahallelerinden veya köylerinden koparak farklı noktalara taşınmasına ve nüfusun belirli bölgelerde yoğunlaşmasına neden olmuştur. Konteyner kentlerde barınan binlerce kişi, afet sonrası nüfus yoğunluğunun belirli alanlarda artmasına, bazı bölgelerde ise seyrelmesine yol açmıştır. Geçici yerleşim alanları, zaman içinde bazı bireyler için kalıcı göç kararlarını etkileyebilecek yeni yaşam merkezlerine dönüşebilmektedir. Ayrıca, bu alanlarda yaşayan kişiler arasında dayanışma duygusu gelişirken, geçici yaşam koşullarının yarattığı belirsizlik ve sınırlı imkânlar toplumsal psikoloji üzerinde de etkili olmaktadır. Çilesiz Mahallesi örneği, afet sonrası nüfusun mekânsal dağılımında yaşanan ani değişimi, belirli bölgelerdeki yoğunlaşmayı ve bunun sosyal ile ekonomik hayata yansımalarını ortaya koymaktadır.

3.2.4. Nüfusun Yaş ve Cinsiyet Yapısına Etkileri

Afetlerde nüfusun yaş ve cinsiyet yapısına dayalı analizler toplumsal etkilerinin anlaşılmasında önemli rol oynamaktadır. Nitekim kırılğan nüfustan sayılan yaşlılar, çocuklar ve kadınlar afetin olumsuz etkilerinden diğer afetzedelere göre daha fazla etkilenmektedirler (Wisner ve Luce, 1993). Kırılğan nüfus fiziksel, ekonomik nedenlerden dolayı bu süreçte daha fazla zorlanmaktadır. Bu yüzden afet sonrası iyileştirme süreçlerinde afetlerin etkileri araştırılıp, önceliklerin belirlenmesi aşamasında demografik değişkenler dikkate alınmalıdır. İyileştirme sürecinin başarılı şekilde tamamlanabilmesi için afet sonrasında ihtiyaç sahiplerinin en hızlı şekilde belirlenmesi gerekmektedir.

Afet sonrası iyileştirme sürecinde amaç afet öncesi mevcut durumdan daha da iyi bir duruma gelmek olmalıdır. Bunun için başta fiziksel iyileşme olmak üzere ekonomik, sosyal ve demografik iyileştirilme sağlanmalıdır. Deprem sonrası ekonomik ve sosyal iyileştirilmenin sağlanmasında genç ve çalışabilen dinamik nüfusun varlığı bu sürecin daha hızlı sonuca varılmasını sağlayacaktır (Bloom & Canning, 2008).

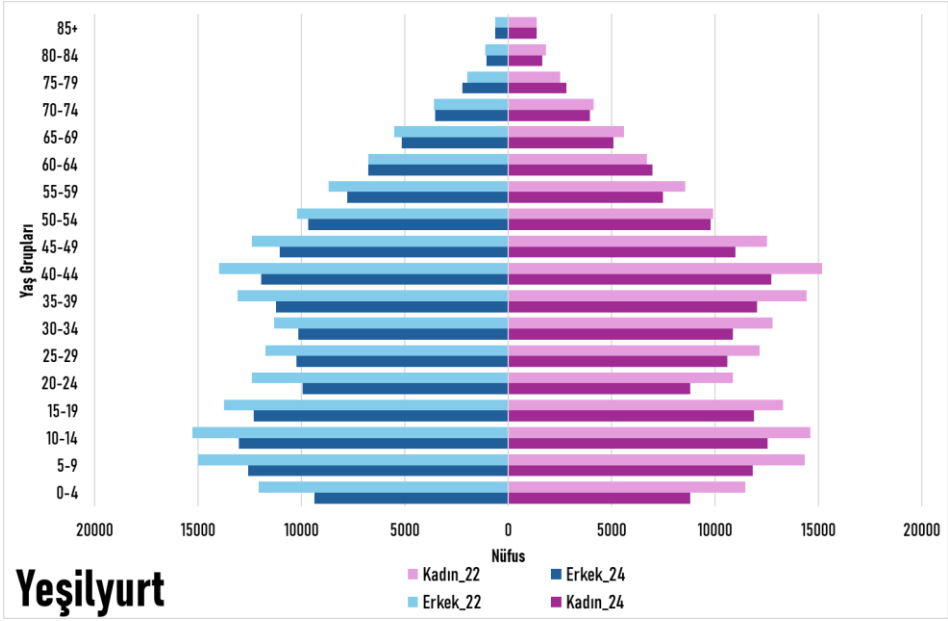
Afet sonrası müdahale ve iyileştirme sürecinde yaş kriteri de dikkat edilmesi gereken bir değişkendir. Özellikle hasta ve yaşlı nüfusun afet sırası ve sonrasındaki süreçte hareket kabiliyetinin az olması, sürecin yavaş ilerlemesine sebep olabilir. Bunun için yaş yapısının ve sağlık hizmetlerine olan bağlılıklarının bilinmesi müdahale evresinde daha fazla canın kurtarılmasında önemli rol oynamaktadır (Cutter et vd., 2003).

Afetler sonrasında nüfus yapısında önemli değişimler meydana gelebilmekte; bu değişimler, yalnızca göç hareketleriyle değil, aynı zamanda can kayıplarıyla da şekillenmektedir. Bu durum, özellikle yaş ve cinsiyet dağılımında belirgin kaymaların ortaya çıkmasına neden olmakta; örneğin yaşlı bireylerin ve kadınların afetlerden daha fazla etkilenmesi, demografik yapının dengesini bozabilmektedir.

Tablo 4. Yeşilyurt İlçesinde Nüfusun Geniş Yaş Aralıklarına Göre Dağılımı ve Değişimi (2022-2024)

Yaş Grupları	Erkek_22	Kadın_22	Toplam	Erkek_24	Kadın_24	Toplam	Erkek %	Kadın %	Toplam %
0-14	42335	40379	82714	34955	33158	68113	-17.4	-17.9	-17.7
15-64	114368	116306	230674	101128	102122	203250	-11.6	-12.2	-11.9
65+	12849	15417	28266	12588	14888	27476	-2.0	-3.4	-2.8

Kaynak: TÜİK, ADNKS Nüfus İstatistikleri (2022, 2024)

Şekil 8. Yeşilyurt İlçesi 2023 ve 2024 Yıllarına Ait Nüfus Piramidi

Yeşilyurt ilçesinin 2022 ve 2024 yıllarına ait karşılaştırmalı nüfus piramidi incelendiğinde, iki yıllık süreçte ilçede belirgin bir nüfus azalması yaşandığı net bir şekilde görülmektedir. Geniş yaş aralıklarına göre dağılımdaki veriler de bu durumu rakamsal olarak teyit etmektedir. Özellikle 0-14 yaş arası çocuk ve genç nüfusta %17.7'lik keskin bir düşüş yaşanması, piramidin tabanının önemli ölçüde daraldığını göstermektedir. Bu durum, doğum oranlarındaki azalmaya veya genç ailelerin ilçeden göç etmiş olabileceğine işaret etmektedir (Tablo 4, Şekil 8).

Üretim açısından demografik yapının en önemli unsurlarından olan 15-64 yaş arası çalışma çağındaki nüfusta da %11.9'luk ciddi bir azalma gözlemlenmiştir. Bu durum, ilçenin ekonomik ve sosyal dinamikleri açısından dikkate değer bir değişimdir. 65 yaş ve üzeri nüfustaki azalma ise %2.8 ile diğer yaş gruplarına göre daha sınırlı kalmıştır. Cinsiyet dağılımına bakıldığında, nüfus azalmasının her üç ana yaş kategorisinde de kadınlarda oransal olarak erkeklere göre bir miktar daha fazla olduğu görülmektedir (Tablo 4, Şekil 8).

3.3. Afet Sonrası İyileştirmenin Odağı: Afetin Arazi Kullanıma Etkileri

Afetler, özellikle büyük ölçekli depremler, sadece can ve mal kaybına yol açmakla kalmaz; aynı zamanda yerleşim alanlarının yapısal ve işlevsel bütünlüğünde derin değişikliklere sebep olur. Bu değişimlerin en hızlı ve en görünür yansıması arazi kullanımında gerçekleşir. Arazi kullanımı, hem fiziksel

yerleşim biçimlerini hem de toplumun sosyo-ekonomik yapısını ve mekânsal organizasyonunu doğrudan yansıtan bir araçtır.

Literatürde, afet sonrası arazi kullanımına yönelik müdahaleler genel olarak dört ana modelde toplanmaktadır. İlk model, fay hatlarına yakın yapılaşmanın sınırlandırılması ve kritik altyapıların güvenli alanlara taşınması gibi uzun vadeli risk azaltma stratejilerini içerir (Nichols & Buchanan-Banks, 1974). İkinci model, planlama süreçlerinde tüm paydaşların —halk, sivil toplum kuruluşları ve uzmanlar— aktif katılımını teşvik eden “katılımcı planlama” yaklaşımıdır (Collaborative, 2004). Üçüncü model, özel mülkiyet kavramının yeniden tanımlanarak, afet sonrası toplumsal dayanıklılığın “komünalizm” yoluyla güçlendirilmesini hedefler (Zavar & Schumann, 2021). Dördüncü model ise, “kentsel rant” kavramı çerçevesinde arazi değer artış paylarının altyapı finansmanında kullanılması esasına dayanır (Hong & Brain, 2012). Bu modeller, afet sonrası yeni normale dönüş stratejilerinde, yerel ihtiyaç ve koşullara göre tek başına veya hibrit biçimde uygulanabilir.

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler, Malatya’nın Yeşilyurt ilçesinde kentsel dokunun kırılğanlıklarını gözler önüne sermiş ve arazi kullanımında kapsamlı yeniden düzenlemeleri zorunlu kılmıştır. Hızla büyüyen ve plansız gelişen Yeşilyurt, sosyo-ekonomik eşitsizlikler, yetersiz altyapı ve dayanıksız yapı stoku nedeniyle yüksek düzeyde risk taşımaktaydı. Deprem sonrası yaşanan göç hareketleri, geçici barınma alanları, yeni imar düzenlemeleri ve sosyal hizmetlere erişimdeki değişiklikler, arazi kullanımının hem fiziksel hem de toplumsal boyutlarda yeniden şekillendiğini göstermektedir.

Yeşilyurt özelinde, literatürde tarif edilen dört modelin izleri kısmen mevcuttur; ancak bunlar entegre ve planlı bir biçimde uygulanmamıştır:

Uzun vadeli risk azaltma stratejileri kapsamında, fay hatlarına yakın bazı bölgelerde imar izinleri kısıtlanmış ve bazı alanlar “rezerv yapı alanı” olarak ilan edilmiştir. Örneğin ilçenin güneydoğusunda yer alan mahallelerde yerleşim sınırları yeniden düzenlenmiştir. Ancak, bu önlemler zaman zaman plansız ve geçici barınma alanlarının kurulmasıyla çelişmiş, bu da risk azaltma stratejisinin etkinliğini azaltmıştır.

Katılımcı planlama anlayışı sınırlı kalmıştır. Yerel halk, meslek odaları ve sivil toplum kuruluşlarının görüşleri genellikle bilgilendirme düzeyinde kalmış; karar alma süreçlerine etkin katılım sağlanamamıştır. Hatta bazı mahallelerde, geçim kaynaklarını etkileyen kentsel dönüşüm kararları yerel itirazlara rağmen hayata geçirilmiştir. Özellikle kırsal mahallelerden oluşan Yakınca, Hiroğlu, Hamidiye, Mollakasım ve Gündüzbey mahallelerinde iki yıldan fazladır çözüme ulaşamayan yetkililer ve yerel halk arasında sıkıntılar devam etmektedir. Rezer alan, yerinde dönüşüm ve köy evi taleplerinin farklılık göstermesi nedeniyle ortak

bir çözüme ulaşılamamıştır. Geçimini bağ ve bahçecilik faaliyetleriyle sağlayan, güçlü komşuluk ve akrabalık ilişkilerine sahip, kültürel değerlerine bağlı yerel halkın yaşadıkları yerleri terk etmek istememesi, ilçede yeniden yerleşim ve kurulum çalışmalarının istenilen düzeyde gerçekleştirilememesine neden olmaktadır. Bu mahallelerde yaşayan halkın İkizce mahallesinde yeni kurulan TOKİ tarafından inşa edilen deprem konutlarına yerleştirilmesi uygun görülse de halkın çoğu bunu istememekte, yerinde dönüşümü, köy evleri projesini desteklemektedir.

Komünalizm modeline dair uygulamalar ise geçici barınma alanlarıyla sınırlı kalmıştır. Mahalle mutfakları ve ortak kullanım alanları kısa vadede toplumsal dayanışmayı artırsa da, kalıcı konut planlamasında bu yaklaşım sürdürülememiştir. Yeşilyurt'ta halkın büyük bir kısmı konteyner kentlerde yaşamaya başlamış, barınma koşulları oldukça sınırlı hale gelmiştir. Deprem öncesinde geçimini tarım, bağ-bahçecilik ve küçük ölçekli ticaretle sağlayan birçok hane, depremle birlikte hem iş gücünü hem de üretim kapasitesini kaybetmiştir. Bu şartlar altında “özel mülkiyetin yeniden tanımlanması ve komünalizm yoluyla dayanıklılığın güçlendirilmesi” modeli, pratikte hayata geçirilememiştir. Bu durumun sebepleri şunlardır:

Kaynak yetersizliği: Mevcut mülkler (ev, tarla, bahçe) ya yıkılmış ya da kullanılamaz durumdadır. Sağlam kalanlar ise sahiplerinin temel ihtiyaçlarını bile karşılamaya zor yetmektedir.

Ekonomik kriz: Deprem sonrası artan yaşam maliyetleri ve iş olanaklarının azalması, hanelerin kendi ihtiyaçlarını bile karşılamasını zorlaştırmıştır.

Sosyal kapasite düşüşü: İnsanlar fiziksel, ekonomik ve psikolojik olarak toparlanmakta güçlük çektiği için başkalarına kaynak veya destek sağlayabilecek durumda olmamıştır.

Kentsel rant paylaşımı ve değer artış payı mekanizmaları ise uygulanmamıştır. Yeni konut projeleri büyük oranda merkezi bütçe ve TOKİ kaynaklarıyla finanse edilmiş, arazi değer artışından yerel kalkınma için yeterince faydalanılmamıştır.

Bu durum, Yeşilyurt'ta afet sonrası arazi kullanım müdahalelerinin parçalı, merkeziyetçi ve kısmi uygulamalarla sınırlı kaldığını göstermektedir. Katılımcılık eksikliği, uzun vadeli risk azaltma ile kısa vadeli barınma ihtiyaçları arasındaki uyumsuzluk ve rant paylaşımının yokluğu, mekânsal ve finansal sürdürülebilirlik açısından önemli açıklar yaratmaktadır. Bu bağlamda, afet sonrası arazi kullanımı, sadece teknik bir planlama değil; sosyal, ekonomik ve politik dinamikleri de içeren bütüncül bir yaklaşımla ele alınmalıdır.

3.3.1. Yerleşme Alanlarına Etkileri

Afet sonrası yerleşme tercihleri, yalnızca fiziksel güvenlik arayışına değil, aynı zamanda toplumsal, ekonomik ve kültürel faktörlerin iç içe geçtiği karmaşık

bir sürece dayanır. Güvenli zemin, aile ve komşuluk bağlarını koruma isteği, sosyal dayanışma, mülkiyet statüsü, kamu destekli planlamaların yönlendirmesi ve ekonomik sürdürülebilirlik, bu tercihlerde belirleyici unsurlardır. Yeşilyurt özelinde, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında başlatılan yeniden yapılanma ve iyileştirme süreci, yerleşim alanlarının yeniden tanımlanması, rezerv alan uygulamaları, TOKİ destekli afet konutlarının inşası ve yerinde dönüşüm politikalarıyla biçimlenmiştir (ÇŞİDB, 2024).

Tablo 5. Afet Sonrası Yeşilyurt İlçesi Konut Hasar Tespit Sonuçları

	Yıkık		Acil Yıkılacak			Ağır		Orta		Az Hasarlı		Hasarsız	
Bina	Bağımsız Bölüm	Bina	Bağımsız Bölüm	Bina	Bağımsız Bölüm	Bina	Bağımsız Bölüm	Bina	Bağımsız Bölüm	Bina	Bağımsız Bölüm	Bina	Bağımsız Bölüm
Yeşilyurt	1.386	3989	745	2.311	10.368	32.520	1050	13211	17742	72550	14045	28986	

Kaynak: Fırat Kalkınma Ajansı (2024)

Deprem sonrası Fırat Kalkınma Ajansı ve Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından gerçekleştirilen hasar tespit çalışmaları, Yeşilyurt'taki yapı stokunun önemli bir kısmının orta ve ağır düzeyde etkilendiğini göstermektedir. Tablo 5'de görüldüğü üzere, ilçede **1.386 bina tamamen yıkılmış, 745 bina acil yıkım gerektiren** durumdadır. **Ağır hasarlı bina sayısı 10.368, orta hasarlı 1.050 ve hafif hasarlı 17.742** olarak kaydedilmiştir. Hasarsız bina sayısının 14.045 olması, toplam yapı stokunun neredeyse yarısının doğrudan veya dolaylı biçimde hasar gördüğünü göstermektedir.

Bu veriler, deprem öncesi yapılaşmanın mühendislik standartlarına uygun olmadığını ve mekânsal planlama sürecinde zemin etütlerinin yetersizliğini ortaya koymaktadır. Bağımsız bölüm bazında hasar oranlarının yüksekliği, nüfusun geniş bir kesiminin konut ve mülkiyet kaybı yaşadığını, dolayısıyla kentsel yeniden yapılandırma politikalarının sosyal boyutunun da en az fiziksel boyut kadar önemli olduğunu göstermektedir.

Yeşilyurt'un İkizce, Bostanbaşı ve Zaviye mahalleleri, yüksek hasar oranları nedeniyle yeniden yerleşim planlamasının merkezine alınmıştır. TOKİ öncülüğünde başlatılan projeler kapsamında **7.378 konut, 582 iş yeri ve 14 ofis** inşa edilmesi planlanmış, yalnızca İkizce Mahallesi'nde **18.166 konut ve 182 dükkân** inşası öngörülmüştür (İHA, 2024). Bu projeler, mühendislik ilkelerine uygun dayanıklı yapılarla kentsel direnci artırmayı hedeflemekte; aynı zamanda sosyal donatılar ve kamusal alanlar aracılığıyla mekânsal bütünlüğü yeniden kurmayı amaçlamaktadır.

Ancak bu tür projelerin uygulamasında iki temel sorun belirginleşmektedir. İlki, rezerv alanların belirlenmesinde yerel halkın katılımının sınırlı kalmasıdır. Yerel topluluklar çoğu zaman bilgilendirme düzeyinde sürece dâhil edilmekte, karar alma mekanizmalarında temsil edilmemektedir. İkincisi ise, yeni yerleşim alanlarının sosyal ve kültürel bağlamdan kopuk olmasıdır. Özellikle kırsal kökenli haneler, komşuluk ilişkilerinin ve üretim faaliyetlerinin (örneğin bağ-bahçecilik) devam edemediği bu yeni yerleşimlerde uzun vadeli aidiyet sorunu yaşamaktadır (Peek, 2008).

Yeşilyurt'un Gündüzbey, Hamidiye ve Yakınca gibi kırsal mahallelerinde, AFAD ve Dünya Bankası destekli projeler kapsamında **192 kırsal konutun** yapımına başlanmıştır (ÇŞİDB, 2024). Bu projeler, hem kırsal nüfusun barınma sorununu hafifletmekte hem de “güvenli alan” yaklaşımını güçlendirmektedir (Kadioğlu, 2008). Ancak kırsal dönüşümün başarıya ulaşabilmesi için yalnızca fiziksel yapılaşma değil, aynı zamanda tarımsal üretimin, yerel ekonominin ve topluluk kültürünün korunması gereklidir.

Yerinde dönüşüm uygulamaları da bu anlamda önemli bir politika aracıdır. Yeşilyurt Belediyesi'nin 2025 yılında aldığı karar doğrultusunda Cemal Gürsel, Tecde, Aşağıbağlar, Çilesiz ve Bostanbaşı mahallelerinde **imar planı düzenlemeleri ve ifraz kolaylıkları** sağlanarak halkın kendi mahallesinde kalıcı konut inşa etmesi teşvik edilmiştir (Yeşilyurt Belediyesi, 2025). Bu yaklaşım, afet sonrası psikolojik iyileşmenin ve toplumsal dayanıklılığın güçlenmesinde belirleyici bir etkidir. Sosyal sermayenin korunması, bireylerin yeniden inşa sürecine aktif katılımını artırmakta ve mekânsal aidiyeti sürdürmektedir (Cutter, Burton & Emrich, 2010).

Afet sonrası yeniden yapılanma sürecinde teknik gerekliliklerle sosyal kabul arasındaki gerilim de önemli bir sorun alanıdır. Örneğin Dilek Mahallesi'nde planlanan **atıksu arıtma tesisi**, çevresel ve sağlık riskleri gerekçesiyle yerel halk tarafından tepkiyle karşılanmıştır (Malatya Time, 2024). Bu durum, afet sonrası yeniden yapılanma süreçlerinde mühendislik odaklı planlamaların, toplumsal algı ve yerel beklentilerle uyumlu biçimde ele alınması gerektiğini ortaya koymaktadır.

Sosyal kabul eksikliği, yalnızca projelerin uygulanabilirliğini değil, uzun vadeli yaşam kalitesini de doğrudan etkiler. Bu nedenle afet sonrası planlamalarda, çevresel risk yönetimi ile sosyal etki değerlendirmesinin birlikte yürütülmesi gereklidir. Katılımcı planlama mekanizmaları, yerel halkın kaygılarını dikkate alan ve bilgi paylaşımına dayalı süreçlerle güçlendirilmelidir.

3.3.2. Eğitim Alanlarına Etkileri

Kent genelinde iki okulun tamamen yıkıldığı, 66 okul ve 855 dersliğin kullanılamaz hale geldiği; ayrıca 46 okulda ağır, 18 okulda orta hasar tespit

edildiği raporlanmıştır (Aşık, 2024). Bu tablo, kentin eğitim kapasitesinin önemli ölçüde azaldığını göstermektedir (Tablo 6).

Tablo 6. Malatya İli Eğitim İstatistikleri

Oğrenci Sayısı	Ocak 2023	Mart 2023	Ocak- Mart Fark	Aralık 2023	Ocak- Aralık Fark
	181.397	141.410	-39.987	153.399	-27.998
	Ocak 2023		Aralık 2023	Ocak- Aralık Fark	
Okul (Bina) Sayısı	485		419	-66	
Okul Hasar Durumu	Yıkık	Ağır Hasarlı	Orta Hasarlı	Az Hasarlı	Hasarsız
	2	46	18	210	209
İkili Eğitim Yapılan Okul Sayısı	158				
	Ocak 2023		Aralık 2023	Fark	
Özel Okul	121		126	-5	
Özel Kurum	248		228	-20	
Özel Okul ve Kurum Toplamı	369		-	-	
Öğretmen Sayısı	Okul Öncesi	İlkokul	Ortaokul	Lise	Toplam
Aralık 2022	888	3.090	4.312	4.840	13.130
Aralık 2023	355	3.019	3.245	3.645	10.264
Mart 2023 İtibarıyla Kaydını Başka Şehre Aldıran Öğrenci Sayısı				39.987	

Kaynak: (BİLSAM İbn Haldun Araştırma Merkezi, 2024, s. 14)

Hasar düzeyine göre okulların yeniden açılış süreci kademeli olmuştur. Türkiye genelinde eğitim faaliyetleri 1 Mart 2023'te başlarken, Malatya gibi ağır hasarlı illerde ancak 27 Mart'ta, Yeşilyurt ve Battalgazi ilçelerinde ise 3 Nisan'da başlanabilmektedir (MEB, 2023). Bu gecikme, öğrenme sürekliliğinde ciddi kesintiler yaratmış, özellikle sınava hazırlanan öğrenciler için pedagojik kayıpları derinleştirmiştir.

Türkiye genelinde yaklaşık 3 milyon 920 bin öğrenci ve 220 bin öğretmen depremden doğrudan etkilenmiştir. 9.900'den fazla derslik kullanılamaz hale gelirken, afet bölgesinde 524 okul ve 7.500 dersliğin yeniden inşası tamamlanmış, ayrıca 1.241 okul ve 19.784 dersliğin yapımı planlanmıştır (MEB, 2025). Bu yatırımlar, Malatya'nın derslik kapasitesini deprem öncesine göre %10'un üzerinde artıracak bir potansiyel taşımaktadır.

Hasarlı okullardaki öğrenciler farklı okullara yönlendirilmiş, ücretsiz taşıma hizmeti sağlanmış ve konteyner kentlerde kalan öğretmenlerin ulaşimleri Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) tarafından organize edilmiştir. Bu uygulamalar, afet sonrası eğitimde erişim eşitsizliklerinin azaltılmasına katkı sunmuştur. Öğrencilerin yeni okullara yönlendirilmesi öğrenme kayıplarını telafi etmeye yardımcı olurken, öğretmen ulaşımı desteği öğretim sürekliliğini korumuştur.

Deprem sonrası dönemde eğitimin yalnızca fiziksel değil, psikososyal yönleri de öncelikli hale gelmiştir. Travma yaşayan öğrenci ve öğretmenlere destek sağlamak amacıyla 148.179 öğretmene psikososyal eğitim verilmiş, "Öğrenci ve

Veli Psikoeğitim Programları” aracılığıyla ailelerin afet sonrası normalleşme sürecine katkı sağlanmıştır (MEB, 2023).

Öğrencilerde sık görülen dikkat dağınıklığı, kaygı ve stres belirtileri “Zorlayıcı Yaşam Olayları Sonrası Öğrenci Psikoeğitim Programı” gibi uygulamalarla hafifletilmeye çalışılmıştır. Bu programların etkisi, eğitimin sadece akademik değil, duygusal dayanıklılık kazandıran bir toplumsal mekanizmadır.

Afet sonrası halk eğitimi merkezleri aracılığıyla 199.122 kurs açılmış, 2 milyon 833 bin kişi bu programlara katılmıştır. Katılımcıların çoğunluğunu kadınların oluşturması, eğitimin aynı zamanda toplumsal dayanıklılığı güçlendiren bir araç haline geldiğini göstermektedir.

Bu süreçte “Temel Eğitimde Öğrenme Kayıplarının Giderilmesi Projesi” ve “Sürdürülebilir Yaşam için Eğitim Projesi” gibi girişimler uygulanmış; mobil bilim merkezi etkinlikleriyle Malatya dâhil üç ilde 25 bin öğrenciye ulaşılmıştır (MEB, 2025). Eğitim, bu dönemde hem sosyal hem ekonomik yeniden yapılanmanın merkezinde yer almıştır.

Millî Eğitim Bakanlığı’nın (2024) stratejik planında afet sonrası eğitim sisteminde karşılaşılan temel sorunlar aşağıdaki şekilde belirlenmiştir:

- Deprem riski taşıyan ve güçlendirilmemiş okul binalarının fazlalığı,
- Yıkılan okulların yerine yeni yapıların gecikmeli inşası,
- Barınma ve ulaşım sorunları nedeniyle öğrencilerin erişim güçlüğü,
- Travma sonrası psikolojik destek hizmetlerinin yetersizliği,
- Göçle gelen öğrencilerin uyum sorunları,
- Hijyen eksiklikleri ve bulaşıcı hastalık riskleri.

Bu sorunlara yönelik çözüm önerileri, fiziksel altyapı yatırımlarının yanı sıra sosyal destek mekanizmalarının güçlendirilmesini öngörmektedir. Psikolojik danışmanlık hizmetlerinin yaygınlaştırılması, sosyal uyum programlarının geliştirilmesi ve hijyen farkındalığı çalışmalarının artırılması, sürdürülebilir bir eğitim sisteminin ön koşulları olarak tanımlanmıştır (MEB, 2024).

Deprem sonrası Malatya’da nüfus azalmasıyla birlikte öğrenci sayısında da belirgin düşüş yaşanmıştır. Tablo 8’deki veriler, afetin üzerinden bir yıl geçmesine rağmen öğrencilerin %20’sinden azının henüz geri dönmediğini göstermektedir. Toplam okul sayısında 66 adet azalma olurken, öğretmen sayısı yaklaşık 3.000 kişi azalmıştır (Bilsam, 2024).

Yeşilyurt özelinde, okulların çoğu az hasarlı olmasına rağmen sürekli artçı sarsıntılar ve tadilat süreçleri nedeniyle birleştirilmiş eğitim uygulamasına gidilmiştir. Hasarsız okullar kendi binalarında eğitime devam ederken, orta ve ağır hasarlı okullardaki öğrenciler farklı okullara yönlendirilmiştir (Tablo 7). Bu

durum, bazı okullarda öğrenci yoğunluğunu artırarak derslik başına düşen öğrenci sayısını yükseltmiştir.

Tablo 7. Yeşilyurt İlçesinde Eğitim Kurumlarının Hasar Durumları

Okul	Hasar	Durum
Dilek İlkokulu	Ağır Hasarlı	Yeşildilek İlkokuluna Taşınacak
Dilek Ortaokulu	Ağır Hasarlı	Şehit Hasan Yıldırım İho Taşınacak
Kuşdoğan İlkokulu	Ağır Hasarlı	19 Mayıs Fatih İlkokuluna Taşınacak
Dilek Başpınar İlkokulu	Orta Hasarlı	Yeşilyaka İlkokuluna Taşınacak
19 Mayıs Fatih İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
19 Mayıs Fatih Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Ay-Yıldız Anaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Banazı İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Bindal Bektaşlar İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Dilek Örenönü İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Farabi Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Mahmut Kömürkara İmam Hatip Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Mahmut Kömürkara Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Sütlüce İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Sütlüce Yeni Mahalle İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Şahnahan İmam Hatip Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Şehit Kenan Çetin İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Şehit Kenan Çetin İmam Hatip Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Şehit Kenan Çetin Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Şehit Seracettin Kılınç İmam Hatip Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Şehit Yüzbaşı Hakkı Akyüz İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Şehit Yüzbaşı Hakkı Akyüz Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Topsöğüt Hürriyet İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Topsöğüt Mehmet Akif Ersoy İmam Hatip Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Yeşilyaka İlkokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Yeşilyaka Ortaokulu	Az Hasarlı	Kendi Binasında
Bindal Hasanhişt İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Biruni Ortaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Dilek Aydoğan İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında

Emine Nezihe Parlak İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Kılıçaslan İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Kırkpınar İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Mahmudu Nadir Ertan Uygun İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Prof.Dr.Mesut Parlak Anaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Samanköy Buhara İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Samanköy Buhara Ortaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Şahnahan İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Şahnahan Kahramanlar İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Şahnahan Karşıyaka İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Şehit Hasan Yıldırım İmam Hatip Ortaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Şehit Mikail Yaşa İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Tepeköy Hacı Demir İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Toki Bahar İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Toki Bahar Ortaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Topraktepe İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Topraktepe Kayısı Çiçeği Anaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Topraktepe Ortaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Topsöğüt Akpınar İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Topsöğüt İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Topsöğüt Karşıyaka İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Topsöğüt Karşıyaka Ortaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Topsöğüt Ortaokulu	Hasarsız	Kendi Binasında
Yeşil Dilek İlkokulu	Hasarsız	Kendi Binasında

Kaynak: Bilsam, 2024

Ağır hasarlı okulların taşınması, ulaşım zorluklarını ve uyum problemlerini beraberinde getirmiştir. Buna karşın az hasarlı okulların fazlalığı, eğitimin tamamen durmamasını sağlayarak toparlanma sürecini hızlandırmıştır.

Fotoğraf 6. a) Yeşilyurt Gevher Nesibe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi deprem sonrası ağır hasar alarak yetkililerce yıkılmıştır. b) Ağır hasar alarak yıkımı yapılan Gazi Ortaokulu, Mahmut Şahin Balarısı İlkokulu’nda eğitim-öğretime devam etmiştir.

Yeşilyurt Gevher Nesibe Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi ile Gazi Ortaokulu’nun yıkılması, yalnızca fiziksel mekân kaybı değil; eğitim sürekliliğinde ciddi kesintiler doğurmuştur. Gazi Ortaokulu öğrencilerinin Mahmut Şahin Balarısı İlkokulu’na yönlendirilmesi, kriz anında eğitimin sürekliliğini sağlamaya yönelik geçici bir çözüm olmuştur. Ancak bu geçici düzenlemeler, kapasite aşımı ve sosyal uyum sorunlarını da beraberinde getirmiştir.

Fotoğraf 7. a) Van’dan gelen konteyner okul . b) Konteyner kent içine kurulan Malatya İş Adamları Derneği kütüphanesi

Konteyner okul ve konteyner kent içine kurulan kütüphaneler (Fotoğraf 7), afet sonrasında eğitimin sürekliliğini sağlamada kritik rol oynamıştır. Van'dan getirilen geçici okullar ve yerel sivil toplum kuruluşlarının katkılarıyla kurulan kütüphaneler, öğrencilerin derslerden kopmaması ve toplumsal bağlarını koruması açısından önem taşımaktadır. Bu yapılar, fiziksel olarak geçici olsa da, toplumsal dayanıklılık ve psikososyal iyileşme açısından kalıcı etkiler yaratmıştır (Cutter et al., 2008).

3.3.3. Ulaştırma Alanlarına Etkileri

Afetlerin etkileri yalnızca olay anıyla sınırlı kalmayıp, uzun vadede toplumun farklı işlev alanlarını etkileyen “dolaylı sonuçlar” da doğurur (Vermeiren, 1989). Bu sonuçlar, üretim, lojistik ve temel hizmetlerin sürekliliğini bozan sistem aksaklıklarıyla görünür hâle gelir. Ulaşım altyapısı, bu bağlamda hem fiziksel hasara uğrayan hem de hizmet sunumunu sekteye uğratarak ekonomik ve sosyal örgütlenmeyi kesintiye uğratan kritik bileşenlerden biridir.

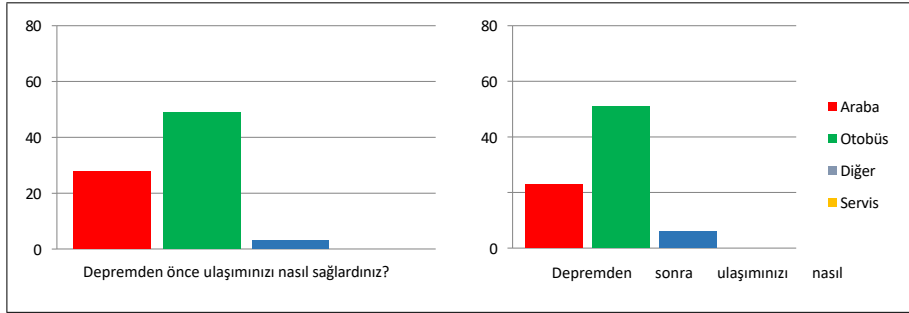
Şehir planlaması ve afet yönetimi çalışmalarında yolların dayanıklı hâle getirilmesi bu nedenle büyük önem taşır. Güncel araştırmalarda, olası senaryolarda ulaşım ağlarının nasıl etkileneceğini ve bunun toplumsal yaşama yansımalarını öngörmek için haritalama ve analiz yöntemleri kullanılmaktadır. Böylece afetin ulaşım üzerindeki riskleri değerlendirilebilir ve önleyici önlemler geliştirilebilir (Li & Yan, 2024).

6 Şubat 2023 depremleri, hem geniş bir alanı etkilemesi hem de yüksek şiddette iki bağımsız sarsıntının kısa aralıklarla gerçekleşmesi nedeniyle olağanüstü bir durum ortaya çıkarmıştır (Harita Genel Müdürlüğü, 2023). Toplamda 11 il ve yaklaşık 108.745 km²'lik bir alan doğrudan etkilenmiş, on binlerce yapı yıkılmış, 14 milyon kişi ağır sonuçlarla karşılaşmıştır (Bakırcı & Aydoğdu, 2023). Bu süreçte yolların ve köprülerin hasar görmesi, enkazın ana arterleri kapatması, havaalanı pistlerindeki zararlar ve demiryolu hatlarındaki kesintiler, hem yardım ekiplerinin bölgeye ulaşmasını hem de afetzedelerin güvenli alanlara tahliyesini zorlaştırmıştır.

Malatya özelinde, deprem öncesinde hızla artan nüfus, araç yoğunluğu, yetersiz toplu taşıma ve sınırlı yol kapasitesi, altyapının kırılgan bir temel üzerinde gelişmesine neden olmuştu. Deprem sonrası bu zayıflık ağır hasara dönüşmüş; kent içi ve kırsal ulaşım hatlarının büyük bölümü kullanılamaz hâle gelmiştir. Karayolları, demiryolları, köprüler ve tüneller zarar görmüş, bazı köy ve ilçelere erişim günlerce kesilmiştir. Bu durum hem yardım ulaştırma hem de tahliye faaliyetlerini olumsuz etkilemiş, afet yönetiminde zamanında müdahaleyi güçleştirmiştir.

Yeşilyurt ilçesinde zarar özellikle belirgindir. Çok sayıda mahalleye erişim kısıtlanmış, yolların büyük bölümü işlevsiz kalmıştır. Malatya Büyükşehir Belediyesi’nin verilerine göre; 1600 km asfalt serimi, 700 km bakım ve onarım, 52.000 m² yama, 195.000 m² kaldırım, 80 km stabilize yol, 20 km yeni yol açma, 75 km yol genişletme, 4 köprü, 5 menfez, 24.000 m³ taş duvar ve 11.000 m² kilit taşı çalışmaları yürütülmüştür (Malatya Cadde, 2023). Yeşilyurt Belediyesi de Gözene, Banazı, Konak ve Horata gibi mahallelerde imar yolları açarak, mevcut yolları yenileyip kırsal ulaşımı güçlendirmeye yönelik yatırımlar yapmıştır (Yeşilyurt Belediyesi, 2025). Bu girişimler, yalnızca teknik onarım faaliyetleri değil; aynı zamanda afet sonrası toplumsal yeniden örgütlenmenin ve resmi-sivil kurumların destek mekanizmalarının güçlendiği dönüşüm adımları olarak değerlendirilmektedir.

Ulaşım, kentsel işleyişin sürekliliği ve afet sonrası toparlanma sürecinde kritik rol oynayan bir sistemdir. Bu bağlamda afetin ulaşım üzerindeki etkilerini incelemek amacıyla, çalışmada ulaşım ve erişim konularına ilişkin sorular içeren bir anket uygulanmıştır. Malatya’nın Yeşilyurt ilçesinde yapılan anket çalışması kapsamında ulaşılan veriler, 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler öncesi ve sonrası dönemde ulaşım tercihlerinde çeşitli değişikliklerin yaşandığını ortaya koymaktadır (Şekil 9).

Şekil 9. Ankete katılan afetzedelerin deprem öncesi-sonrası ulaşım tercihleri

Deprem öncesinde katılımcıların %61,25’i (49 kişi) toplu taşıma, %35’i (28 kişi) özel araç, %3,75’i (3 kişi) ise “diğer” ulaşım türlerini (yaya, bisiklet, motosiklet vb.) kullanmakta iken, servis kullanımı gözlenmemiştir.

Deprem sonrasında toplu taşıma kullanımı %63,75’e (51 kişi) yükselmiş, özel araç kullanımı ise %28,75’e gerilemiştir. Bu değişim, araç kayıpları, yol hasarları, ekonomik kısıtlar ve akaryakıt teminindeki zorluklarla ilişkilidir. Özellikle akaryakıt istasyonlarının zarar görmesi, özel araç kullanımını

sınırlandırmış; bireyleri toplu taşımaya yöneltmiştir. “Diğer” ulaşım türlerinin oranı

%7,5’e çıkmıştır. Bu artış, bireylerin yaya hareketliliğine veya alternatif ulaşım yöntemlerine yöneldiğini göstermektedir.

Ancak afet sonrası dönemde toplu taşıma da ciddi aksamalar yaşamıştır. Trambüs ve otobüs seferlerinin azaltılması, güzergâh değişiklikleri ve çevre yolundaki trafik yoğunluğu, bireylerin gündelik hareketliliğini zorlaştırmıştır. Bu durum, afetin yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda dolaylı etkilerini de açıkça ortaya koymaktadır.

Bulgular, afet sonrası ulaşım sistemindeki değişimlerin bireysel tercihler üzerinde belirleyici olduğunu; toplu taşıma sistemlerinin kriz dönemlerinde erişilebilirlik ve süreklilik açısından kritik bir rol oynadığını göstermektedir. Ulaşım tercihlerindeki bu dönüşüm, sadece bireylerin gündelik alışkanlıklarını değil, kent içi hareketlilik ağlarının işleyişini de etkilemiştir.

3.3.4. İletişim ve Haberleşme Altyapısına Etkileri

Doğal afetler, yalnızca fiziki yıkım ve can kaybıyla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda iletişim altyapısının sekteye uğramasıyla toplumsal dayanışmayı, arama-kurtarma süreçlerini ve kamu yönetimini doğrudan etkilemektedir. Afetlerin ilk anından itibaren iletişim ve haberleşme hayati bir önem taşımaktadır. Özellikle ilk saatlerde iletişim kesintisi, hem enkaz altındaki kişilere ulaşılmasını hem de koordineli yardım süreçlerini zorlaştırmaktadır (Quarantelli, 1997).

Afetlerde iletişimin rolü yalnızca teknik altyapıyla sınırlı değildir; aynı zamanda toplumsal dayanışma ağlarının kurulması, yardım malzemelerinin organize edilmesi ve kamuoyunun bilgilendirilmesi açısından da kritik öneme sahiptir. Türkiye’de 6 Şubat 2023 depremleri, bu bağlamda iletişim altyapısının kırılganlığını açık biçimde gözler önüne sermiştir. Depremin ardından Malatya başta olmak üzere birçok ilde yaşanan iletişim sorunları, hem yapısal eksiklikleri hem de alınması gereken önlemleri tartışmaya açmıştır (BMO, 2023; SBB, 2023).

Depremin ilk anlarında insanlar yakınlarına ulaşmak, enkaz altında kalanları aramak ve acil yardım çağrısı yapmak için aynı anda mobil şebekeleri kullanmaya yönelmiş; bu da aşırı yüklenmeye yol açarak iletişimin duraksamasına neden olmuştur. Bu süreçte sesli görüşmeler neredeyse imkânsız hale gelirken, kamu kurumları SMS ve internet tabanlı mesajlaşma uygulamalarının tercih edilmesi çağrısında bulunmuştur (BMO, 2023). Deprem nedeniyle yaşanan uzun süreli elektrik kesintileri, baz istasyonlarının devre dışı kalmasına yol açmış ve iletişim kesintilerini daha da derinleştirmiştir. Nitekim depremin üzerinden beş gün geçmesine rağmen bazı bölgelerle cep telefonu

aracılığıyla iletişim kurulamadığı rapor edilmiştir. Elektrik Mühendisleri Odası (EMO, 2023), bölgeye gönderilen mobil istasyonların kapasite açısından yetersiz kaldığını vurgulamıştır. GSM operatörleri de deprem bölgelerinde şebeke sıkıntılarını yaşıtmıştır. Turkcell'in

3.300 baz istasyonundan 1.600'ü, Vodafone'un 3.050 baz istasyonundan 1.200'ü depremde servis dışı kalmıştır (Türk İnternet, 2023). Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı'nın yayımladığı "2023 Kahramanmaraş ve Hatay Depremleri Raporu" ise iletişim kesintilerinin büyük ölçüde elektrik kesintilerinden kaynaklandığını belirtmektedir. Raporda, bölgeye mobil baz istasyonlarının sevk edildiği, ancak jeneratörlerin yalnızca 3-4 saat enerji sağlayabildiği için hizmetin sınırlı kaldığı vurgulanmıştır (SBB, 2023). Bunun yanı sıra, deprem sonrası internet altyapısındaki yetersizlikler ve yedekleme eksiklikleri de sorunu derinleştirmiştir. Dayanışma ve yardım çağrılarının yoğun olarak sosyal medyadan yapıldığı bu dönemde, 8 Şubat 2023'te Twitter'a ve diğer sosyal ağlara bant daraltması uygulanması kamuoyunda tepki yaratmış; iletişim kesintisi, enkaz altındaki kişilerden haber alınmasını ve yardım koordinasyonunu doğrudan olumsuz etkilemiştir (BMO, 2023).

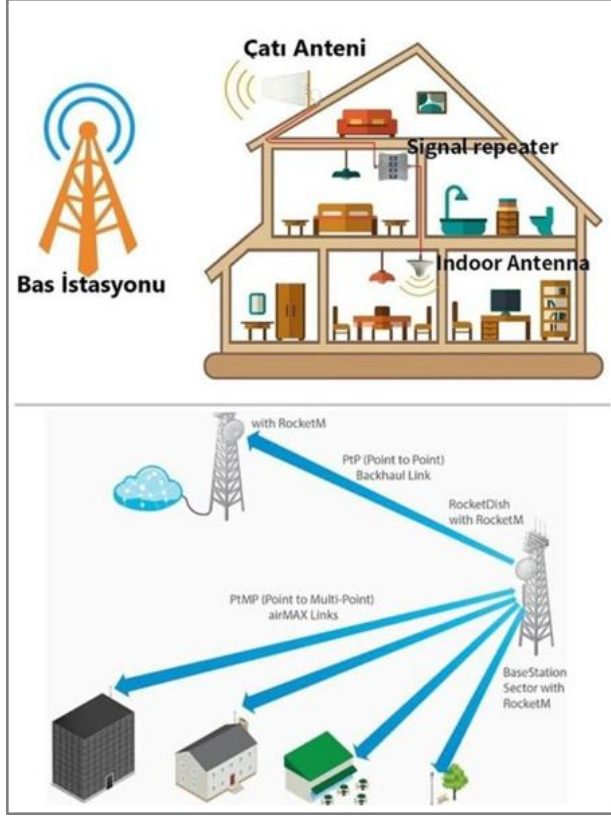
Deprem sonrasında Yükseköğretim Kurulu'nun üniversitelerde uzaktan eğitime geçme kararı, afet bölgesinde yeni bir iletişim sıkıntısını beraberinde getirmiştir. Zaten sorunlu olan internet altyapısına ek olarak, pek çok öğrencinin bilgisayar, tablet veya akıllı telefon gibi araçlardan yoksun olması, özellikle depremzede gençlerin derslere ve sınavlara erişimini neredeyse imkânsız kılmıştır. Buna karşın, Twitter, Facebook gibi sosyal medya mecraları ile WhatsApp ve Telegram gibi mesajlaşma uygulamaları, kayıpların bulunması ve yardım malzemelerinin toplanarak dağıtılmasında hayati bir işlev üstlenmiştir. Telefon operatörleri, afetin ilk haftalarında bölgedeki kullanıcılarına ücretsiz konuşma, mesaj ve internet paketleri tanımlayarak sınırlı bir rahatlama sağlamış; ancak konteyner kentlerde süregelen enerji ve bağlantı sorunları uzun vadede giderilememiştir. Bu kesintiler, özellikle öğrencilerin uzaktan eğitime katılımını ciddi ölçüde engellemiştir. Bir öğrenci yaşadığı güçlüğü şu sözlerle anlatmıştır: "Depremden sonra üniversiteye gidemediğim için derslerimi sadece telefonda takip edebildim. Çoğu zaman internet yetmediği için sınavlara giremedim ve mazerete kaldım." Ayrıca, teknolojik imkânlarla erişim bakımından mevcut eşitsizlikler daha da derinleşmiş; ekonomik durumu iyi olan öğrenciler eğitimlerini sürdürürken, imkânı olmayanlar geride kalmıştır.

Aradan iki yıl geçmesine karşın Yeşilyurt'un birçok mahallesinde internet erişimindeki sorunlar hâlâ tam anlamıyla giderilememiştir. 2025 yazında Malatya'nın Yeşilyurt ilçesine bağlı Aşağıbağlar Mahallesi'nde bulunan Kuyuönü Konteyner Kent sakinlerine yapılan resmi bilgilendirmede, Samanköy

Konteyner Kent'e taşınma sürecinin başlatıldığı belirtilmiş; bu çerçevede çamaşırhane ve internet hizmetlerinin durdurulacağı, beş gün içinde ise elektrik bağlantılarının tamamen kesileceği ifade edilmiştir (Malatya Net Haber, 2025).

Bu durum, geçici barınma alanlarının uzun vadeli kullanımında ortaya çıkan temel sorunlara işaret etmektedir. İnternet, artık yalnızca iletişim için değil; eğitim, sağlık hizmetlerine erişim, sosyal yardımların takibi ve iş başvuruları gibi günlük yaşamın birçok alanı için vazgeçilmez bir ihtiyaç haline gelmiştir. Dolayısıyla, konteyner kentlerde internet ve elektrik gibi temel altyapı hizmetlerinin kesilmesi, depremzedelerin hem sosyal hem de ekonomik açıdan yeniden hayata tutunma süreçlerini zorlaştırmaktadır. Bu örnek, afet sonrası geçici barınma politikalarının, yalnızca barınma ihtiyacını karşılamanın ötesine geçmesi ve yaşamın sürekliliğini destekleyecek şekilde planlanması gerektiğini açıkça göstermektedir.

Yeşilyurt ilçesinde iletişim altyapısı ciddi zarar görmüş, özellikle internet şebekesinde uzun süreli aksaklıklar yaşanmıştır. Birçok mahalleye internet hizmeti ulaştırılamamış, mevcut kablolu altyapının büyük bir kısmı hasar görmüş ya da kullanılamaz hale gelmiştir. Bazı bölgelerde kabloların kopması ya da çalınması nedeniyle bağlantı tamamen kesilmiş, operatörler (Türk Telekom, Vodafone vb.) altyapı yetersizliğinden ötürü hızlı bir çözüm sunamamıştır. Bu durum, hem afet sonrası iletişimi hem de halkın gündelik yaşamını derinden etkilemiştir.

Şekil 10. Radyo Link çalışma sistemi (Radiotechnology, 2024)

Özellikle bahçe evleri, konteyner kentler ve kırsal mahallelerde yaşayan haneler bu sorunları daha yoğun hissetmiştir. Çünkü bu bölgelerde zaten sınırlı olan internet altyapısı depremle birlikte tamamen devre dışı kalmıştır. Bu dönemde alternatif haberleşme çözümleri araştırılmış ve radyolink teknolojisi önemli bir seçenek olarak öne çıkmıştır (Şekil 10).

Fotoğraf 8. Yeşilyurt Radyolink uygulaması (Radiotechnology, 2024)

Radyolink, kablosuz frekanslar aracılığıyla internet erişimi sağlayarak kablolu altyapının ulaşamadığı bölgelere hizmet götürmektedir. Yüksek frekanslı sinyaller, coğrafi engellerin üzerinden atlayarak uzak mesafelere ulaşabilmekte, böylece kırsal yerleşimlerde yaşayan halkın da internete bağlanması mümkün olmaktadır (Fotoğraf 8). Bu teknoloji sayesinde Yeşilyurt'un kırsal mahallelerinde, bahçe evlerinde ve konteyner yerleşimlerinde bile internet erişimi sağlanabilmektedir. Eğitim, sağlık ve tarım gibi alanlarda dijital erişimin mümkün hale gelmesi, afet sonrası toplumsal iyileşme sürecine de katkıda bulunmaktadır.

Bunun yanı sıra, deprem sonrası sıkça karşılaşılan bir diğer sorun da telefon şebekelerinin çekmemesi olmuştur. Özellikle yüksek dağ köylerinde ve merkeze uzak kırsal alanlarda GSM operatörleri yetersiz kalmıştır. Bu noktada, GSM yükseltici (repeater) sistemleri devreye girmiştir. Bu cihazlar, mevcut sinyali güçlendirerek evlerde, işyerlerinde veya konteyner alanlarında telefon çekim gücünü artırmakta ve “telefonum çekmiyor” sorununu büyük ölçüde ortadan kaldırmaktadır.

3.3.5. İş ve Ticaret Alanlarına Etkileri

2021–2022 yıllarını kapsayan Türkiye İller Arası Rekabet Endeksi verilerine göre Malatya, genel endeks sıralamasında 29. sırada yer almıştır. Kent; ulaşım, tarım, inovasyon, girişimcilik ve yükseköğretim alanlarında görece güçlü bir konuma sahipken; altyapı, sosyal yaşam, makroekonomi, finansal piyasalar, turizm ve dış ticaret gibi alanlarda daha düşük performans sergilemiştir (Tuncel, Ağır & Gümüş, 2024). Malatya'nın bu endeks kapsamında görece güçlü olarak değerlendirilen yönlerinde önemli ölçüde zayıflamalara neden olmuş; kırılganlık gösteren alanlarda ise etkisi çok daha yıkıcı olmuştur.

Makroekonomik istikrarsızlık ve finansal piyasalardaki daralma, yerel ekonomik canlılığı olumsuz etkilerken; sosyal yaşamın kesintiye uğraması, kent içi hareketliliğin azalması ve demografik yapının değişmesi hizmet sektörünü zayıflatmıştır. Turizm ve dış ticaret gibi potansiyel gelişim alanlarında ise toparlanma sürecinin uzun vadeye yayılması öngörülmektedir.

Bu çerçevede, Malatya örneği afetlerin sadece fiziksel değil; aynı zamanda ekonomik, sosyal ve yapısal kırılganlıkları da derinleştirdiğini göstermektedir. Dolayısıyla, iş ve ticaret alanlarının afetlere karşı dayanıklılığının artırılması, sürdürülebilir kentsel toparlanma süreçlerinin temel bileşenlerinden biri olarak ele alınmalıdır.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler, Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde ciddi fiziksel ve sosyoekonomik yıkımlara yol açmıştır. Özellikle ikinci depremin ardından, ilçedeki birçok iş yeri ve ticaret alanı ağır hasar alarak faaliyetlerini durdurmak zorunda kalmış; altyapı hasarları lojistik ağları sekteye uğratmış, tedarik zincirleri kopmuş ve üretim faaliyetlerinde aksamalara yol açmıştır. Bu süreçte, öncelikle hayatta kalmaya odaklanan afetzedeler, ilerleyen günlerde ise iş yerlerinden kurtarabildikleri mal ve eşyaları tahliye etmeye çalışmış; bu faaliyet haftalar, hatta aylar boyunca sürmüştür.

Günlük yaşamın durma noktasına geldiği bu dönemde, temel ihtiyaçlara erişimde ciddi sorunlar yaşanmış, ilçede gıda ve su temini uzun süre sağlanamamıştır. Ardından yoğun bir göç hareketi başlamış, birçok iş yeri kalıcı olarak kapanmış ya da faaliyetine ara vermek zorunda kalmıştır. Hasarsız ya da az hasarlı binaların iyileştirilmesi ve güçlendirilmesi ise oldukça yavaş ilerlemiş, iş yerlerinin altyapısı büyük ölçüde zarar görmüştür. Bu koşullarda ticaretin yeniden yapılması hem fiziki koşullar hem de sosyal ortam bakımından oldukça güçleşmiştir. Zira ilçede kalan nüfusun büyük bir bölümü önceliğini barınma gibi temel ihtiyaçlara vermiş; ticari faaliyetler ise ikincil planda kalmıştır.

Fotoğraf 9. a) Tecde Mahallesi cadde üzeri konteyner çarşı-dükkanlar, b) Hıroğlu Mahallesi-Lezzet Caddesi Kahve Konağı, c) Yeşilyurt (Çırmıhtı) merkez sokağa kurulan tezgahlar, d) Malatya Yeşilyurt geçici ticaret merkezi

Saha gözlemlerine dayalı olarak yapılan değerlendirmelerde, çarşılar ve ticari alanların büyük bölümünün kullanılamaz hale geldiği, iş gücünün dağılmasıyla birlikte ekonomik hareketliliğin de ciddi biçimde zayıfladığı tespit edilmiştir. İlk etapta geçici çözümlerle sürdürülen bazı ekonomik faaliyetler, ilerleyen dönemlerde kalıcı hale getirilmek istenmişse de, altyapı yetersizlikleri ve nüfus kaybı gibi temel sorunlar bu süreci sekteye uğratmıştır.

Tecde Mahallesi'nde yer alan cadde üzeri konteyner dükkanlar, afet sonrası ticaretin sürdürülebilirliğini sağlamak amacıyla belediyeler tarafından hızla kurulan geçici yapılardır. Bu tür çözümler, küçük esnafın ekonomik faaliyetlerine devam etmesine olanak tanımış, aynı zamanda mahalle ölçeğinde sosyal hareketliliği desteklemiştir. İlçenin çeşitli noktalarında yıkılan ve kullanılamaz hale gelen dükkanlar yerine konteynerlar verilerek hepsi hasarın neredeyse hiç olmadığı Tecde caddesi üzerinde konumlandırılmıştır (Fotoğraf 9-a).

Hıroğlu Mahallesi'nde bulunan Kahve Konağı gibi geleneksel mimariyi yansıtan yapılarda meydana gelen yapısal hasarı göstermektedir. Bu tür ticari yapılar, hem kültürel miras hem de ekonomik faaliyet açısından önem taşıdığından, yeniden onarım ve güçlendirme süreçleri, iyileştirme politikalarının öncelikli alanlarından biri haline gelmiştir. Yaklaşık 2 buçuk yıl geçmesine rağmen caddede herhangi bir düzenlenme, yıkım veya proje hareketliliği

başlatılmamıştır. Bu durum turizmi ve ekonomiyi olumsuz etkilemiştir (Fotoğraf 9-b).

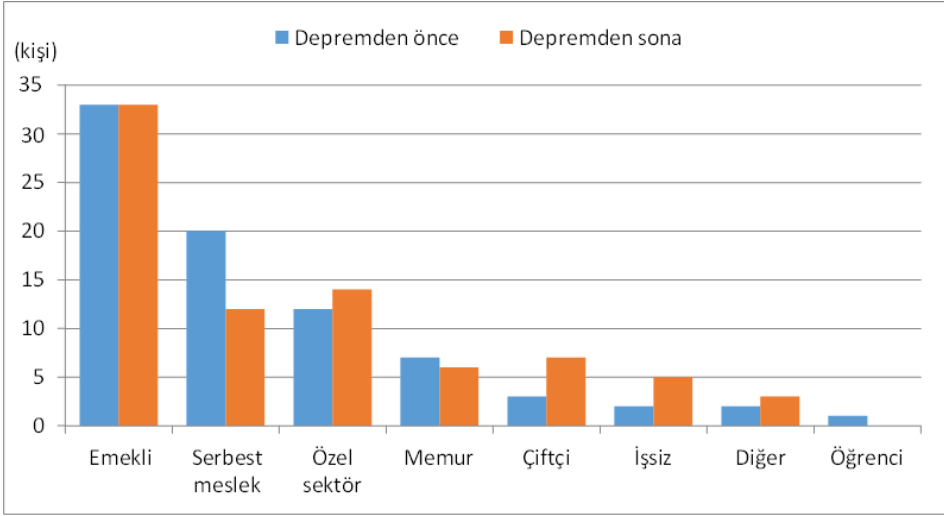
Fotoğraf 9-c’de, Yeşilyurt (Çırmıhtı) merkezinde sokak aralarına kurulan tezgahlar ve seyyar satış alanları, geleneksel ticaretin afet sonrası geçici olarak sürdüğü alanları göstermektedir. Bu durum, resmi ticari altyapı eksikliğinde, yerel halkın alternatif üretim ve satış stratejileri geliştirdiğini ortaya koymaktadır. Depremzede halk genelde kendi ürettikleri ürünleri satarak geçimlerini sağlamaya devam etmektedir.

Fotoğraf 9-d’de, Yeşilyurt’ta kurulan geçici ticaret merkezini yansıtmaktadır. Üstü kapalı, modüler yapılardan oluşan bu merkezler, orta vadede esnafa kapalı ve güvenli bir ticaret ortamı sunmuş, aynı zamanda mahalle ekonomisinin canlandırılmasına katkı sağlamıştır. İlçenin dört bir yanında hasar alan ve yıkılan dükkanlar yerine kurulan bu ticaret merkezi konum itibarıyla şehrin en büyük alışveriş merkezi yanında yer almaktadır. Bu şekilde ticaretin devam edilmesi sağlanmaktadır.

Tüm bu örnekler, afetin ardından ticaretin yeniden örgütlenme sürecinde farklı mekânsal çözümlerlerin devreye sokulduğunu göstermektedir. Afet sonrası ticaretin sürdürülebilirliği; yalnızca fiziksel yapının yeniden inşasıyla değil, aynı zamanda ekonomik canlılığın korunması ve toplumsal bağların desteklenmesiyle mümkündür. Malatya Yeşilyurt örneğinde görüldüğü gibi, konteyner çarşılar, geçici pazarlar, mobil tezgahlar gibi geçici çözümler, iyileştirme sürecinin önemli bir parçası haline gelmiştir.

Bu bağlamda, iş ve ticaret alanlarının iyileştirilmesi yalnızca ekonomik değil; aynı zamanda mekânsal, sosyal ve kültürel bir süreci içermektedir. Bu süreç, yerel yönetimlerin kriz sonrası mekân üretimi politikalarıyla doğrudan ilişkilidir.

6 Şubat depremlerinin ardından Yeşilyurt ilçesinde iş ve ticaret hayatı ciddi şekilde etkilenmiştir. Deprem sonrası yapılan anket çalışmasında, bireylerin meslek dağılımında bazı değişimler gözlemlenmiştir (Şekil 11).

Şekil 11. Ankete katılanların deprem öncesi ve sonrası meslekleri

Deprem öncesinde “serbest meslek” sahibi olan birey sayısı 20 iken, deprem sonrasında bu sayı 12’ye düşmüştür. Bu durum, özellikle küçük esnaf ve kendi işini yürütenlerin ciddi zarar gördüğünü, iş yerlerinin ya yıkıldığını ya da kullanılamaz hale geldiğini göstermektedir. Saha gözlemlerine göre de birçok esnaf ilk günlerde dükkânlarına ulaşamamış, ulaştıklarında ise malzemelerinin büyük kısmı zarar görmüş ya da çalınma riskiyle karşı karşıya kalmıştır. Süreç içinde bazıları geçici konteyner çarşılarında faaliyet göstermeye çalışsa da bu geçiş her zaman mümkün olamamış ya da sürdürülebilir olmamıştır.

Özel sektör çalışanlarının sayısında ise hafif bir artış gözlemlenmiştir (12’den 14’e). Bu artış, kimi kişilerin kriz döneminde çeşitli firmalarda, özellikle inşaat ve temizlik gibi alanlarda geçici işlere yönelmiş olabileceğini göstermektedir. Nitekim yapılan görüşmelerde özel sektörde ekonomik krizden dolayı işverenlerin personel azaltma politikası da bu meslek grubunda değişimlerin yaşanmasının bir sebebidir. Öte yandan kamu çalışanı (memur) sayısında hafif bir azalma yaşanmıştır. Bunun nedeni, kamu binalarının hasar alması, yer değişiklikleri ya da şehir dışına yapılan zorunlu görev yönlendirmeleri olabilir. Depremden sonra yaşanan göç durumu çoğu meslek grubunda değişikliklere yol açmıştır.

Dikkat çeken diğer bir nokta, işsiz birey sayısındaki artıştır (2’den 5’e yükselmiştir). Bu artış hem iş yerlerinin kapanması hem de istihdamın azalmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Ayrıca “çiftçi” kategorisinde de artış olduğu görülmektedir. Deprem sonrasında özellikle kırsal mahallelere yönelen bazı bireylerin tarımsal faaliyetlere geri dönmesi ya da geçici olarak bu alana

kaymaları bu sonucu doğurmuştur. Emekli sayısında ise herhangi bir değişiklik olmaması ise doğal bir sonuçtur. Bu grup zaten aktif istihdamın dışında yer almakta ve ekonomik krizlerden görece daha az etkilenmektedir.

3.3.6. Kamusal Alanlara Etkileri

Afetler, yalnızca fiziksel yıkımlarla sınırlı kalmamakta; aynı zamanda kamu yönetimi ve mali yapılar üzerinde de derin ve uzun vadeli etkiler bırakmaktadır. Bu durum, özellikle merkezi ve yerel yönetimlerin bütçelerinde ciddi baskılar yaratmakta; afet sonrası yeniden inşa, iyileştirme ve yardım harcamalarının artmasıyla sınırlı kamu kaynakları daha da zorlanmaktadır. Bu bağlamda afetler, bir yandan kamu harcamalarının artmasına neden olurken, diğer yandan kamu gelirlerinde azalmaya yol açmaktadır.

Doğal afetlerin ardından ekonomik faaliyetlerde yaşanan duraksama; üretim kayıpları, iş gücü eksiklikleri ve ticaret hacmindeki daralmayla birlikte vergi gelirlerinin düşmesine sebep olmaktadır. Aynı zamanda dış ticaret dengesinde bozulmalar yaşanmakta, ithalat-ihracat arasındaki dengesizlik büyüyerek ekonomik istikrarı tehdit etmektedir. Bu mali yükün karşılanabilmesi için hükümetler sıklıkla iç ve dış borçlanmaya yönelmekte; bu da kamu maliyesinde kırılganlığı artıran önemli bir unsur haline gelmektedir (Benson, 1997).

Afetlerin ardından toplum açısından en kritik etkilerden biri, sağlık, güvenlik ve refah gibi temel hizmetleri sağlayan kamusal ve yarı kamusal alanlarda yaşanan işlev kaybıdır. Emniyet, itfaiye, sağlık kuruluşları, gıda ve temizlik hizmetleri, iletişim altyapısı ile finansal kurumlar gibi kritik hizmet sağlayıcılar afet sonrasında ya tamamen hizmet dışı kalmakta ya da kapasite kaybına uğramaktadır. Bu durum, afet sonrası toplumsal düzenin yeniden inşasını zorlaştırmakta, iyileşme sürecini geciktirmekte ve toplumun kırılgan grupları için çok daha ağır sonuçlar doğurmaktadır (Carrido, 2000).

Afetlerin yarattığı bu mali ve kurumsal kırılganlık yalnızca makroekonomik düzeyde değil, aynı zamanda yerel yönetimlerin kamusal alanları onarma ve yeniden yapılandırma kapasitesinde de kendini göstermektedir. Parklar, okullar, sağlık kuruluşları, belediye hizmet binaları gibi birçok kamusal yapı afetlerden ya ağır hasar almakta ya da uzun süreli hizmet dışı kalmaktadır. Bu durum, temel kamu hizmetlerine erişimi kısıtlayarak toplumsal eşitsizliklerin daha da derinleşmesine yol açmaktadır. Nitekim 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde birçok kamu binasının kullanılamaz hale gelmesi, yerel yönetimlerin olağan hizmet sunumlarında ciddi aksamalar yaşamasına neden olmuştur.

İlçede sağlık ve eğitim yapıları da ciddi ölçüde etkilenmiştir. Birçok aile sağlığı merkezi, klinik ve benzeri birinci basamak sağlık hizmeti veren yapı

işlevsiz hale gelmiş; geçici hizmet birimlerinin kurulumu dahi gecikmiştir (Malatya Time, 2023). Bu durum, afet sonrası halkın sağlık hizmetlerine erişimini sınırlayarak hem fiziksel hem de ruhsal iyileşme sürecini sekteye uğratmıştır. Aynı şekilde, eğitim kurumlarının da hizmet veremez hale gelmesi, özellikle çocuk ve gençlerin sosyal gelişiminde ciddi bir kopuş yaratmıştır.

Belediye hizmet binaları, adliye, karakol, okul gibi kamusal yapılarda meydana gelen yapısal hasarlar, kamu hizmetlerinin sürekliliğini tehdit etmiş; özellikle bürokratik işlemlerde gecikmelere ve yönetsel aksamalara neden olmuştur (Gazete Memur, 2023). Enkaz kaldırma süreciyle birlikte yolların tıkanması da bu etkileri derinleştirmiştir. Afetin kamusal altyapıya verdiği bu zararlar, yalnızca fiziksel değil, sosyal sistemin bütününe etkileyen çok boyutlu bir kırılmaya işaret etmektedir.

Öte yandan, Yeşilyurt'un önemli ticari ve sosyal merkezlerinden biri olan Lezzet Caddesi, depremin ardından hem yapısal zarar görmüş hem de uzun süreli kapanmalar nedeniyle ekonomik olarak olumsuz etkilenmiştir. Bölgedeki dükkanların çoğu zarar görmüş, bazıları tamamen kullanılamaz hale gelmiştir. Bu durum, yerel ekonomide önemli bir daralma yaratmış, halkın sosyal ve ekonomik yaşamını olumsuz yönde etkilemiştir (Malatya Yerel Haber, 2023). Caddenin yeniden canlandırılması için çeşitli projeler gündeme gelmiş olsa da, toparlanma süreci halen devam etmektedir.

Nitekim Lezzet Caddesi'nin bulunduğu Hiroğlu Mahallesi'nde, rezerv alan olmayacağı düşüncesiyle birçok depremzede, imara uygun olarak kendi imkânlarıyla evlerini yeniden inşa etmiştir. Ancak Temmuz 2025'te alınan kararla, bu mahallenin rezerv alan ilan edilmesi ve yeni yıkımların başlayacağı açıklanmıştır. Bu karar, bölge halkı için büyük bir hayal kırıklığı yaratmıştır.

Bir afetzede,

“Deprem sonrası bir yıl boyunca 400 metrekaarelik iş yerimi mahkemeden kurtarmaya çalıştım. Kazandığım mahkeme neticesinde iş yerimin güçlendirmesini yaptırdım; bu bana büyük bir maliyet getirdi. Şimdi ise iş yerimin yıkılacağını ve rezerv alana gireceğini söylüyorlar.” (29K-27)

ifadeleri halkın afet sonrası toparlanma süreçlerinde bürokratik engeller nedeniyle nasıl olumsuz etkilenebileceğini göstermektedir.

Sosyo-kültürel alanlarda ise Çarmuzu Mahallesi'ndeki Meydanlık Camisi ile Eyüp Sultan Camii'nin minareleri statik zayıflıklar nedeniyle kontrollü şekilde yıkılmıştır (Anadolu Ajansı, 2023). Malatya genelinde ise 968 camiden 420'si hasar almış, bunlardan 25'i tamamen yıkılmıştır (Malatya Haber, 2023). Bu

durum yalnızca ibadet alanlarının kaybı anlamına gelmemekte; aynı zamanda afet sonrası toplumsal dayanışmanın mekânsal zeminlerinden biri olan camilerin yok olmasıyla, sosyal bağların da zayıflamasına neden olmaktadır. Diğer tarafta Malatya Battalgazi Ulu Camii gibi tarihi ve toplumsal önemi yüksek mekânların yıkımı, sadece fiziksel değil; toplumsal hafıza açısından da bir boşluk yaratmıştır. Bu tür yapıların restorasyonu ve sosyal hayata yeniden kazandırılması, kent kimliğinin korunması açısından kritik bir önem taşımaktadır.

Kamusal yapıların zarar görmesi; ibadet, sağlık, eğitim ve adalet gibi temel hizmetlerin aksamasına, sosyal bağların kopmasına ve yerel ekonominin daralmasına yol açmıştır. Ayrıca rezerv alan politikaları gibi uygulamalar, afetzedelerin yeniden inşa sürecinde belirsizlikle ve hayal kırıklığıyla karşı karşıya kalmasına neden olmuştur. Bu durum, afet yönetiminin yalnızca teknik değil, aynı zamanda sosyal adalet ve toplumsal güven çerçevesinde ele alınması gerektiğini göstermektedir. Yeniden yapılanma süreçlerinde mekânın yalnızca fiziksel değil, aynı zamanda kültürel, ekonomik ve kamusal boyutlarıyla birlikte ele alınması; yerel halkın katılımı ve ihtiyaçları gözetilerek adil bir dönüşümün sağlanması, afet sonrası sürdürülebilir iyileşmenin en temel ön koşullarından biridir.

4. AFET SONRASI İYİLEŞTİRME SÜRECİNİ, İYİLEŞTİRMEK

Afet sonrası iyileştirme sürecinin amacı yalnızca yıkılan alanların onarımıyla sınırlı değildir; asıl hedef, bu alanları daha güvenli, daha işlevsel ve toplumsal ihtiyaçlara duyarlı biçimde yeniden inşa etmektir. Bu süreçte “eskiyi onarmak”tan çok “daha iyisini inşa etmek” yaklaşımı benimsenir. Bu anlayış, afet öncesi durumun yeniden üretimi yerine, sosyal sermaye, toplumsal dayanışma ve mekânsal düzenin güçlendirilmesi yoluyla daha dirençli bir yaşam çevresinin oluşturulmasını hedefler (Aldrich, 2012).

Bu çerçevede iyileştirme yalnızca fiziksel altyapının onarımı değil; sosyal dokunun yeniden tesis edilmesi, ekonomik faaliyetlerin canlandırılması ve sürdürülebilir mekânsal planlama ilkelerinin benimsenmesini de kapsar. Alexander’ın (2013) vurguladığı gibi, “dirençlilik” kavramı zamanla yalnızca fiziksel sağlamlığı değil, toplulukların öğrenme, uyum sağlama ve dönüşebilme kapasitesini de içerecek biçimde evrilmiştir. Dolayısıyla afet sonrası iyileştirme süreci, bir yeniden inşa faaliyetinden ziyade, toplumsal dönüşümün hızlandığı bir fırsat alanı olarak ele alınmalıdır.

Sürecin başarıya ulaşabilmesi, planlamadan uygulamaya uzanan geniş bir yelpazede çok aktörlü bir eşgüdümü gerektirir. Yerel halkın aktif katılımı, merkezi ve yerel yönetimler arasındaki kurumsal koordinasyon, kaynakların etkin kullanımı ve bilgiye dayalı karar süreçleri bu eşgüdümün temel unsurlarıdır. Cutter, Burton ve Emrich’in (2010) geliştirdiği dirençlilik göstergeleri yaklaşımına göre, başarılı bir iyileştirme süreci; ekonomik istikrar, topluluk bağlılığı, yönetsel kapasite ve çevresel sürdürülebilirlik gibi boyutların birlikte değerlendirilmesini gerektirir.

Yeşilyurt özelinde, 6 Şubat 2023 depremleri sonrasında yürütülen çalışmalar; fiziksel yıkımın yanı sıra idari, toplumsal ve ekonomik düzeyde ortaya çıkan sorunların karmaşıklığını göstermektedir. Aynı zamanda bu süreç, yerel toplulukların dirençlilik kapasitelerini artırma çabalarına dair önemli örnekler de sunmaktadır. Bu bölümde, afet sonrası iyileştirme bağlamında yaşanan temel sorunlar, toplanma alanlarının bilinirliği ve hane halkı geçim stratejileri, “daha iyisini inşa etme” yaklaşımı, kurumsal entegrasyon, imar planı değişikliklerinin analizi, yeniden inşa sürecinin denetimi, psikososyal dayanıklılığın güçlendirilmesi ve toplumsal uyum süreçleri alt başlıklar hâlinde incelenmektedir..

4.1. Afet Sonrası İyileştirme Sürecinde Yaşanan Sorunlar

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında Malatya’nın Yeşilyurt ilçesinde, afetin fiziksel ve sosyal etkilerini azaltmaya yönelik çeşitli iyileştirme çalışmaları başlatılmıştır. Ancak bu süreç, hem yönetsel hem de toplumsal açıdan çok boyutlu sorunları beraberinde getirmiştir. Bu sorunlar, temel yaşam

koşullarını ve yeniden yapılanma hızını olumsuz etkileyerek afet yönetimi politikalarının bütüncül bir perspektiften ele alınmadığını göstermiştir.

Altyapı hizmetlerindeki aksaklıklar, ulaşım ağının zayıflaması, geçici barınma alanlarının yetersizliği, temel gıda ve su temininde yaşanan güçlükler ile temizlik ve atık yönetimindeki düzensizlikler, afet sonrası yaşam kalitesini düşüren başlıca unsurlar olmuştur. Ayrıca kamu hizmetlerinin sunumundaki koordinasyon eksiklikleri ve mahalle ölçeğinde yaşanan lojistik engeller, bireysel ve toplumsal toparlanma süreçlerini yavaşlatmıştır. Bu tablo, afet sonrası iyileştirme sürecinin birbirini tetikleyen karmaşık bir sistem olarak değerlendirilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Altyapı Yetersizlikleri ve Enerji Erişimi: Afet sonrası dönemde Yeşilyurt'taki barınma alanlarında en belirgin sorun, enerji altyapısındaki yetersizlikler olmuştur. Konteynerlerde yaşayan depremzedeler sık sık yaşanan elektrik kesintileri nedeniyle ısınma ve gıda muhafazası konusunda ciddi güçlüklerle karşılaşmıştır. Bu durum, afet sonrası yaşam koşullarının kırılğanlığını açık biçimde ortaya koymuştur (BirgünTV, 2024).

Depremzedeler, uzun süre soğukta kaldıklarını, AFAD'a yapılan şikâyetlerden geri dönüş alamadıklarını belirtmiştir. Enerji altyapısındaki bu aksaklık yalnızca konfor düzeyini değil, halk sağlığını da olumsuz etkilemiştir. Özellikle çocuklar, yaşlılar ve kronik hastalar açısından sağlık riskleri artmıştır. Enerji erişimindeki sorunların teknik nedenlerle sınırlı kalmadığı, bürokratik süreçlerdeki gecikmelerin de hizmetlere erişimi zorlaştırdığı görülmektedir.

Yeşilyurt Belediyesi'nin geçici elektrik sağlama girişimleri, belge teslim süreçlerindeki belirsizlikler nedeniyle gecikmiş; bu durum, afetzedelerin temel hizmetlerden mahrum kalmasına yol açmıştır (Yeşilyurt Belediyesi, 2025). Afet sonrası süreçte enerji erişimi, yalnızca bir teknik mesele değil; aynı zamanda sosyal adalet, yönetim kapasitesi ve kurumsal koordinasyonun bir göstergesi olarak değerlendirilmelidir.

Geçici Barınma Alanları ve Kentsel Düzen Sorunları: Yeşilyurt'un bazı bölgelerinde izinsiz olarak inşa edilen geçici barınma alanlarının zamanla kalıcı hale getirilmeye çalışılması, imar denetimini zayıflatmış ve usulsüz su ile elektrik bağlantılarını artırmıştır. Kısa vadede bu uygulamalar depremzedelere geçici bir rahatlama sağlasa da uzun vadede yasal düzenin bozulması, altyapı yükünün artması ve kaçak yapılaşmanın meşrulaşması gibi riskler doğurmuştur.

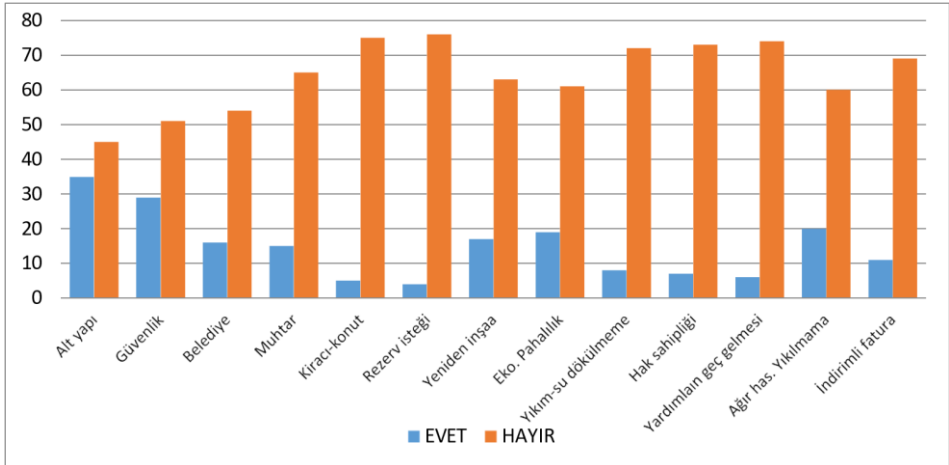
Bu durum, afet yönetiminde kısa vadeli insani yardım ile uzun vadeli kentsel planlama arasındaki dengenin ne kadar hassas olduğunu göstermektedir. Literatürde bu tür durumlar “geçici kalıcılık” (permanent temporariness) kavramıyla açıklanmaktadır; yani kısa süreli çözümlerin kalıcı hale gelerek kent dokusunu dönüştürmesi (Arnetolli ve Bologna, 2022).

Su Hizmetleri, Faturalandırma ve Sosyal Adalet: Su tedariki ve faturalandırma süreçleri, afet sonrası dönemde kamusal adaletin en fazla tartışıldığı alanlardan biri olmuştur. Malatya Su ve Kanalizasyon İdaresi (MASKİ) tarafından gönderilen su faturalarındaki olağanüstü artışlar, afet sonrası kamu hizmetlerinde sosyal adalet ilkesinin gözetilmediği algısını güçlendirmiştir.

Deprem sonrası ilk dönemde su, elektrik ve doğalgaz hizmetleri ücretsiz sunulmuş, ancak ilerleyen aylarda kademeli faturalandırmaya geçilmiştir. Buna rağmen uygulamanın eşit biçimde yürütülmediği, konteyner kentlerde uzun süre sayaç okunmaması nedeniyle biriken kullanım bedellerinin toplu şekilde yansıtıldığı tespit edilmiştir. Bu durum, afet sonrası dayanışma anlayışını zedeleyen bir unsur olarak öne çıkmıştır.

Ulaşım Altyapısı ve Mekânsal Erişim Sorunları: Ulaşım altyapısındaki bozulmalar, hem günlük yaşamı hem de ekonomik toparlanmayı doğrudan etkilemiştir. Enkaz kaldırma ve yeni yerleşim alanı inşaatları sırasında birçok yol uzun süre kapalı kalmış; bu durum toplu taşıma güzergâhlarının daralmasına ve sefer sayılarının azalmasına neden olmuştur.

Yeni yerleşim alanı olarak planlanan İkizce Mahallesi, TOKİ konutlarının merkezi olmasına rağmen ciddi erişim sorunları yaşamaktadır. Mahalleye yalnızca Beyler Deresi Köprüsü üzerinden ulaşılabilmekte, bu köprü aynı zamanda ağır vasıta trafiğini taşımaktadır. Toplu taşıma araçlarının gecikmesi ve ulaşım maliyetlerinin artması, İkizce'nin ikamet alanı olarak cazibesini azaltmıştır. Bu durum, afet sonrası kentsel planlamada ulaşım ağlarının yeniden yapılandırılmasının ne denli kritik olduğunu göstermektedir.

Şekil 12. Yeşilyurt'ta kentsel hizmetlere dair memnuniyet oranları

Şekil 12’de Yeşilyurt’ta kamu hizmetleri ve sosyal destek uygulamalarına yönelik tutumlar değerlendirilmiştir. Bulgulara göre katılımcıların büyük çoğunluğu mevcut uygulamalara karşı olumsuz bir algıya sahiptir.

Altyapı hizmetlerinde %43,8 oranında olumlu, %56,2 oranında olumsuz görüş bildirilmiştir. Bu oranlar, temel belediyeçilik hizmetlerinde kısmi bir başarı olsa da genel yetersizlik algısının hâkim olduğunu göstermektedir. Güvenlik hizmetlerine dair olumlu görüş oranı yalnızca %36,3’tür; mahallelerde artan hırsızlık vakaları ve dışarıdan gelen araç yoğunluğu bu memnuniyetsizliği artırmıştır.

Belediye hizmetlerinde memnuniyet oranı %22,9’da kalırken, muhtarların temsil ve bilgilendirme yeterliliğine yönelik olumlu görüş yalnızca %18,8 olmuştur. Yardımların adil dağıtılmadığı, muhtarların sahada yeterince aktif olmadığı ve iletişim kanallarının zayıf kaldığı yönündeki eleştiriler öne çıkmıştır. Kiracılar açısından konut edinme sürecindeki memnuniyet oranı %6,3, rezerv yapı alanı uygulamalarında ise yalnızca %5’tir.

Yıkım süreçlerinde çevresel standartlara uyum konusunda yalnızca %10 oranında olumlu görüş alınmış, özellikle toz bastırma amacıyla su kullanılmaması çevresel ve sağlık risklerini artırmıştır. Hak sahipliği sürecindeki memnuniyet oranı %8,8; sosyal yardımlar için %7,5; indirimli fatura uygulaması için ise %13,8’de kalmıştır.

Elde edilen bulgular, Yeşilyurt’ta afet sonrası kamu hizmetleri ve sosyal destek sistemine duyulan güvenin zayıf olduğunu açıkça göstermektedir. Katılımcılar, yönetsel süreçlerde şeffaflık, kapsayıcılık ve adalet ilkelerinin yeterince gözetilmediğini düşünmektedir.

Bu kapsamda şu öncelikli adımlar önerilmektedir:

- Yerel yönetimlerin, afet sonrası karar süreçlerinde mahalle düzeyinde temsil mekanizmaları kurarak katılımı artırması.
- Kiracılar, ruhsatsız yapıda yaşayanlar ve kadın hane reisleri için özel destek programlarının geliştirilmesi.
- Enerji ve su altyapısında dijital izleme sistemlerinin kurulması; geçici alanlarda teknik bakım ekiplerinin sürekli bulunması.

4.2. Afet Sonrası İmar Planında Yapılan Değişiklikler ve Planlama Sürecinin Yeniden Kurgulanması

Afetler yalnızca fiziksel yıkıma neden olmaz; aynı zamanda kentlerin mekânsal düzenini, sosyal dokusunu ve ekonomik işleyişini derinden sarsar. Bu nedenle, afet sonrası dönemde planlama süreci yalnızca yeniden inşa faaliyetlerinden ibaret değildir; toplumsal yaşamın, kültürel kimliğin ve ekonomik sürekliliğin yeniden kurgulanmasını da içerir (Alexander, 2013).

Büyük ölçekli afetlerde mevcut imar planlarının afet öncesi koşullara göre hazırlanmış olması, yeni riskleri ve güvenlik ihtiyaçlarını karşılamada yetersiz kalabilir. Dolayısıyla, planların yeniden ele alınması risk azaltımı, güvenli yaşam alanlarının oluşturulması ve sürdürülebilir kentsel gelişim açısından zorunlu bir süreçtir.

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler, Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde kentsel dokunun büyük ölçüde bozulmasına yol açmıştır. Özellikle Çırmıhtı, Gündüzbey, Banazı ve Kileyik gibi tarihî ve kültürel kimliği güçlü mahallelerde yapısal hasarların yoğunlaşması, yalnızca fiziksel yıkımı değil, toplumsal belleğin de sarsılmasını beraberinde getirmiştir. Bu durum, mevcut imar planlarının kapsamlı bir biçimde yeniden değerlendirilmesini zorunlu kılmıştır (Yeşilyurt Belediyesi, 2024).

Yeşilyurt Belediyesi, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile koordinasyon içinde, risk azaltma ve güvenli yerleşim alanları oluşturma hedefleri doğrultusunda imar planlarını revize etmiştir. Bu kapsamda yalnızca konut üretimine değil, aynı zamanda yerel mimarinin korunmasına, sosyal dayanışmanın güçlendirilmesine ve kültürel sürekliliğe odaklanılmıştır. Planlama süreci bu yönüyle, afet sonrası yeniden yapılanmayı salt fiziksel bir iyileştirme süreci olmaktan çıkararak sosyo-mekânsal bir yeniden inşa süreci haline getirmiştir (Şekil 13; Yeşilyurt Belediyesi, 2024).

Şekil 13. Yeşilyurt (Çırmıhtı) proje sahası (ÇŞİDB, 2024)

Örneğin, Çırmıhtı Mahallesi'nde 458 konutu kapsayan kırsal konut projeleri, yerel mimari değerleri gözetken 16 farklı konut tipinden oluşacak şekilde planlanmıştır. Bu yaklaşım, yerel yaşam tarzına uygun, düşük yoğunluklu ve kültürel kimliği destekleyen bir yerleşme örüntüsü hedeflemiştir. Böylelikle, afet

sonrası konut politikalarının yalnızca barınma ihtiyacını değil, kimliksel ve sosyo-kültürel devamlılığı da gözetmesi sağlanmıştır.

İmar planındaki değişiklikler yalnızca konut alanlarıyla sınırlı kalmamış, kamusal alanların yeniden işlevlendirilmesini de içermiştir. Yeni çarşı merkezlerinin oluşturulması, dere yataklarının ıslahı ve yeşil alan düzenlemeleriyle hem toplumsal yaşam kalitesinin artırılması hem de bölgenin turizm potansiyelinin güçlendirilmesi hedeflenmiştir. Bu yönüyle Yeşilyurt örneği, afet sonrası planlamada ekonomik canlanma ile toplumsal dayanıklılık arasında kurulan dengenin önemine dikkat çekmektedir (Şekil 17; Yeşilyurt Belediyesi, 2024).

Ancak, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından hazırlanan 2024 tarihli imar planı taslağı, Gündüzbey, Hiroğlu, Hamidiye ve Mollakasım mahallelerini kapsamakla birlikte önemli tartışmaları beraberinde getirmiştir. Projede dere yataklarına yakın bölgelere anaokulu yapılması, yeni çevre yolunun çay eteğinden geçirilmesi, küçük parsellerde konut yoğunluğunun azaltılması ve iş-ticaret alanlarında yoğun müdahalelerde bulunulması gibi hususlar yerel halk tarafından eleştirilmiştir.

Yerel halk, bu projelerin mahallelerin tarihsel dokusunu bozacağı ve yaşam biçimlerine müdahale niteliği taşıdığı gerekçesiyle imza kampanyaları, basın açıklamaları ve yerel forumlarla tepki göstermiştir. Kamuoyu baskısı sonucunda proje askıya alınmış, 2025 ortasına kadar herhangi bir dönüşüm ya da iyileştirme faaliyeti başlatılamamıştır. Bu durum, afet sonrası planlama süreçlerinde toplumsal katılımın yetersizliği nedeniyle projelerin meşruiyet ve uygulanabilirlik kaybına uğrayabileceğini göstermektedir (Healey, 2020).

Yeşilyurt'ta yapılan etaplı imar planı çalışmalarında toplam 1.930 yapı incelenmiş, 1.396'sının hasarlı olduğu belirlenmiştir (Tablo 8). Bu oran, ilçedeki yapı stokunun yaklaşık %72'sinin kullanılamaz durumda olduğunu göstermektedir.

Tablo 8. Çırmıhtı Proje Etapları Ve Mevcut Durum Hesapları

	ETAP 1	ETAP 2	ETAP 3	ETAP 4	ETAP 5	TOPLAM
ALAN (m ²)	70,226	97,291	238,771	248,055	91,271	745,613
YIKIK	44	38	48	98	31	259
ACİL YIKTIRILACAK	10	13	30	105	4	162
AĞIR HASARLI	48	223	142	230	103	746
ORTA HASARLI	6	1	6	11	0	24
AZ HASARLI	21	17	30	41	19	128
HASARSIZ	5	2	10	17	1	35
DEĞERLENDİRME DIŞI	3	10	8	16	5	42
TOPLAM	137	304	274	518	163	1396
TESCİLLİ YAPI	1	33	3	4	1	42
ŞAHİS MÜLKİYETİ	176	357	381	685	210	1,809
MALİYE HAZİNESİ	3	1	1	26	0	31
BELEDİYE MÜLKİYETİ	10	19	41	6	0	76
HİSSELİ BELEDİYE MÜLKİYETİ	3	0	1	6	0	10
TOKİ	0	0	1	1	0	2
YİKOB	0	0	2	0	0	2
TOPLAM	192	377	427	724	210	1,930

Kaynak: Yeşilyurt (Çırmıhtı) projesi (ÇŞİDB, 2024)

Etap bazında bakıldığında;

- **Etap 1:** Çırmıhtı Meydan ve çevresinde yer alan 137 yapının büyük kısmı ağır hasarlı veya yıkıktır. Bu durum, ilçenin merkezi kimliğini doğrudan etkilemiştir.
- **Etap 2:** Tarihi Lezzet Caddesi ve tescilli konakların bulunduğu bölgede 304 yapıdan 223'ü ağır hasarlıdır; 33 tescilli yapı kültürel miras açısından risk altındadır.
- **Etap 3:** 274 yapıdan 142'si ağır hasarlıdır ve devlet mülkiyetindeki boş araziler bu alanı yeni konut üretimi için uygun hale getirmektedir.
- **Etap 4:** 724 yapı ile en yoğun yerleşim bölgesi olup, 518 yapının hasarlı olması yeniden yapılanma ihtiyacını en acil kılmaktadır.
- **Etap 5:** 163 yapıdan 65'i hasarlı olmasına rağmen merkez aksına yakınlığı nedeniyle stratejik öneme sahiptir.

Bu veriler, afet sonrası imar planlamasında aşamalı (etaplı) yaklaşımın yalnızca teknik bir zorunluluk değil, kaynak yönetimi ve toplumsal adaptasyon açısından da rasyonel bir yöntem olduğunu göstermektedir (Johnson & Lizarralde, 2012).

Planın teknik olarak doğru hedefler belirlemesine rağmen, yerel halkın projeye yönelik güveni düşük kalmıştır. Çırmıhtı Meydanı'nın genişletilmesiyle işyerlerine el konulacağı, rezerv alan uygulamalarıyla mülkiyet haklarının

zedeleneceği ve “lüks konut” projeleriyle yerel halkın İkizce’deki toplu konutlara yönlendirileceği düşüncesi yaygınlaşmıştır. Ayrıca, küçük parsellerin birleştirilerek iki katlı yeni konutlara dönüştürülmesi, geleneksel mahalle kültürünün yok olacağı endişesini artırmıştır.

Bu durum, afet sonrası planlamada yerel halkın “sosyo-kültürel aidiyet” duygusunun göz ardı edilmesinin, projelerin meşruiyetini zedelediğini ortaya koymaktadır. Halkın kendi yaşam alanlarına ilişkin söz hakkı talebi, afet sonrası planlama süreçlerinde katılımcı yaklaşımların zorunluluğunu göstermektedir.

Fotoğraf 10. Hamidiye Mahallesi köy evleri inşaatı (Temmuz 2025)

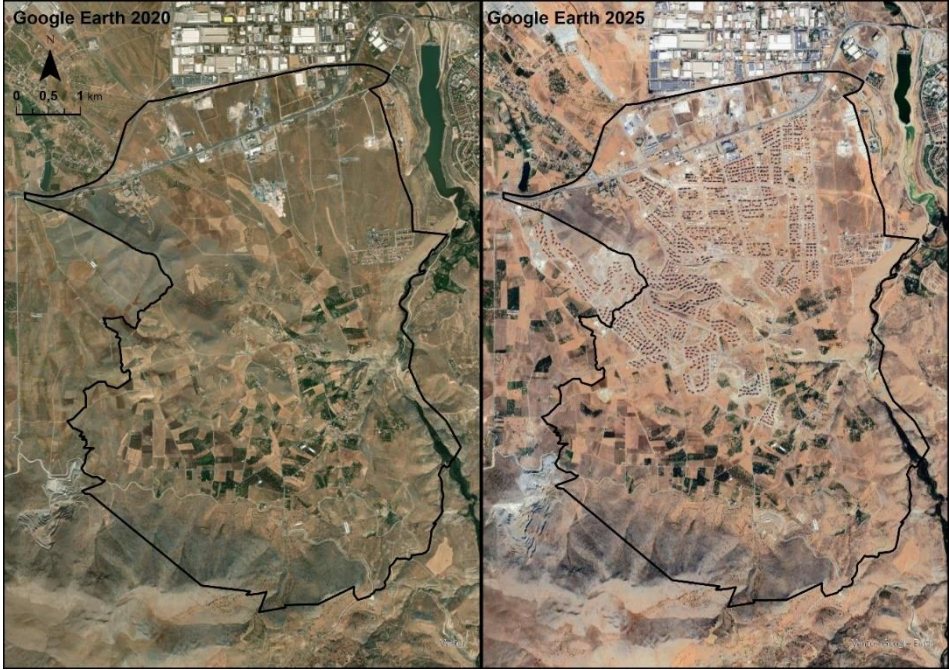
Projenin iptali sonrasında, uzun süre net bir karar alınamamıştır. Ancak 2025 yılı itibarıyla, imar izni bulunan arsalarda depremzedeler kendi imkânlarıyla çelik konstrüksiyonlu evler inşa etmeye başlamıştır. Temmuz 2025 itibarıyla köy evi yapımına uygun arsalar üzerinde yeni temeller atılmıştır (Fotoğraf 10).

Ayrıca 21 Temmuz 2025’te, Hiroğlu Mahallesi’nde 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 18. maddesi uyarınca başlatılan yeni imar uygulaması (şuyu) kamuoyunda yeniden tartışma yaratmıştır. Mahalle sakinlerinin bir bölümü, Çırmıhtı Meydanı’nın genişletilmesi hedefinin ekonomik yaşamlarını ve mülkiyet haklarını tehdit ettiği düşünülmektedir.

4.2.1. Yeni Yerleşim Yeri Seçimi ve İnşası

4.2.1.1. İkizce Projesi

İkizce, Malatya'daki afet sonrası yeniden inşa projelerinin amiral gemisi olarak değerlendirilmektedir. Yeşilyurt bölgesinde yer alan proje alanı, Türkiye'nin afet sonrası en büyük konut üretim sahalarından biridir. Proje kapsamında 27.636 konut, 627 dükkân ve 5 cami inşa edilmekte olup süreç 35 etap halinde yürütülmektedir. Bu büyüklük, yalnızca bir yeniden yerleşim değil, yeni bir kentsel çekirdek oluşturma hedefini de yansıtmaktadır.

Şekil 14. İkizce Toplu Konut Alanlarının İnşa Sürecine Bağlı Yaşanan Değişim 2020-2025 Google Earth Uydu Görüntüleri

Bugüne kadar 9.155 konutun inşası bitirilmiş ve teslim edilmiştir. Bu hızlı ilerleme, afetin yarattığı barınma krizine acil çözüm üretme gerekliliğini karşılamakla birlikte, aynı zamanda planlama ölçeğinde bazı yapısal soruları gündeme getirmektedir.

Projenin temel amacı, yalnızca barınma sağlamak değil; hastane, aile sağlığı merkezi, park, altyapı ve sosyal donatı alanlarıyla yaşanabilir bir şehir modeli oluşturmaktır. Bununla birlikte, bu kadar kısa sürede bu ölçekte bir planlamanın gerçekleştirilmesi, jeoteknik uygunluk ve bilimsel temellere dayalı yer seçimi süreçlerinde olası kısaltmaların yapılmış olabileceğini düşündürmektedir.

Türkiye’de benzer büyük ölçekli afet sonrası konut projelerinde, hız baskısının mikro-bölgelendirme çalışmalarını sınırladığı bilinmektedir (Erdik, 2023; Bilgin & Öztürk, 2024). Dolayısıyla, projenin ilerleyen aşamalarında bu dengenin nasıl sağlandığı kritik bir değerlendirme alanı oluşturmaktadır.

İkizce’nin yeni yerleşim alanı olarak seçilmesinin başlıca nedeni, aktif fay hatlarından yeterli uzaklıkta bulunmasıdır. Yer seçimi, Jeoloji Mühendisleri Odası (JMO) gibi uzman kurumların önerileri doğrultusunda gerçekleştirilmiş; doğrudan yüzey faylanması riski taşıyan alanlardan uzak durulmuştur.

Afet sonrası planlamada en zorlu karar, *sismik güvenlik* ile *kentsel işlevsellik* arasındaki dengeyi kurmaktır. İkizce’nin mevcut kentten ayrılarak vadinin ötesine taşınması, sismik riskten uzaklaşmayı sağlamış; ancak bu aynı zamanda lojistik bağımlılığı artırmıştır. Özellikle viyadük gibi tekil altyapı unsurlarına olan yüksek bağımlılık, *bir tek hata noktası (SPOF)*¹ riski yaratır. Bu nedenle, sismik güvenliğin bedeli, kentsel sürdürülebilirlikten feragat edilmemesiyle ölçülmelidir.

İkizce, Beylerderesi Vadisi ile coğrafi olarak ilişkili bir konumdur. Bu durum, ulaşım ve altyapı açısından belirgin bir mühendislik zorluğu doğurmaktadır. 422,5 metrelik bir viyadük ve 3,7 km uzunluğunda bir bağlantı yolu gerektiren bu konum, alanın mevcut kent merkezinden doğal engellerle ayrıldığını göstermektedir. Bu izolasyon, yeni yerleşimin kent bütünlüğüne entegrasyonunu maliyetli ve karmaşık hale getirmektedir.

Coğrafi izolasyon, sosyo-ekonomik iyileşme sürecini de etkileyebilir. İş, eğitim ve sağlık gibi temel hizmetlere erişimdeki zorluklar, afet sonrası yeniden yerleşimin sadece fiziksel değil, sosyal direnç boyutunu da belirler. Başarılı bir yeniden inşa süreci, güvenli zeminde yerleşimi sağlarken, aynı zamanda günlük yaşamın sürekliliğini de koruyabilmelidir.

Risk Transferi Paradoksu: İkizce, riskin fay hattına yakın merkezlerden topografik olarak karmaşık ama “güvenli” görülen alanlara transfer edilmesi stratejisidir. Ancak topografik karmaşıklık, mühendislik zorluklarını da beraberinde getirir. Eğer altyapı yatırımları ve zemin iyileştirmeleri uzun vadede sürdürülebilir değilse, risk sadece mekânsal olarak taşınmış, ancak azaltılmamış olur. Bu durum, gelecekte yeni zemin sorunları veya ulaşım darboğazları şeklinde geri dönebilir.

İkizce’nin yeni bir kent olarak işlev görebilmesi, konut üretim hızından ziyade altyapı eşzamanlılığına bağlıdır. Konutlar hızla yükselirken, viyadük ve bağlantı yollarının tamamlanması geciktiğinde, yerleşimin sosyo-ekonomik işlevselliği

¹ Tek hata noktası (Single Point of Failure; SPOF): Bir sistemin tek bir bileşeninin arızalanması tüm sistemi çalışmaz hale getiriyorsa, o bileşen tek hata noktasıdır.

askıda kalır. 100.000’i aşması beklenen nüfus için tek bir köprüye bağımlı ulaşım sistemi, afet sonrası dirençliliği zayıflatacaktır

Ayrıca, su, enerji ve atık su yönetimi gibi hizmetlerin mevcut Malatya altyapısına bağlanması, kapasite artırımı gerektirir. Bu tür büyük ölçekli kamu yatırımları genellikle inşaat temposuna yetişememekte; gecikmiş altyapı senaryosu, yeni yerleşimin “*tamamlanmış ama yaşanamaz*” hale gelme riskini doğurmaktadır.

4.2.1.2. Ardıçtepe Projesi

Afet sonrası barınma krizine yönelik çözümler kapsamında, arsası olmayan vatandaşlar için alternatif yerleşim alanları belirlenmiş; Gündüzbey, Banazı ve Yakınca gibi bölgelerde Toplu Konut İdaresi Başkanlığı (TOKİ) tarafından inşa edilen kalıcı konut projeleriyle uzun vadeli barınma çözümleri hayata geçirilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte, Hiroğlu, Hamidiye, Gündüzbey, Gedik, Yakınca (Kileyik) ve Bostanbaşı gibi mahallelerde yaşanan ciddi konut kayıpları, barınma krizinin devam ettiğini göstermektedir. Depremden yaklaşık iki yıl sonra bile çok sayıda afetzedenin hâlen konteyner alanlarında yaşamını sürdürmesi, afet sonrası normalleşme sürecini yavaşlatmakta ve sosyal dokunun yeniden inşasını zorlaştırmaktadır.

Bu durum, afet sonrası planlama yaklaşımlarında yalnızca mekânsal yeniden inşa değil, aynı zamanda sosyal sürdürülebilirliğin de dikkate alınması gerektiğini ortaya koymaktadır. Yeniden imar sürecinin salt teknik bir süreç olarak değil, toplumsal iyileşmeyi destekleyen bir araç olarak tasarlanması gerekmektedir. Bu bağlamda afet sonrası imar planlarının güncellenmesi yalnızca fiziki düzenlemelerle sınırlı kalmamalı; toplumun ihtiyaçları, aidiyet duygusu ve yerel yaşam biçimleri de dikkate alınmalıdır.

Yeşilyurt Belediyesi’nin bu süreçte yürüttüğü planlama ve uygulama çalışmaları, kültürel sürekliliği ve yerel toplumsal yapıyı korumayı önceleyen bir model ortaya koymaktadır. Belediyenin yeniden yapılanma stratejisi, afet risklerini azaltmanın yanı sıra, yerel kimliğin ve dayanışma kültürünün korunmasına da olanak tanımaktadır (Yeşilyurt Belediyesi, 2024).

Deprem sonrası kalıcı konut ihtiyacına yanıt olarak başlatılan TOKİ konut projelerinin ilk etabı, Yeşilyurt’un İkizce mevkiinde hayata geçirilmiştir. Ancak, bu alanın mevcut yerleşim merkezlerine uzaklığı, ulaşım altyapısının yetersizliği ve kırsal yaşam biçimine sahip halkın toprakla olan güçlü bağı, bu konutların beklenen düzeyde benimsenmemesine yol açmıştır.

Özellikle geçimini tarım, bağcılık ve bahçecilik gibi faaliyetlerden sağlayan yerel halk, sosyal ilişkilerini sürdürdükleri alanlardan kopmak istememiştir. İkizce’de konut hakkı kazanan pek çok afetzede, anahtar teslim süreci başlamasına rağmen taşınmayı reddetmiş ve alternatif bir yerleşim talebinde

bulunmuştur. Bu taleplerin artması, hem kamuoyunda hem de yerel yönetim düzeyinde tartışmaları tetiklemiş ve yeni bir çözüm arayışını gündeme getirmiştir.

Bu bağlamda İkizce örneği, afet sonrası planlamalarda mekânsal erişilebilirlik ve yaşam tarzı uyumu gibi unsurların, salt konut üretimi kadar belirleyici olduğunu göstermektedir. Bu durum literatürde “mekânsal adalet” ve “sosyal kabul” kavramlarıyla ilişkilendirilmektedir (Harvey, 2002; Cutter, 2016).

İkizce projesine yönelik düşük talep ve toplumsal baskılar sonucunda, Yeşilyurt merkeze daha yakın bir konumda yer alan Ardıçtepe mevkiinde yeni bir kalıcı konut projesi başlatılmıştır (Fotoğraf 11). Böylece Ardıçtepe, yalnızca bir konut alanı değil, aynı zamanda yerel taleplerin planlama süreçlerine yansıdığı bir örnek hâline gelmiştir.

Fotoğraf 11. Ardıçtepe projesi (Çırmıhtı Dayanışma Platformu & Yeşilyurt Belediyesi, 2025)

Ardıçtepe Konut Projesi, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı ile TOKİ iş birliğiyle geliştirilmiş; toplamda 997 konut ve 29 dükkân içeren bir ticaret merkezi içerecek biçimde planlanmıştır (Yeşilyurt Belediyesi, 2025). Proje, yalnızca fiziksel bir yeniden yerleşim girişimi olarak değil, aynı zamanda afetzedelerin sosyal bağlarını sürdürebileceği, ekonomik faaliyetlerine devam edebileceği ve mekânsal aidiyetlerini koruyabileceği bir yaşam alanı olarak tasarlanmıştır.

Ardıçtepe'nin jeolojik olarak daha güvenli bir zemin üzerinde yer alması ve merkez mahallelere yakınlığı, projeyi hem güvenli hem erişilebilir kılmaktadır. Afetzedelerin bu bölgeye yönelimi, yalnızca konut sahibi olma arzusundan değil; topraktan kopmama, sosyal bağları koruma ve günlük yaşam alışkanlıklarını sürdürme isteğinden kaynaklanmaktadır. Bu eğilim, afet sonrası yerleşim politikalarının toplumsal dinamiklerle ne denli iç içe olduğunu açık biçimde göstermektedir.

4.2.2. Afet Sonrası İmar Düzenlemeleri ve Yerel Tepkiler

Deprem sonrası Malatya Yeşilyurt'ta yapılan imar planı değişiklikleri, halk arasında hem umut hem de ciddi endişeler yaratmıştır. Özellikle küçük parsellerin yoğun olduğu bu bölgelerde, yerinde dönüşüm ve geleneksel komşuluk ilişkilerinin korunması, halkın öncelikli beklentilerinden biridir. Bir vatandaş bu beklentiyi şu sözlerle ifade etmiştir:

“Bizler evimizi kendi yerinde istiyorsak, komşu ve akrabalarımızı görmek, onlarla beraber yaşamak istiyoruz. Büyüklerimizin bize bıraktığı mirası çocuklarımıza aktarmak istiyoruz” (34E-84).

Bu sözler, afet sonrası yeniden inşa sürecinin yalnızca fiziksel bir toparlanma değil, aynı zamanda sosyal ve kültürel dokunun korunması meselesi olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, afet sonrası müdahalelerin sadece teknik değil, aynı zamanda derin sosyal ve kültürel boyutlara sahip olduğunu, "yerindelik" (in-situ) ve kültürel mirasın korunmasının, toplumsal iyileşme için kritik önem taşıdığını vurgulayan uluslararası literatürle de örtüşmektedir (Oliver-Smith, 2010).

Ana İkilem-Yerinde Dönüşüm Talebi ve Rezerv Alan Kaygıları: Afet sonrası süreçteki temel gerilim, yerinde dönüşüm talebi ile rezerv alan ilanları arasındaki çatışmadan doğmaktadır. Yeşilyurt'un Mollakasım Mahallesi Muhtarı, rezerv alan ilanı girişimlerinin mahallelerin demografik yapısını bozacağı ve bölgede uzun yıllardır var olan müstakil bahçeli evlerin ortadan kalkacağı yönünde kaygılarını dile getirmiştir. Mahalle dokusunun korunmadığını ve taslak planların ticari hayatı olumsuz etkileyecek unsurlar barındırdığını belirten muhtar,

“Müstakil bahçeli büyük evlerin yerinde onlarca konutlar yerleştirilmiş, bahçeli evler tamamen bitirilmiş” sözleriyle bu dönüşümün yarattığı değişimi vurgulamıştır.

Bu kaygılara karşın, Çırmıhtı ve Gündüzbey’in rezerv alan kapsamına alınmaması halk tarafından olumlu karşılanmıştır. Bu sayede devlet eliyle Kırsal Köy Evleri yapılması ve hak sahiplerinin hibe ile kredi imkânlarından yararlanarak kendi yerlerinde ev inşa edebilmesi mümkün hale gelmiştir. Resmî bilgilere göre Yapı İşleri Genel Müdürlüğü, öncelikle büyük parsellerdeki evlerin yapımına başlayacak, ardından 150 m², en sonunda ise 100 m²’ye kadar düşürülerek 65+65 m²’lik evler inşa edecektir.

Bu taleplere yanıt olarak, Çevre ve Şehircilik İl Müdürlüğü yetkilileri, evlerin ada bazında bütünlüğü korunarak, özellikle küçük parsellerde ayırık ikiz nizam, iki katlı ve bağımsız girişli şekilde yapılacağını belirtmiştir. Bu yaklaşım, küçük parsel sahiplerinin bölgeden gitmesini engellemeyi ve yerel halkın kendi mahallesinde yaşamını sürdürmesini hedeflemektedir.

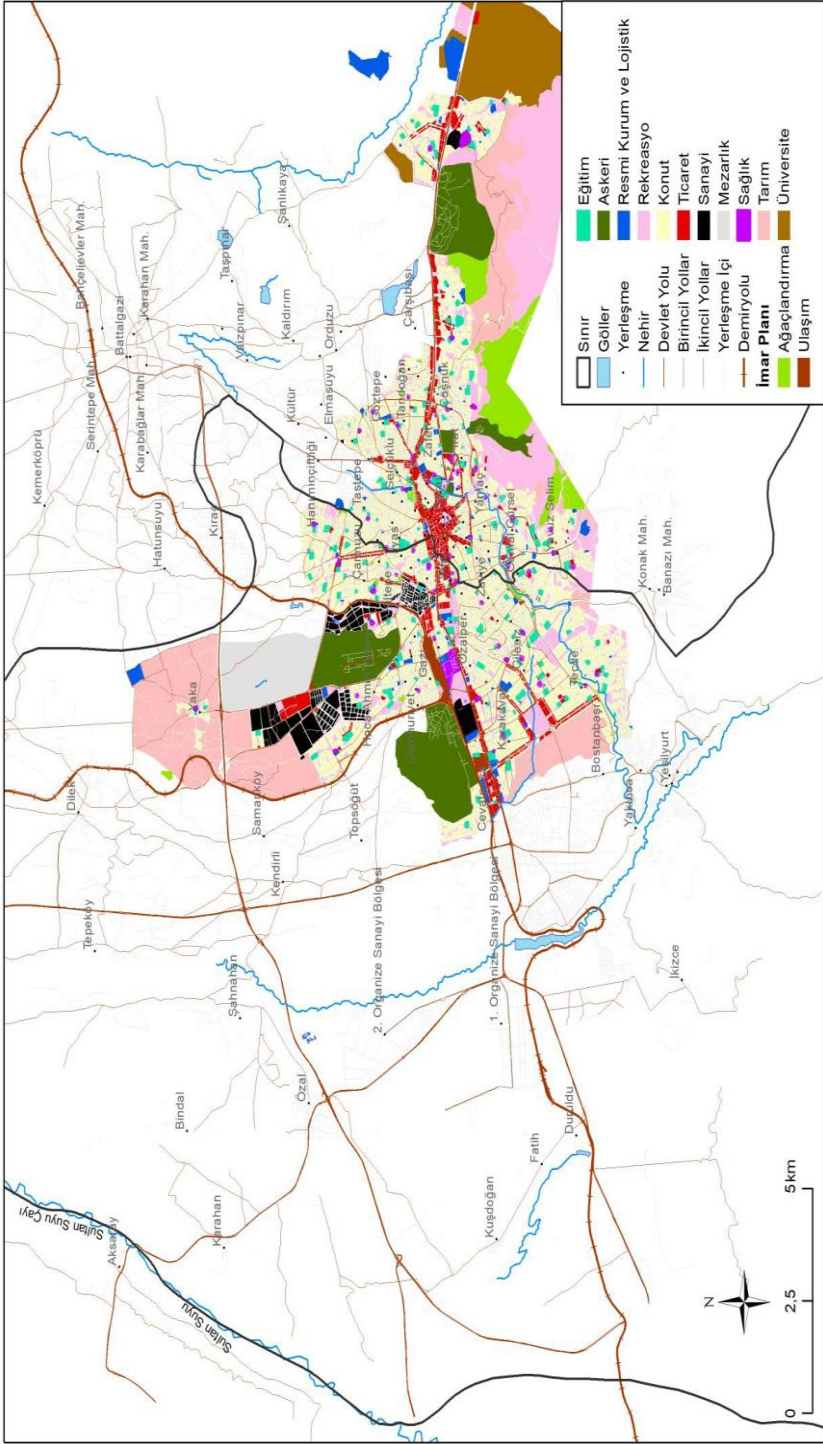
Ancak, yeniden yapılanma sürecindeki iyi niyet beyanları, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 18. maddesi kapsamında yapılan uygulamalara ilişkin hukuki ve teknik kaygılar nedeniyle gölgelenmektedir. Bazı vatandaşlar, belediyenin yasa sınırlarını aştığını iddia etmektedir. Bir hak sahibi, şunları ifade etmiştir:

“Bahçelerimizin ortasına %40’tan fazla kendi parsellerini yerleştirmişler. Bu kadar dağınık parsellerle ne yapacaklar? Uygun olanlar bir araya getirilip TOKİ evleri yapılırsa daha iyi olmaz mı?” (43K-48).

Benzer şekilde başka bir mahalle sakini de tepkisini şu şekilde dile getirmiştir: *“Tarlamızın ortasına ne olduğu belirsiz hisse payları koymuşlar. Planlı bir konut alanı yapmak yerine hisselerimizi bölüp duruyorlar” (8K-48).*

Vatandaşların bu tepkileri, yasal düzenlemelerin teknik detaylarıyla doğrudan ilişkilidir. 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 18. Maddesi Uyarınca Yapılacak Arazi ve Arsa Düzenlemesine göre imar uygulaması yalnızca konut alanı olarak planlanmış bölgelerde yapılabilir; okul, yol, park, ibadet yeri gibi kamusal alanlar ise düzenleme ortaklık payı (DOP) kapsamında karşılanır. Bu oranın %40’ı aşması halinde ise kalan ihtiyaçlar kamulaştırma yoluyla sağlanmalıdır (Yılmaz, 2010). Dolayısıyla tarımsal arazilerin iskâna açılması ya da keyfi hisse dağıtımı gibi uygulamalar, yasanın amacına aykırı görülmektedir. Bu tür hukuki belirsizlikler ve mülkiyet odaklı çatışmalar, Türkiye’deki afet sonrası kentsel süreçlerin ‘afet üreten’ siyasal süreçlere dönüşme riskini taşımaktadır.

Bu hukuki ve teknik belirsizlikler, halk arasında yayılan söylentiler ve doğruluğu teyit edilmemiş bilgilerle birleşerek sürecin yavaşlamasına neden olmaktadır. Yetkililer, *“Resmi olarak ilan edilmemiş bilgilere güvenilmemesi gerekmektedir. Duyumlar iletilecekse duyum olduğunun altı çizilmelidir.”* diyerek vatandaşları uyarmaktadır. Özellikle küçük parsellerin büyük parsellere eklenip hak sahiplerinin başka yerlere taşınacağı yönündeki iddialar, hem hukuken hem de uygulama açısından gerçeği yansıtmamaktadır. Şeffaf olmayan ve katılıma kapalı süreçler, söylentileri besleyerek yeniden inşa çabalarına yönelik toplumsal güveni zedelemekte ve yerel tepkileri artırmaktadır.

Harita 13. Yeşilyurt İlçesinin Deprem Öncesi Uygulama İmar Planı (2023)

Yapılan müdahalelerin ve yerel tepkilerin ölçeğini anlamak için, deprem öncesi Yeşilyurt'un mekânsal yapısını (Harita 13) incelemek gerekmektedir. Deprem öncesinde Yeşilyurt ilçesinin mekânsal yapısı, karmaşık bir morfolojiye sahipti.

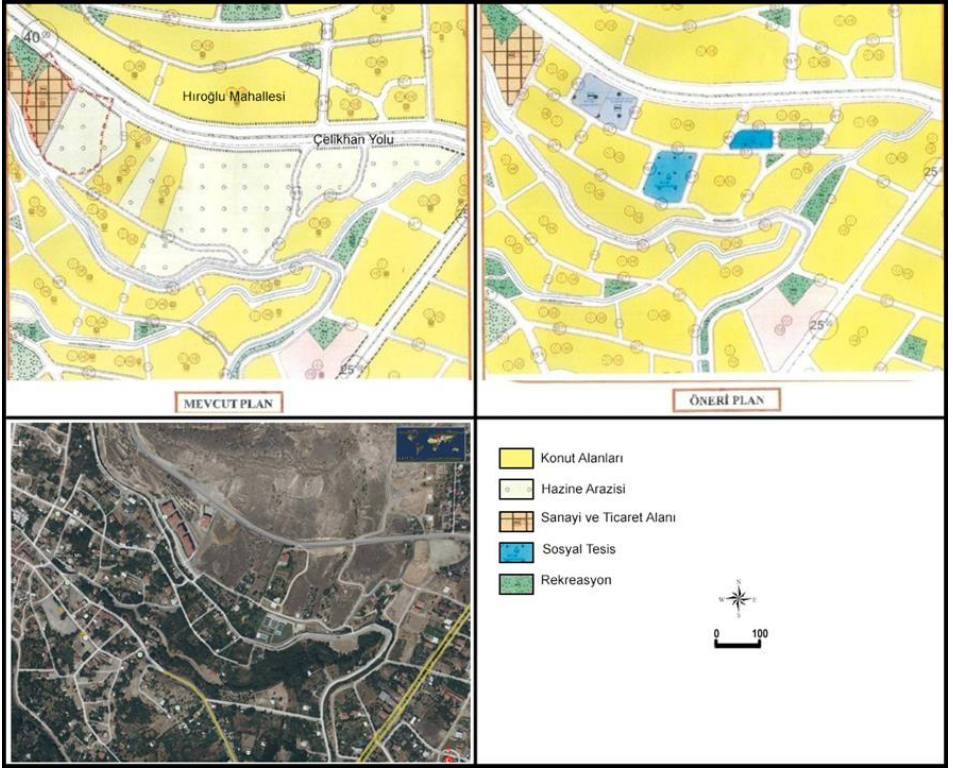
Kentsel Çekirdek ve Yoğunlaşma: İlçenin kuzeydoğu kesiminde yer alan Yakınca Mahallesi ve ilçe merkezi, mevcut kentsel yerleşim alanlarıydı. Bu bölgeler, Malatya şehir merkezi ile doğrudan bağlantılı konumları sayesinde, orta katlı apartmanların, karma kullanım binalarının ve ticari faaliyetlerin yoğunlaştığı, kentsel ulaşım ağının merkezlerini oluştuyordu.

Kırsal Nitelikli Geçiş Bölgeleri: İlçenin doğu ve güneydoğusundaki Topsöğüt, batısındaki Samanköy ve kuzeybatısındaki Yaka Mahalleleri, düşük yoğunluklu yerleşim, tek veya iki katlı bahçeli evler ve geniş tarım arazileri ile tanımlanıyordu. Bu mahalleler, kırsal karakterin korunduğu ancak ulaşım bağlantılarının güçlenmesiyle kentsel gelişim potansiyeli taşıyan geçiş kuşakları niteliğindedir.

Stratejik Alanlar (Sanayi ve Gelişme): Bölgenin ekonomik açıdan en stratejik alanı, ilçenin kuzeybatısına yakın konumlanan Malatya Organize Sanayi Bölgesi (OSB) idi. İlçenin kuzeybatısında yer alan İkizce Mahallesi ise deprem öncesinde düşük yoğunluklu, parçalı yerleşim dokusuna sahip ve geniş tarım arazilerinin bulunduğu, yoğun kentsel gelişim baskısından uzak, doğal dokusunu koruyan kırsal karakterli bir alan olarak öne çıkmıştır (Harita 13).

6 Şubat 2023 depremleri, bu mevcut mekânsal yapıyı değiştirmiş ve planlama paradigmasını değiştirmiştir. Yeni planlar, hem risk azaltmayı hem de yeniden yerleşimi hedeflerken, farklı mekânsal stratejiler ve yeni çelişkiler ortaya çıkarmıştır.

Depremlerin ardından, stratejik konumu ve geniş boş arazileri nedeniyle İkizce Mahallesi, yeniden yerleşim planlamalarında öncelikli alanlardan biri haline gelmiştir. TOKİ tarafından yürütülen toplu konut projeleri, mahallenin fiziksel ve sosyo-ekonomik yapısını köklü biçimde değiştirmiştir. Kırsal karakter yerini, yüksek yoğunluklu, çok katlı konut bloklarının hâkim olduğu planlı kentsel bir dokuya bırakmıştır. Bu süreçte mahallede nüfus yoğunluğu artmış, altyapı yatırımları hız kazanmış ve bölge Yeşilyurt'un yeni gelişim odaklarından biri haline gelmiştir. Bu dönüşüm, Mollakasım Muhtarı'nın dile getirdiği '*bahçeli evlerin bitirilmesi*' ve '*demografik değişime*' yönelik kaygıların somut bir örneğini teşkil etmektedir.

Harita 14. Gedik-Hıroğlu mahallesi kapsayan 7,6 hektarlık alanda uygulama imar plan değişikliği

Yerinde Revizyon ve Fonksiyonel Değişim: Harita 14'te görülen 7,6 hektarlık Gedik-Hıroğlu (Çırmıhtı çevresi) plan değişikliği, yerinde revizyon stratejisine bir örnek teşkil etmektedir. Mevcut planda parçalı olan konut alanları, yeni düzenleme ile daha bütünleşik bir yapı kazanmış ve boş alanlar konut fonksiyonuna dönüştürülerek yapılaşma potansiyeli yükseltilmiştir.

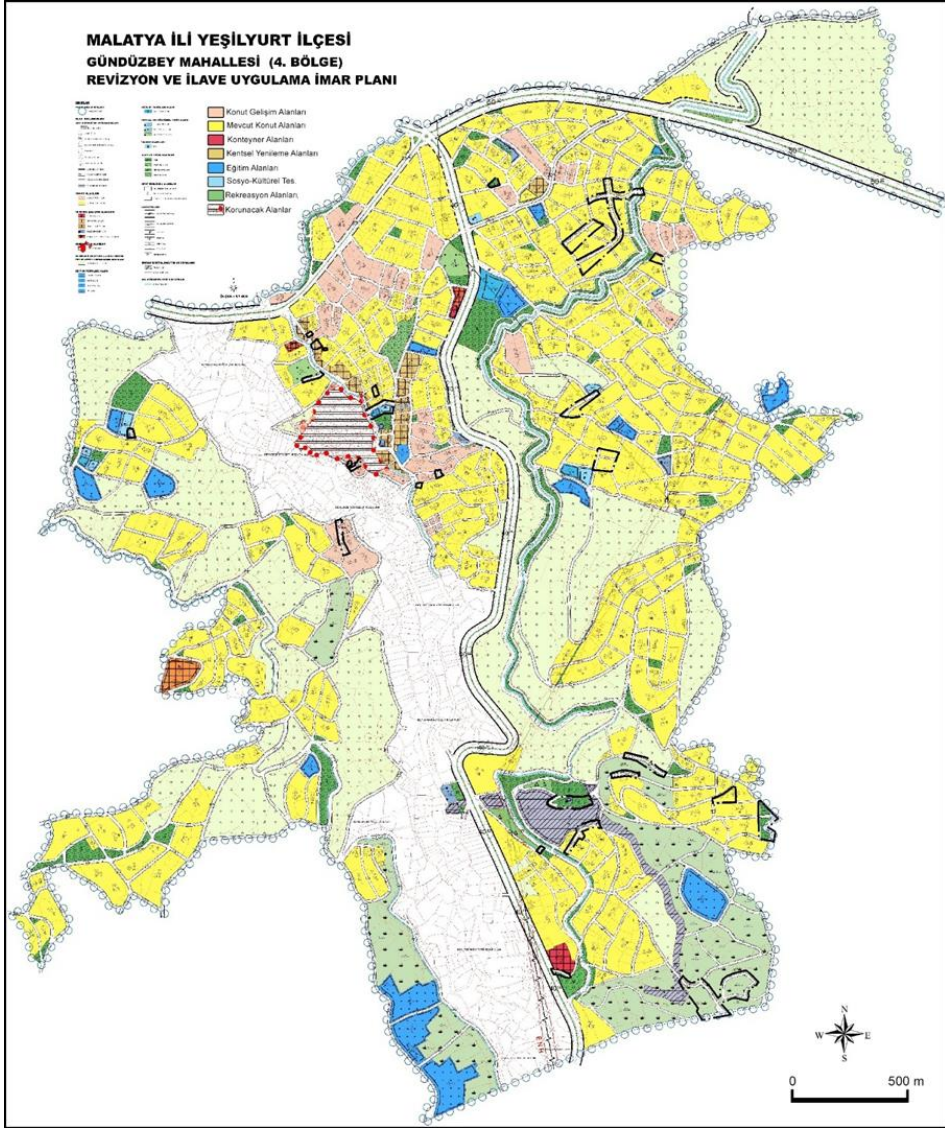
Plan değişikliğinde dikkat çeken iki önemli husus bulunmaktadır:

Donatı Alanları: Mevcut planda yer almayan mavi renkli resmî ve kamu hizmet alanları (eğitim, sağlık vb.) eklenerek bölgenin sosyal altyapısı güçlendirilmiştir.

Yeşil Alan Stratejisi: Mevcut plandaki orta kısımdaki geniş yeşil alanın bir kısmı yapılaşmaya açılmış ve miktarı küçülmüştür. Buna karşın, öneri planda daha küçük ölçekli, çok sayıda dağınık park alanı planlanmıştır.

Bu durum, büyük tek parça yeşil alan yerine mahalle ölçeğinde dağınık park alanları ile yeşil dokuya erişimi artırmayı hedefleyen bir anlayışı yansıtmaktadır. Ancak, mevcut geniş yeşil alanın küçülerek yapılaşmaya açılması, afet sonrası

toplanma alanı kapasitesi ve ekolojik süreklilik açısından bir kayıp olarak da değerlendirilebilir.

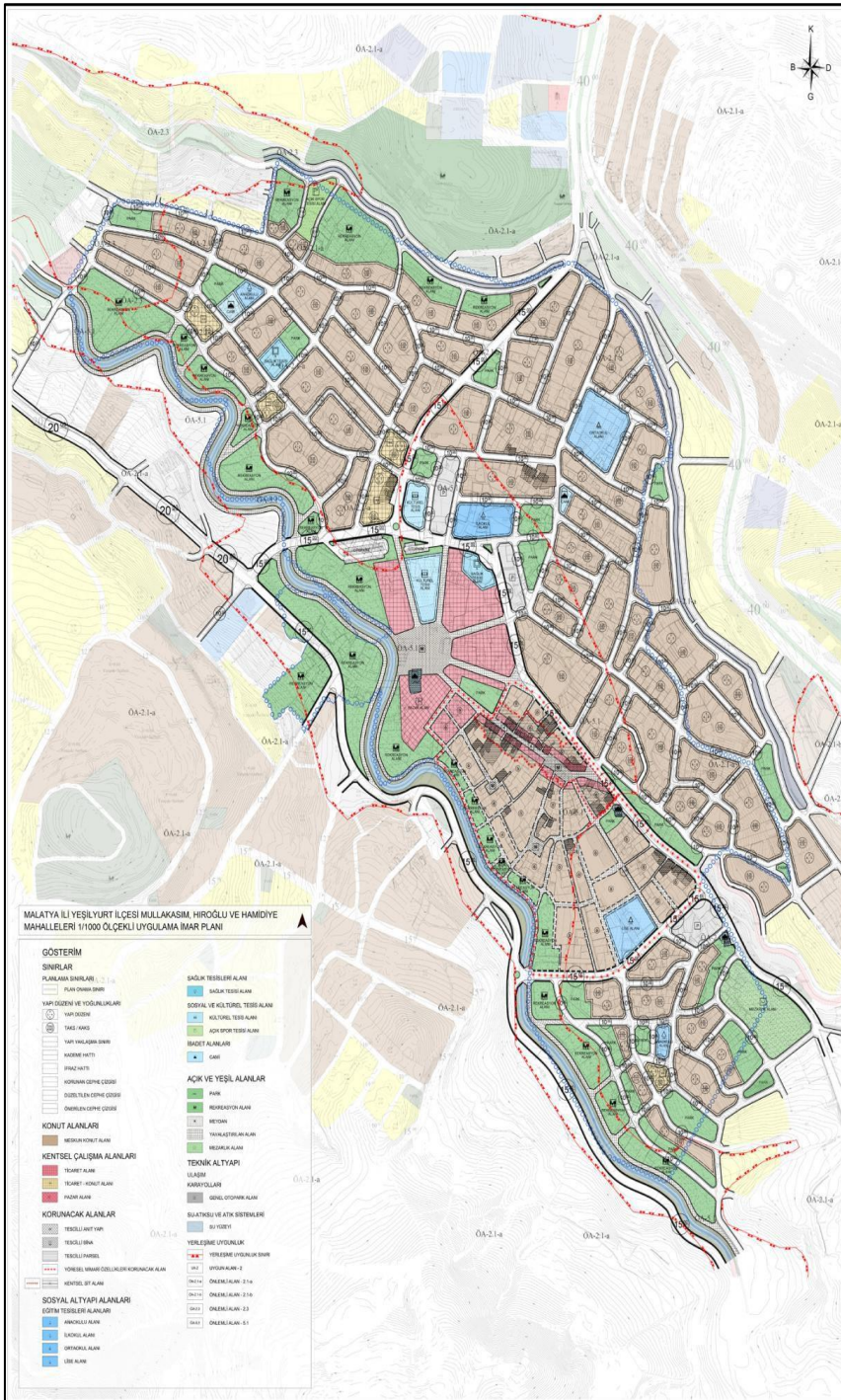
Harita 15. Gündüzbey Mahallesi 4. Etap 1/1000 Ölçekli Revizyon Uygulama İmar Planı 02.06.2025 (Yeşilyurt Belediyesi, 2025).

Risk Odaklı Yeniden Planlama: Gündüzbey Mahallesi'nde deprem öncesi hazırlanan plan, daha çok yapılaşma odaklı, yüksek yoğunluklu blokları öngören ve sınırlı yeşil alana sahip bir yaklaşımı yansıtıyordu. Ulaşım ağı tek merkezliydi ve olası bir afette tahliye ve acil müdahalede sorun yaratabilecek bir yapıdaydı.

Deprem sonrası hazırlanan revize imar planı (Harita 15) ise, risk azaltma ve güvenlik odaklı yeni bir anlayışla şekillendirilmiştir.

- *Yoğunluk:* Konut alanlarında yoğunluk düşürülmüş, blok yapılaşmadan ziyade parçalı, düşük yoğunluklu ve bahçeli yerleşim biçimleri tercih edilmiştir.
- *Yeşil Alan:* Park ve rekreasyon alanlarının oranı yükseltilmiş ve mahalle dokusuna yayılmıştır. Böylece yeşil alanlar yalnızca yaşam kalitesini artıran bir unsur değil, aynı zamanda afet sonrası toplanma ve güvenlik alanı (güvenli sığınak) olarak işlev görmektedir.
- *Ulaşım:* Sınırlı bağlantılara dayalı yol ağı yerine, alternatif yollar ve bağlantılar eklenerek afet sonrası tahliye ve lojistik müdahaleyi hızlandıracak bir yapı ortaya konmuştur.

Gündüzbey revizyonu, deprem sonrası planlamada risk azaltma, erişilebilirlik ve toplumsal dayanıklılığı önceleyen bir modeli temsil etmektedir.

Merkez Mahallelerde Yeniden Kurulum ve Altyapı İkilemleri: Yeşilyurt merkez mahallelerinde deprem sonrası hazırlanan parselasyon planı (Harita 16), daha düzenli ve sistematik bir yaklaşımı yansıtmaktadır. Konut alanları küçük ve düzenli parseller halinde yeniden tasarlanmış, yol ağı 8, 12, 25 ve 26 metre genişlikleriyle kademeli biçimde düzenlenmiştir. Bu durum, afet anında tahliye ve lojistik destek açısından önemli bir avantaj sağlamaktadır.

Yeni planda eğitim, ibadet ve park alanlarının birbirine yakın konumlandırılması, mahalle ölçeğinde bir “donatı odakları üçgeni” oluşturmuş ve bu alanların aynı zamanda afet sonrası toplanma mekânları olarak kullanılmasına imkân vermiştir. Lineer park şeritleri ve cep parkları ile güvenli açık alan ihtiyacı karşılanmaya başlanmıştır.

Bununla birlikte, planın getirdiği bazı riskler de mevcuttur:

- *Ticaret Bandı Riski:* Doğu cephesindeki yoğun ve sürekli ticaret bandı, deprem anında enkaz ve yangın riski nedeniyle ana ulaşım arterlerini bir "enkaz koridoruna" dönüştürme ve tıkanma potansiyeli taşımaktadır. Bu aks üzerinde ek güvenlik önlemleri ve servis yollarının geliştirilmesi gerekmektedir.
- *Ulaşım Darboğazı:* Ana arterler genişletilmiş olsa da, ara bağlantı yollarındaki genişliğin düşük olması, tahliye ve acil araç erişimi açısından bir darboğaz oluşturabilecek niteliktedir.
- *Rezerv Alan Potansiyeli:* Batıdaki büyük parsellerin korunmuş olması olumludur; ancak bu alanların planlama sürecinde açıkça "afet rezerv alanı" veya "geçici barınma alanı" olarak tanımlanması, olası bir felakette önemli bir avantaj sağlayacaktır.

Malatya Yeşilyurt örneği, afet sonrası imar süreçlerinin yalnızca teknik bir planlama faaliyeti olmadığını; aynı zamanda derin sosyal, hukuki ve kültürel çatışmaları barındıran bir müzakere alanı olduğunu göstermektedir. Bir yanda "yerindelik", komşuluk ilişkileri ve kültürel mirasın korunması talebi bulunurken, diğer yanda 3194 sayılı Kanun'un 18. maddesi gibi yasal araçların uygulanmasındaki belirsizlikler ve mülkiyet kaygıları yerel tepkileri artırmaktadır.

Bulgular, sürecin şeffaflık ve katılımdan yoksun olmasının söylentileri ve güvensizliği körüklediğini ortaya koymaktadır.

4.2.3. Depremin, Tarihi ve Kültürel Miras Yapılarına Etkileri

6 Şubat 2023 depremleri yalnızca can ve mal kayıplarına yol açmamış, aynı zamanda Malatya'nın kültürel belleğini oluşturan çok sayıda tarihî yapıyı da derinden etkilemiştir. Yüzyıllardır ayakta kalmayı başaran camiler, konaklar ve

sivil mimarlık örnekleri bu süreçte ya ağır hasar görmüş ya da tamamen yıkılmıştır. Tarihi ve kültürel miras yapıları, estetik değerlerinin ötesinde, toplumsal hafızayı, yerel kimliği ve kültürel sürekliliği temsil etmeleri bakımından önem taşır. Ancak afet sonrası bu yapıların bir kısmının güvenlik gerekçesiyle yıkılması, bir kısmının ise uzun süre müdahalesiz bırakılması, kültürel mirasın korunması ve gelecek kuşaklara aktarılması açısından ciddi bir sorun alanı yaratmıştır. Bu nedenle Yeşilyurt özelinde depremin tarihî ve kültürel miras üzerindeki etkilerinin incelenmesi, afet sonrası iyileştirme politikalarının kültürel boyutunu ortaya koymak açısından önemlidir.

İlçede kerpiç, taş ve ahşap malzeme ile inşa edilen *Gündüzbey Evleri*, *Lezzet Caddesi* üzerindeki *Gastronomi Müzesi*, *Kahve Konağı Müzesi*, *Sinema Müzesi*, *Hacı Bekir Camii*, *Hacı Yusuf Taş Camii*, *Çalıklar Camii*, *Abdullah Ağa Konağı*, *Mustafa Ağa Camii* ve *Taşhoron Kilisesi* gibi yapılar depremin doğrudan etkisiyle yapısal hasar almış, bazıları ciddi estetik kayıplara uğramıştır (Anadolu Ajansı, 2023; Yeşilyurt Belediyesi, 2023; Fotoğraf 12). Bu durum, Yeşilyurt'un tarihî dokusunu ve kültürel kimliğini tehdit ederek bölgenin mekânsal sürekliliğini zedelemiştir.

Fotoğraf 12. Hicri 1338 (M. 1920) yılında yapılan Külükoğlu Camii depremde ağır hasar almış ve 2024 yılında restorasyon çalışmalarına başlanılmıştır.

Özellikle eski tescilli konakların ağır hasar görmesi, kapsamlı bir restorasyon ihtiyacını ortaya koymuştur. Bu yapılar yalnızca mimari değer taşımakla kalmayıp, yerel yaşam biçimlerinin ve sosyal belleğin somut taşıyıcılarıdır. Hacı Bekir Camii ve Hacı Yusuf Taş Camii gibi ibadet mekânları onarım sürecine

alınmış, bu süreçte mimari özgünlüğün korunmasına özel önem verilmiştir. Bu örnekler, restorasyonun yalnızca fiziksel onarım değil, aynı zamanda toplumsal hafızanın yeniden inşası anlamına geldiğini göstermektedir (Anadolu Ajansı, 2023).

İlçedeki Çalıklar Camii, depremde ağır hasar görmüş ve sonrasında tamamen yıkılmıştır. Ancak minare altındaki türbenin korunması, yerel inanç ve hafıza açısından sembolik bir değer taşımaktadır. Minare yapısal olarak zarar görmediğinden ezan okuma işlevi otomatik sistem üzerinden sürdürülmüş, böylece dini ritüellerin sürekliliği sağlanmıştır. Bu uygulama, afet sonrası dini mekânların sadece fiziksel değil, işlevsel sürekliliğinin de önemini vurgulamaktadır.

Fotoğraf 13. Ağır hasar alarak arka cephesi tamamen yıkılan Abdullah Ağa Konağı

Deprem sonrasında arka cephesi tamamen yıkılan Abdullah Ağa Konağı kullanılamaz hâle gelmiştir. Konağın içindeki eşyaların büyük bölümü çalınmış, yapıya herhangi bir güvenlik önlemi alınmadığı için malzeme bütünlüğü de tehlikeye girmiştir. Bu durum, afet sonrası kültürel mirasın yalnızca fiziksel yıkım değil, aynı zamanda güvenlik, yönetim ve koruma eksikliği nedeniyle de risk altında olduğunu göstermektedir.

Fotoğraf 14. Lezzet Caddesi müzeleri (08.01.2024)

Lezzet Caddesi'ndeki müzeler, Taşhoron Kilisesi ve diğer kültürel yapılar da depremden etkilenmiş ve restorasyon süreci başlatılmıştır. Ancak bazı müzelerdeki malzemeler çalınmış, fark edildikten sonra değerli parçalar belediye yetkilileri tarafından toplanarak güvenli bir yere taşınmıştır. Sonraki süreçte hasarlı ve boş kalan yapılara izinsiz girişler devam etmiş; cam, kapı, elektrik kabloları ve ampuller gibi malzemeler dahi çalınmıştır. Yetkililer yapıların girişini tel örgülerle kapatarak önlem almaya çalışsa da, bu çabalar yeterli olmamış ve yapılar tamamen boşaltılmıştır. Ayrıca söz konusu yapılarda yasaklı madde kullanımı ve diğer güvenlik sorunları ortaya çıkmış, böylece cadde hızla harabe ve tekinsiz bir görünüme bürünmüştür. Bu süreç, afet sonrası dönemde “*mirasın ikincil tahribatı*” olarak adlandırılabilen yeni bir yıkım biçimini ortaya koymaktadır.

4.3. Afet Sonrası Psiko-Sosyal Yapının İyileştirilmesi: Yeşilyurt'ta Toplumsal İyileştirme Süreci

Depremler sahada derin bir psiko-sosyal travmayı da beraberinde getirmiştir. Yaşam alanlarının tahrip olması, sosyal bağların zayıflaması, geçici barınma koşullarının belirsizliği ve temel hizmetlere erişimde yaşanan güçlükler, bireylerin ruh sağlığı üzerinde kalıcı etkiler bırakmıştır. Bu süreçte özellikle yaşlılar, kadınlar, çocuklar ve engelli bireyler gibi hassas gruplar, psikolojik kırılganlıkları daha yoğun biçimde deneyimlemiştir. Depremin ardından yaşanan bu durum, afet yönetiminin yalnızca fiziksel altyapının yeniden inşasına

odaklanamayacağını, aynı zamanda toplumsal ve psikolojik iyileşmeyi merkeze alması gerektiğini bir kez daha göstermiştir (Norris et al., 2002).

Afet sonrası iyileştirme sürecinde Yeşilyurt'ta psiko-sosyal destek hizmetleri hızlı biçimde organize edilmiştir. Konteyner kentlerde görevlendirilen destek ekipleri; bireysel danışmanlık, grup terapileri, oyun terapileri ve travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) odaklı çalışmalar yürütmüştür. Bu hizmetler, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü, İl Sağlık Müdürlüğü ve Yeşilyurt Belediyesi'nin koordinasyonunda, kamu-sivil toplum iş birliğiyle gerçekleştirilmiştir.

Bu çalışmalar yalnızca bireylerin ruhsal iyileşmesini değil, aynı zamanda toplumsal dayanışmanın yeniden inşasını da hedeflemiştir. Psiko-sosyal destek faaliyetlerinin yerel yönetimler eliyle yürütülmesi, toplulukların güven duygusunu pekiştirmiştir. Bu yaklaşım, literatürde “topluluk temelli iyileşme modeli” olarak adlandırılan, afet sonrası sosyal bağları yeniden kurmaya yönelik yöntemle de uyumludur (Hobfoll et al., 2007).

Toplumsal iyileştirme süreci, yalnızca bireysel düzeyde psikolojik destekle sınırlı kalmamıştır. Yeşilyurt Belediyesi, mahalle ölçeğinde sosyal etkileşimi artıran mekânsal çözümler geliştirmiştir. Çırmıhtı, Gündüzbey ve Banazı gibi tarihî mahallelerde inşa edilen kırsal konut projeleri, sadece barınma amacı taşımamış; toplumsal hafızayı onarmayı ve sosyal ilişkileri yeniden örgütlemeyi hedeflemiştir.

Belediye Başkanı Prof. Dr. İlhan Geçit'in de belirttiği üzere, yeni konutların tasarımı yapısal güvenliğin ötesinde, mahalle kimliğini koruyacak ve sosyal yaşamı canlandıracak biçimde planlanmıştır. İmar planında yapılan düzenlemelerle cami, okul, sağlık ocağı, yeşil alan ve çarşı gibi donatı alanlarının artırılması; mekânsal adalet, erişilebilirlik ve topluluk bağlarını güçlendiren unsurlar olarak öne çıkmıştır.

Afet sonrası dönemde sosyal etkinlikler, toplumun moral ve motivasyonunu yükseltmede kritik bir araç olmuştur. 2023–2025 yılları arasında Yeşilyurt Belediyesi'nin yürüttüğü etkinlikler, psiko-sosyal destek politikalarının somut bir uzantısı olarak değerlendirilebilir.

2023 yılı: Cumhuriyet'in 100. yılı kapsamında düzenlenen “*Mutlu Çocuklar Mutlu Yeşilyurt*” şenliği, depremde olumsuz etkilenen çocuklara moral sağlamayı hedeflemiştir. 2. Ordu Lojmanları Piknik Alanı'ndaki etkinliklerde animasyonlar, oyunlar ve konserler aracılığıyla çocukların aileleriyle birlikte güvenli bir sosyalleşme alanı bulmaları sağlanmıştır (DiyadinNet, 2023).

2024 yılı: “*Yeşilyurt Yaz Akşamları*” programı konteyner kentlerde tiyatro, film gösterimi, gökyüzü izleme etkinlikleri ve sanal gerçeklik uygulamalarıyla geniş bir katılım yaratmıştır. Bu etkinliklerin özellikle konteyner kentlerde

yaşayan çocuk ve gençlerin psikolojik dayanıklılığını artırdığı görülmüştür (Yeşilyurt Belediyesi, 2024).

2025 yılı: “Yeşilyurt Aile Şenlikleri” ve “Gençlik ve Spor Festivali” gibi yeni etkinliklerle toplumsal birliktelik güçlendirilmiştir. Aile etkinlikleri, ebeveyn–çocuk iletişimini desteklerken; gençlik festivalleri, afet sonrası dönemde enerjinin sanatsal ve sportif faaliyetlere yönlendirilmesine katkı sağlamıştır (Yeşilyurt Belediyesi, 2025).

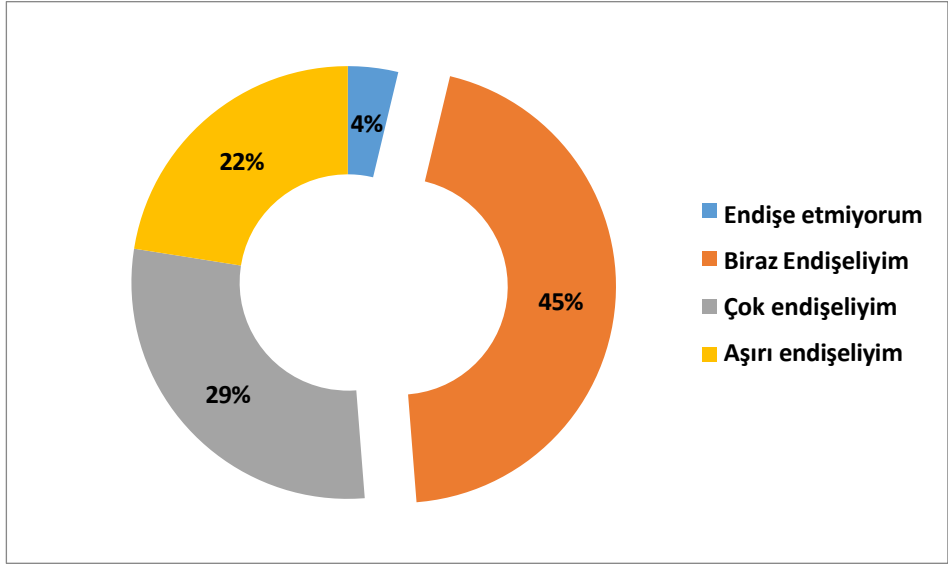
Bu etkinlikler, yalnızca eğlence amaçlı değil, aynı zamanda travma sonrası psikolojik yeniden yapılanma sürecine katkı sunan topluluk terapileri işlevi görmüştür.

Fotoğraf 15. Deprem sonrasında toplumsal iyileşme sürecinde Yeşilyurt'ta düzenlenen etkinlikler (Malatyadan, 2023 & Yeşilyurt Belediyesi, 2025)

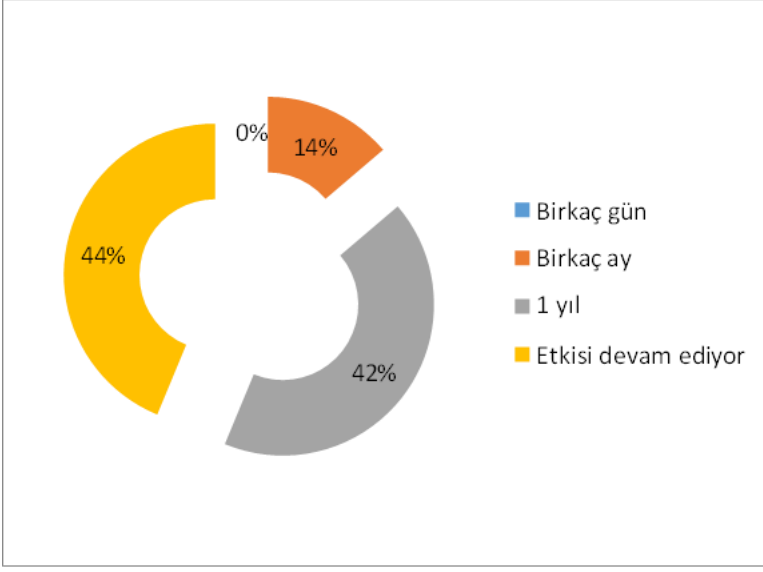
Araştırma kapsamında yöneltilen “Deprem sonrası kendinizi ne düzeyde endişeli hissediyorsunuz?” sorusuna verilen yanıtlar, toplum genelinde belirgin bir kaygı durumunu ortaya koymaktadır. Katılımcıların %36’sı “biraz endişeliyim”, %28,75’i “çok endişeliyim”, %22,5’i ise “aşırı endişeliyim” cevabını vermiştir. Sadece %3,75’lik bir kesim “endişe etmiyorum” yanıtını seçmiştir. Bu sonuç, afetzedelerin büyük kısmının yüksek düzeyde psikolojik etkilenme yaşadığını ve toplum genelinde yönetilebilir düzeyde ancak yaygın bir tedirginlik bulunduğunu göstermektedir. “Çok” ve “aşırı” endişe kategorilerinin

toplam oranı (%51,25), psikososyal destek hizmetlerinin gerekliliğini açık biçimde ortaya koymaktadır (Şekil 15).

Şekil 15. Yeşilyurt'ta deprem sonrası endişe düzeyleri

Katılımcıların %43,75'i “etkisi hâlâ devam ediyor”, %42,5'i “yaklaşık bir yıl sürdü” cevabını vermiştir. Bu oran, duygusal iyileşmenin uzun bir zaman dilimine yayıldığını ve afetzedelerin önemli bir kısmının hâlâ tam bir psikolojik toparlanma sürecinde olduğunu göstermektedir. “Birkaç ay sürdü” diyenlerin oranı %13,75, “birkaç gün içinde toparlandım” diyen ise yoktur. Bu veriler, afet sonrası ruhsal toparlanmanın lineer değil, zamana ve toplumsal desteğe bağlı olarak değişken bir süreç olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla psikososyal destek hizmetlerinin afet sonrası yalnızca kısa vadede değil, uzun vadeli planlamalarla sürdürülmesi gerekmektedir (Şekil 16).

Şekil 16. Yeşilyurt'ta deprem sonrası duygusal iyileşme süresi

Yeşilyurt, deprem sonrası iyileşme sürecinin sadece enkaz kaldırma ya da konut inşasından ibaret olmadığını; asıl meselenin, toplumsal bağları yeniden kurmak ve psikolojik dayanıklılığı kalıcı hale getirmek olduğunu göstermektedir. Mekânsal planlama, kültürel etkinlikler ve uzun vadeli psiko-sosyal programlar, bir ilçenin yeniden ayağa kalkmasında en az fiziksel yatırımlar kadar belirleyici rol oynamaktadır.

4.4. Afet Sonrası Toplanma Alanlarının Bilinirliği

Afet sonrası dönemde bireylerin yönelimi, yalnızca fiziki hayatta kalma mücadelesini değil; aynı zamanda yer değiştirme kararlarını, mekânsal dağılımı ve geçici ya da kalıcı göç davranışlarını da şekillendirmektedir. Bu bağlamda, toplanma alanları, hem afet anı güvenliği hem de kısa vadeli mekânsal yönelim açısından hayati rol oynamaktadır (Kadıoğlu, 2008). Toplanma alanlarının varlığı kadar, bireylerin bu alanlara dair bilgi düzeyi ve erişim imkânları, nüfus hareketliliğinin yönünü doğrudan etkilemektedir.

Afet ve acil durumlar sonrasında halkın güvenliğini sağlamak ve ilk müdahale hizmetlerini koordine etmek amacıyla belirlenen toplanma alanları, afet yönetiminin önemli bir bileşenini oluşturmaktadır. Bu alanlar, halkın geçici olarak barınabileceği, temel sağlık ve yardım hizmetlerine erişebileceği güvenli bölgeler olarak tanımlanır (AFAD, 2023). Türkiye genelinde olduğu gibi Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde de bu kapsamda çeşitli alanlar belirlenmiş ve halkın kullanımına sunulmuştur.

6 Şubat 2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrasında, Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde toplanma alanlarına dair önem net biçimde gözlemlenmiştir. Toplanma alanlarına dair bilgi eksikliği yaşayan bireylerin bir kısmı, ilk şokun ardından yakınlarının evlerine ya da açık alanlara yönelmiş; organize olmayan bu yönelimler, geçici düzensiz yer değişimlerine yol açmıştır. Bu durum, hem nüfusun mekânsal dağılımında dengesizliklere hem de acil yardım planlarının gecikmesine neden olmuştur. Afetzedelerin önemli bir kısmının toplanma alanlarını bilmemesi ya da bu alanlara erişememesi, geçici olarak kent dışına yönelmelerini ve kısa süreli zorunlu göç davranışlarını da beraberinde getirmiştir. Bu göçler, yalnızca fiziki konut kaybıyla değil, aynı zamanda kriz anında yönlendirici ve güvenli alanların yetersiz tanıtımıyla da doğrudan ilişkilidir (Akar, 2013). Dolayısıyla, toplanma alanlarının afet öncesi dönemde yeterince tanıtılmaması, afet sonrası nüfusun geçici parçalanmasına ve toparlanma sürecinin gecikmesine neden olmuştur.

Yeşilyurt ilçesinde belirlenen başlıca toplanma alanları arasında Şeyh Bayram Mahallesi Sosyal Tesisleri, Kolukısa Anadolu Lisesi, Barguzu Sosyal Tesisleri, Büyükşehir Belediyesi Nikâh Sarayı Bahçesi, Fahri Kayahan Turgut Özal Parkı, Abdullah Gül Parkı (Sümerpark) ve Yakınca Mahallesi'ndeki okul bahçeleri yer almaktadır (Yeşilyurt Kaymakamlığı, 2024). Bu alanların seçimi, erişilebilirlik, açık alan büyüklüğü, altyapı uygunluğu ve nüfus yoğunluğu gibi kriterler dikkate alınarak yapılmıştır. Özellikle depremler gibi büyük ölçekli afetlerde, bu tür açık ve güvenli alanlar, halkın panik anında organize bir şekilde toplanmasını kolaylaştırmakta ve müdahale süreçlerinin etkinliğini artırmaktadır.

Ancak saha gözlemlerine ve çeşitli anket sonuçlarına göre, bazı vatandaşların bu alanların yerini bilmediği veya afet anında nerede toplanmaları gerektiğine dair yeterli bilgiye sahip olmadığı gözlemlenmiştir. Bu durum, afet bilincinin artırılması ve halkın bilgilendirilmesine yönelik çalışmaların önemini ortaya koymaktadır. Yerel yönetimlerin ve AFAD gibi kurumsal yapıların, bu alanları tanıtıcı afiş, uygulama ve eğitim faaliyetleriyle toplumla daha etkin iletişim kurması gerekmektedir.

Tablo 9. Yeşilyurt toplanma alanları (Yeşilyurt Belediyesi,2023)

Merkez Spor Salonu	15.000 sıcak yemek günlük
Belsos Dede Korkut Tesisi	20.000 sıcak yemek günlük
Nikah Sarayı	2500 sıcak yemek günlük
Şeker Fabrikası Çadır Alanı	12.000 sıcak yemek günlük
Yeşiltepe Spor Kompleksi	6000 sıcak yemek günlük
Hilal Park Önü	6000 sıcak yemek günlük
Yöresel Ürün Pazarı	6000 sıcak yemek günlük
Devlet Demiryolları	8000 sıcak yemek günlük
Kent Konseyi	6000 sıcak yemek günlük
Yakınca Engelsiz Yaşam Merkezi	2000 sıcak yemek günlük
Yeşilyurt Belediyesi Fen İşleri Deposu	2000 sıcak yemek günlük

Afet sonrası süreçte halkın temel ihtiyaçlarının karşılanması, iyileştirme sürecinin sağlıklı yürütülmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu bağlamda sıcak yemek hizmeti, özellikle barınma sorunu yaşayan ya da altyapı hizmetlerinden mahrum kalan gruplar için öncelikli hizmetler arasında yer almaktadır. Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde, 6 Şubat2023 Kahramanmaraş merkezli depremler sonrası oluşturulan sıcak yemek dağıtım noktaları, hem kamu kurumları hem de yerel yönetimler iş birliğiyle organize edilmiştir.

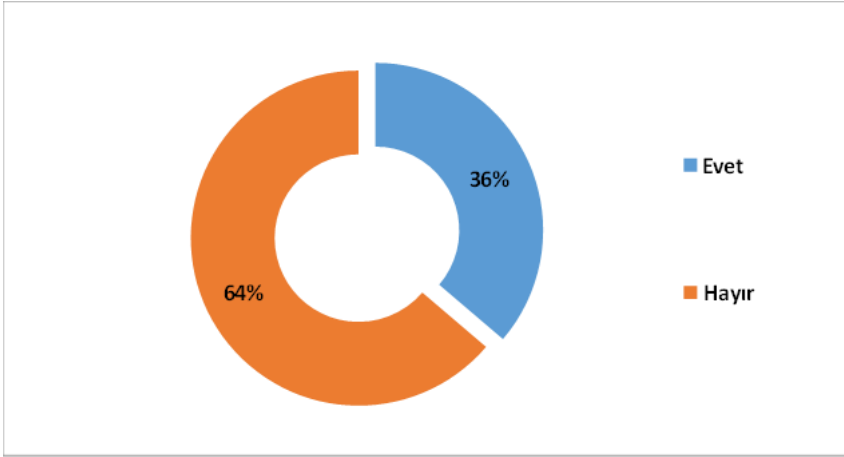
Bu merkezler arasında en yüksek kapasiteye sahip olanlar, BELSOS Dede Korkut Tesisi (20.000 kişilik) ve Merkez Spor Salonu (15.000 kişilik) gibi merkezi lokasyonlarda yer almaktadır. Bu tür büyük kapasiteli alanların, nüfus yoğunluğu fazla olan bölgelerde konumlandırılmış olması, müdahale etkinliğini artırmıştır (

Tablo 9).

Daha küçük ölçekli ama stratejik öneme sahip olan dağıtım noktaları ise Yakınca Engelsiz Yaşam Merkezi, Yeşilyurt Belediyesi Fen İşleri Deposu ve Nikâh Sarayı gibi hem ulaşımı kolay hem de kamu erişimine açık mekânlarda yer almıştır. Bu alanların seçimi, hem erişilebilirlik hem de güvenli toplanma açısından önemli görülmektedir. Ayrıca dağıtım merkezlerinin spor salonu, yaşam merkezi, tren istasyonu gibi farklı fiziksel altyapılara sahip olması, hizmet çeşitliliği açısından da avantaj sağlamıştır.

Saha gözlemlerine ve yerel yönetim kaynaklarına göre bu alanlar, sadece yemek dağıtımı değil, aynı zamanda sosyal destek, psikolojik danışmanlık ve bilgilendirme çalışmaları için de birer odak noktası işlevi görmüştür. Bu durum, afet sonrası sürecin sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikososyal yönlerinin de ele alınarak çok boyutlu bir yaklaşımla yürütüldüğünü göstermektedir (Yeşilyurt Kaymakamlığı, 2024).

Depremlerin ardından afetin yerel halk üzerindeki etkilerini anlamak ve bu süreçteki nüfus hareketlilikleri incelemek amacıyla yapılan anketin bir parçası olarak katılımcılara “*toplanma alanlarını biliyor muydunuz?*” sorusu sorulmuştur.

Şekil 17. Ankete Katılanların Toplanma Alanı Bilgisi

Katılımcıların 29'u bu soruya evet biliyoruz şeklinde cevap verirken 51'i hayır bilmiyoruz cevabını vermiştir. Bu bulgular dâhilinde Yeşilyurt ilçesinde toplanma alanları hakkında bilgi düzeyinin düşük olduğunu ve deprem sonrası toplulukların bu alanlar hakkında yeterince bilgilendirilmediğini göstermektedir (Şekil 17).

Yeşilyurt örneğinde, bazı mahallelerde belediye tarafından belirlenen toplanma alanlarının yeterince duyurulmaması ve yönlendirmenin yetersiz

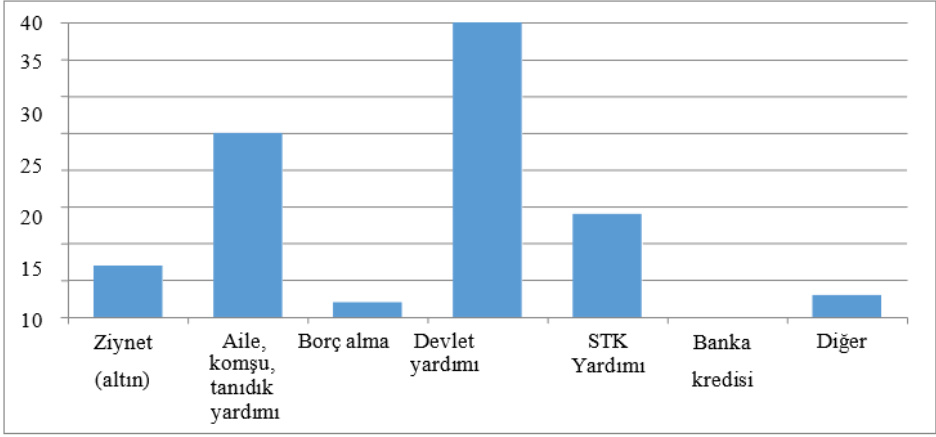
olması, bireylerin afet sonrası ilk hareketini belirsizleştirmiş; bu da hem yerel düzeyde sosyal destek ağlarının zayıflamasına hem de plansız nüfus hareketlerine sebep olmuştur. Bu durum afet sonrası nüfus hareketlerini anlamak ve yönetmek, yalnızca göç eğilimlerini değil; aynı zamanda bireylerin kriz anında nereye yöneldiğini, nerede toplandığını ve yeniden kent yaşamına nasıl entegre olduğunu anlamayı gerektirir. Bu açıdan toplanma alanlarının işlevi, sadece fiziksel bir mekân olmanın ötesine geçerek, toplumsal yön bulma, güvenlik ve dayanışma işlevi de üstlenmektedir.

4.5. Deprem Sonrası Hanelerin Geçim Stratejileri

Afetler, yalnızca fiziksel çevreyi değil, bireylerin geçim kaynaklarını, yaşam biçimlerini ve ekonomik dayanıklılıklarını da derinden etkileyen kırılma anlarıdır. Bu tür olağanüstü durumlar, özellikle ekonomik açıdan kırılgan kesimleri doğrudan hedef alır. Afet sonrası dönemde hane halklarının en temel sorunlarından biri, geçimlerini nasıl sürdürecekleri sorusudur. Gelir kaynaklarının aniden kesilmesi, üretim ve hizmet faaliyetlerinin durması, piyasa hareketliliğinin zayıflaması gibi nedenlerle, pek çok hane alternatif ekonomik stratejilere yönelmek zorunda kalır. Bu süreçte dayanışma ağları, geçici yardımlar, borçlanma ve eldeki maddi birikimlerin kullanımı gibi yöntemler öne çıkar. Hane halklarının bu süreçte sergilediği tepkiler ve geliştirdiği geçim stratejileri hem yerel ekonomi hem de sosyal yapı üzerinde uzun vadeli etkiler bırakmaktadır.

6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremler, yalnızca binaları yıkmakla kalmamış, aynı zamanda insanların geçim kaynaklarını da ciddi şekilde etkilemiştir. Malatya'nın en büyük ilçesi olan Yeşilyurt'ta, ticaretle geçimini sağlayan pek çok kişi bu süreçten doğrudan etkilenmiştir. İş yerlerinin yıkılması, altyapının hasar görmesi ve piyasaların durma noktasına gelmesiyle birlikte ekonomik faaliyetlerde ciddi bir duraksama yaşanmıştır.

Deprem sonrası süreçte görüşülen birçok hane, geçimini sürdürebilmek için farklı yollar aramaya yönelmiştir. Özellikle küçük esnaf, serbest meslek sahipleri ve günlük işçiler için geçici ya da alternatif gelir kaynaklarına ulaşmak oldukça zor olmuştur. Bu dönemde bazı ailelerin devlet yardımlarına yöneldiği, bazılarının ise akraba, komşu ya da tanıdık çevresinden destek aldığı görülmüştür. Elinde birikimi ya da taşınabilir değeri olanlar, bunları bozdurarak temel ihtiyaçlarını karşılamaya çalışmıştır (Şekil 18).

Şekil 18. Deprem sonrası afetzedelerin kullandığı ekonomik stratejileri

En çok başvurulanan strateji devlet yardımı olmuş, katılımcıların önemli bir kısmı (42 kişi) bu desteklerle geçimlerini bir süre sürdürebilmiştir. Aile, komşu ve tanıdık yardımı (25 kişi) ikinci sırada gelirken, bu durum toplum içinde hâlâ güçlü bir sosyal dayanışma ağının var olduğunu göstermektedir. STK yardımları ise bu süreçte Yeşilyurt'ta ciddi derecede kendini göstermiştir. Özellikle mahalle mahalle çoğu noktaya erişim sağlanmıştır. Kışlık giyecek, yiyecek ve ilkyardım malzemeleri dışında depremzedelere nakdi yardım ve kira ödemelerine de yardımcı olmuşlardır. Ayrıca bazı sivil toplum kuruluşları ve Yeşilyurtlu iş adamları yüzlerce konteyner yardımında bulunarak sürecin daha kolay geçmesini sağlamışlardır. Ziyinet (altın) satışı da, özellikle kadınların birikimlerini nakde çevirmek zorunda kaldığına işaret eden dikkat çekici bir bulgudur. Borç alma, Banka kredisi ise tercih edilmemiştir. Bunun nedenleri arasında güven eksikliği ve borç ödeme endişesi sayılabilir.

Geçim konusunda yaşanan belirsizlik, özellikle kadınlar ve çocuklu aileler için daha da zorlayıcı hâle gelmiştir. Bazı aileler, borçlanmak zorunda kaldıklarını ve geleceğe dair ciddi kaygılar taşıdıklarını dile getirmiştir. Sosyal dayanışma bu süreçte çok önemli bir yer tutmuş; birçok kişi, çevresindeki insanlarla dayanışma içinde ayakta kalmaya çalışmıştır.

Afet sonrası iyileşme sürecinde ekonomik stratejiler yalnızca maddi kaynaklara değil; sosyal destek ağlarının gücüne, güven ilişkilerine ve toplumsal dayanışmaya da bağlı olduğu görülmektedir.

4.6. Toplumsal Dirençlilik

Afetler, yalnızca fiziksel yıkıma yol açan olaylar değil, aynı zamanda sosyal düzeni bozan, ekonomik yapıyı zedeleyen ve toplumsal bağları sarsan çok katmanlı dönüşüm süreçleridir. Afet öncesinde insanların yerleşim alanlarını

seçme biçimleri, yapıların dayanıklılık düzeyi, sosyal alışkanlıklar ve topluluk içi ilişkiler, afetin hasar derecesini doğrudan belirleyebilmektedir. Toplumların sosyal ve ekonomik hassasiyetleri; kültürel yapı, ekonomik seviye, örgütlenme biçimi, topluluk içi dayanışma kapasitesi gibi pek çok değişkenin birleşimiyle şekillenir. Sosyal ve ekonomik yapının dayanıklılığı, afetlerin etkilerine karşı gösterilen toplumsal direncin temel belirleyicisidir (Wisner & Luce, 1993).

Bilinçli ve hazırlıklı bir toplum, afet öncesinde güçlü bir dirençlilik kapasitesi geliştirdiğinde, afet sonrası maddi ve manevi kayıplar da önemli ölçüde azalır. Ancak pratikte afetin ekonomik boyutu daha hızlı gündeme gelirken, sosyal zararların iyileştirilmesi daha uzun zaman almakta ve daha derin psikolojik sonuçlara yol açmaktadır. Afet sonrası bireyler, kayıplarını idrak ettikçe yalnızlık, korku, stres ve kaygı gibi yoğun psikososyal etkilerle karşı karşıya kalmakta; aynı zamanda barınma, beslenme ve güvenlik gibi temel ihtiyaçlarını karşılama zorunluluğu ortaya çıkmaktadır. Bu durum, bireylerin geçici ya da kalıcı göçe yönelmesine, sosyal alışkanlıklarını, kültürel bağlarını ve mekânsal ilişkilerini kaybetmesine neden olabilmektedir. Hansel vd. (2013) tarafından Katrina Kasırgası sonrasında yapılan araştırmada, afet sonrası göç eden çocukların, geri dönenlere kıyasla daha yüksek depresyon düzeylerine sahip oldukları belirlenmiş; bu bulgu, afet sonrası göçün sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve sosyal travmaları da beraberinde getirdiğini ortaya koymuştur.

Lindell (2003) afetlerin sosyal etkilerini dört ana başlıkta sınıflandırmaktadır:

- *Psikososyal Etkiler:* Stres, depresyon, üzüntü ve sosyal ilişkilerin zayıflaması gibi unsurlar; topluluk içi bağların kopmasına ve psikolojik direncin azalmasına neden olur.

- *Sosyodemografik Etkiler:* Evlerin yıkılması sonucu hane halkının dağılması, nüfus yapısında bozulmalara ve toplumsal yeniden yapılanma süreçlerinde zorluklara yol açar.

- *Sosyoekonomik Etkiler:* Afetin doğrudan ve dolaylı maliyetleri, yeniden inşa, göç ve iş kaybı gibi alanlarda ekonomik yükler oluşturur.

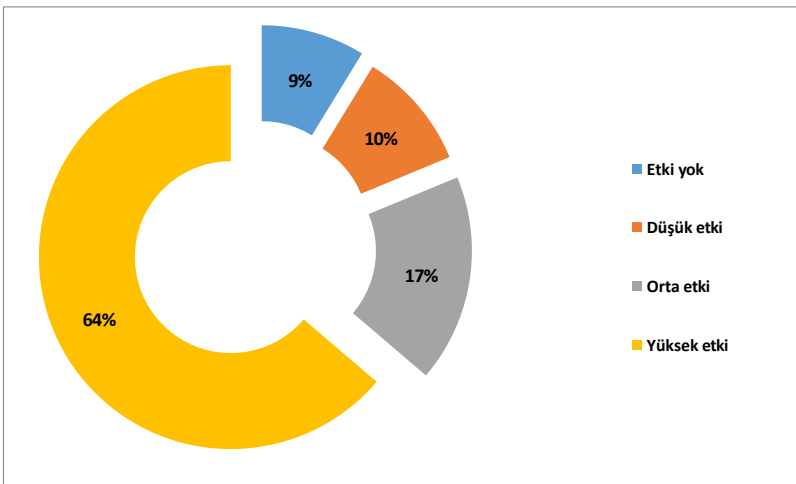
- *Sosyopolitik Etkiler:* Afet öncesinde alınmayan önlemler veya yetersiz müdahaleler, toplumsal güvenin zedelenmesine ve politik taleplerin artmasına neden olur.

Lindell'in (2003) afetlerin sosyal etkilerini dört ana başlık altında sınıflandırması, Yeşilyurt'ta yaşanan bu dönüşümü anlamak açısından önemli bir analitik çerçeve sunmaktadır. Deprem sonrasında bireylerde gözlemlenen stres, kaygı, yas ve depresyon gibi duygusal yükler; sosyal ilişkilerin zayıflamasına, mahalle içi bağların kopmasına ve topluluk dayanışma ağlarının kırılmasına yol açmıştır. Bu psikososyal etkiler, afet sonrası toparlanma sürecinde en çok zaman

alan ve en zor iyileşen alanlardan biri olarak öne çıkmaktadır. Bunun yanı sıra, yerleşim yerlerinin boşalması, göç hareketlerinin hızlanması ve hane halklarının dağılması gibi demografik değişimler, topluluk kimliğini zayıflatmış, aidiyet bağlarını sarsmıştır. Nüfus yapısındaki bu bozulma, sosyal uyumun yeniden tesisini güçleştirerek dirençlilik kapasitesini sınırlamıştır.

Ekonomik boyutta ise iş yerlerinin yıkılması, tarımsal üretimin aksaması ve istihdam olanaklarının daralması, bölgedeki kırılganlığı artırmıştır. Afetin doğrudan maliyetleri kadar, göç ve işsizlik gibi dolaylı etkiler de sosyal toparlanma sürecini yavaşlatmıştır. Ekonomik yaşamın zayıflaması, bireylerin geleceğe dair beklentilerini olumsuz etkilemiş ve toplumsal dirençlilik açısından önemli bir risk unsuru haline gelmiştir. Diğer yandan, afet öncesinde alınmayan önlemler ve afet sonrasında yetersiz görülen müdahaleler, yerel halkın afet yönetimi süreçlerine olan güvenini zedelemiş; bu durum, hem kurumsal şeffaflığa hem de yerel düzeyde katılımcı yönetime duyulan ihtiyacı artırmıştır.

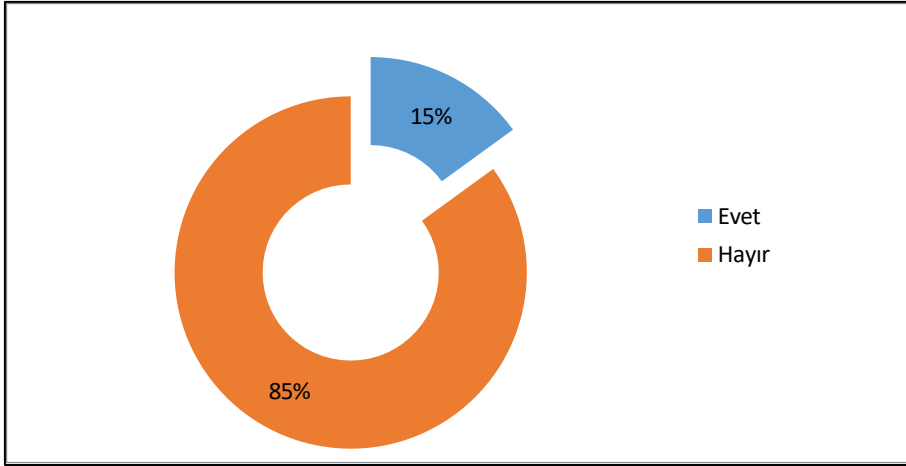
Bu çok boyutlu tablo, Yeşilyurt'ta toplumsal dirençliliğin artırılması için yalnızca fiziksel yeniden inşa faaliyetlerine odaklanmanın yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Psikososyal iyileştirme programlarının süreklilik kazanması, göç eden ve kalan nüfusu yeniden kaynaştıracak sosyal projelerin geliştirilmesi, yerel ekonomiyi canlandıracak istihdam ve üretim desteklerinin hayata geçirilmesi, ayrıca afet yönetimi süreçlerinde halkın aktif katılımını sağlayacak mekanizmaların oluşturulması, dirençli bir toplumsal yapının inşasında temel stratejiler olmalıdır. Böylelikle Yeşilyurt, yalnızca mevcut yaralarını sarmakla kalmayacak, gelecekte karşılaşılabileceği afetlere karşı daha hazırlıklı ve güçlü bir toplumsal yapıya kavuşacaktır.

Şekil 19. Afetzedelerin deprem sonrası zarar boyutu

Deprem sonrası afetzedelerin maruz kaldığı zarar boyutu, toplumsal dirençlilik kapasitesinin belirlenmesinde kritik bir göstergedir. Grafik verilerine göre katılımcıların %64'ü “yüksek etki” yaşamıştır. Bu oran, toplumsal dirençliliğin test edildiği bir senaryoda, geniş bir kesimin ciddi kayıplar yaşadığını ve toparlanma sürecinde daha fazla destek ve koordinasyona ihtiyaç duyduğunu göstermektedir. Orta düzeyde etki yaşayanların oranı %17, düşük etki yaşayanların oranı %10, hiç etkilenmeyenlerin oranı ise %9'dur (Şekil 19). Zarar boyutunun yüksek olması, toplumun dayanıklılık kapasitesinin hem maddi hem de psikososyal açıdan sınındığını ifade eder. Bu durum, afet sonrası iyileştirme çalışmalarında önceliğin, yüksek etki yaşayan grupların hızlı toparlanmasına verilmesi gerektiğini ortaya koymaktadır.

Depremzedeler arasında arama-kurtarma çalışmalarına katılım oranının oldukça düşük olduğu görülmektedir; 80 kişiden sadece 12'si bu çalışmalara katıldığını belirtirken, 68 kişi katılmadığını ifade etmiştir. Bu durum, afet sonrası toplumsal dirençliliğin değerlendirilmesinde önemli bir gösterge olarak ele alınabilir (Şekil 20).

Şekil 20. Afetzedelerin arama-kurtarma çalışmalarına katılım oranı

Toplumsal dirençlilik, afetlere karşı bireylerin ve toplumun dayanıklılığını, hızlı toparlanma ve iyileşme kapasitesini ifade eder. Arama-kurtarma çalışmalarına katılım, toplumun afet karşısındaki aktif dayanışma ve ortak hareket etme gücünü simgeler. Yeşilyurt özelinde, katılımın düşük olması, topluluk içinde afet bilinci, eğitim ve organize dayanışma kapasitesinin yeterince gelişmediğine işaret edebilir. Bu durum, hem bireysel hem de toplumsal düzeyde afetlere karşı hazırlık ve müdahale süreçlerinde zayıflıkların olduğunu gösterir.

Ancak, katılım göstermeyenlerin çoğunlukta olması, afet sonrası iyileştirme çalışmalarında yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve resmi kurumların rolünün daha kritik hale geldiğini ortaya koyar. Çünkü toplumun geniş kesimlerinin arama-kurtarma gibi acil müdahale süreçlerine doğrudan katılamaması, bu tür çalışmaların profesyonel ekiplerce yürütülmesini zorunlu kılar. Yeşilyurt'ta afet sonrası iyileştirme sürecinde, yerel halkın dayanışmasını artırmak ve toplumsal dirençliliği yükseltmek için afet bilinci eğitimlerinin yaygınlaştırılması, gönüllülük faaliyetlerinin teşvik edilmesi ve katılımcı mekanizmaların güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

4.7. Gelir Kapılarının Yeniden Açılması: İktisadi İyileştirme Süreci

6 Şubat 2023 depremleri bölge halkının ekonomik faaliyetlerini ve geçim kaynaklarını da derinden etkilemiştir. Bu süreçte devlet kurumları, uluslararası finansman destekleri ve yerel mekanizmalar, vatandaşların barınma, beslenme ve temel ihtiyaçlarının karşılanması yanı sıra üretim ve ticari faaliyetlerin yeniden canlandırılmasına yönelik kapsamlı destek paketleri hayata geçirmiştir. Ekonomik iyileştirme süreci, yalnızca kısa vadeli nakit destekleri değil, aynı zamanda işletmelerin yeniden ayağa kalkması, üreticilerin borç yükünün hafifletilmesi ve uzun vadeli iş sürekliliğinin sağlanmasını hedeflemiştir.

Bu kapsamda ilk olarak Hazine ve Maliye Bakanlığı, deprem bölgesindeki mükellefler için 31 Temmuz 2023'e kadar mücbir sebep hali ilan ederek vergi yükümlülüklerini ertelemiş, beyanname ve bildirim sürelerini 15 Ağustos 2023'e, ödemeleri ise 31 Ağustos 2023'e kadar uzatmıştır (T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı, 2023). Bu uygulama hem bireysel hem de kurumsal düzeyde mali baskının azaltılmasına katkı sağlamıştır.

İşletmelerin yeniden faaliyete geçebilmesi amacıyla KOSGEB tarafından "Acil Destek Kredisi" ve devamında "Türkiye Deprem Sonrası Mikro, Küçük ve Orta Ölçekli İşletmelerin Canlanması Destek Programı (MSME Recovery)" yürürlüğe alınmıştır. Bu program ile hasarlı veya satış gelirlerinde ciddi düşüş yaşayan işletmelere ölçeklerine göre hibe ve kredi destekleri sağlanmıştır (KOSGEB, 2023). Bu desteklerin özellikle küçük işletmeler için hayati olduğu, çünkü deprem sonrası ticari belirsizlik ortamında sermaye eksikliğini gidermeye yardımcı olduğu görülmektedir. Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı verilerine göre, yalnızca Malatya'da 1.287 işletme KOSGEB acil kredilerinden yararlanmış ve toplam 433 milyon TL'lik kredi hacmi oluşmuştur. Ayrıca Dünya Bankası finansmanı ile sağlanan 120–500 bin TL aralığında faizsiz destekler, işletmelerin toparlanmasını hızlandırmıştır. Bunun yanı sıra, depremde hayatını kaybeden işletmecilerin tüm borçlarının silinmesi ve bölgedeki işletmelerin 2023 yılı KOSGEB borçlarının kaldırılması, borç yükünün hafifletilmesi açısından kritik bir adım olmuştur (ER TV, 2023).

Fotoğraf 16. a) İnönü Mahallesi Geçici Ticaret Merkezi b) Turgut Özal Mahallesi Konteyner Çarşı

Deprem sonrası ekonomik toparlanma sürecinde esnafın yeniden ticarete dönmesi için geçici çözümler hızla hayata geçirilmiştir. Bu kapsamda Malatya'nın Yeşilyurt ilçesinde Turgut Özal Mahallesi'nde 100 prefabrik iş yerinden oluşan konteyner çarşı kurulmuş ve hak sahipliği noter huzurunda kura ile belirlenmiştir (Fotoğraf 16, Anadolu Ajansı, 2023). Konteyner çarşıların, hem esnafın geçim kaynağına yeniden kavuşmasını sağlamak hem de ilçenin ticari hayatını canlandırarak toplumsal normalleşmeye katkıda bulunmak açısından önemli bir işlev üstlendiği görülmektedir. Depremden sonraki ilerleyen süreçlerde de konteyner çarşılar birçok mahalleye, cadde üzerine kurularak sayıları artmıştır. Bunun yanı sıra, Cazibe Merkezleri Programı da deprem bölgesini kapsayacak şekilde genişletilmiştir. 5 Nisan 2023 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanan karar ile yatırımların 6. Bölge teşvik unsurlarından (vergi indirimi, sigorta primi işveren hissesi desteği, faiz/kar payı desteği vb.) yararlanması mümkün kılınmıştır. Böylece deprem bölgesinde en az 1,5 milyon TL tutarındaki yatırımların bu teşviklerden faydalanabileceği düzenlenmiştir (Türkiye İhracatçılar Meclisi [TİM], 2023). Hasar derecesine göre istihdam desteğinde farklı oranlar benimsenmiş; örneğin tamamen yıkılan tesislerdeki istihdamın tamamı ilave istihdam sayılırken, ağır hasarlı tesislerde %75, orta hasarlılarda %50, az hasarlılarda ise %25 oranında kabul edilmiştir. Bu düzenlemeler hem mevcut yatırımların korunmasına hem de yeni yatırımların teşvik edilmesine yönelik güçlü bir araç olarak öne çıkmaktadır.

Tarım sektörüne yönelik olarak, Ziraat Bankası ve Tarım Kredi Kooperatifleri üzerinden kullanılan düşük faizli tarımsal kredi borçları 1 yıl süreyle ertelenmiştir. Bu uygulamadan, ekilişleri, ürünleri, hayvan varlıkları, tesisleri zarar gören ve Çiftçi Kayıt Sistemi'ne kayıtlı üreticiler yararlanmıştır (Anadolu

Ajansı, 2023). Borç ertelenmesi sürecinde ise 250 bin TL'nin altındaki krediler için herhangi bir başvuru ve hasar tespitine gerek duyulmadan otomatik erteleme sağlanırken, bu tutarın üzerindeki borçlarda en az %30 zarar tespitinin komisyonlarca belgelenmesi şartı aranmıştır.

Deprem sonrası özellikle tarımsal üretim ve hayvancılıkta ciddi kayıplar yaşanmıştır. Bu kayıpların giderilmesi amacıyla İl Tarım ve Orman Müdürlüğü Malatya Valiliği koordinasyonu ile kapsamlı destek programları hayata geçirilmiştir.

Hayvansal Üretimde Kayıplar ve Destekler: Deprem neticesinde 3.670 ahır ve ağıl, 6 kümes yıkılmış; 725 büyükbaş, 5.362 küçükbaş, 28.066 kanatlı hayvan ve 1.488 arılı kovan telef olmuştur. Üreticiler, yeniden üretime geçebilsinler diye 552 büyükbaş, 3.249 küçükbaş ve 158 kanatlı hayvan temin edilmiştir. Ayrıca, 1.678 hayvan çadırı, 2.394 branda, 3.512 ton yem ve 441,2 ton toz şeker dağıtılmış; yem desteği kapsamında üreticilere toplam 116,4 milyon TL sağlanmıştır (Malatya Valiliği, 2023).

Fotoğraf 17. a) Kozluk Mahallesi kırsalı, depremde yıkılan ahır b) Yıkılan ahır yerine kurulan geçici çadır

Depremde ilçeye bağlı bazı köylerde kerpiç ve toprak malzemeden yapılmış ahır, samanlık ve ağıllar yıkılmış; bu nedenle birçok hayvan telef olmuştur. Kış mevsiminin yaklaşması ve depremde kurtulan hayvanların barınma ihtiyacının aciliyet kazanması üzerine, yetkililer tarafından geçici hayvan çadırları kurulmuştur (Fotoğraf 17). Örneğin, Kadıruşağı ve Kozluk mahallelerinde evleri ağır hasar gören köylülere çadır desteği sağlanmış ve hayvanların barınması için ilk etapta geçici çözümler uygulanmıştır. Kış mevsimi olması nedeniyle tekrar hayvanlar için ahır yapımı süreci uzamıştır.

İlerleyen süreçte, devletin sağladığı desteklerle kalıcı çözümler devreye alınmıştır. Cafana Mahallesi'nde küçükbaş hayvan yetiştiricisinin ahırının bir bölümü deprem nedeniyle çökmüş ve hayvanları telef olmuştur. Devlet, hayvanların yerine yeni hayvanlar temin etmiş, bakım ve beslenmeleri için çadır, yem ve ilaç desteği sağlamıştır. Ayrıca, engel teşkil etmeyen ahırlar yapılarak köylülere teslim edilmiştir (Anadolu Ajansı, 2023).

Bitkisel Üretimde Kayıplar ve Destekler: Depremde 172 traktör hasar görmüş, üreticilerin depolarında bulunan 2.284 ton buğday/arpa ve 29,37 ton kuru fasulye zarar görmüştür. Kayıpların telafisi amacıyla çiftçilere 267 ton buğday, 307 ton arpa, 137,15 ton nohut, 16 ton fasulye tohumluğu; ayrıca 151.000 m² kurutma filesi ve 862.720 sebze fidesi dağıtımı yapılmıştır (Malatya Valiliği, 2023).

Bu değerler Malatya'da tarımsal üretim yapısında meydana gelen kırılma net bir şekilde ortaya koymaktadır. Hayvansal üretimde yaşanan ağır kayıplar hem gıda arzı hem de kırsal gelirler üzerinde doğrudan olumsuz etki yaratmıştır. Yıkılan ahır, ağıl ve kümeslerin çokluğu, üreticilerin barınma altyapısının neredeyse tamamen kullanılamaz hale geldiğini göstermektedir. Canlı hayvan kayıpları ise üretimin sürekliliğini tehlikeye atacak ölçüde yüksek seviyededir. Bu noktada, İl Tarım ve Orman Müdürlüğü'nün hızlı şekilde canlı hayvan, yem ve barınma malzemesi temin etmesi, gıda arz zincirinde oluşabilecek kesintilerin önüne geçilmesine önemli katkı sağlamıştır.

Bitkisel üretim açısından bakıldığında ise, traktörler ve depolardaki ürünlerin zarar görmesi, hem mevcut üretim sezonunun hem de sonraki dönemlerin verimliliğini olumsuz etkileme potansiyeline sahiptir. Bu nedenle, çiftçilere tohum, fide ve tarımsal ekipman desteği sağlanması, yalnızca kısa vadede değil, uzun vadede de üretim kapasitesinin korunmasına yönelik stratejik bir adım olmuştur.

Malatya'da geçici barınma ve kira yardımları ile başlayan destek süreci ise zaman içerisinde daha yapısal ve uzun vadeli istihdam politikalarıyla desteklenmiştir. AFAD tarafından depremzedelere kira desteği ve konteyner desteği sağlanması, afetin hemen ardından acil barınma ihtiyacını karşılamaya yönelik kısa vadeli çözümler olmuştur. Ancak bu desteklerin tek başına

sürdürülebilir olmadığı, hane halklarının yaşamlarını yeniden inşa edebilmeleri için gelir getirici faaliyetlere ihtiyaç duyulduğu görülmektedir.

Bu noktada Toplum Yararına Programlar (TYP) önemli bir araç olarak devreye girmiştir. 2024 yılı sonu itibarıyla Malatya Valiliği'ne 1500 kişilik TYP kontenjanı tahsis edilmesi ve katılımcıların noter kurası ile belirlenmesi (T.C. Malatya Valiliği, 2024), depremzedeler için geçici iş olanakları yaratmıştır. TYP kapsamında istihdam edilen bireyler, çoğunlukla kamu kurum ve kuruluşlarının temizlik, bakım, çevre düzenlemesi gibi işlerinde çalıştırılmakta; böylece hem kamusal hizmetlere katkı sağlanmakta hem de afetzedelerin gelir elde etmesi mümkün olmaktadır.

Programın belirlediği koşullar (İŞKUR'a kayıtlı olmak, hane gelirinin asgari ücretin 1,5 katını aşmaması, aynı haneden yalnızca bir kişinin yararlanabilmesi gibi) aslında yardımın gerçekten ihtiyaç sahiplerine ulaşmasını amaçlamaktadır. Bununla birlikte, TYP'nin geçici niteliği (6–9 aylık çalışma süresi) afetzedeler açısından sınırlı bir çözüm sunmaktadır. Uzun vadede bu programların, deprem bölgesinde kalıcı istihdama geçişi destekleyici mekanizmalarla bütünleştirilmesi gerekmektedir.

Öte yandan, Çevre, Şehircilik ve İklim Değişikliği Bakanlığı tarafından yürütülen “Yerinde Dönüşüm” projesi, vatandaşların kendi mahallelerinde kalmasını teşvik eden bir başka önemli destek mekanizmasıdır. 750.000 TL hibe ve 750.000 TL kredi imkânı ile hak sahiplerine sağlanan bu fırsat, Yeşilyurt özelinde oldukça yoğun ilgi görmüştür. Nitekim 2025 yılı ortası itibarıyla Yeşilyurt Belediyesi'ne 683 hak sahibi başvuruda bulunmuş; bunlardan 330 dosya ruhsatlandırılırken, diğerleri işlem aşamasındadır (Yeşilyurt Belediyesi, 2025). Bu durum, depremzedelerin yalnızca geçici çözümlerle yetinmek istemediğini, aynı zamanda kendi yaşam alanlarını yeniden kurmaya yönelik güçlü bir irade gösterdiklerini ortaya koymaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu tez çalışması, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremlerin ardından Malatya ilinin Yeşilyurt ilçesinde ortaya çıkan afet sonrası süreci çok boyutlu bir yaklaşımla analiz etmiştir. Çalışma, afetin yalnızca fiziksel yıkımla sınırlı kalmadığını; aynı zamanda sosyal, ekonomik, kültürel ve mekânsal düzeylerde derin ve kalıcı etkiler yarattığını ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, Yeşilyurt'un afet öncesi kırılganlıklarının, mevcut planlama, kurumsal koordinasyon ve toplumsal dayanıklılık eksikliklerinin bir sonucu olarak depremlerle birlikte daha görünür hale geldiğini göstermiştir.

Yeşilyurt ilçesinin Türkiye'nin aktif deprem kuşağında yer alması, yerel düzeyde risk azaltma çalışmalarının önemini bir kez daha ortaya koymuştur. Depremler, ilçede ciddi can ve mal kayıplarına neden olmuş; altyapı, üstyapı, ekonomik üretim ve sosyal yaşam üzerinde uzun vadeli etkiler bırakmıştır. Afet öncesinde yetersiz kalan kurumsal hazırlık, güncellenmeyen risk haritaları, imar planlarındaki zafiyetler ve afet toplanma alanlarının belirsizliği, afet yönetiminin etkinliğini azaltan temel unsurlar olarak öne çıkmıştır. Bu durum, yalnızca fiziki tahribatın değil, yönetsel ve planlama eksikliklerinin de afetin yıkıcılığını artırdığını göstermektedir.

Demografik açıdan, afet sonrası dönemde Yeşilyurt önemli bir nüfus kaybı yaşamıştır. İlçe nüfusu yaklaşık %16 oranında azalmış; özellikle genç ve çocuk nüfusun göçü, bölgedeki ekonomik ve sosyal toparlanmayı olumsuz yönde etkilemiştir. Kırılgan grupların (yaşlılar, kadınlar, çocuklar) afetten orantısız biçimde etkilenmesi, toplumsal eşitsizliklerin daha belirgin hale gelmesine yol açmıştır. Uzun süreli konteyner yaşamı, mekânsal kopukluklar ve yeni yerleşim alanlarının şehir merkezinden uzak planlanması, toplumsal uyumun zayıflamasına ve mekânsal bütünlüğün bozulmasına neden olmuştur.

Arazi kullanımı ve mekânsal planlama açısından da ciddi bir yeniden yapılanma ihtiyacı doğmuştur. Tarihî ve kültürel öneme sahip mahallelerdeki yıkımlar, yalnızca fiziksel yapının değil, sosyal belleğin ve kimliğin de dönüşmesine yol açmıştır. TOKİ tarafından yürütülen yeni konut projeleri, barınma sorununa kısa vadede çözüm sunsa da; yer seçimi, zemin koşulları ve fay hatlarına yakınlık gibi faktörler bağlamında tartışmaları beraberinde getirmiştir. Ayrıca tarım arazilerinin imara açılması, mahalle bütünlüklerinin parçalanması ve yerel halkın karar süreçlerine yeterince dâhil edilmemesi, planlamadaki merkeziyetçi ve katılımcılıktan uzak yaklaşımın sorunlarını görünür kılmıştır.

Eğitim ve sağlık altyapısı da depremde doğrudan etkilenmiştir. Okulların önemli bir bölümünün zarar görmesi, öğrencilerin eğitimine uzun süreli kesintiler getirmiş; psikososyal destek ihtiyacını artırmıştır. Sağlık tesisleri, belediye binaları ve ibadethanelerin hasar alması, kamu hizmetlerinin sürekliliğini aksatmıştır. Ayrıca, konaklar, camiler ve müzeler gibi kültürel miras alanlarının tahrip olması, yerel kimliğin korunması açısından ciddi kayıplara neden olmuştur.

Ekonomik yaşam ise en çok etkilenen alanlardan biri olmuştur. İş yerlerinin yıkılması, tedarik zincirlerinin bozulması ve nüfus azalması, özellikle küçük esnaf ve serbest meslek sahipleri için ciddi bir darboğaz yaratmıştır. Kurulan geçici konteyner çarşıları kısa vadede ekonomik hareketliliği sürdürmüş olsa da, bu yapıların uzun vadeli sürdürülebilirliği sınırlı kalmıştır.

Psikososyal açıdan değerlendirildiğinde, afetin bireyler ve toplum üzerindeki travmatik etkilerinin uzun süre devam ettiği görülmüştür. Halkın önemli bir kesimi duygusal iyileşme sürecinin tamamlanmadığını belirtirken, afet bilincinin ve hazırlık kültürünün toplum genelinde yetersiz olduğu gözlemlenmiştir. Bununla birlikte, yerel yönetimlerin, sivil toplum kuruluşlarının ve gönüllü inisiyatiflerin düzenlediği etkinlikler, dayanışma kültürünün yeniden inşasında olumlu katkılar sunmuştur.

Yeşilyurt özelinde elde edilen bulgular doğrultusunda, gelecekteki afetlere karşı daha dirençli bir toplum ve kent yapısı oluşturmak ve mevcut iyileştirme sürecini "daha iyiye" taşımak için aşağıdaki politika önerileri geliştirilmiştir:

a. Yönetişim ve Planlama Süreçleri

Katılımcı ve Şeffaf Planlama: Rezerv alan ilanları, imar planı değişiklikleri ve hak sahipliği gibi kritik kararlar, yerel halkın, muhtarların, STK'ların ve meslek odalarının aktif katılımıyla yürütülmelidir. Süreçler şeffaf olmalı, halk düzenli olarak bilgilendirilmelidir.

Bütüncül Risk Yönetimi: Mikro-bölgeleme çalışmaları ve jeolojik risk analizleri tüm ilçe genelinde hızla tamamlanmalı ve imar planları bu bilimsel verilere dayalı olarak güncellenmelidir. Fay hatlarına yakın ve zemin açısından riskli bölgelerde yapılaşma yoğunluğu kesinlikle sınırlandırılmalıdır.

Yerinde Dönüşümün Önceliklendirilmesi: Toplu konut projeleri bir zorunluluk olmadıkça, halkın sosyal dokusunu ve mekânsal aidiyetini koruyan "yerinde dönüşüm" ve "kırsal konut" modelleri, mali ve teknik desteklerle önceliklendirilmelidir.

b. Sosyal ve Ekonomik İyileştirme

Sürdürülebilir Psikososyal Destek: Psikososyal destek hizmetleri, geçici bir faaliyet olmaktan çıkarılıp, okullarda, sağlık merkezlerinde ve mahalle konaklarında kalıcı birimler aracılığıyla uzun vadeli olarak sunulmalıdır.

Yerel Ekonominin Canlandırılması: Küçük esnaf ve KOBİ'lere yönelik hibe ve faizsiz kredi destekleri artırılmalıdır. Tarımsal üretimin yeniden canlandırılması için kooperatifleşme teşvik edilmeli ve ürünlerin pazarlanması için yeni kanallar oluşturulmalıdır.

Kültürel Mirasın Korunması: Hasar gören tarihi yapılar, aslına uygun olarak restore edilmeli ve yeniden kültürel ve sosyal işlevler kazandırılarak kent yaşamına dahil edilmelidir. Bu süreç, bir "kültürel iyileştirme" programı olarak ele alınmalıdır.

c. Fiziksel Altyapı ve Dirençlilik

Dirençli Altyapı Yatırımları: Ulaşım, su, kanalizasyon ve iletişim altyapısı, afet senaryoları göz önünde bulundurularak yedekli ve kesintiye uğramayacak şekilde yeniden tasarlanmalıdır.

Afet Bilinci ve Eğitimi: Toplanma alanlarının bilinirliği başta olmak üzere, afet bilinci ve hazırlık kültürünün artırılması için okullarda ve mahallelerde düzenli eğitimler ve tatbikatlar yapılmalıdır.

Bu çalışma, Yeşilyurt örneği üzerinden, afet sonrası iyileştirmenin sadece teknik bir müdahale değil, aynı zamanda sosyal, politik ve kültürel bir yeniden inşa süreci olduğunu göstermiştir. Bu sürecin başarısı, "Daha İyisini İnşa Etme" ilkesinin sözde kalmayıp, halkın katılımıyla, bilimsel veriler ışığında ve sosyal adalet temelinde hayata geçirilmesine bağlıdır.

KAYNAKLAR

- AFAD. (2023a). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri raporu. Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı.
- AFAD. (2023b). *Açıklamalı afet yönetimi terimleri sözlüğü* (2. baskı). Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayınları. <https://www.afad.gov.tr>
- Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı (AFAD). (t.y.). *Afet türleri*. İçişleri Bakanlığı. <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>
- Akar, S. (2013). Doğal afetlerin kamu maliyesine ve makro ekonomiye etkileri: Türkiye değerlendirmesi. *Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 11(21), 185–206. <https://doi.org/10.11611/JMER197>
- Albala-Bertrand, J. (2000). Complex emergencies versus natural disasters: An analytical comparison of causes and effects. *Oxford Development Studies*, 28(2), 187–204.
- Aldrich, D. P. (2012). Building Resilience: Social Capital in Post-Disaster Recovery. *University of Chicago Press*.
- Aldrich, D. P. (2012). *Building resilience: Social capital in post-disaster recovery*. University of Chicago Press. <https://doi.org/10.7208/chicago/9780226012896.001.0001>
- Aldrich, D. P. (2012). *Building Resilience: Social Capital in Post-Disaster Recovery*. University of Chicago Press.
- Alexander, D. (2013). Dayanıklılık ve afet riskinin azaltılması: Etimolojik bir yolculuk. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 13(11), 2707–2716. <https://doi.org/10.5194/nhess-13-2707-2013>
- Alexander, D. (2013). Resilience and Disaster Risk Reduction: An Etymological Journey. *Natural Hazards and Earth System Sciences*, 13(11), 2707–2716.
- Arnetoli, M. V., & Bologna, R. (2022, June). Design Scenarios for a Circular Vision of Post-disaster Temporary Settlements. In *International Conference on Technological Imagination in the Green and Digital Transition* (pp. 471-481). Cham: Springer International Publishing.
- Atar, M., İnce, O., Taş, Ö. F., & Özmen, A. (2024). 6 Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonrası Malatya ilinde bulunan betonarme binaların ve çelik yapıların hasar durumlarının incelenmesi. *Türk Deprem Araştırma Dergisi*, 6(1), 60–80. <https://doi.org/10.46464/tdad.1394039>
- Benson, C. (1997). *The economic impact of natural disasters in developing countries* (ODI Working Paper No. 107).
- BirGün TV. (2024, 1 Aralık). *Malatya'da depremzedelerin 4 gündür elektriği yok! "Donuyoruz" diyen depremzedeler isyan etti!* [Video]. YouTube. <https://www.youtube.com/watch?v=njx1d6B6DcI>
- Bloom, D. E., & Canning, D. (2008). Global demographic change: Dimensions

- and economic significance. *Population and Development Review*, 34(Suppl 1), 17–51.
- Canpolat, F. A. (2023). *Dirençli Kentler; Risklere Karşı Dayanıklılığı Arttırma Stratejisi Olarak Kentsel Dirençlilik*, Kentbilim Öğretileri (Ed. Akdemir, İ.O.; İncili, Ö.F.), Pegem Akademi, İstanbul
- Collaborative, E. P. (2004). *Participatory planning guide for post-disaster reconstruction*. EPC Environmental Planning Collaborative & TCG International, LLC.
- Cutter, S. L. (2012). Hazards vulnerability and environmental justice. Routledge.
- Cutter, S. L. (2016). *Resilience to What? Resilience for Whom?* The Geographical Journal, 182(2), 110–113.
- Cutter, S. L., Boruff, B. J., & Shirley, W. L. (2003). Social vulnerability to environmental hazards. *Social Science Quarterly*, 84(2), 242–261. <https://doi.org/10.1111/1540-6237.8402002>
- Cutter, S. L., Boruff, B. J., & Shirley, W. L. (2012). Social vulnerability to environmental hazards. In *Hazards vulnerability and environmental justice* (pp. 115-132). Routledge.
- Cutter, S. L., Burton, C. G., & Emrich, C. T. (2010). Disaster Resilience Indicators for Benchmarking Baseline Conditions. *Journal of Homeland Security and Emergency Management*, 7(1), 1–22.
- Çoban, H. (2019). Afet sonrası iyileştirme planı hazırlanması. *Resilience*, 3(2), 239–246. <https://doi.org/10.32569/resilience.618181>
- Çoban, H. (2019, Mart). *Marmara depremi sonrası İstanbul iyileştirme planı: İstanbul'un yeniden inşa edilmesi* [İyileştirme planı taslağı].
- Demirci, A., & Karakuyu, M. (2004). Afet yönetiminde coğrafi bilgi teknolojilerinin rolü. *Doğu Coğrafya Dergisi*, 9(12), 67–101.
- EM-DAT. (2023). *General definitions and concepts*. <https://doc.emdat.be/docs/data-structure-and-content/general-definitions-and-concepts>
- FEMA (Federal Emergency Management Agency). (1996). *Guide for all-hazard emergency operations planning* (SLG 101). U.S. Government Printing Office. <https://www.fema.gov/pdf/plan/glo.pdf>
- Fırat Kalkınma Ajansı. (2024). *2024–2028 TRB1 Bölge Planı - Mevcut durum*. <https://fka.gov.tr/assets/admin/uploads/userfiles/files/2024-2028%20TRB1%20B%C3%B6lge%20Plan%C4%B1%20-%20Mevcut%20Durum.pdf>
- Gökçe, O., & Tetik, Ç. (2012). *Teoride ve pratikte afet sonrası iyileştirme çalışmaları*. Başbakanlık Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı Yayını.
- Guralnick, J. (2018, Şubat). *The Sendai Framework for Disaster Risk Reduction*

2015–2030: A tool for adaptation to climate change and national adaptation plans.

- Harvey, D. (2002). Sosyal Adalet, Postmodernizm ve Şehir. Alkan, B. Duru (Der. ve Çev.)
- Healey, P. (2020). Collaborative planning: Shaping places in fragmented societies. Bloomsbury Publishing.
- Herdem, K. (2011). 17 Ağustos 1999 Marmara depreminin Türkiye’deki kriz yönetimi anlayışı üzerinde oluşturduğu değişiklikler. *Amme İdaresi Dergisi*, 44(2), 147–166.
- Hobfoll, S. E., Watson, P., Bell, C. C., et al. (2007). Five essential elements of immediate and mid-term mass trauma intervention: Empirical evidence. *Psychiatry: Interpersonal and Biological Processes*, 70(4), 283–315.
- Hong, Y. H., & Brain, I. (2012). Land readjustment for urban development and post-disaster reconstruction. *Land Lines*, 24(1), 2–9.
- İletişim Başkanlığı. (2025, 31 Mayıs). *Malatya'nın Yeşilyurt Belediyesi, ihtiyaç sahiplerine dokunuyor.*
https://www.iletisim.gov.tr/turkce/yerel_basin/detay/malatyanin-yesilyurt-belediyesi-ihitiyac-sahiplerine-dokunuyor
- İRAP, İl Risk Azaltma Planı (2021). Malatya İl Afet Risk Azaltma Planı, AFAD.
<http://www.malatya.gov.tr/kurumlar/malatya.gov.tr/Dosyalar/IRAP/II-Afet-Risk-Azatma-Plani.pdf>
- Kadioğlu, M. (2008). Modern, bütünleşik afet yönetimin temel ilkeleri. Afet Zararlarını Azaltmanın Temel İlkeleri, 1.
- Kadioğlu, M. (2011). *Afet yönetimi: Beklenilmeyeni beklemek, en kötüsünü yönetmek* (Yayın No. 65). T.C. Marmara Belediyeler Birliği.
- Kapucu, N. (2008). Collaborative emergency management: Better community organising, better public preparedness and response. *Disasters*, 32(2), 239–262. <https://doi.org/10.1111/j.1467-7717.2008.01037.x>
- Kayar, İ., & Kutlu, S. Z. (2022). Kentsel dirençlilik ve çevresel sürdürülebilirlik ilişkisi üzerine bir değerlendirme. *Troyacademy*, 7(2), 178–204.
- Kennedy, J., Ashmore, J., Babister, E., & Kelman, I. (2008). “Daha iyiyi yeniden inşa etmenin” anlamı: Kanıt, tsunami, Sri Lanka. *Disaster Prevention and Management*, 18(1), 55–65.
- Kırımhan, M. (1995). *Malatya’da şehrsel fonksiyonlar* (Yayımlanmamış doktora tezi). Fırat Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Lefebvre, H. (2015). *Mekânın üretimi* (I. Ergüden, Çev.). Sel Yayıncılık.
- Li, X., & Yan, Y. (2024). Resilience of urban road networks considering service demand: A flow-based model. *Transportation Research Part E: Logistics and Transportation Review*, 181, 103376.

- Li, Z., & Yan, W. (2024). Service flow changes in multilayer networks: A framework for measuring urban disaster resilience based on availability to critical facilities. *Landscape and Urban Planning*, 244, 104996.
- Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA). (2023, 8 Şubat). *06 Şubat 2023 Pazarcık (Kahramanmaraş) (Mw 7.7) ve Elbistan (Kahramanmaraş) (Mw 7.6) depremleri bilgi notu*. Jeoloji Etütleri Dairesi Başkanlığı. <https://www.mta.gov.tr/...>
- Malatya Valiliği. (2022). *Malatya İl Afet Risk Azaltma Raporu (İRAP)*. <https://www.malatya.gov.tr/malatya-il-afet-risk-azaltma-raporu-irap>
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2023, 25 Aralık). *Deprem bölgesindeki öğrencilerimiz için yeni programlarımız hazır*. <https://orgm.meb.gov.tr/www/...>
- MTA. (2023). *06 Şubat 2023 Pazarcık (Kahramanmaraş) depremi (Mw 7,7): Saha gözlemleri ve değerlendirmeler* (Rapor No. 14138). Jeoloji Etütleri Dairesi Başkanlığı.
- Nichols, D. R., & Buchanan-Banks, J. M. (1974). *Seismic hazards and land-use planning* (Vol. 690). U.S. Department of the Interior, Geological Survey.
- Norris, F. H., Friedman, M. J., Watson, P. J., Byrne, C. M., Diaz, E., & Kaniasty, K. (2002). 60,000 disaster victims speak: Part I. An empirical review of the empirical literature, 1981—2001. *Psychiatry*, 65(3), 207-239.,
- Oliver-Smith, A. (2010). *Defying displacement: Grassroots resistance and the critique of development*. University of Texas Press.
- Önal, M., & Gözübol, A. M. (1992). Malatya metamorfizmi üstündeki örtü birimlerinin stratigrafisi, yaşı, sedimanter fasiyesleri, depolanma ortamları ve tektonik evrimi. *TPJD Bülteni*, 4(1), 119–127.
- Öztürk, N. K., & Demirel, Ö. (2021). Çok paydaşlı iş birliği ve dirençli kent açısından Montreal şehri. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 10(2), 24-44.
- Peek, L. (2008). Children and disasters: Understanding vulnerability, developing capacities, and promoting resilience. *Children, Youth and Environments*, 18(1), 1–29. <https://doi.org/10.7721/chilyoutenvi.18.1.0001>
- Pelling, M. (2003). *The vulnerability of cities: Natural disasters and social resilience*. Earthscan Publications.
- Resmî Gazete. (2023, 22 Şubat). Arsa ve Arazi Düzenlemesi Yönetmeliği. T.C. Resmî Gazete, 32112. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/02/20230222-3.htm>
- TAMP (2022). Türkiye Afet Müdahale Planı, AFAD, https://www.afad.gov.tr/kurumlar/afad.gov.tr/e_Kutuphane/Planlar/TAM_P.pdf
- Tapan, İ. (2024). Kahramanmaraş merkezli depremlerin (6 Şubat 2023) Malatya

- Ovası'ndaki yerleşmelere etkisi. *Electronic Turkish Studies*, 19(3).
- Tekeli, İ. (2005). Türkiye'de nüfusun mekânsal dağılımında yaşanan gelişmeler (1935–2000). *ODTÜ Mimarlık Fakültesi Dergisi*, 22(1), 85–102.
- Tierney, K. J. (2007). Businesses and disasters: Vulnerability, impacts, and recovery. In H. Rodriguez, E. L. Quarantelli, & R. R. Dynes (Eds.), *Handbook of disaster research* (pp. 275–296). Springer.
- TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası. (2023). *Şubat 2023 Kahramanmaraş depremleri sonucu oluşan yapısal hasarlara ilişkin gözlem ve değerlendirme raporu*. TMMOB İnşaat Mühendisleri Odası Yayını.
- Tuncel, G., Ağır, O., & Gümüş, A. (Eds.). (2024). *İnönü Üniversitesi deprem ve çalıştay raporu* (Yayın No. 162). İnönü Üniversitesi Yayınları.
- Tümertekin, E., & Özgüç, N. (2017). *Beşeri coğrafya: İnsan, kültür, mekân* (22. baskı). Çantay Kitabevi.
- Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK). (2024). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2024*. <https://data.tuik.gov.tr>
- UNDRR. (2015). *Sendai afet risklerinin azaltılması çerçevesi 2015–2030*.
- UNISDR. (2009). *UNISDR terminology on disaster risk reduction*. United Nations Office for Disaster Risk Reduction. <https://www.unisdr.org/we/inform/publications/7817>
- Url 1 . Afet Tanımı, AFAD. <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Vale, L. J., & Campanella, T. J. (Eds.). (2005). *The resilient city: How modern cities recover from disaster*. Oxford University Press.
- Wisner, B., Gaillard, J. C., & Kelman, I. (2012). *Handbook of hazards and disaster risk reduction*. Routledge.
- Wisner, B., Luce, H. R. (1993). Disaster vulnerability: scale, power and daily life. *GeoJournal*, 30(2), 127-140.
- Yeşilyurt Belediyesi. (2025, 21 Nisan). *Herkesin hayranlık duyacağı bir Çirmihiti inşa ediliyor*. <https://www.yesilyurt.bel.tr/haberler/herkesin-hayranlik-duyacagi-bir-cirmihti-insa-ediliyor>
- Yeşilyurt Belediyesi. (2025, 3 Temmuz). *Haberler*. <https://www.yesilyurt.bel.tr/kategori/haberler>
- Yılmaz, M. (2010). İmar Kanunu'nun 18. Maddesi Çerçevesinde Düzenleme Ortaklık Payı Kavramı Ve Uygulamaları. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 16(3-4), 37-83.
- Zavar, E. M., & Schumann, R. L. (2021). Post-disaster communalism: Land use, ownership, and the shifting 'publicness' of urban space in recovery. In *Financial schemes for resilient flood recovery* (pp. 114–132). Routledge.